

AVRELII

COR. CELSI

DE RE MEDICA

LIBRI VIII.

*

ITEM

Qu. Sereni Liber de Medicinà.
Qu. Rhemnij Fannij Palæmonis
de Pond. & Mensuris Liber.

*Omnia ex diuersorum codicum dili-
gentissima collatione castigata.*

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæsium, & Gu-
lielmum Gazeium.
1 5 5 4.

LECTORI.

NVIDIT proficto Fortuna populo Romano integrã, absolutamq; felicitatem. Nam cum bellis artibus, & reipublicæ administrandæ peritia, ea ciuitas omnibus omnino præstiterit nationibus, quæ vel antecesserũt, vel sequutæ sunt Romanum imperium: deerat illi certè nihil ad cumulũ virtutum omnium, nisi vt doctrinas, atq; literas excoleret: quarũ iamdiu tamen gloriã ingeniosissima, ac desertissima Græcia cùm scribẽdo, tum dicendo occupasse videbatur. Verùm etsi serò Eloquentiã, Philosophiamq; attigerit: tantos tamẽ in vtraq; progressus fecit, vt multos Roma habuerit nobilissimos homines postremis temporibus, nõ solum Philosophiæ deditos, sed in ea iam excellentes atque perfectos. Eloquentia verò tantũ in ea vrbe sibi paucissimis annis vẽdicauit, vt eloquentissimas Athenas vel æquarit, vel paruo illis proxima internallo fuerit: id quod probare esset aut facile, aut necessariũ, si præclarissima extarent illorũ monumenta, qui plurimum dicendo potuerũt, Antoniorũ scilicet, & Catonũ, & Crassi, & Cæsaru, & Bruti, & aliorũ prope innumerabilium: aut nisi vnus esset Cicero, quẽ omnibus aut præferre, aut comparare saltẽ, opponereq; valeamus. Itaq; in Astrologia, in Geometria, in Dialecticis, omnibusq; ijs artibus, quæ in veri inuestigatione

versantur, legimus dignũ conatibus suis præstitisse Romana ingenia: sola autem Medicinæ ars, maximè salutaris, neglecta ab illis, inculta iacuit, ac derelicta: eã enim vnã Græcarũ artiũ nõ exercuisse Romanã grauitatẽ, testis est Plinius: quinimmo idem ipse scribit, Pop. Romanum medicinæ auidum expertũ demum damnasse: itaq; caruisse medicis ad annũ sexcẽtesimũ: quod voluisse eos credendum est non artis odio, sed artificum: idq; Marcus Cato ad Marcum filium scribens manifestißimè docet. Quòd si aut Hippocratem habuisset Roma, cui ciuium suorum salutem commendaret, aut Galeni interpretis monumenta cognouisset: quemadmodũ & in re militari, & in rebus cæteris aut superauit omnes alias nationes, aut illis proxima fuit, & interdũ æqualis: verisimile est, in Medicinæ quoque excellẽtem futuram fuisse industriam suã. Hanc tamen partẽ vt ostenderet Cornelius Celsus nõ esse supra vires Romanas, eam eloquentißimè & peritißimè tractauit octo libris: in quibus nõ solùm eius partis, quæ victu, & eius quæ medicamentis, sed illius etiã, quæ manu medetur, præcepta copiosißime dedit. A plerisq; autẽ dubitari video, an artem Cornelius exercuerit, alijs existimantibus caruisse illu vsu: vel quia quædã prodidit artẽ coarguentia, qualia sunt, quæ de venarũ pulsu, & vrinæ indicijs, ac de imparibus diebus, Asclepiadẽ sequutus, tradidit: vel quia in ponendis constituendisq; præce-

ptis longiſsimè abijt à conſuetudine eorum, qui de re medica ante illũ ſcripſerũt, alijs verò credentibus, nõ potuiſſe eum tã multa, tamq; inſigniter & articulatè nouiſſe, tamq; poſtremò appoſitè ad vſum, vt interdũ multus ſit in deſcribẽda via, & ratione exercendi artificis actus: niſi eam aliter quàm cogitãdo & audiendo, & legendo didiciſſet. Quamuis antẽ eorũ, qui Cornelium fuiſſe medicũ negant, & ratio, & autoritas me parũ moueat: conſtat enim & Aſclepiadẽ, & Themiſonẽ eius diſcipulũ, & Theſſalum tam ſæpe, tamq; vehementer à Galeno damnatũ, aberraſſe à placitis & à doctrina maiorũ, cùm tamẽ omnes medicinã vſu ipſo profeſſi fuerint: quamobrẽ mirũ non eſt, ſi in tam erratica diſciplina, vixq; tãdem autore Galeno conſiſtente, idq; non tam certitudine rei, quàm imbecillitate eorũ, qui poſt Galenũ fuerũt, libuit Cornelio modo ingenioq; ſuo potius, quam ex aliorũ conſuetudine ſcribenti, eorum mutare precepta, quibus ſuperiorũ delere placita, & medendo & ſcribendo licuerat. Quamuis, inquã, me parũ illi moueãt: adducor tamẽ, niſi fallor, certiſſimis ad ſuſpicandũ argumentis, idẽ molitũ fuiſſe Corneliũ, quòd Empedoclẽ, & Democritũ feciſſe legimus: ſcilicet, vt eam artẽ nõ veluti purus medicus, atq; ad quæſtu omnibus expoſitus, ſed tanquã ſapiens, ceu partẽ Philoſophiæ explicaret, eam cũ ſtudio ſapientiæ cõiungens. Nam cùm Plinius naturalis hiſtoriæ libros digeſſerit, indicans qui-

bus autoribus, testibusq; niteretur: libro primo, quē indicis loco esse voluit, separatim autorū meminit & medicorū: neq; unquàm retulit Corneliū in medicos, sed in autores: Ex autoribus, inquit, C. Valgio, Cornelio Celso, M. Varrone, &c. deinde subijcit externos: postremò numerat medicos, in quibus nusquā Cornelij nomē legitur. Quòd si aut ille se medicū fuisset professus, aut alij in numerū medicorū Corneliū recepissent, Plinius illū certè non separasset in singulorū librorū indice à medicis. Constat preterea, vixisse Cornelium aut Augusti, aut Tiberij tēporibus, aut C. Cæsaris: cū Columella, qui Claudio potiente rerum scripsit de re Rustica libros, mentionē fecerit eius, tanquam superioris: qua ætate, si Plinio credimus, paucissimi Quiritum artē medicā profitebantur, delegata ea cura ac meditatione vel Græcis hominibus, vel libertis, aut seruis: quales fuerut Sallustius, Dionysius, & Curio, & ij, quos suprà nominaui: quāobrē occidenti medicū, quòd plerunq; serui essent, pœna erat ex constitutionibus non valde magna pecunia: liberi enim hominis nulla est æstimatio. Corneliū verò fuisse ingenuum Romanū satis indicant tria nomina: cum liberos constet duobus, seruos autē uno tantum nomine fuisse demōstratos. Cæterum qualis qualis ille fuerit, dignus est profectò vel doctrina vel elegantia non solum qui legatur, sed qui semper habeatur in manibus. Quamuis autem vbiq; illum reprehendat Fabius

Quintilianus: itaq; interdum leuiter, vt studio id eũ efficere cognoscas & æmulatione (scripsit enim vterq; Rhetoricos libros) tamen veritate ita cogẽte, eruditũ virum eum appellat, lib. IX. & lib. sequenti: scripsit, inquit, non parũ multa Cornelius Celsus, Scepticos sequutus, nõ sine cultu, ac nitore. Columella verò lib. 11. de re rustica, cũ fuisse tradit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudẽtem. Cum Cornelius & ius ciuile, et philosophiã monumentis illustrauerit, suis & rei militaris, & rusticæ etiam & medicinæ præcepta reliquerit: dignus (vt ait idẽ Fabius) vel ipso proposito, vt eum scisse omnia illa credamus: quis erit qui se satis putet eruditũ, cui ea, quæ supersunt, reliquiæ vigiliarum tam elaboratarũ ignotæ fuerint? Quædam tamẽ ab eo fateor esse prodita, quæ vel insolentia, vel nouitate deterrere lectorẽ possunt: quale illud est, quòd de aqua frigida libro primo traditur: qua infusa, putat ille sanari posse infirmitatem capitis, & præterea vitari grauedines, ac destillationes: quibus intẽperantia victus, & incõtinentia voluptatũ præcipue ætas hæc nostra grauißimè torquetur. Cæterum si balneis nũc vteremur, vbi calida sordes mundarẽtur capitis, & sudor vapores iã itinere patefacto emitteret, itaq; quotidie quasi caput purgaretur: non esset fortasse vsus aquæ frigidæ tam periculosus, quàm vulgò creditur. Neq; etiam ille simpliciter infundi frigidam iubet, sed calidariũ proponit, in quo

ſudetur: & calida aqua perfundi præcipit, tũ tepida, deinde frigida. Plin. item lib. XXVIII. *capite* IIII. *Perfundere, inquit, caput aqua calida ante balnearũ vaporationẽ, & poſtea frigida, ſaluberrimũ intelligitur. Quæ res profectò niſi eſſet valdè ſalutaris, neq; imperitè eam & imprudenter tum præcisè laudaſſet Cornelius: neq; Plinius ita manifeſtè idem probaret: cùm præſertim Senecam eo remedio ſemper vſum fuiſſe legamus: cuius rei certè rationem reddere poſſem à re medica nõ abhorrentem, ſi aut id mihi ab initio propoſuiſſem, cùm epiſtolam hanc ſcribere inſtitui: aut eſſet hoc muneris partiumq; mearum. Illud equidem animaduerti, ſequutũ eſſe Corneliũ in pleriſq; Hippocratẽ, quem lib.* VII. *parentẽ omnis medicinæ appellat: quamobrem non poteſt hic noſter Latinus Hippocrates reprehendi, quin alteri quoq; idem vitij tribuatur. nam ſi dixerimus, nimis generaliter, & nulla reddita cauſa hunc frequenter præcepta dediſſe medicinæ: cùm eadem ſit ratio atq; via Hippocratis, interpretandus potius, & diſtinctionibus explicandus erat Cornelius, quàm improbandus, atq; reijciendus: id quod videmus in Hippocratẽ factũ fuiſſe à Galeno, non tam, quàm iſti ſunt, delicato & moroſo, certè tamen doctiore atq; peritiore. ita enim didiciſſent medici, à Cornelio de rebus ad artẽ ſuam pertinẽtibus proprijs, ſuiſq; Latinis vocibus loqui: & hunc grauiſſimũ in primis autorẽ loco ſuo, ſuiſq; ſedibus poſuiſſẽt:*

&

& postremo planum fecissent hominibus, non abhorrere penitus à vero, quod à Cicerone scriptum fuit. Omnia Latinos inueniſſe melius, quàm Grecos: aut ab illis accepta fecisse meliora. Sed inuidit (vt dixi) Fortuna cunctam Romanis hominibus felicitatẽ. Nos verò, qui aliquid nostra cura praestare posse fortasse credimur Cornelio, quòd eo iãdiu vtamur magistro scribendi, atq; viuẽdi (quãuis illi ignauia forte nostra non eque stylum ac salutem debeamus) nonnihil tẽporis consumpsimus in recognoscendo hoc eruditissimo autore: eumq; emendatissimũ, quantũ ipsi efficere potuimus, excudendũ dedimus Sebastiano Gryphio Typographo nobilissimo, vt tam culto, & tam nitido scriptore vti cõmode poßint omnes, quibus bonae artes curae sunt: & vt Medicis, quorum aetas nostra maximè ferax est, animum faciamus ad Corneliũ legendum, interpretandum, illustrandũ: ita enim futurũ facilè speramus, vt omnes paulatim planè Latinè de medicina loquentes audiamus: & aliquis apud nostros eam laudẽ consequi curet, quã apud Graecos consequutus est Galenus, cuius nisi labor & industria tãtum luminis addidisset Hippocrati, is forte malo magno publico turpius extinctus fuisset, quàm iacet Cornelius: cuius laudi digna immortalitate si vitio ingenij Medici horũ temporum, & posteriores inuidebunt, suus tamen nitor & elegãtia, vel illis contrà nitentibus, eum a tenebris & ab interitu vindicabunt.

AVRELII CORNELII CELSI DE MEDICINA LIBER PRIMVS.

*

T ALIMENTA *sanis corporibus Agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaq; prompta in auxiliũ vulnerũ, morborumq; nouerunt. Veruntamẽ apud Græcos aliquãto magis, quam in cæteris nationibus exculta est: ac ne apud hos quidẽ a prima origine, sed paucis ante nos seculis, vtpote cũ vetustissimus autor Aesculapius celebretur. Qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in deorũ numerũ receptus est. Huius deinde duo filij Podalyrius & Machaon bello Troiano ducem Agamemnonẽ secuti, non mediocrem opem cõmilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus nõ in pestilẽtia, neq; in varijs generibus morborum aliquid attulisse auxilij, sed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi*

solitos

solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easq; esse vetustissimas. Eodemq; autore disci potest, morbos, tum ad iram deorum immortalium relatos esse, & ab ijsdem opem posci solitam. Veriq; simile est, inter nonnulla auxilia adversæ valetudinis, plerunq; tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neq; desidia, neq; luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora prius in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideoq; multiplex ista medicina, neq; olim apud Græcos, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquos ex bonis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos (de quibus retuli) nonnulli clari viri medicinam exercuerunt, donec maiore studio literarum disciplina agitari cœpit: quæ ut animo præcipuè omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoq; medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub ijsdem autoribus nata sit. Scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum suorum robora* inquieta cogitatione, nocturnaq; vigilia minuerant. Ideoq; multos ex sapientiæ professoribus, peritos eius fuisse accepimus. Clarissimos vero ex his Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (ut quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignus ab studio sapientiæ disciplinam hanc separauit, vir & arte & facundia insignis.*

* tẽtarãt

Disciplina corpori inimica.

* quieta

Hippocrates.

gnis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, & Chrysippus, tū Herophilus & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, vt etiam in diuersas curādi vias processerint. Iisdemq́; temporibus, in tres parteis medicina diducta est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundā φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat longè clarissimi autores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoq; naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset post quos Serapion primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit. Quē Apollonius & Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, & aliqui non mediocres viri secuti, ex ipsa professione, se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoq; quæ victu caret, medicina diuisa est, alijs rationalem artem, alijs vsum tantum sibi vendicantibus, nullo verò quicquam post eos, qui suprà comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoq; quædam in senectute deflexit. Et per hos quidē maximè viros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, vt difficilima, sic etiam clarissima

ma est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quòd alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt, alij nisi corporum rerumq; ratione comperta, non satis potentem vsum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex vtraq; parte dicantur, quò facilius nostra quoq; opinio interponi poßit. Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt, Abditarum, & morbos continentium caussarum notitiam, deinde Euidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, nouißimè partium interiorum. Abditas caussas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principijs nostra corpora sint, quid secundam, quid aduersam valetudinem faciat. Neq; enim credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui vnde hi sint, ignoret. Neq; esse dubium, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principijs, vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt, alia, si in humidis omne vitium est, vt Herophilo visum est: alia, si in spiritu, vt Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quàm Græci φλεγμονὴν, nominant, excitat, eáq; inflammatio, talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula, per inuisibilia foramina

mina

*mina subsistendo, iter claudunt, vt Asclepiades contendit. Eum vero recte curaturum, quem prima origo caussæ non fefellerit. Neq; vero inficiuntur, experimenta quoq; esse necessaria. Sed ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione contēdunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse: sed cogitasse, quid maxime cōueniret, & id vsu explorasse, quod antè coniectura aliqua duxissent. Neq; interesse, * an nunc iam pler&q; explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe verò etiam noua incidere genera morborū, in quibus nihil adhuc vsus ostenderit. Et ideo necessarium sit animaduertere, vnde ea cœperint: sine quo nemo mortaliū reperire possit, cur hoc, quàm illo potius vtatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas caussas persequuntur. Euidentes verò has appellant, in quibus quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus: fames, an satietas: & quæ similia sint. Occursurum enim vitio dicunt eum qui originem non ignorarit. Naturales verò corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus, & emittimus cibū, potionemq;, & assumimus, & concoquimus. Itemq; per quas eadem hæc in omnes membrorū partes digerūtur. Tum requirunt etiā, quare venæ nostræ modo submittāt, modo attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Si quorum notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis inter hæc nascentibus posse.*

* an initia pleraque

Et

Ex quibus quammaxime pertinere ad rẽ concoctio videtur. Huic potissimũ insistut, & duce alij Erasistrato, atteri cibu in ventre contendunt: alij Plistonico, Praxagore discipulo, putrescere: alij credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntq; Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana & supervacua esse proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudã materiã (sicut assumpta est) in corpus omne diduci. Et hac quidem inter eos parum constant. Illud verò conuenit, aliũ dandu cibum laborãtibus, si hoc: aliud, si illud verum est: Nam si teritur intus, eum quærẽdum esse, qui facilimè teri possit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum qui maximè calorẽ moueat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil cõcoquitur. Ea verò sumenda quæ maximè maneant, qualia assumpta sunt. Eademq; ratione cum spiritus grauis est, cũ somnus, aut vigilia vrgent, cum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa qualiter eueniant præceperit. Præter hæc cùm in interioribus partibus & dolores, & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessariũ ergo esse incidere corpora mortuorum, eorumq; viscera atque intestina scrutari: longeq; optimè fecisse Herophilum, & Erasistratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint, considerarintq; etiam spiritu remanente, ea quæ natura ante clausisset, eorumq;

positu-

sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter auiditatem primis diebus, protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, leuatumq; magis eorum morbum esse, qui abstinuerant: itemq; alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulo ante eã, alios post remissionem eius, optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerint. Eademq; ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo, grauioresq; eos factos, qui se implerent. Hæc similiaq;, cum quotidie inciderẽt, diligentes homines notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde iam medicinæ remedijs, homines de rationibus eorum disserere cœpisse, nec post rationem medicinam esse inuentam, sed post inuentam medicinam, rationem esse quæsitam. Requirere etiam, si ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, superuacuam esse: Si aliud, esse contrariam. Primò tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc uerò iam explorata esse, neque ulla aut noua genera morborum reperiri, aut nouam desiderari medicinam. Quòd si iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus uisurum, cui morbo id proximum sit, tentaturumq;

remed

remedia similia illis, quæ vicino malo sæpe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neq; enim se dicere consilio medicum non egere, & irrationale animal hanc artē posse præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat. Neq; ad rem pertineat, quomodo, sed quid optimè digeratur. Siue de hac caussa concoctio* intercidat, siue de illa: &, siue concoctio sit illa, siue tantum digestio. Neq; quærendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem, tardumq; spiritum expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæq; motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtranque partem disseri posse. Itaque ingenium & facundiam vincere, morbos autem non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis, vsu * discreta benè norit, hunc aliquanto maiorem medicum futurū, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atq; ea quidem, de quibus est dictum, superuacua esse tantummodo. Id verò quod restat, etiam crudele, viuorum hominum aluum atq; præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artem, non solùm pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre, cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non poßint omnino cognosci, alia poßint etiam sine scelere. Nam colorem, lauorem, mollitiem, duritiem, similiaq; omnia non esse

* incidat

* discretus

talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia cùm corporibus inuiolatis, hæc tamē metu, dolore, inedia, cruditate, laßitudine, mille alijs mediocribus affectibus, sæpe mutētur: multo magis verisimile est, interiora, quibus maior mollities, lux ipsa noua sit, sub grauißimis vulneribus, & ipsa trucidatione mutari. Neq; quicquā esse stultius, quàm quale quicquam viuo homine est, tale existimare esse moriēte, imò iam mortuo. Nam vterum quidem, quî minus ad rem pertineat, spirante homine posse diduci? Simul atq; verò ferrum ad præcordia accesßit, & disciſſum transuerſum ſeptum est, quod membrana quadam ſuperiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere. Ita demum mortui præcordia, & viſcus omne in conſpectum latrocinātis medici dari: quod neceſſe ſit tale eſſe, quale mortui ſit, non quale viui fuit. Itaq; conſequi medicum, vt hominem crudeliter iugulet: nō vt ſciat qualia viui viſcera habeamus. Si quid tamen ſit, quod adhuc ſpirante homine conſpectui ſubijciatur, id ſæpe caſum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in harena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum, ſic vulnerari, vt eius interior aliqua pars aperiatur, & in alio alia ſita, ita ſedem, poſitum, ordinem, figuram, ſimiliaq; cognoſcere prudentem medicum, non cædem, ſed ſanitatē mollientem, idq; per miſericordiam diſcere, quod alij dira crudelitate

*cognouerint. Ob hac ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit, cùm aliter pleraque in mortuis se habeant. Quantum verò in viuis cognosci potest, ipsa curatio ostēdat. Cum hæc per multa volumina, perq; magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint, atq; tractētur: subijciendū est quæ proxima vero videri poßint. Ea neq; addicta alterutri opinioni sunt, neq; ab vtraque nimium abhorrentia, media quodammodo inter diuersas sententias. Quod in plurimis cōtentionibus deprehēdere licet, sine ambitione verum scrutantibus, vt in hac ipsa re. Nam quæ demum caussæ vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitēt: quomodo spiritus, aut cibus, vel detrahatur, vel digeratur, ne sapiētiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed coniectura persequūtur. Cuius autem rei nō est certa notitia, eius opinio certum reperire remediū non potest. Verumq; est, ad ipsam curandi rationem nihil plus cōferre, quàm experiētiam. Quanquàm igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adiuuat excitando artificis ingenium. Itaq; ista quoq; natura rerum contemplatio, *quamuis non faciat medicum aptiorem, tamen medicinæ reddit profectum. Veriq; simile est, & Hippocratem, & Erasistratum, & quicunq; alij non contenti febres & vlcera agitare, rerū quoq; naturam ex aliqua parte scrutati sunt, nō ideo quidē medicos fuisse,*

* Aliâs: quãuis non faciat medicū: aptiorem tamen medicinæ reddit, atq; perfectum.

verum ideo quoq; maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, etsi nō inter obscuras caussas, neq; inter naturales actiones, tamē sæpe. *Est enim hæc ars coniecturalis: neq; respōdet ei plerunq; non solum coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen morbus quoq; ipse nouus est, quem non incidere, manifestè falsum est: cùm ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa, & arente, intra paucas horas expirauerit: sic vt nobilissimi medici, neq; genus mali, neq; remediū inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruasset videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare, detracta tali verecundia, & fortasse responsurū fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neq; semper similitudo aliquid confert: etsi quando confert, tamen id ipsum rationabile est inter multa similia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quo potissimum medicamēto sit vtendū. Cū igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod non vtiq; fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouū quoq; consiliū, non à rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari possūt, id est euidētibus caussis. Interest enim fatigatio morbum, an sitis, an frigus, an ca-

Caro ex naturalibus prolapsa.

lor, an vigilia, an fames fecerit, ac cibi, viniq; abũdantia, an intẽperantia libidinis. Neq; ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura, humidum magis, an magis siccũ corpus eius sit: validi nerui, an infirmi, frequens aduersa valetudo, an rara: eaq; cùm est, vehemẽs esse soleat, an levis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum: cũ luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusq; sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quamuis ne hæc quidẽ sic præteriri debent, quasi nullam cõtrouersiã recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit, quum & alij, & ijdem aliàs post ista non febricitarẽt: & quidem medici seculi nostri sub autore (vt ipsi videri volunt) Themisone contendunt, nullius caussæ notitiã quicquam ad curationes pertinere, satisq; esse quædam cõmunia morborum intueri. Siquidem horum tria genera esse, vnum adstrictum, alterũ fluens, tertium mixtum. Nam modo parũ excernere ægros, modò nimiũ: modò alia parte parum, alia nimiũ. Hæc autem genera morborũ, modo acuta esse, modò longa: & modo increscere, modò cõsistere, modò minui consueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictũ est, digerẽdum esse: si profluuio laborat, cõtinendum: si mixtum vitiũ habet, occurrendum subinde vehementiori malo: & aliter acutis medẽdum, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter iam ad sanitatem inclinantibus. Ho-

rum obseruatione medicinā esse, quam ita finiūt, ut quasi viam quandā, quam μέθοδον Graci nominant, eorumq; quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendūt. ac neq; rationalibus se, neq; experimēta tātum spectantibus annumerari volunt, cùm ab illis eo nomine dissen-
nolunt tiant, quòd in cōiectura rerū latentiū volūt esse medicinā: ab his, eò quòd parū artis esse in obseruatione experimentorum credūt. Quod ad Erasistratū pertinet, primùm ipsa euidentia eius opinioni repugnat, quia rarò, nisi post horū aliquid morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod aliū non afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri quidem, aut eidem tēpore alio noceat. Possunt enim quædā subesse corpori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc aliàs non fuerunt, eaq; per se non tanta vi concitant morbū, tamen obnoxium magis alijs iniurijs corpus efficiunt. Quòd si contemplationē rerū naturæ (quam temere medici sibi vendicant) satis cōprehendisset, etiā illud scisset, nihil omnino ob vnam caussam fieri: sed id pro caussa apprehendi, quod contulisse plurimū videtur. Potest autem id dum solū est, non mouere, quod iunctum alijs maxime mouet. Accedit ad hæc, quòd ne ipse quidem Erasistratus, qui trāsfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idq; nimis repleto corpore incidere reperit, cur ex duobus æquè repletis, alter in morbū inciderit, alter omni periculo vacarit (quod quotidie

tidie fieri apparet) non discreuerit. Ex quo disci potest, vt vera sit illa trãsfusio, tamen illã non per se (cum plenũ corpus est) fieri: sed cùm horum aliquid accesserit. Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittũt habẽt, magis etiã quàm vlli rationales sunt. Neq; enim si quis nõ omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget: si modò, quod primũ est, non memoriæ soli, sed rationi quoq; insistit. Si verò, quod propius est, vix vlla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: ydẽ sunt quod ij, quos experimẽta sola sustinẽt. Eo magis, quoniã si cõpresserit aliquẽ morbum, an fuderit, quilibet etiã imperitissimus videt. Quid autẽ cõpressum corpus resoluat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus. Si (vt ei, qui se rationalem negat, cõfiteri necesse est) ab experientia Empiricus est. Ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra vsum est. Neq; adiectũ quicquã Empiricorum professioni, sed demptum est: quoniã illi multa circunspiciunt, hi tantum facilima, & nõ plus quàm vulgaria. Nã et hi qui pecoribus ac iumẽtis medẽtur, cum propria cuiusq; ex multis animalibus nosse non possint, cõmunibus tãtummodo insistunt. Et exteræ gẽtes, cùm subtilẽ medicinæ rationẽ non nouerint, communia tãtum vident. Et qui ample valetudinarios nutriut (quia singulis summa cura consulere non sustinent) ad communia ista confugiunt. Neq; Hercules istud, & anti-

Hine me dicina, ar interpoll à Plinio ctа est.

qui medici nesciernnt, sed his cōtenti non fuerūt. Ergo etiā vetustißimus autor Hippocrates dixit, mederi oportere & communia, & propria intuētē. Ac ne isti quidem ipsi intra suam professionem consistere vllo modo possunt. Siquidē & compressorum & fluētium morborū genera diuersa sunt, faciliusq; id in his quæ fluūt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe cōsumi. Atq; in partes quoq; humor erūpit, vt in oculos auresq;. Quo periculo nullum humanū membrum vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud, curatur. Ita protinus in his à cōmuni fluētis morbi contēplatione, ad propriā medicina descendit. Atq; in hac quoq; rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadē omnibus, etiam in similibus casibus opitulantur. Siquidē certæ quædā res sunt, quæ in pluribus ventrē aut adstringūt, aut resoluunt. Inueniuntur tamen, in quibus aliter atq; in cæteris, idē eueniat. In his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantū salutaris. Et caussæ quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiā ingeniosißimus sæculi nostri medicus, quē nuper vidimus, Caßius, febricitanti cuidā, & magna siti affecto, cum post ebrietatē eum premi cœpisse cognosceret, aquā frigidam ingeßit. Qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discußit. Quod auxilium medi-

tus opportune prouidit, non ex eo, quòd aut strictum corpus erat, aut fluebat: sed ex caussa, quæ antè præcesserat. Estq; etiã proprium aliquid & loci & tẽporis, istis quoq; autoribus, qui cùm disputãt, quemadmodũ sanis hominibus agendum, sit, præcipiũt, vt grauibus aut locis aut tẽporibus, magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido, magisq; vt conquiescat iisdẽ aut locis, aut temporibus. si quis grauitatẽ corporis sentit, ac neq; vomitu stomachũ, neq; purgatione aluum solicitet. Quæ vera quidẽ sunt, à communibus tamen ad quædam propria descẽdunt: nisi persuadere nobis volunt, sanis quidẽ considerandum esse, quid cœlũ, quid tẽpus anni sit, ægris verò non est. Quibus tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quãto magis obnoxia offensis infirmitas est. Quinetiam morborũ in iisdẽ hominibus aliæ atq; aliæ proprietates sunt: & qui secundis aliquãdo frustra curatus est, cõtrariis sæpe restituitur. Plurimaq; in dãdo cibo discrimina reperiuntur, ex quibus contẽtus vno ero. Nã famẽ facilius fert adolescẽs, quàm puer: facilius in denso cœlo, quàm in tenui: facilius in hyeme, quã æstate: facilius vno cibo, quàm prandio quoque assuetus: facilius inexercitatus, quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe autẽ in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediã tolerat. Ob quæ cõpetit eum, qui propria non nouit, communia tantũ intueri debere: eumq; qui nosse propria potest, illa quidẽ non oportere negligere,*

* Quil dã vide hic leg potius tenui lo, quà dẽso: & state q hyeme propte quòd

gere, sed his quoq; insistere. Ideoq; cùm par scientia sit, utiliorē tamē medicū esse amicum, quam extraneum. Igitur ut ad propositū meum redeam, rationalem quidē puto medicinā esse debere, instrui verò ab euidētibus causis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis. Incidere autē viuorum corpora, & crudele, & superuacuum est: mortuorum corpora discentibus necessariū. Nam positū, & ordinē nosse debent: quæ cadauera melius, quàm viuus, & vulneratus homo repræsentăt. Sed & cætera, quæ mo dò in viuis cognosci possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquātò mitius, usus ipse monstrauit. His propositis, primùm dicā, quemadmodū sanos agere cōueniat: tū ad ea trāsibo, quæ ad morbos, curationesq; eorū pertinebūt.

Quemadmodum sanos agere conueniat. CAP. I.

SANVS *homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: ac neq; medico, neque *iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri esse, modò in urbe: sæpiusq; in agro, nauigare, venari, quiescere interdū, sed frequētius se exercere. Siquidē ignauia corpus hebetat, labor firmat: illa maturā senectutē, hic longā adolescentiā reddit. Prodest etiam interdū balneo, interdum aquis frigidis uti: modò ungi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere,*

fugere, quo populus vtatur: interdum in conuiuio esse, interdum ab eo se retrahere: modò plus iusto, modò non amplius assumere: bis die potius, quàm semel cibum capere: & semper quàm plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed vt huius generis exercitatiões, cibiq; necessarij sunt, sic athletici su peruacui. Nam & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorũ repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotãt. Concubitus verò neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescẽdus est. Rarus, corpus excitat, frequẽs soluit. Cùm autẽ frequẽs, non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilẽ esse, quẽ corporis neq; languor, neq; dolor sequitur. Idẽ interdiu peior est, noctu tutior: ita tamen, si neq; illũ cibus, neq; hunc cũ vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis seruanda sunt, cauenduq; ne in secunda valetudine, aduersæ præsidia consumãtur.

Paulus Aegineta li. [...] ca 37. Fre[...] quẽs cõcu[...] bitus, co[...] pus rariu[...] frigidũ. [...] imbecill[...] reddit.

Quæ stomacho imbecillis seruanda sint. CAP. II.

Et imbecillis stomacho (quo in numero magna pars vrbanorũ, omnesq; penè cupidi literarum sunt) obseruatio maior necessaria est: vt quod vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò surget: qui parum, quiescere debet: & si manè surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neq; labori

bori se, neq; exercitationi, neq; negotio credere. Qui crudũ sine præcordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquam frigidã bibere, & se nihilominus continere. Habitare verò ædificio lucido, perflatum æstiuum hybernum solem habente, cauere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus, itemq; auras fluminũ, atq; stagnorum, minimeq; nubilo cœlo, soli aperienti se committere, ne modò frigus, modò calor moueat. Quæ res maximè grauedines, distillationesq; concitat. Magis verò grauibus locis ista, seruanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrũ corpus esse, cùm quotidie mane vrina alba, dein russa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Vbi experrectus est aliquis, paulù intermittere, deinde (nisi hyems est) fouere os multa aqua frigida debet, lõgis diebus meridiari potius ante cibũ, sin minus, post eum: per hyemem potissimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiu vel domestica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruãdum curationi corporis sui est. Prima autem eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laborauit, & bene cõcoxit, amplior: in eo, qui fatigatus est, & minus concoxit, remissior. Cõmodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atq; hæc non vtiq; plana cõmodior est. Siquidem melius ascẽsus

Exercita-
o.

quoq;

quoq; & descensus cum quadam varietate corpus moueat, nisi tamen id perquàm imbecillum est. Melior autem est sub diuo, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in sole, quàm in vmbra: melior in vmbra, quàm parietes, aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa. Exercitationis autem plerũq; finis esse debet sudor, aut certè laßitudo, quæ citra fatigationẽ sit, idq; ipsum, modò minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem rectè sequitur, modò vnctio, vel in sole, vel ad ignem, modo balneum, sed in cõclaui, quàm maxime & alto, & lucido, & spatioso. Ex his verò neutrum sæpe fieri oportet, sed sæpius alterutrũ pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas. Sæpe etiã inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intẽperantia subest, *durior est in potione, quàm in esca. Cibus a salsamentis, oleribus, similibusq; rebus melius incipit. Tum caro assumẽda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de caussis inutilia sunt, quoniam & plus propter dulcedinem assumitur, & quod modo par est, tamen ægrius cõcoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaq; hoc parum valet, palmulas pomaq; & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones,

Lafsitudo est grauitas corporis. Vergil. Lassoue papauera collo. quę etiã citra laborẽ accidit. Fatigatio nẽ verò nimietarẽ laboris ĩtelligimus. Idẽ Veloces iaculo ceruos. cursuq; fatigat quod nos immodicũ laborẽ appellaut. verum de generibus lasitudinis l... gendus est lib 3 Galeni de Sanitate tuenda.

* tutior Cibus.

nes, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendum est, post satietatẽ, nihil agendum. Ubi expletus est aliquis, facilius concoquit, si quicquid assumpsit potione aquæ frigidæ includit, tũ paulisper inuigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se impleuit, post cibum neq; frigori, neq; æstui, neque labori se debet cõmittere. Neq; enim tã facile hæc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de caussis futura inedia est, labor omnis vitãdus est.

Obseruationes quædam prout res nouæ accidunt, & prout corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

CAP. III.

Atq; hæc quidem penè perpetua sunt. Quasdam autem obseruationes desiderant & noua res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in grauem, neque ex graui in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in grauem prima hyeme: ex graui in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neq; verò ex multa fame, nimia satietas: neq; ex nimia satietate, fames idonea est. Periclitaturq; & qui semel, & qui bis die cibum incõtinenter, contra consuetudinem assumit. Item neq; ex nimio labore subitum ocium, neq; ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiã laborem facilius

facilius, vel puer, vel senex, quàm insuetus homo sustinet. Atq; ideo quoq; nimis otiosa vita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamē insuetus aliquis laborauit, aut mul to plus quàm solet, etiā is qui assueuit, huic ieiuno dormiendū est, multo magis, si etiā os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tū enim nō dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterū diem permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modice magis aliquis laborauit, tamen ingredi aliquid eodē modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulum ambulauerūt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem vngi, atq; sudare: si est, ante omnia in tepidario residere, deinde ubi paulū conquieuerunt, intrare, & descendere in solium, tum multo oleo vngi, leniterq; perfricari, iterū in solium descēdere. Post hac os aqua calida fouere, deinde frigida. Balneū his feruens idoneum nō est. Ergo si nimium alicui fatigato penè febris est, huic abunde est loco tepido dimittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adiectum sit: deinde totum quidē corpus, maximè tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum, & paulum contriti salis sit adiectum. Post hac, omnibus fatigatis, aptum est cibum sumere, eoq; humi-

Puer, Senex, Homo.

do uti: aqua, vel certè diluta potione esse contentos, maximeq; ea quæ moueat vrinã. Illud quoq; nosse oportet, quod ex labore sudanti, frigida potio perniciosissima est, atque etiam (cum sudor se remisit) itinere fatigatis inutilis. A balneo quoq; venientibus Asclepiades inutilem eam indicauit. Quod in his verum est, quibus aluus facile, nec tutò resoluitur, quiq; facile inhorrescunt. Perpetuum in omnibus non est, cùm potius naturale sit potione æstuantem stomachũ refrigerari, frigẽtem calefieri. Quod ita præcipio, vt tamẽ fatear, ne ex hac quidem caussa sudanti adhuc frigidum bibendum esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesq; dilutas potiones, vomitus, & postera die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio vrget, in vicem modò aqua, modò vinũ bibendũ est, raroq; balneo vtendũ. Leuat lassitudinem etiam laboris mutatio, eumq; quem nouum genus eiusdem laboris pressit (id quod in consuetudine est) reficit. Fatigato quotidianũ cubile tutissimum est, insolitum contra lassat. Quod enim contra consuetudinẽ est, nocet, seu molle, seu durum est. Propria quædam ad eum pertinẽt, qui ambulando fatigatur. hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio, post iter, primùm sedile, deinde vnctio, tum calida aqua in balneo magis superiores partes, quàm inferiores foueat. Si quis verò exustus, in sole est, huic in balneum protinus eundũ est, perfundendumq; oleo corpus & caput,

deind

deinde in solium bene calidum descẽdendum est, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida. At ei qui perfrixit, opus est balneo primum inuoluto sedere donec insudet, tum ungi, deinde lauari, cibum modicum, deinde potiones meracas assumere. Is vero qui nauigabit, & nausea pressus est, si multam bilem euomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulũ aliquid assumere. Si pituitã acidam effudit, vtiq; sumere cibum, sed assueto leuiorem: si sine vomitu nausea fuit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendũ, sed lente ambulandum est. Lenta quoq; in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueuerunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptũ, & in eo retentum acetũ. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem norit quisq; naturam sui corporis: quoniã alij graciles, alij obesi sunt, alij calidi, alij frigidiores, alij humidi, alij sicci, alios astricta, alios resoluta aluus exercet. Raro quisquam, non aliquam partẽ corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere se debet, plenus extenuare: calidus refrigerare, frigidus calefacere: madens siccare, siccus madefacere: itemq; aluũ firmare is, cui fusa, soluere is, cui astricta est. Succurrẽdumq; semper parti maxime laboranti est. Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, vnctio, & si post prandium est balneum, contracta

alnus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus
& non nimis lõgus, molle cubile, animi securitas,
assumpta per cibos & potiones maximè dulcia
& pinguia, cibus & frequentior, & quantus ple-
nißimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua
calida, si quis in eam descẽdit, magisq; si salsa est,
in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor,
cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel lon-
gus, lectus per æstatẽ terra, hyeme durum cubile,
cursus, multa ambulatio, omnisq; vehemẽs exer-
citatio, vomitus, deiectio, acidæ res & austeræ, &
semel die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi
potio ieiuno in consuetudinem adducta. Cum ve-
rò inter extenuantia posuerim vomitum, & de-
iectionem, de his quoq; propria quædam dicenda
Vomitus. sunt. Eiectũ esse ab Asclepiade vomitũ in eo volu-
mine, quod de Tuenda sanitate composuit, video:
neq; reprehendo, si offensus eorũ est consuetudine,
qui quotidie eijciendo vorandi facultatẽ moliun-
tur. Paulò etiam longius processit. Idem purgatio-
nes quoq; eodẽ volumine expulit. Et sunt hæ per-
niciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt.
Sed hęc tamen submouenda esse non est perpetuum,
quia corporum temporumq; ratio potest ea facere
necessaria, dum & modo, & nõ nisi cum opus est,
adhibeantur. Ergo ille quoq; ipse, si quid iam cor-
ruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non
ex toto res condemnanda est. Sed esse eius etiam
plures caussæ possunt, estq; in ea quædam pau-
sub

subtilior obseruatio adhibenda. Vomitus vtilior est hyeme, quàm æstate. Nam tū & pituita plus, & capitis grauitas maior subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus. Vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimiū se repleuerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est, quàm quod concoqui poßit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si verò corruptum est, nihil commodius est, quàm id, qua via primum expelli potest, ejcere. Itaq; vbi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorū sunt, ad hūc protinus confugiendum est. Item prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliua, vel nausea est, aut cui sonant aures, aut madent oculi, aut os amarū est. Similiterq; ei, qui vel cœlum vel locum mutat. hisq; quibus (si per plures dies non vomuerunt) dolor præcordia infestat. Neq; ignoro inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi neceßitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaq; istud luxuriæ caussa fieri non oportere confiteor. Interdū valetudinis caussa rectè fieri, experimentis credo. Cōmoneo tamen, ne quis, qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tanquam tepidam antè debet assumere: si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulū adjcere. At qui mane vomiturus est, antè bibere mulsum, vel hyssopum, aut esse radiculam debet, deinde aquam tepidam, vt suprà scriptum Prouocātia vomitum.

est, bibere. Cetera quæ antiqui medici præceperũt, stomachum omnia infestãt. Post vomitum (si stomachus infirmus est) paulum cibi, sed huius idonei, gustandũ, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt. Si autem vomitus fauces exasperavit, qui vomuit (si mane id fecit) ambulare debet, tum vngi; deinde cœnare. Si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare, hinc proximus cibus mediocris vtilior est, isq; esse debet cum pane hesterno, vino austero, meraco, & carne assa, cibisq; omnibus quã siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius cõsulet, si biduo cõtinuarit, quàm si post quintum demum diem vomuerit, nisi hæc mora gravitatem pectori faciet. Deiectio autẽ medicamento quoq; petenda est, vbi venter suppressus parũ reddit, ex eoq; inflãmationes, caligines, capitis dolores, aliaq; superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adiuvare possunt quies & inedia, quæ per illam maxime eveniũt? Qui eijcere volet, primũ cibis, vinisq; vtetur hisce quæ hoc præstant. Dehinc si parum illa proficient, aloen sumat. Sed Purgationes quoq; vt interdũ necessariæ sunt, sic vbi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit. Calefacit autem vnctio, aqua salsa, magisq; si calida est, omnia & salsa, amara, carnosa, si post cibum est balneum, vinum austerum; refrigerat in ieiunio & balneũ & somnus, nisi

Deiectio.

Purgationes.

nisi nimis longus est, & omnia acida, aqua quàm frigidissima, oleum si aquæ misceatur. Humidum autem corpus efficit labor* maior, quàm ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, posthac ambulatio, & vigilia: per se quoq; ambulatio multa, & vehemens, & matutina exercitatio, & non protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contrà siccat,* modica exercitatio, fames, unctio sine aqua, calor, sol* modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quãtum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit, aucta ambulatio atq; esca, post motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoq; scire oportet, quòd ventrem vomitus solutum comprimit, compressum soluit. Itemq; comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: soluit is, qui tarde superuenit. Quod ad ætates vero pertinet, inediã facilime sustinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Quo minus fert facile quisq;, eo sæpius debet cibum assumere, maximeq; eo eget, qui increscit. Calida lauatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri ætati quæ inflatio-

* alias minor,

* aliàs immodica

* aliàs, immodicus

nes mouent. Iuuenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunq; in senectute contrahitur: quibus in adolescentia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior, in sene astrictior. Tempus quoq; anni considerare oportet. Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane uti, carne potius elixa, modicè oleribus: semel die cibum capere, nisi si minus venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius vtendum est, vel calorem mouentibus. Venus tum nō æquè perniciosa est. At vere paulum cibi demendum, adyciendumq; potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne vtēdum, magis oleribus. trāsiundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutissima est. Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget. Ideo prandere quoq; commodum est. Eo tempore aptissima sunt & caro, & olus, potio quàm dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat, frigida lauatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerēt. Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cœli varietatē periculum maximum est. Itaq; neq; sine veste, neq; sine calceamentis prodire oportet, præcipueq; diebus frigidioribus: neq; sub diuo nocte dormire, aut certe bene operiri. Cibo verò iam paulo pleniore vti licet:

minus,

minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerunq; sic assumuntur, ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita nō hæc, sed consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quàm in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quàm alio cibo conuenit. Deniq; aliquid densiori cibo, cū id accedit necessarium est demi. Neq; æstate verò, neq; autumno utilis venus est. Tolerabilior tamē per autumnū: æstate verò in totum, si fieri potest, abstinendum.

De his qui aliqua parte corporis laborant, est & primum de his quibus caput infirmum.
CAP IIII.

PRoximum est, ut de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is (si bene concoxerit) leniter perfricare id mane manibus suis debet: nunquam id (si fieri potest) veste velare, aut ad cutem tonderi: utileq; lunam vitare, maximeq; ante ipsum lunæ, solisq; concursum: sed nusquam post cibum, progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere, multum ambulare: sed (si licet) sub tecto, neq; in sole. Ubiq; autem vitare solis ardorem, maximeq; post cibum & vinum: potius ungi quàm lauari, nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primùm paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in calidarium. ubi sudabit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum per-

fundere: tum tepida uti, dein frigida, diutiusq; id caput, quàm cæteras partes perfundere: deinde id aliquandiu perfricare: nouissimè detergere & ungere. Capiti nihil æquè prodest, atq; aqua frigida: itaq; is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autē, etiam si sine balneo unctus est, neq; totū corpus refrigerare sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cùm cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad ceruices aqua descendat, eamq; ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluentem subinde manibus ad os regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isq;, si ieiunio caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic assiduè vinum dilutum, leue, quàm aquam magis expedit: ut cùm caput grauius esse cœperit, sit quò cōfugiat: eiq; ex toto neq; vinum neq; aqua semper utilia sunt: medicamentum utrunq; est, cùm inuicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non est, utiq; post cœnam, postquam nec cogitatio quidem ei satis tuta est, maxime tamen vomitus alienus est.

Aqua frigida capiti prodest.

De his qui lippitudine, grauedine, destillatione, tonsillisq; laborant. CAP. V.

NEq; vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest: sed ijs etiam, quos assiduæ lippitudines, grauedines, destillationes, tonsillæq; malè habent. His autem non caput

caput tantùm quotidie perfundendum est, sed os quoq; multa frigida aqua fouẽdum est: præcipuéq; omnibus, quibus hoc vtile auxilium est, eo vtendum est, vbi grauius cælum Austri reddiderunt. Cumq; omnibus inutilis sit, post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipuè, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueuerunt; vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam grauedines, destillationesq; possunt, si quam minimè eũ (qui his opportunus est) aërẽ vel loca; aquasq; mutet, si caput in se protegit, ne incendatur, néue subitum ex repentino nubilo frigus id moueat, si post concoctionem ieiunus caput radit, si post cibum neq; legit, neq; scribit.

Ad solutam aluum remedia. CAP. VI.

Qvem verò frequenter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibusq; superiores partes exercere, dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorẽ, continua balnea, vngi citra sudorẽ, non vti cibis varijs, minimeq; iurulentis, aut leguminibus, oleribúsve his, quę celeriter descendunt, omnia deniq; fugere quæ tarde concoquuntur. Venatio, duriq; pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neq; id ipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtẽdum potissimum est. Si quid offen

Plin. lib. 14. cap. 8.
Tenue,
Dulce,
Austerũ.
Plenius.

offensæ in cœna sensit, vomere debet, idq́; postero quoq; die facere, tertio modici ponderis panem ex vino esse, adiecta vna vel olea, vel ex defruto, similibusq́; alijs, deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neq; ambulatione, quamuis leui, dimoueri.

Remedia ad coli dolorem. CAP. VII.

ET si laxius intestinum dolere cōsueuit (quod κῶλον *nominant) cū id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, vt cōcoquat aliquis, vt lectione, & alijs generibus exerceatur: vtatur balneo calido, cibis quoq; & potionibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet, itē dulcia omnia, leguminaq́;, & quicquid inflare consueuit.*

Quæ agenda sint stomacho laborantibus.
CAP. VIII.

SI quis vere stomacho laborat, legere clarè debet. post lectionem ambulare: tum pila, vel armis, alióve quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri. non aquā, sed vinū calidum bibere ieiunus: tum cibum bis die assumere, sic tamen vt facilè concoquat: vti vino tenui, & austero, & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neq; credendum vtiq; nostris est, qui cùm in aduersa valetudine vinum aut frigidam

aquam

aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem, non merentis stomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quí ve propter ardorem aliquem noctis sitire consueuerint, antè quàm conquiescant, duos, trés ve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam aduersus tardam concoctionem clarè legere, deinde ambulare, tum vel vngi, vel lauari assiduè, vinum frigidum bibere, & post cibum magnam potionem, sed (vt suprà dixi) per siphonem, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quoties aluus ei constiterit, frigida potione potissimum vtatur.

Quid obseruandum sit dolore neruorum laborantibus. CAP. IX.

SI cui verò dolere nerui solent (quod in podagra, chiragrá ve esse consueuit) huic quātum fieri potest, exercendum id est, quod affictum est, obijciendumq; labori & frigori, nisi cùm dolor increuit. Sub dio quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio (sicut in omnib. corporis affectibus) necessaria est. Cruditas enim id maximè lædit, & quoties offensum corpus est, vitiosa pars maximè sentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, sic rursus alijs frigus, alijs calor. Quæ sequi quisq; pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, præcordijs, intestinis,

ſtinis, veſicæ, auribus, coxis, ſcapulis, naturalibus, oſſibus, dentibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idem ſummam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoresq́; naſcuntur. At prodeſt iuuenibus, & omnibus plenis, erectiórq; mens eſt, & melius concoquitur, vbi frigus quidem eſt, ſed cauetur. Aqua verò frigida infuſa, præterquàm capiti, etiã ſtomacho prodeſt. Item articulis, doloribusq́; qui ſunt ſine vlceribus. Item rubicundis nimis hominibus, ſi dolere vacant. Calor autem adiuuat omnia quæ frigus infeſtat. Item lippientes ſi nec dolor, nec lacrymæ ſunt. Neruos quoq; qui contrahuntur, præcipuéq; ea vlcera, quæ ex frigore ſunt. Idem corporis calorem bonum facit, vrinam mouet. Si nimius eſt, corpus effœminat, neruos emollit, ſtomachum ſoluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta ſunt, vbi ſubita inſuetis ſunt. Nam frigus lateris dolores aliaq́; vitia: frigida aqua ſtrumas excitat. Calor concoctionem prohibet, ſomnum aufert, ſudorem digerit, obnoxium morbis peſtilentibus corpus efficit.

Obſeruatio in peſtilentia. CAP. X.

Est etiam obſeruatio neceſſaria, qua quis in peſtilentia vtatur adhuc integer, cùm tamen ſecurus eſſe non poſſit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, geſtari, ambulare ſub diuo, ante æſtum leniter, eodemq́; modo vngi, & vt ſuprà cõprehenſum eſt, vitare fatigationem

tionem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem, multoq; magis se continere, si qua grauitas in corpore est: tum neq; mane surgendum, neq; pedibus nudis ambulandum est, minimeq; post cibum, aut balneum, neq; ieiuno, neq; cœnato vomēdum est. Neq; mouenda aluus, atq; etiam si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemq; vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utiq; si cibus quoq; antecessit, qui tamen semel die tunc commodius assumitur: insuper etiam modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modo vinū bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine, quàm minimū mutari debet. Cùm verò hæc in omni pestilentia faciēda sunt, tum in ea maxime, quam austri excitarint. Atq; etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel vbi in graues regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtiq; abstinere debebit. Atque ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum eo, qui suprapositus est, modo transitus ei esse.

LIBER II.

NSTANTIS *autem aduersæ valetudinis signa cōplura sunt. In quibus explicandis non dubitabo autoritate antiquorum virorum uti, maximeq; Hippocratis: cum recentiores quoq; Medici*

quamuis

meliores pluuij, quàm tantum nebulosi, aut nubili, optimiq; hyeme qui omni vẽto vacant: æstate quibus Fauonij perflant. Si genus aliud vẽtorum est, salubriores Septentrionales, quàm Subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen, vt hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus vbiq; à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis est. Neq; solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoq; (si qui inciderunt) leuiores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ergo cœlum est, quod ægrum facit, adeo vt in id quoq; genus, quod natura peius est in bo: statu, salubris mutatio fit. Aetas media tutissima est, quæ neq; iuuentæ calore, neq; senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Nam longa statura, vt in iuuenta decora est, sic matura senectute consumitur. Gracile corpus, infirmum: obesum, hebes est. Vere tamen maximè quæcunq; humoris motu nouantur, in metu esse consueuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. Hi quoq; morbi qui in articulis, neruisq; modo vrgent, modo quiescunt, tum maximè & incipiunt & repetunt. At æstas non quidem vacat plerisq; ab his morb

Pluuii, Nebulosi, Nebuli.

Corpus quadratũ.

quamuis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequã dico, quibus præcedentibus morborũ timor subsit, non alienũ uidetur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna sint, quod genus aduersæ valetudinis in quoq; timeri maximè poßit. Non quò nõ omni tempore, in omni tempestatũ genere, omnis ætatis omnis habitus hominũ per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: sed quòd frequentius tamen quædam eueniant. Ideoq; utile est scire unumquemq;, quid, & quando maxime caueat.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna sint: & quod valetudinis genus in quoq; timeri poſsit. CAP.

IGitur saluberrimum ver est, proxima deinde ab hoc hyems, periculosior æstas, autumnus longe periculoſsimus. Ex tempestatibus verò optimæ æquales sunt, siue frigidæ, siue calidæ, peßimæ quæ variant maxime. Quo fit, vt Autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matutinis, simulq; etiam vespertinus frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè, sic quandocunq; euenit, noxium est. Vbi æqualitas autem est, tamen saluberrimi sunt sereni di-

niq; omnis calor & iecur, & lienem inflammat: mentē hebetat: vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat, efficit. Frigus modo neruorū distentionē, modo rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur: nigriciem in vlceribus, horrorē in fibribus excitat. In siccitatibus acutæ fibres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorū dolores oriuntur. Per hymbres longæ fibres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quā παράλυσιν Græci nominātur. Neq; solum interest, quales dies sint, sed etiā quales ante præcesserint. Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluuias exhibet, fere subeūt lippitudines, tormina, fibres, maximeq; in mollioribus corporibus, ideoq; præcipuè in mulieribus. Si verò Austri, pluuiaq; hyemem occuparūt, ver autem frigidū & siccum est, grauidæ quidē fœminæ, quibus dum adest partus, abortu periclitantur. Hæ verò quæ gignunt, imbecillosq;, vixq; vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, & si seniores sunt, grauedines, atq; destillationes malè habent. At si a prima hyeme Austri ad vltimum ver continuarunt, laterum dolores, & insania fibricitantium, quam φρενῖτιν appellāt, quàm celerrime rapiunt. Vbi primò calor a primo vere orsus, æstatem quoq; similem exhibet, necesse est multū sudorē in fibribus subsequi. At si sicca æstas Aquilones habuit, autūno verò hymbres, Austriq; fuit, tota hyeme quæ proxima est tussis,

morbis, sed adijcit febres, vel cõtinuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, & in ceteris quidẽ partibus, sed maxime obscœnis, & quicquid sudore hominem resoluit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriũtur eo quoq; tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes, quam Graeci φθίσιν nominant: urinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit itẽ leuitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur, coxæ dolores, morbi comitiales. Idemq; tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantũ pressos interimit, & alijs nouis morbis conficit, & quosdã longißimis implicat, maximeq; quartanis, quæ per hyemẽ quoq; exerceent. Neq; aliud magis tempus pestilentiæ patet, cuiuscunq; ea generis est, quamuis varijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tußim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur irritat. Ex tempestatibus Aquilo tußim mouet, fauces exasperat, ventrem astringit, vrinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. Sanum tamen corpus spissat, & mobilius atq; expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Ceteri venti quò vel huic vel illi propiores sunt, eò magis vicinos his illis ve affectus faciunt. Deniq;

Febres incertæ.

Aquilo.

Auster.

dragesimũ diem, deinde septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neq; pubertate, neq; primis coitibus, neq; in fœmina primis menstruis finita sunt, ferè longa sunt. Sæpius tamẽ morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis, itẽ comitialibus, tabiq; maxime obiecta est, ferèq; iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum (αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant) profusio. In senectute spiritus & vrinæ difficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorum resolutiones, malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueq; soluta aluus, & quæ sequuntur hanc tormina vel leuitas intestinorum, cæteraq; fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, deiectiones, destillationes. Item viscerum & laterum dolores fatigant. Obesi plerunq; acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur, subitoq; sæpe moriuntur. Quod in corpore tenuiore vix euenit.

De signis * aduersæ valetudinis futuræ. *notis

CAP. II.

ANte aduersam autem valetudinem (vt supra dixi) quædam notæ oriuntur, quarum omnium commune est, aliter se corpus habere, atq;

*destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes, oriuntur. Sin autem autumnus quoq; æquè siccus ijsdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit. Durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates verò pertinet, pueri, proximiq; his, vere optime valēt, & æstate prima tutissimi sunt: Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme, quiq; inter iuuentam senectutemq; sunt. Inimicior senibus hyems æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximū est, vt infantes, tenerosq; adhuc pueros serpentia vlcera oris (quæ ἄφθας Græci nominant) vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa vmbilicum inflammationes exerceant. Propriè etiā dentientium gingiuarū exulcerationes, distentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, * maximeq; caninis dentibus orientibus malè habent. Quæ pericula plenissimi cuiusq; sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At vbi ætas paulum processit, glandulæ, & vertebrarū quæ in spina sunt, aliquæ inclinationes: strumæ verrucarum quædam genera dolentia (ἀκροχόρδονας Græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiēte verò iam pube, ex ijsdem multæ & longæ febres, sanguinis ex naribus cursus. Maximeq; omnis pueritia primū circa qua-*

* maxillaq;

consuevit, neq; in peius tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quae quia neq; in eodē habitu subsistere, neq; ultrà progredi possunt, ferè retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Peius tamen signum est, ubi aliquis contra consuetudinem emacruit, & colorē decoremq; amisit, quoniā in his quae superant, est quod morbus demat: in his quae desunt, non est quod ipsum morbū ferat. Praeter haec protinus timeri debet, si graviora membra sunt, si crebra ulcera oriuntur, si corpus supra consuetudinē incaluit, si gravior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerūt, si saepius expergiscitur aliquis, quàm assuevit, deinde iterum soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinē insudat, maximeq; circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Itē si marcet animus, si loqui & moveri piget, si corpus torpet, si dolor praecordiorum est, aut totius pectoris, * aut, qui in plurimis evenit, capitis: si saliuae plenum est os, si oculi cum dolore vertūtur, si tēpora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus gravior est, si circa frontē intentae venae moventur, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totū've corpus lassitudinem sentit. Ex quibus saepe plura, nunquā non aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, nunquid saepius horum aliquid eveniat, ac ideo neq; corporis ulla diffi-

* aliàs aut ī plurimis vel capitis

integrum quod εὐλιμρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet, & in vrina subsidere album, leue, æquale, sic vt etiam si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At venter ei qui à periculo tutus est, reddit modò mollia, figurata eodem ferè tempore, quo secunda valetudine: assueuit modò conuenientia his quæ assumuntur. Peior cita aluus est. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & russa est, neq; fœditate odoris similem aluum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoq; aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflammatio in superioribus partibus dolorem tumoremq; fecit, bonum signum est. Sonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magisq; etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Mala signa ægrotantium. CAP. IIII.

Contrà grauis morbi periculum est, vbi supinus æger iacet, porrectis manibus & cruribus, vbi residere vult, in ipso acuti morbi impetu, præcipueq; pulmonibus laborantibus. Vbi nocturna vigilia premitur, etiã si interdiu somnus accedit. Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam & noctem, quàm qui matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est; si somnus neq; noctu, neq; interdiu accedit: id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Aequè verò signum

difficultas ſubſequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, ſine quarum notitia non facile quicquam in futurum præſagiri poteſt. Facilè itaq; ſecurus eſt in his aliquis, quæ ſæpe ſine periculo euaſit. Ille ſolicitari debet, cui hæc noua ſunt, aut qui iſta nūquā ſine cuſtodia ſui tuta habuit.

Quæ bona in ægrotantibus ſigna ſint.
CAP. III.

VBi verò febris aliquem occupat, ſcire licet non periclitari, ſi in latus aut dextrum, aut ſiniſtrum, vt ipſi viſum eſt, cubat, cruribus paulum reductis: qui fere ſani quoq; iacentis habitus eſt: ſi facile conuertitur, ſi noctu dormit, ſi interdiu vigilat, ſi ex facili ſpirat, ſi non conflictatur, ſi circa vmbilicum & pubē cutis plana eſt: ſi præcordia eius ſine vllo ſenſu doloris æqualiter mollia in vtraq; parte ſunt: quòd ſi paulo tumidiora ſunt, ſed tamen digitis cedunt, & non dolent, hæc valetudo, vt ſpatium aliquod habebit, ſic tuta erit. Corpus quoq; quod æqualiter molle & calidum eſt, quodq; æqualiter totum inſudat, & cuius febricula eo ſudore finitur, ſecuritatem pollicetur, quando iam ad ſanitatem venit corpus. Sternutamentum etiam inter bona indicia eſt: & cupiditas cibi, vel a primo ſeruata, vel etiam poſt faſtidium orta. Neq; terrere debet ea febris, quæ eodem die finita eſt: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram acceſſionem ex toto quieuit, ſic vt corpus

gnum malum est, etiam somno ultra debitum urgeri, peiusq; quo magis se sopor interdiu, noctuq; continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, iactare brachia & crura, sine voluntate lacrymare, habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circa umbilicum & pubem macram, præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta: magisq; si hæc dextra parte, quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoq; ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimus celeriter emacrescere, caput, & pedes, manusq; calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo urgente, aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos, aut post cupiditatem cibi, post ve longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximeq; frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales, quiq; febrem non finiant, & eas febres quæ quotidie tempore eodem revertantur, quæve semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoq; die leventur, quæve continuent * vel per accessiones increscant, per discessiones * ut tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æquè concitata continuat. Periculosum

losum est etiam post arquatum morbum febrem oriri, utiq; si praecordia dextra parte dura manserunt, ac dolentibus his lasa. Nulla acuta febris leuiter terrere eos debet: neq; unquam in acuta febre, ut à somno, non esse terribilis neruorum distentio. Timere etiã ex somno, mali morbi est. Item si in prima febre protinus mentem esse turbatam membrúm ve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamuis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est syncera pituita, vel bilis, peiorq; si viridis, aut niger est.

Vrina. *At mala vrina est, in qua subsidunt subrubra aut liuida: deterior, in qua quasi fila quadam tenuia, atq; alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repraesentat: diluta quoq; atq; alba vitiosa est, sed in phreneticis maxime. Aluus autem mala est ex toto suppressa. Periculosa etiam qua inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: utiq; si quod desidit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Praeter hac periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, leue, album, idemq; subpallidum, vel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quam ex consuetudine. Malũ est etiam, quod post longas febres syncerum est.*

De signis longae valetudinis. CAP. V.

Post hac indicia, notum est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neq;

lumen refugiunt, & illacrymant, quæq; in iis albæ esse debent, rubescunt, atq; in hisdem venulæ pallent, pituitaq; in iis innatans nouissimè angulis inhæreſcit, alterq; ex his minor est, hiq; aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: perq; somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neq; id fluens aluus expressit: eademq; palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eædemq; labra & nares oculiq; & palpebræ & supercilia, aliquave ex his peruertuntur, isq; propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt: eadem mors denuntiatur, vbi æger supinus cubat, eiq; genua contracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi brachia & crura nudat, & inæquabiliter dispergit, neq; his calor subest. vbi hiat, vbi assidue dormit: vbi is qui mentis suæ non est, neq; id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut liuidum factu est. Illa quoq; mortis indicia sunt, vngues, digitiq; pallidi, frigidus spiritus, aut si manibus quis in febre & acuto morbo vel insania pulmonísve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriásve diducit, vel in adiuncto pariete si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoq; desierunt, mortem subesse testantur, magisq;, si alia quoq; signa accesserunt.

N iiii

*Neq; is seruari potest, qui sine * vllo tremore fi- *alij, tu-
bricitans, subito strangulatur, aut deuorare sali- more.alij,
nam suam non potest. Cuí ve in eodem febris cor- timore
porisq; habitu ceruix conuertitur, sic vt deuorare
æquè nihil possit. Aut cui simul & continua fe-
bris, & vltima corporis infirmitas est: aut cui fe-
bre non quiescente, exterior pars friget, interior sic
calet, vt etiam sitim faciat: aut qui febre æquè nō
quiescente simul & delirio, & spirandi difficul-
tate vexatur: aut qui epoto veratro exceptus di-
stentione neruorum est: aut qui ebrius obmutuit.
Is enim febre, adiecta neruorum distentione con-
sumitur, nisi aut febris* accessit, aut eo tempore, *abscessit
quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quo-
que grauida, acuto morbo facilè consumitur. & is
cui somnus dolorem auget, & cui protinus in re-
centi morbo bilis atra vel infra, vel supra se osten
dit, cuí ve alterutrum modo se prompsit, cum iam
longo morbo corpus eius esset extenuatum & affe
ctum, sputum etiam biliosum & purulentum, si-
ne separatim ista, siue mixta prouenniunt, interi-
tus periculum ostendunt. At si circa septimum
diem tale esse cœpit, proximū est, vt is circa quar-
tumdecimum diem decedat, nisi alia signa melio-
ra, peiorá ve accesserint: quæ quo leuiora, gra-
uiorá ve subsecuta sunt, eo vel seriorem mortem,
vel maturiorem denuntiant. Sudor quoq; frigi-
dus in acuta febre pestifirus est, atq; in omni mor
bo vomitus, qui varius, & multorum colorum
est,*

est, præcipueq; si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoq; in febre vomuisse, pestiferũ est. Vrina verò rubra, & tenuis * *in magna cruditate esse consueuit, & sæpe antequam spatio maturescat, hominem rapit. Itaq; si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipueq; mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atq; in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris verò quæ tenuis & diluta est. Aluus quoq; varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem, aliquid modo diuersis temporibus, modò simul, & in mistura quadam, discreta tamẽ repræsentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti verò iam esse denuntiat quæ liquida, eademq; vel nigra, vel pallida, vel pinguis est, utiq; si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti a medicis conualescant, quosdamq; fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? quinetiam vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, vt certa aliqua signa futuræ mortis essent. Aduersus quos ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos sed imperitos medicos decipiunt. quod Asclepiades funeri obuius intellexit, eũ viuere, qui efferebatur, ne protinus crimen artis esset, si quod*

pra

*In magna cruditate, subaudiẽdũ est, morbi. Sic in Prognos. Hippocra. lib. 2. Vrina quoad russa tenuisq; apparuerit, crudum morbum significat.

professoris sit. Illa tamen moderatius subijciam:. Coniecturalem artem esse medicinam, rationemq; coniecturæ talem esse, vt cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Siquid itaq; vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, cum per innumerabiles homines respondeat. Idq; non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoq; quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæq; medendi caussa reperta sunt, nonnunquã in peius aliquid conuertunt. Neq; id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq; multo plures ægros prodest. Neq; tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse, & salutis & mortis. Medecinæ certitudo.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit. CAP. VII.

SEd cùm proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine communia esse consueuerunt, ea quoq; transibo, vt quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis aut calor abundat,

nulla alia spes in malis magnis est, quàm vt impetum morbi trahēdo aliquis effugiat, porrigaturq; in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamē signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus morbum, & si non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Vbi frigidus sudor inter febres non acutas circa caput tantum, & ceruices oritur: aut vbi febre non quiescente corpus insudat: aut vbi corpus modo frigidum, modo calidū est, & color alius ex alio fit: aut vbi quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatem non peruenit: aut vbi æger pro spatio parū emacrescit. Item si vrina modo liquida & pura est, modò habet quadam subsidentia, si lenia, atq; alba, rubráve sunt, quæ in ea subsidunt, aut si quasdā quasi maculas repræsentat, aut si bullulas excitat. Vrina.

De indiciis mortis. CAP. VI.

Sed inter hæc quidem proposito metu spes tamen superest. Ad vltima verò iam ventum esse testantur, nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, frigidæ languidæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger, aut perpallidus, multoq; magis si ita hæc sunt, vt neq; vigilia præcesserit, neq; ventris resolutio, neq; inedia. Ex quibus caussis interdum hæc species oritur, sed vno die finitur. Itaq; diutius durans mortis index est. Si verò morbo vetere iam triduo talis est, in propinquo mors est: magisq; si præter hæc oculi quoque lumen

Habes de hisindiciis Hippocratem ipsum in primo prognosticôn, vnde hæc autor desumpsit, vt alia multa in hoc secūdo libro.

est, vt eo loco nerui contrahantur, aut si id membrum ex leui caussa fatigatum aquè frigido calidoq́; offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve vel eius articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denūtiat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desijt, hi vel capitis doloribus confligentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel qualibet alia pars morbo infestetur. Eademq́; his pericula sunt, quibus articulorū vitia, dolores, tumoresq́; sine podagra similibusq́; morbis oriuntur & desinunt. Vtiq; si sæpe tempora ijsdem dolent, noctuq́; corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehemētes dolores habet, neq; alia præterea signa mala sunt circa vigesimum diem, aut sanguis per nares erūpet, aut in infrioribus partibus aliquid abscedet. Quicūq; etiā dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is altertutra ratione eū finiet, magisq́; si iuuenis erit, per sanguinis profusionem, si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic vt neque capitis dolores, neq; præcordiorum, neque tussis, neq; vomitus, neque febricula præcesserit, huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus repe-

dat, proximum est, vt aliqua parte profluuium sanguinis fiat. Si sine caussa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus eius recidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflammatio grauis est, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut aluo laborant.. Si in continua febre puero vēter nihil reddit, mutaturq; ei color, nec somnus accedit, ploratq; is aßidue, metuenda neruorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoq;, tabem timendam esse testatur. Vbi pluribus diebus non descēdit aluus, docet aut subitam deiectionem, aut febriculam instare. Vbi pedes turgēt, longæ deiectiones sunt. Vbi dolor in imo ventre & in coxis est, aqua inter cutem instat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idē propositum periculum est his, quibus voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægrè & durum tumor in pedibus est, idemq; modò dextra modo sinistra parte ventris inuicem oritur atque finitur: sed à iocinore id malū proficisci videtur. Eiusdem morbi nota est, vbi circa vmbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæq; dolores manent, eaq; neq; tempore, neq; remedijs soluuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibúsve, aut alia qualibet parte fu-

est

rietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est,
Vrina. *neq; caussa apparet, vlcus in vulua est. Vrina au-*
tem crassa, ex qua quod desidet album est, signifi-
cat circa articulos, aut circa viscera dolorem, me-
tumq́; morbi esse. Eadem viridis aut viscerum
dolorem tumoremq́; cum aliquo periculo subesse,
aut certè corpus integrum non esse testatur. At si
sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes
exulcerati sunt. Si hæc crassa caruculas quasdam
exiguas quasi capillos habet, aut si bullat, & ma-
le olet, & interdum quasi harenam, interdum
quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæq;
inter has, superq; pubem sunt, & accedunt fre-
quentes ructus, interdum vomitus biliosus, ex-
tremæq; partes frigescunt, vrina crebra cupiditas,
sed magna difficultas est, & quod inde excretum
est aquæ simile, vel ruffum, vel pallidum est, pau-
lum tamen in eo leuamenti est, aluus verò cum
multo spiritu redditur, vtiq; in renibus vitium
est. Aut si paulatim distillat, vel si sanguis per
hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta
sunt, idq́; ipsum cum difficultate redditur, &
circa pubem inferiores partes dolent, in eadem
Calculosi. *vesica vitium est. Calculosi verò his indicijs co-*
gnoscuntur: Difficulter vrina redditur, paula-
timq́; interdum etiam sine voluntate destillat.
Eadem harenosa est, nonnunquam aut sanguis,
aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea
excernitur. Eamq́; quidam promptius recti, qui-
dam

bis aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, aut quædam ante oculos tanquam imagines obuersentur. At quibus magni lienes sunt, his gingiuæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil euenit, necesse est in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus caussa doloris, neq; sensus eius est, his mens labat. Si in vẽtrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neq; vllum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cum rubore, aut calore est, ibi aliquid suppurat. Vrina quoque quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denuntiat. Hæc verò cum sine febre quoq; vel latentium, vel futurarum rerũ notas habeant, multo certiora sunt, vbi febris accessit, atq; etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timẽda est, vbi expeditior alicuius, quàm sani fuit, sermo est: subitaq; loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut vbi raro quis & vehementer spirat, venasq; concitatas habet, præcordijs duris & tumentibus. Oculorum quoq; frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ, vel nullo dolore substante somnus ereptus, continuataq; nocte & die vigilia, vel prostratum cõtra consuetudinem corpus in ventrem, sic, vt ipsius alui dolor id non coegerit:

Vrina.

dam resupinati, maximeq́; hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemq́; extendendo, dolorē leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est, atque ea cursu omniq́; motu augentur. Quidam etiam cum torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicāt. Fœminæ verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt, vbi vesicæ ceruicem is vrget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Duræ mammæ sanum illud esse testantur. Frequens singultus, & preter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat. Si tumores super vlcera subito esse desierunt, idq́; à tergo incidit, vel distentio neruorum vel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alui sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cū longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis,

*lum incumbit, in iunioribus tantum: in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt, neq; sanguis ex naribus fluxit, maximeq; in adolescentibus: utiq; si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt, sed cùm in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habēt, neq; habere intra sexaginta dies desinunt, hæretq; per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa vlcera non fluit: circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, *magis eò tendit is, qui in præcordijs, quàm is, qui infrà est. Si lassitudinis etiã sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tennis & cruda, sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint, exq; eo casu, plerunq; infra transuersum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas * interdum excitat aut circa vigesimum diem, aut circa * quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modò à pulm*

* aliàs, magis se tendit

* intus exci.

* XXX.

coëgerit: item robusto adhuc corpore insolitus dẽtium stridor insaniæ signa sunt. Si quid etiã abscessit, & antequam suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre cõtinua, vehementiq́; sæpe mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diem moriuntur, seniores tardius: quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neq; æquè insaniunt, ita sustinent, dum is affectus intus versatur. Suffusæ quoq; sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit, idq́; sæpe intra septimũ diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui lõgam resolutionem, tormina: Post hæc intestinorum leuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolores, vitia pulmonũ, post hæc, insania. Post magnos firuores corporis, neruorum rigor aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ supra vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio verò pluribus morbis excitatur. Nam si lõgæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquã partem id ma-

tur dolor, quamuis id purulentum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit, si protinus sputū mistum est ruffo quodam & sanguine, dummodo statim edatur. Laterū dolores suppuratione facta, deinde intra quadragesimū diem purgata, finiuntur. Si in iocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus vero hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem ferūtur & acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores, quæ contra se cutem non afficiunt, eamq; & sine dolore esse, & eiusdē coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoq; quacunq; parte erumpit, si est leue, albū, & vnius coloris, sine vllo metu est, & quo effuso, febris protinus conquieuit, desieruntq; vrgere cibi fastidium, & potionis desideriū: si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumq; eiusdem factū pro ruffo purulentum est, periculi minus est.

Sputi iudicatio. *At in tabe eius qui saluus futurus est, sputū esse debet album, æquale totū, eiusdemq; coloris, sine pituita, eiq; etiam simile esse oportet si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est febrem omnino non esse: secundum est, tantulum esse, vt neq; cibum impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaq; conuenientia his, quæ assumuntur,*

à pulmone, modò à contraria parte naſcuntur. Quod ſuppurat ab ea parte, quam afficit, dolorem, inflammationemq; concitat, ipſum calidius eſt: & ſi in partẽ ſuam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: Si febris non dimittit, eaq; interdiu levior eſt, noctu increſcit, multus ſudor oritur, cupiditas tuſsiendi eſt, & penè nihil in tuſsi excreatur, oculi caui ſunt, malæ rubent, venæ ſub lingua inalbeſcunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximeq; ſummi* pallẽt, in pedibus tumores ſunt, ſpiritus difficilius trahitur, cibi faſtidiũ eſt, puſtulæ toto corpore oriuntur. Quòd ſi protinus initio dolor, & tuſsis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem increſcant, ſed quò minus cito affecerint, eò tardius ſoluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibusq; nigreſcere. Quòd ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt. *calent

Quæ notæ in quoque morbi genere, vel ſpem, vel pericula oſtendant. CAP. VIII.

SEquitur, vt in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem, vel periculum oſtendant. Ex veſica dolente, ſi purulenta vrina proceſsit, inq; ea leue & album ſubſedit, metum detrahit. in pulmonis morbo, ſi ſputo ipſe leua- Vrina.

*nibus pedibúsve initiũ fieri, deinde à lateribus, pessimum inter hæc à capite. Atque in his quoq; ea maxime prosunt, quæ per deiectiones excernũtur. Ipsa autem deiectio sine ulla noxa est, quæ sine fibre est, si celeriter desinit, si cõtracto ventre nullus motus eius sentitur, si extremam aluum spiritus sequitur. Acria tormina quidem periculosa non sunt, si sanguis & strigmenta descendũt, dum fibris cæteræq; accessiones huius morbi * absint, adeo ut etiam grauida mulier non solum reservari possit, sed etiam partum reseruare. Prodestq; in hoc morbo, si iam ætate aliquis processit. Contrà intestinorum leuitas facilius à teneris ætatibus depellitur, utique si fieri urina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione neruorum. Ex quibus coxa si sine torpore est, si leuiter friget, quamuis magnos dolores habet, tamen & facile & mature sanatur, resolutumq; membrum, si nihilominus aliter fieri sanum potest, oris resolutio etiam, aluo cita finitur. Omniq; deiectio lippienti prodest. At uarix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis soluuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens f...*

Deiectio sine ulla noxa est.

* adsint

fusis menstruis liberatur. Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. Aestiua quartana ferè breuis est. Cui calor & tremor est, saluti delirium est. Lienosis bona tormina sunt. Deniq; ipsa febris (quod maxime mirum videri potest) sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in iocineris dolore succurrit, & neruorum distentionem rigoremq; (si postea cœpit) ex toto tollit, & ex difficultate vrinæ morbum tenuioris intestinis ortũ, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedũt, sanguinis profusione, vel fortuita, vel etiam petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem (quam Græci *καυσώδη vocant) subitus horror exsoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula vrinæ vti minuti* abscessus (quos φύματα Græci vocant) esse cœperunt, ijs, vbi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraq; per se proueniant, scire licet inter ea quoque, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contrà, si caput febre

*καῦσος

*apices

tur, reddit. Corpus id, quod minimè tenue, maximeq; lati pectoris atque setosi est, cuiusq; cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoq; suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atq; scapulas dolor mansit, subitoq; sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tussis minuitur, & sitis atq; febriculæ desinunt. Sed ijsdē ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit, quæ quo crudior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo superuenit. Ut ique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterq; in extremis partibus macrum est, si vēter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia, & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur: si corpus sine lassitudine est, & morbum facile sustinet. Siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum verò vitia, vt podagræ, chiragræq;, si iuuenes tentarunt, neq; callum induxerunt, solui possunt, maximeq; torminibus leniūtur, & ex quocunque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertaem ortus, nō ægrè finitur, & in quo ab vna parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus

Alui indicatio.

tabe sputum mixtum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiã in eo morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt, ubi urina quædam araneis similia subsidentia ostendit, atque in his odor fœdus est, maximeq; ubi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Vtique si tempus autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resoluuntur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo vomicæ, fistulæq; oriri, quæ non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minime facile sanantur virgines, aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit, sic vt stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si eum aluus cita non antecesserit. Si palpebræ dormientis non coeunt, si album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum. At aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raro perducitur, vtique si contraria his quæ suprà posita sunt subsequuntur, æquè in ea quoque tussis spem tollit. Item si sanguis sursum, deorsumq; erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus

Vrina.

bre continēti dolet, neq; quicquam reddit, malum atq; mortifrum est: maximeq; id periculum est pueris à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus nō fuit, deinde à septimo die cœpit, & vltra septimum mansit, periculosum est. Quantoq; magis mistos, neq; inter se diductos calores habet, tanto deterius. Et tamen nihil peius est, quàm syncerum id edi, siue ruffum est, siue cruētum, siue album, siue glutinosum, siue pallidum, siue spumans: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio, etiam (quod alias salutare habetur) sternutamentum. Periculosissimum est, si hæc secuta subita deiectio est. Ferè verò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consueuerunt. Ex iocinore si pus cruentum exit, mortifrum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt quæ intus tendunt, sic vt exteriorem quoq; cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt, quæ maximæ, quæq; planissimæ sunt. Quòd si ne rupta quidem vomica, vel pure extrinsecus emisso febris quieuit, aut quamuis quieuerit, tamen repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est liuidum, & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris iuniores. At in

tabe

rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, quàm qui suprà comprehensi sunt, si attenduntur, sed ferè fiducia secundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam siue aqua inter cutem quem impleuit, siue in magno abscessu multum puris co[...] simul id omne effudisse æquè mortiferum est, ac [...] quis sani corporis vulnere factus exanguis [...] Articuli verò qui sic dolent, vt super eos ex c[...] quædam tubercula, innata sint, nunquam libe[...] rantur: quæq; eorum vitia vel in senectute cep[...] runt, vel in senectutem ab adolescentia perme[...] runt, vt aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoq; comitialis [...] annum quintum & vigesimum ortus ægrè cur[...] tur: multoq; ægrius is, qui post quadragesimum annum cœpit: adeo vt in ea ætate aliquid in na[...] tura spei, vix quicquam in medicina sit. In [...] dem morbo si simul totum corpus afficitur, neq[...] antè in partibus aliquis venientis mali sensus [...] sed homo ex improuiso concidit, cuiuscunq[...] ætatis est, vix sanescit. Si verò aut mens læsa [...] aut neruorum facta resolutio, medicinæ locus n[...] est. Deiectionibus quoque si febris accesserit, inflammatio iocinoris, aut præcordiorum, [...] ventris, si immodica sitis, si longius tempus [...] aluus varia, si cum dolore est, etiam mortis [...] riculum subest, maximeq; si inter hæc tormi[...]

vetera esse cœperunt. Isq; morbus maximè pueros absumit vsque ad annum decimum. Cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest, atque etiam si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quinetiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt, aut si sub his extenuato iam corpore subito nigra aluus profluxit, aut intestinorum lenitas. Periculosior est, si frequens deiectio est. Si venter omnibus horis & cum somno, & sine hoc profluit. Si similiter noctu & interdiu. Si quod excernitur aut crudum est, aut nigrum, & præter id etiam leue, & mali odoris sit: si sitis vrget, si post potionem vrina non redditur, quod euenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit, si os exulceratur, si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur, si venter est quasi fermentatus, pinguis atq; rugosus, si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cum euidens mors sit, multo euidentior est, si iam longum quoque id vitium est, maximeq; si etiam in corpore senili est: si vero in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, neruorum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato durum fieri iecur perniciosissimū est. Quos lienis male habet, si tormina prehenderunt, deinde inuersa sunt, vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum leuitatem vix vlla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris,

nisi

nisi resolutus est, inter septimum diem occidit. Mulier ex partu, si cum febre, vehementibus etiã & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in ceruices ac scapulas transit, rursusq; in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices scapulasq; peruenit, perniciosus est, nisi vomicam aliquam excitauit, sic vt pus extussiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, totóve corpore pustulæ ortæ sunt. Aequè magnũ malum est, vbi torpor atq; prurigo peruagantur, modò per totũ caput, modò in parte, aut sensu alicuius ibi quasi frigoris est, eaq; ad summam quoque linguam perueniunt. Et cum in iisdem abscessibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ verò doloribus si vehemens torpor est, frigescitq; crus & coxa, aluusq; nisi coacta non reddit, idq; quod excernitur muscosum est, iamq; ætas eius hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimeq;, annuus, neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio est, in eadem ætate, vbi humerorum dolor, vel ad manus peruenit, vel ad scapulas tendit, torporemq; & dolorem creat, neque bilis vomitu leuatur. Quacunque verò parte corporis membri

membrum aliquod resolutum est, si neque mouetur, & emacrescit, in pristinum habitum non reuertitur, eoq; minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt, hyems, & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isq; morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiã dolor minus medicinæ patet, qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subito mammæ emacruerunt, abortus periculũ est. Quæ neq; peperit, neq; grauida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis, autumnalis ferè longa est, maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione neruorum, periculum mortis est. Itemq; si medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum distẽtio oppressit, aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neq; is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore detractus est. Aluus nigra, sanguini atro similis repentina, siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.

De morborum curationibus.
CAP. IX.

Cognitis indicijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis.

Antè de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoq; sustinent: quædam in aduersa tantū valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adijcit, aut euocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulq; aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuāt. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, vomitu, frictione, gestatione, omniq; exercitatione, corporis abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per venas. CAP. X.

SAnguinem incisa vena mitti, nouum nō est: sed nullum penè morbū esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoq; mulieribus, vetus non est: siquidem antiqui, primam vltimamq; ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant, persuaserantq; sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturā. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasq; potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neq; quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, parum valet, mal

male sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si qua his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamē in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulieriq; prægnanti post curationem quoq; viribus opus est, non tantum ad se, sed etiā ad partum sustinendū. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est, cùm præcipua in hoc ars sit, quo nō annos numeret, neq; conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit néc ne superesse, quod vel puerū, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus, & obesum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaq; illi detractionem eiusmodi sustinent, celeriusq; ea si nimium est pinguis aliquis affligitur. Ideoq; vis corporis melius ex venis, quàm ex ipsa specie æstimatur. Neque enim solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus, quod sit. Vtrum superans, an deficiens materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, vbi rubet corpus, plenæq; venæ tument, sanguinis detractionē requirit. Item viscerū, morbi,

neruorumq́; resolutio, & rigor, et distentio, quicquid deniq; fauces difficultate spiritus strãgulat, quicquid subito supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacunq; de causa, ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq́; acuti morbi, qui modo (vt suprà dixi) non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, vt morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusq́; sit, qui laborat, nisi temeraria quoq; via fuerit adiutus in hoc statu: boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit, fateriq́; quantus in hac ipsa re sit metus. Et tum demum si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim, anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idq́; maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt. Vbi subito aliquis obmutuit. Vbi angina strangulatur. Vbi prioris febris accessio penè conficit, paremq́; subsequi verisimile est, neque eandẽ videntur sustinere ægri vires posse. Cùm sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. Neq; enim semper concoctionẽ res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulo antè sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idemq́; etiam in

alijs

alijs casibus repentinis, qui strangulabunt, dictū erit. At si morbi ratio patiatur, tum demū nulla cruditatis* suspectione remanēte id fiet. Ideoq; ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis dies secundus aut tertius. Sed ut aliquando etiā primo die sanguinē mittere necesse est, sic nunquam utile post diem quartum est, cum iam spatio ipso materia & exhausta est, & corpus corrumpit, ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quòd si vehemens febris urget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remissio est, si non decrescit, sed crescere desijt, neq; speratur remissio, tunc quoq; quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina ubi necessaria est, in biduum diuidenda est. Satius est enim primùm leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quòd si in cura quoq; aquæ, quæ inter cutem est, *ita respondet, quanto magis necesse est in sanguine rēspōdeat? Mitti verò is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quàm proxima, quia non ubiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Neq; ignoro quosdam dicere, quàm longissime sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum: sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in idipsum quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est. Proximum enim locum primo

* suspicione

* ista

f 3 *exhau

exaruit *exhaurit. Ex ulterioribus autẽ eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur, ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidẽ. Videtur tamẽ usus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse. Si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt, quàm quæ iam malè habent. Avertitur quoq; interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autẽ sanguinem cùm sit expeditißimũ, usum habenti, tũ ignaro difficilimũ est. Iuncta enim est vena arterijs, his nerui. Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorũ distentio, ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neq; coit, neq; sanescit, interdum etiam ut sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoq; venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neq; sanguinẽ emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neq; venam incidit. Nonnunquã etiam ea latet, neq; facile reperitur. Ita multa res id difficile inscio faciunt, quod perito facilimum est. Incidenda ad medium vena est, ex qua cùm sanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attẽdere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est. Ideoq; utiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. Eaq; missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam noceat, prot

*protinusq; is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, vt aque niger assiduè ac primo die profluat. Quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit, supprimēdus est. Sēperq; antè finis faciendus est, quàm anima deficiat. Deligandumq; brachium super imposito expresso ex aqua frigida penicillo, * & postero die aduerso medio digito vena feriēda, vt recēs coitus eius resoluatur, iterumq; sanguinem fundat. Siue autē primo, siue secūdo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, syncerum est. Ideoq; protinus brachiū deligandū, habēdumq; ita est, donec valens cicatricula sit, quæ celerrime in vena cōfirmatur.*

*aliàs: & postero die auerso medio digito, nō autem scalpello, vena facienda.

De sanguinis detractione per cucurbitulas.

CAP. XI.

Cucurbitularum verò duo genera sunt, æneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte æquè patens, altera foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens conijcitur, ac sic os eius corpori aptatur, imprimiturq;, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur, deinde vbi ea parte qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superq; cera cauum id clausum est, æquè inhærescit. Vtraq; non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè fit. At

si cætera defecerũt, caliculus quoq; aut pultarius oris compressioris, ei rei commodè aptatur. Vbi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo vbi materia quæ intus est lædit, illo modo: vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autẽ cucurbitulæ præcipuus est, vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitiũ est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idq; ipsum testimonio est, etiam scalpello sanguinem, vbi membro succurritur ab ea potissimũ parte, quæ iam læsa est, esse mittẽdum, quòd nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis eò auertit, sed ei ipsi quæ dolet quæq; liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis longis, quamuis & ijs iam spatium aliquod accessit, siue corrupta materia, siue spiritu male habente. In acutis quoq; quibusdam, si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idq; auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neq; vnquam periculosum est, etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideoq; vbi sanguinẽ mitti opus est, si incisa vena, præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est. Cum eo tamen, vt sciamus, hic vt nullum periculum, ita leuius præsidium esse, nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.*

* *alias, quamuis etiam spatium*

De

De Deiectione. CAP. XII.

Deiectionem autem antiqui varijs medicamētis, crebroq; alui ductione omnibus ferè morbis moliebantur, dabantq; aut nigrum veratrum aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπιδόχαλκον Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat, aut lac vel asininum, vel bubulū, vel caprinum. eiq; salis paulum adijciebant, decoquebantq; id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serū superat, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachum ferè lædunt. Ideoq; omnibus catharticis aloë miscenda est. Aluus si vehemētius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine medicamentū eius rei caussa rectè datur, nisi vbi is morbus sine febre est. Vt cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut ijs quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos, potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrē molliāt. Suntq; valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus potionibus ducēda est, quod ab Asclepiade quoq; sic* temperatum, vt tamen seruatū sit, videoplerūq; seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neq; sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis non omittatur. Si caput*

*potius
*vitupe ratum

f 5 graue

graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod Græci κῶλον nominant: si in imo vẽtre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachum quadam biliosa concurrũt, vel etiam pituita eò se, humórve aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficilius redditur: si nihil per se venter excernit, vtiq; si iuxtà quoq; stercus est, & intus remanet: aut si stercoris odorem, nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempús ve eius rei præte-

*portanit *rijt: aut si multum ante morbũ aliquis* potauit: aut si is qui sæpe vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet aluũ suppressam. Seruanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, diúq; in aduersa valetudine exhausto, néve in eo, cui satis aluus reddit quotidie, quíve eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur, regestumq; in caput, multo grauius periculũ efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius partes madescant, tum*

* aliàs immit- tenda in aluum **deijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus, pura aqua: si paulò valẽtiori, mulsa: si leni, ex aqua, in qua fænum Græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi caussa, ex verbenis*

verbenis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adiecto, atq; vtraq; decocta commodior est. Acrior fit adiecto vel oleo vel nitro, vel melle quoq;. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neq; frigidum esse oportet, neq; calidū, ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi necesse est, tum demum* desidere. Fereq; eo modo dempta materia superioribus partibus leuatis morbum ipsum mollit. Cum verò quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere, & ne vires deficiant, vtiq; eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione eius accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit. *residere

De Vomitu. CAP. XIII.

AT Vomitus, vt in secunda quoq; valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus, qui cholera laborant, omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus, & comitiali quoq; morbo oppressis, necessarius est. Sed si acutus morbus est, sicut in cholera, si febris est, vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est, sicut in deiectionibus quoq; suprà dictū est, satisq; est ea vomitus caussa sumi, quæ sanis

sanis quoq; sumenda esse proposui. At ubi longi, valentesq; morbi sine febre sunt, ut comitialis aut insania, veratro quoq; albo utendum est. Id neq; hyeme, neq; æstate rectè datur, optime vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere antè debet, ut accepturi corpus humidum sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, semper sanis nocere.

De Frictione. CAP. XIIII.

*DE Frictione verò & Gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inventor eius, posuit: quod in eo volumine quod communium auxiliorum scripsit, cum trium tantum faceret mentionem, *huius & equi & gestationis, tamen maximā partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel rectè secuti sunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, autoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit, nihil tamen repererit, quod non à vetustissimo autore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit, qui dixit, Frictione si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut astringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod*

* alias, vini scilicet & aquæ & gestat.

induru

induruit: aut dirigendum in eo quod copia nocet: aut alendum id, quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex vna caussa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliquod eo dempto, quod interpositum, vt id laxaretur, effecerat: & mollitur eo detracto, quod duriciem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea vsque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerum in modo caussa est. Inter vnctionem autem & frictionem, multum interest. Vngi enim, leuiterq; pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remissione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neque increscentibus conuenit, præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neq; ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse, increscentibus morbis, non cum iam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de caussis necessarium est, vt & quàm primum bona valetudo contingat: & ne morbus, qui remanet, iterum, quamuis leui de caussa, exasperetur. Potest enim morbus minus grauis esse quam

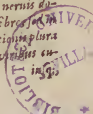
quàm fuerit: neq; ideo tamen ſolui, ſed reliquijs quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutit. Sed vt leuata quoque aduerſa valetudine rectè frictio adhibetur, ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente. Verùm ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit, minus certè cum ea remiſerit. Eodem autẽ modo in tutis corporibus eſſe debet, vt cum infirmus aliquis implendus modo eſt in partibus, aut quia ipſius membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores, ipſius frictio leuat, non in impetu tamen doloris, & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet, maximeq; cum à ſummis, aut à medijs partibus corporis euocare materiam volumus, ideoq; extremas partes perfricamus. Neque audiendi ſunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus ſit. Id enim ex viribus hominis colligendum eſt. Et ſi is perinfirmus eſt, poteſt ſatis eſſe quinquagies: ſi robuſtior, poteſt ducenties eſſe faciendum. Inter vtrunque deinde prout vires ſunt. Quò fit, vt etiam minus ſæpe in muliere, quàm in viro, minus ſæpe in puero vel ſene, quàm in iuuene manus dimouendæ ſint. Denique, ſi certa membra perfricantur, multa valentiq; frictione opus eſt. Nam neq; totum corpus infirmari cito per partem poteſt, & opus eſt quàm plurimum materiæ digeri, ſiue idipſum membr

membrum, siue per id aliud leuamus. At ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, breuior esse debet & lenior, vt tantummodo summam cutem emolliat, quò facilius capax ex recenti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum esse testatur, vbi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, vt suprà posui. Sed tunc quoq; vnicum in frictione præsidium est, quæ si calorem in cutem euocauit, potest alicui medicinæ locum facere.

De Gestatione. CAP. XV.

GEstatio quoque longis etiam & inclinatis morbis aptissima est, vtilisq; est & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt: & his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neq; aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti, vehementiq; febre, præcipueq; ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculosè fit, meliusq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. Et ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est, nisi tamen solis neruis dolentibus: neque vnquam in recenti febre, sed in remissione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cu-

insq;

iusque, & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationum leuissima est naui, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari naui, vel lectica, aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, & intendi & leniri possunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmissimis conueniunt. Valentiora verò his, qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his, qui grauium morborum initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe & in stomachi vitijs, & cum aqua cutem subijt & interdum in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamuis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ cōprehendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent præcipimus.

De Abstinentia. CAP. XVI.

Abstinentiæ verò duo genera sunt. Alterum vbi nihil assumit æger. Alterum, vbi non nisi quod oportet. Initia morborum, primum famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi moderationem, vt neq; aliud, quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Neq; enim conue-

nit iuxta inediam protinus ſatietatem eſſe. Quòd ſi ſanis quoque corporibus inutile eſt, ubi aliqua neceſſitas famem fecit: quanto inutilius eſt in corpore etiam ægro? Neque ulla res magis adiuuat laborantem, quàm tempeſtiua abſtinentia. Intemperantes homines apud nos, ipſi cibi tempora curantibus dant. Rurſus alij tempora medicis pro dono remittunt, ſibiipſis modum uendicant. Liberaliter agere ſe credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi ſunt, quaſi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro ſalutare ſit. Cui uehementer nocet, quoties in eius quod aſſumitur, uel tempore uel modo, uel genere peccatur.

De Sudore. CAP. XVII.

SVdor etiam duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & harenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationes, ubi è terra profuſus calidus uapor ædificio includitur, ſicut ſuper Baias in myrtetis habemus. Præter hæc ſole quoque, & exercitatione is mouetur. Vtiliaq; hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſq; digerendus eſt. Ac neruorum quoque quædam uitia ſic optimè curantur. Sed cætera infirmis poſſunt conuenire: Sol, & exercitatio tantùm robuſtioribus, qui tamen ſine febre, uel initio morbi, uel etiam grauibus morbis tenentur. Cauendum autem eſt, ne quid horum uel in febre,

vel in cruditate tentetur. At balnei duplex vsus est. Nam modò discußis fibribus initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò fibrem ipsam tollit, fereq; adhibetur, vbi summã cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo vtebantur, Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: & ante tempus nocet. Quisquis fibre liberatus est, simul atq; ea vno die non acceßit, eo qui proximus est, post tempus acceßionis, tutò lauari potest. At si circuitum habere ea fibris solita est, sic vt tertio, quartóve die reuertatur, quandocũque nõ acceßit, balneum tùtum est. Manentibus verò adhuc fibribus, si hæ sunt lentæ, lienesq; iãdiu male habent, rectè medicina ista tentatur. Cũ eo tamen, ne præcordia dura sint, néve ea timeãt, néue lingua aspera sit, néve aut in medio corpore, aut in capite dolor vllus sit, nĕve tũ fibris increscat. At in his quidẽ fibribus quæ certum circuitũ habent, duo balnei tempora sunt, alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his verò qui lentis fibriculis diu detinentur, cùm aut ex toto receßit acceßio, aut si id non solet certè lenita est, iamq; corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum, vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper residere, expeririq;, num tempora astring-

*resistere

astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneũ est: perungendus est is leniter, & refrrendus est, vitandumq; omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deinde alibi sudor incipit, fouendum os aqua calida, tum in solio desidendum est: atque ibi quoq; uidendum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè cesserunt. Certum id autem signum inutilis balnei est. Antè verò, an posteà, quàm in aquã calidam se demittat, aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi vbi nominatim, vt postea fiat, id præcipietur, moto sudore leniter corpus perungendũ, deinde in aquam calidam demittẽdum est. Atq; hic quoq; habenda viriũ ratio est. Neq; committendum, vt per æstum anima deficiat: sed maturius is aufrendus, curioseq; in vestimentis inuoluendus est, vt neq; ad eum frigus aspiret, & ibi quoq; antequam aliquid assumat, insudet. Fomenta quoq; calida sunt, milium, sal, herena, quodlibet eorum calefactum, & in linteũ coiectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, extincti titiones, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur vtriculi, & in vasa fictilia, ad similitudinem, quas lenticulas vocant, aqua conijcitur, & sal sicco linteo excipitur, demittiturq;

De his extinctis titionibus habes infra lib. 3. c. 12. Lenticulæ

turq; in aquam bene calidam, tum super id mem-
brum, quod fouendum est, collocatur: iuxtaq;
ignem ferramenta duo sunt capitulis paulo latio-
ribus, alterumq; ex his demittitur in eum salem,
& aqua super leuiter aspergitur. Vbi frigere
cœpit, ad ignem refertur, & idem in altero fit:
deinde inuicem in vtroque inter quæ descendit
salsus & calidus succus, qui contractis aliquo
morbo neruis opitulatur. His omnibus commune
est digerere id, quod vel præcordia onerat, vel
fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet.
Quando autem quoq; vtendum sit, in ipsis mor-
borum generibus dicetur.

Qui cibi, potionésve, aut valentis, aut mediæ aut
imbecillæ materiæ sint. CAP. XVIII.

CVm de his dictum sit, quæ detrahendo iu-
uant, ad ea veniendum est, quæ nos alunt,
id est cibum & potionem. Hæc autem non o-
mnium tantum morborum, sed etiam secundæ
valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetq;
ad rem, omnium proprietates nosse: primum, vt
sani sciant, quomodo his vtantur: deinde vt exe-
quentibus nobis morborũ curationem, liceat spe-
cies rerum, quæ aßiduè neceßariæ erunt, subij-
cere: Neque necesse est subinde singulas illas no-
minare. Scire igitur oportet omnia legumina,
quæq; ex frumentis panificia sunt, generis va-
lentißimi esse. Id valentißimum voco, in quo
plurimum alimenti est. Item omne animal qua-
drupes

drupes domi natum, omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus. Omnes belluas marinas, ex quibus κῆτος est, quæq; his pares sunt. Item mel, & caseum. Quò minus mirum est, opus pistorium, valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorũ radices vel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus, leporem. Aues omnes à minimis ad Phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíve saliuntur. Imbecillissimã verò materiã esse omne olus, & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis. Omnia poma, oleas, cocbleas, itemq; conchylia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt, aliaq; res alia vel valentior est vel infirmior. Siquidem plus alimenti est in carne, quàm in vllo alio. Firmius est triticum, quàm milium, idipsum quàm ordeum, & ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est, ex polline infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba, vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napiq;, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque & allium numero) quàm pastinaca, vel quæ specialiter, ra-

Cibarius panis. Varro lib. 4. de ling. Latin. Radix, inquit.

peregrinũ vocabulũ: sic enim antiqui Græci, quẽ nunc Raphanum.

*fragilia

dicula appellatur. Item firmior braßica, & be-ta, & porrum, quàm lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentio-res vua, ficus, nuces, palmula, quàm quæ poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora quæ ſuccoſa, quàm quæ frigida ſunt. Itemq; ex his auibus, quæ in media ſpecie ſunt, valẽtior ea, quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores ſunt, quæ grã-diores aues, quàm quæ minuta ſunt, vt ficedula & turdus. Atq; eæ quoq;, quæ in aqua degunt, le-niorem cibum præſtant, quàm quæ natandi ſciẽ-tiam non habent. Inter domeſticas verò quadru-pedes, leuißima ſuilla eſt, grauißima bubala. Itemq; ex feris quo maius quodque animal, eo ro-buſtior ex eo cibus eſt. Piſciumq; eorum, qui ex me-dia materia ſunt, quibus maxime vtimur: tamẽ grauißimi ſunt, ex quibus ſalſamẽta quoque fie-ri poſſunt, qualis Lacertus eſt, deinde qui quam-uis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, cor-uus, ſcarus, oculata: tum plani poſt quos etiam leuiores, lupi, mulliq;, & poſt hos omnes ſaxa-tiles. Neq; verò in generibus rerum tantum-modo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis, quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cælo, & ha-bitu. Nam quadrupes animal omne ſi lactans eſt, minus alimenti præſtat. Item quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæ nondum ſummam magnitudinem im-pleuit.*

*pleuit. Deinde ex eodem ſue ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdóve, cum petiolis totum caput aliquanto, quàm cætera membra, leuiora ſunt, adeo ut in media materia poni poſſint. Ex auibus, colla ala've rectè infirmis annumerantur. Quod ad ſolum verò pertinet, frumentum quoq; valentius eſt collinum, quàm campeſtre. Leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in harena: leuior in harena, quam in limo. Quò fit, ut ex ſtagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora ſint. Leuiorq; qui in alto, quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domeſtico leuius: & quodcunq; humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra, recẽtia, quàm ſalſa, noua quàm vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm aſſa: magis aſſa, quàm *frixa. Ouum durum valentiſsimæ materiæ eſt, molle vel ſorbile, imbecilliſsimæ. Cumq; panificia omnia firmiſsima ſint, elota tamen quædam genera frumẽti, ut alica, ὄρυζα, ptiſana, vel ex hiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis imbecilliſsimis annumerari poteſt. Ex potionibus verò quæcũq; ex frumẽto facta eſt, itemq; lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinũ aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valẽtiſsimi generis eſt. At acetum, & id vinum, quod paucorum annorum, vel auſterum, vel lene eſt, in media materia eſt. Ideoq;*

*elixa

infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillißima est: firmiorq; ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quàm quod tenui, quodq; temperato cœlo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq; aut frigido, aut calido natū est. Mulsum quò plus mellis habet, defrutum quo magis incoctum est, passum quo ex ficciore vua est, eo valentius est. Aqua leuißima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, post hæc ex niue, aut glacie, grauior his ex lacu, grauißima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturā eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæq; est, quo celerius & calefit, & frigescit, quoq; celerius ex ea legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæq; materia est, eo minus facilè concoquatur, sed si concocta est, plus alat. Itaque vtendum est materiæ genere pro viribus, modusq; omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmißimis opus est. Mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta valdißima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest, magis in his, quæ valentißima sunt, temperare sibi debet.

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit, qua vescimur. CAP. XIX.

Neque

NEque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt, quas εὐχύλας, vel κακοχύλας Græci vocant. Aliæ lenes aliæ acres, aliæ craßiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem, aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itemq; aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt, aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant, aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur, aliæ mouent aluum, aliæ supprimunt, aliæ citant vrinam, aliæ tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt; quoniam aliud aliter, vel corpori, vel valetudini conuenit.

Quæ res boni succi sint. CAP. XX.

*BOni succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum. Item & lenes sunt & stomacho aptæ & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas suprà nominauimus. Medij inter teneros durosq; pisces, vt mullus & lupus, verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. Ex pomis quodcunq; neq; acerbum neq; acidum est. Vinum dulce vel lene, passum, defrutum, oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt, vuluæ, rostra, *trunculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.* *ventriculiq;

Quæ res mali ſucci ſint. CAP. XXI.

Mali verò ſucci ſunt milium, panicum, ordeum, legumina, caro domeſtica permacra, omniſq; caro ſalſa, omne ſalſamentum, garum, vetus caſeus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, braſſica, magiſq; etiam cyma eius, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, fœniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi & allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunq; acidum vel acerbũ eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, piſces, quoq; ſaxatiles, omneſq; qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi qui rurſus nimium duri, viroſiq; ſunt, vt ferè quos ſtagna, lacus, limoſíve riui ferunt, qui ve in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

Quæ res lenes, quæúe acres ſint.

CAP. XXII.

Lenes autem ſunt, ſorbitiones, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt. Quod ferè quidem in omni, quæ domeſtica ſit, præcipuè tamen in vngulis, trunculiſq; ſuum, in petiolis, capituliſq; hædorum, & vitulorũ, & agnorum, omnibuſq; cerebellis. Item ſi qui propriè bulbi nominantur, lac, defrutum, paſſum, nuclei pinei. Acria ſunt omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa, & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item alium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis

Petiolis, id eſt, paruis pedibus: à Catone pe decini, in de Re ruſtic. appellati.

mis, beta, braßica, asparagus, sinapi, radicula, intubus, thymum, lactuca, maximaq; olerum pars.

Quæ res crassiorem, quæue tenuiorem pituitam faciant. CAP. XXIII.

CRaßiorem autem pituitam faciunt, oua sorbilia, alica, oryza, amylum, ptisana, lac, bulbi, omniaq; fere glutinosa. Extenuant eandem omnia salsa, atq; acria, & acida.

Quæ res stomacho idoneæ sint. CAP. XXIIII.

*STomacho autem aptißima sunt, quæcunq; austera sunt, etiam quæ acida sunt, quæq; contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptisana, omnis auis, omnis venatio, atq; utraq; vel assa, vel elixa. Ex domesticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quàm pingue. Ex sue ungulæ, rostra, aures, * vuluæq; steriles. Ex oleribus intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser. Ex pomus cerasium, morum, sorbum, pirum fragile, quale crustuminum, vel neuianum est. Item pira, quæ reponuntur tarentina atq; signina. Malum orbiculatum, aut scandianum, vel amerinũ, vel cotoneum, vel punicum. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei, pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrútove seruatæ sunt. Vinum austerum, licet iam asperum sit, item resinatum. Duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpura, cochlea:*

* vuluæ sterilesq;

chleæ: cibi, potionesq́; vel frigidæ vel feruentes, absinthium.

Quæ res alienæ stomacho sint. CAP. XXV.

Aliena verò stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermẽtatus, itemq́; vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garóve estur, mel, mulsum, defrutũ, passum, lac, omnis caseus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia quæq́; inflare cõsueuerunt; item thymum, nepeta, saturcia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lapsana, iuglandes. Ex his autem intelligi potest, non quicquid boni succi est, protinus stomacho conuenire: neq; quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse.

Quæ inflent, aut inflammationem leuent. CAP. XXVI.

Inflant autem omnia ferè legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atq; etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit. Ex oleribus alliũ, cepa, brassica, omnesq́; radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam arida, sed magis virides, vua recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisq́; caseus, quicquid deinde subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchylijs, ouis vel mollibus, vel sorbilibus, vino vetere. Fœniculum

verò

verò & anethum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciant, aut refrigerent.

CAP. XXVII.

AT calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis. Refrigerát olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus, & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixá cucurbita, beta, mora, ceraſa, mala auſtera, pira fragilia, caro elixa, præcipueq; acetum, ſiue cibus ex eo, ſiue potlo aſſumitur.

Quæ res intus facile vitientur, vel minime corrumpantur. CAP. XXVIII.

FAcile autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quiſquis alius quàm ex tritico eſt, lac, mel, ideoq;* lactaria atq; omne piſtoriū *lactati opus, teneri piſces, oſtrea, olera, caſeus, & recens, & vetus, craſſa vel tenera caro, vinum dulce, mulſum, defrutum, paſſum, quicquid deinde vel iurulentum eſt, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minime intus vitiantur, panis ſine fermento; aues, & eæ potius duriores, aurati piſces: neque ſolum aurata pura, aut ſcarus, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus. Item bubula, omniſq; dura caro, eademq; aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt, omniaq; ſalſamenta, cochleæ, murices, purpuræ, vinum auſterum, vel reſinatum.

Quæ res aluum moueant. CAP. XXIX.

AT aluum mouent, panis fermentatus, magiſq; ſi cibarius vel hordeaceus eſt, braſſica, ſi

si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtiũ, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, alliũ, cepa, malua, lapathũ, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua, omnia mitia, ficus etiã arida, sed magis viridis, vuæ recentes, pingues, minutæ aues cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere cõchulæ, maximeq; ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum, si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iurulẽta, vel elixa, aues, quæ natant, mel crudum, lac, lactaria omnia, mulsum, vinũ dulce, vel salsum, aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulenta, salsa, diluta.*

lactãtia

Quæ res aluum astringant. CAP. XXX.

Panis. *Contrà astringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiã si vstus est, intenditurq; vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio, itemq; ex iisdem sorbitio, & magis si hæc antè fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia vel plantago adiecta est, magisq; etiam, si illa antè fricta est, per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, brassica bis decocta, dura oua, magisq; si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisq; si in posca decoctus est, graues omnes aues, quæ magis currunt, quàm volant: lepus, caprea, iecur ex his quæ seuum habent, maximeq; bubulum, ac seuum ipsum, caseus, qui vehemẽtior vetustate*

tust

tustate fit, vel ea mutatione quam in caseo transmarino videmus, aut si recens est ex melle, múlsove decoctus. Item mel coctum, pira immatura, sorba, maximéq; ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia, & punica, oleæ vel albæ vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum, resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, item defrutum, passum, aqua vel tepida, vel perfrigida, dura, id est ea quæ tarde putrescit, ideoq; pluuia potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, & in eadem carne assa potius quàm elixa.

Quæ res vrinam mouent. CAP. XXXI.

VRinam autem mouent, quæcunq; in horto nascentia boni odoris sunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta, hyssopum, anesum, coriandrum, nasturtium, eruca, fœniculum. Præter hæc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsana, pastinaca, magisq; agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione maxime lepus, vinũ tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, absinthium, nuclei pinei.

Quæ res somnum moueant, aut sensus excitent. CAP. XXXII.

SOmno verò aptum est papauer, lactuca, maximéq; æstiua, cuius cauliculus iam lacte repletus est, morum, porrum. Sensus excitant nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueq; pulegium, ruta & cepa.

Qua

Quæ res corpus aut erodant aut reprimát, aut refrigerét, aut calefaciant, aut durét, aut emolliát.

CAP. XXXIII.

EVocare verò materiam multa admodũ possunt. Sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maximè constant, alijsq; magis quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differam. Ponam ea verò, quæ prompta, & his morbis (de quibus protinus dicturus sum) apta corpus erodunt, & sic ex eo, quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtij, radiculæ, præcipuè tamen omnium sinapi. Salis quoq; & fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt lana succida ex aceto vel vino, cui oleum adiectũ est, contrita palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decocti. At simul reprimunt, & refrigerant, herba muralis, parthenium, vel perdiciũ appellant, serpillum, pulegium, ocymum, herba sanguinalis quam Græci πολύγονον vocant, portulaca, papaueris folia, capreoliq; vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum, quam στρύχνον Græci vocãt, brassicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueq; cydonia, lẽticula, aqua frigida, maximeq; pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa, acerb*

* *vel aceto vel vino, quo oleum adi.*

Herba sanguinalis.

acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus; laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas suprà proposui, puluis vel ex fæce vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, vel lolij, vel milij, vel panici, vel lenticulæ vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaq; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq;, si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium, fereq; quæ vehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt & digerunt, & emolliunt. Præcipueq; ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus & permixtis variè medici vtuntur vt magis quid quisq; persuaserit sibi appareat, quàm quid euidenter comperit.

LIBER III.

De morborum generibus. CAP. I.

ROVISIS *omnibus, quæ pertinent ad vniuersa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diuiserunt, aliosq; ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoq; quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerũt. Ex quo plura eorum genera esse manifestum est. Quidam enim breues vtiq; sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neq; sanitas in propinquo, neq; exitium est. Tertiumq; genus eorum est, qui modò acuti, modò longi sunt. Idq; non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est, sed in alijs quoq; fit. Atq; etiam præter hos quartum est, quod neq; acutum dici potest, quia non perimit: neq; vtiq; longum, quia si occurritur, facile sanatur. Ego cum de singulis dicam, cuius quisq; generis sit, indicabo. Diuidam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidẽ morbo minus fortuna sibi vendicare, quàm ars potest, vtpote cùm repugnante * natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quàm*

*fortuna

quàm in longis. Hic enim breue spatium est, intra quod si quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeò vt rarò, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quò vetustior est, longus autem quò recentior, eò facilius curatur. Alterum illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atq; alia summi autores, quasi sola vendicauerint, prout cuiq; cesserant. Oportet itaq; vbi aliquid non respondit, non tanti putare autorem, quanti ægrum, & experiri aliud atq; aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus vt facit, sic etiam soluit, non statim condemnetur, si quid non statim profuit. Minus verò remoueatur, si quid paulum saltem iuuat, quia profectus tempore expletur.

Quomodo morbi cognoscantur, & an increscát, an consistant, an minuantur: & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

CAP. II.

PRotinus autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solis in quibus semper ita se habet, sed in his quoq; in quibus variat. Nam vbi sine intermissionibus accessiones & dolores graues vrgent,

acutus morbus est. Ubi lenti dolores, léntæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntq; ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur, quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. Eaq; quæ decrescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget, in remißionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum grauiores dolores acceßionesq; veniũt, hæq; & antè quàm proximæ reuertuntur, & postea desinunt. Atq; in longis quoq; morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœdiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si idem magis pallet. Ea verò quàm contraria his sunt, decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi iam inclinatis, ut primò dempta materia impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali poßit. Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis molliri, quàm propriæ partes ægrotantur. Multum etiam interest, ab initio quis rectè curatus sit, an perperam, quia curatio minus his prodest, in quibus aßiduè frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vi-*

* *aduenturi*

uit,

uit, admota curatione momento restituitur. Sed cùm ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ aduersæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animaduersione eiusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibēdum, aqua. Idq; interdum uno die fieri satis est. Interdum, si terrentia manent, biduo. proximeq; abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postera die etiam uinum, deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò uinum, donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc enim sæpe instans grauis morbus discutitur. Plurimiq; falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut uomitu, aut sudationibus, aut uino sperant. Non quo non interdum id incidat, aut non decipiat, sed quò sæpius fallat, solaq; abstinentia sine ullo periculo medeatur. Cum præsertim etiam modo terroris moderari liceat, & si leuiora indicia fuerint, satis sit à uino tantum abstinere: quod subtractum, plus quàm si cibo aliquid dematur, adiuuat: si paulo grauiora, facile sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. Interdum panis quoq; minus quàm pro consuetudine assumere, humidoq; cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisq; sit tum ex toto à cibo, à uino, ab omni motu corporis abstinere, cum uehement

mentes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dissimulauit, sed per hæc maturè morbo occurrit, ægrotet.

De Febrium generibus.
CAP. III.

Atq; hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur verò curatio febriũ, quod & in toto corpore, & vulgare maximè morbi genus est. Ex his vna quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeũt, sed id rarò euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanæ quidẽ simpliciores sunt. Incipiunt ferè ab horrore, deinde calor erumpit, finitáq; febre biduum integrum est, ita quarto die reuertitur. Tertianarũ verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens & desinens, illo tantum interposito discrimine, quòd vnum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longè perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, ferè sex & triginta per accessionem occupat, interdũ etiam vel minus vel plus, neq; ex toto in remissione desistit, sed tantum leuius est. Id genus pleriq; medici hemitritæon appellant. Quotidianæ verò variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiũt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, vbi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorẽ, vbi totum

Frigus. Horror.

totum corpus intremit. Rurſus aliæ ſic deſinunt, vt ex toto ſequatur integritas: aliæ ſic, vt aliquãtum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera acceſſio accedat, ac ſæpe aliæ vix quicquam, aut nihil remittãt, ſed ita vt continuent. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tolerabilem, aliæ quotidie pares ſunt, aliæ impares, atque inuicem altero die leniores, altero vehementiores, aliæ tẽpore eodem poſtridie reuertuntur, aliæ vel ſerius vel celerius, aliæ diem noctemq; acceſſionem & deceſſionem implent, aliæ minus, aliæ plus, aliæ cùm decedunt ſudorẽ mouent, aliæ non mouent: atq; aliàs per ſudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Acceſſiones etiam, modò ſingulæ ſingulis diebus fiunt, modò binæ, pluréſve cõcurrunt. Ex quo ſæpe euenit, vt quotidie plures acceſſiones, remiſſioneſq; ſint. Sic tamen vt vnaquæq; alicui priori reſpõdeat. Interdũ verò acceſſiones quoq; confundun- tur, ſic vt notari neq; tempora earum: neq; ſpatia poſſint. Neq; verum eſt, quod dicitur à quibuſdam, nullam febrem inordinatam eſſe, niſi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim ſemper curatio foret, ſi hoc verum eſſet. Sed quod euidentes cauſſæ faciunt, facere etiam abditæ poſſunt. Neque de re, ſed de verbo controuerſiam mouẽt. Qui cùm aliter aliterq; in eodẽ morbo febres accedant, non eaſdẽ inordinatę

redire, sed alias, aliasq; subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiam si verè diceretur. Tempora quoq; remissionum modò liberalia, modò vix vlla sunt.

De curationũ diuersis generibus. CAP. IIII.

ET febrium quidem ratio maxime talis est. Curationũ verò diuersa genera sunt, prout autores aliqui habent. Asclepiades officium esse medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet. Id notum est, sed ferè periculosa esse nimium, & festinatio & voluptas solet. Qua verò moderatione vtendũ sit, vt quãtum fieri potest omnia ista cõtingant, prima semper habita salute in ipsis partibus curationum considerandũ erit. Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionẽ moliebantur, eò quòd cruditatẽ maxime horrebãt: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducẽdo sæpius aluum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit, aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. Febre verò ipsa præcipuè se ad eius remediũ vti professus est. Conuellendas enim vires ægri putauit, luce, vigilia, siti ingẽti: sic, vt ne os quidẽ primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia iucũdam eius disciplinam esse contendunt.* His enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit: primis verò tortoris vicẽ exhibuit. Ego autem medicamento

* Et is enim

mentorum dari potiones, & aluum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, vt ægri vires conuellãtur, existimo: quoniã ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantam materiã superantem oportet, quæ naturaliter * *digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaq; abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, quoniã corpus ista quoq; digerit, isq; cubare quàm maximo cõclaui debet. Quod ad sitim verò somnumq; pertinet, moderãdum est, vt interdiu vigilet: noctu, si potest, conquiescat: ac neq; potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, & ipsi fœtet, quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodeq; Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirẽte, os & fauces requirere, neq; ad rem male haberi ægrũ pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est, opportunè cibus datus, qui quãdo primũ dari debeat, quæritur. Pleriq; ex antiquis tarde dabãt, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cœli ratio patitur. Asclepiades vbi ægrũ triduo per omnia fatigarat, quarto die cibo destinabat. At Themison nuper, non quãdo cœpisset febris, sed quando desisset, aut certè leuata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, vbi ea vel desierat, vel si assiduè inhærebat,*

* *detrahatur*

bat, si certè se inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horũ utiq; perpetuũ est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto, potest post vnam accessionẽ, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tẽpus anni. Minimeq; in rebus multum inter se differentibus, quod intermittendũ non est, perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est, itemq; eo cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica, nullo die æger abstineri rectè videtur. Maturius etiã puero, quàm iuueni, æstate, quàm hyeme dari debet. Vnũ illud & semper & vbiq; seruandum est, vt ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neq; superuacua materia oneret, neq; imbecillitatem fame perdat. Idq; apud Erasistratum quoq; inuenio, qui quamuis parum docuit, quãdo venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicẽdo tamẽ hæc esse visenda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere: ne deficerent, consulendum esse. Ex his autem intelligi potest ab vno medico multos non posse curari, eumq; (si artifex est) idoneũ esse, qui nõ multum*

** fame prodat*

ab

ab ægro recidit. Sed qui quæstui seruiunt, quoniã is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt, vt in hac ipsa re. Facile est enim dies, vel accessiones numerare his quoq;, qui ægrũ rarò vident. ille assideat necesse est, qui quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initiũ cibi dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniã antiqui potissimum impares sequebantur, eosq;, tanquam tunc de ægris iudicaretur, κρισίμους nominabãt. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, quartusdecimus, vnus & vigesimus, ita vt summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde vni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, vt dierũ imparium accessiones expectarent, deinde postea cibum quasi leuioribus accessionibus instantibus darent, adeo vt Hippocrates, si alio die febris desisset, recidiuam timere sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit, neq; in vllo die, quia par, imparve esset, bis vel maius, vel minus periculum esse dixit. Interdum enim peiores dies pares fiunt, & opportunius post earũ accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierũ ratio mutatur, fitq; grauior, qui remissior esse cõsueuerat, atq; ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnã vim antiqui fatebantur. Qui-

Dies impares.

cum

cum octauum primi naturā habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octauum, neq; decimū, neq; duodecimum diem sumendum: quasi potentiorem. Plus enim tribuebant nono & undecimo. Quod cùm fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo non ad tertium decimū, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse grauissimum. Ita illo quoq; autore in die pari & grauior febris esse potest, & certa futuri nota. Atq; idem alio loco quartū quemq; diem, ut in utrumq; efficacissimum apprehēdit, id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit: & ne hoc quidem propositum conseruauit, cùm à septimo die undecimus, nō quartus, sed quintus sit: adeo apparet quacūq; ratione ad numerum respeximus, nihil rationis sub illo quidē autore reperiri. Verùm in his quidē antiquos tunc celebres admodū Pythagorici numeri fefellerunt, cùm hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare, quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet, scire, tùm ne oporteat dari, cum iam bene venæ conquieuerunt, aut etiā num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentū offerebant. Asclepiades inclin

Sed si octauus primi naturā habet: undecimus quartus, non quintus erit.

inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo* vanam rationem secutus est, non quò non sit interdum maturius cibus dandus, si mature timetur altera accessio: sed quò scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrũpitur quod integro corporis infertur. Neq; tamen *verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tũc dare, vt ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tã celeriter posset, id esset optimum. Sed cùm hoc breue tempus non prastet, satius esse principia cibi à decedente febre quam reliquias ab incipiẽte excipi, ita, si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est: si breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est, eodem est remissio, *qua maxime in febre cõtinua potest esse. At hic quoq; quæritur, vtrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt, an satis sit, primam partẽ earum præteriri, vt ægris iucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimũ est autem, ante totius accessionis tempus præterire, quamuis vbi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen antè minime pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita seruandum est.

*vnam

*nõ vanum est

*si qua

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primò, quando cibus febricitantibus dandus sit. CAP. V.

Has

HAEc magis per omnia genera febrium perpetua sunt, nũc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desijt, eaq; vel ex inguine, vel ex laßitudine, vel ex æstu, aliáve simili re fuit, sic vt interior nulla caussa metum fecerit, postero die cum tempus accessionis ita transijt, vt nihil monerit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neq; apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam accessionem secuta integritas est, tamẽ quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & vbi accessionis tempus præterijt, cibus dãdus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia vtendum. Si verò postero, tertióve, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumq;, quarum & certus circuitus est, & finis integer, & quies liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nũc vero eas explicabo, quæ quotidie vrgent. Igitur tertio quoq; die cibus ægro commodißimè datur, vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed his dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simul atq; corpus integrũ factum est. si quamuis non accessiones, febres tamẽ iunguntur, & quotidie quidẽ increscũt, sed sine integritate tamen remittũt, cùm corpus ita se habet, vt maior remißio non

nũ expectetur. Si altero die grauior, altero leuior accessio est, post grauiorẽ. Ferè uero grauiorẽ accessionẽ leuior nox sequitur: quò fit, vt grauiorẽ accessionẽ nox quoq; tristior antecedat. At si cõtinuatur febris, neq; leuior vnquã fit, & dari cibum necesse est, quãdo dari debeat, magna quidẽ dissensio est. Quidã, quia ferè remissius matutinũ tempus ægris est, tunc putant dandũ. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem ulla requies ægris est, hoc ipso peius id tempus est, quòd cùm sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulq; insequitur tẽpus meridianum: à quo cum omnis æger ferè peior fiat, timeri potest, ne ille magis etiã, quã ex cõsuetudine vrgeatur. Igitur alij vespere tali ægro cibum dant. Sed cùm eo tempore ferè pessimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne si quid tunc mouerimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediã noctem decurro, id est finito iam grauissimo tempore, eodẽq; longissimè distante, secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuissimũ est. Si verò febres vagæ sunt, quia verendum est, ne cibũ statim subsequãtur, quandocunq; quis ex accessione leuatus est, * tunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, pares ne per omnia sint, (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt, post eam

Febres vagæ.

*hunc

eam potius accessione cibus dari debet, quæ non inter meridiem & Vesperem desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorē dari debet: si altera longior, altera breuior, post lōgiorem: si altera grauior, altera longior est, considerandū est, vtra magis affligat, illa vi, an hæc tēpore, & post eam dādus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualesq; inter eas remissiones sint. Nam si post alteram fibrē motio manet, post alteram integrum corpus est: integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper fibricula manet, sed alterum tamen longius tempus remissionis est, id potius eligendum est; adeo vt vbi accessiones cōtinuantur, protinus inclinata priore dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne cōsilium dirigi potest, cibum quàm maxime semper ab accessione futura reducere, & hoc saluo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures accessiones seruabitur. Sed cùm sit aptissimum tertio quoq; die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidie dādus est: multoq; magis si continentes febres sine remissione sunt, quanto magis corpus affligunt, aut si duæ plurésve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, si protinus venæ conciderunt: & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde vis corpori deest. Illud

tamen

tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cùm verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde cùm decessio eius consistit: tertium si necesse est, quandocunq; decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamē propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iā incremento febris aliquid offerre, quàm increscente. Satius esse instāte, quàm incipiente: cum eo tamen, vt nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neq; Hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interueniunt. Cùm verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantùm, non etiam animo laborent, tum præcipuè, vbi cibum sumpserunt. atq; si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum vsq; somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.*

**ead ægrotium titiæ*

Quando potiones febricitantibus dari expediat. CAP. VI.

SEd de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione verò ingens

i gens

gens pugna est, eoq; magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cũ illa periculosissima est. Sed docẽdus æger est, vbi febris conquieuerit, protinus sitim quoq; quieturam, longioremq; accessionem fore, si quod ei datũ fuerit alimentum. Ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quãto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinẽt, tanto magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderunt, vt cibus quoq; dari debeat. Secundo verò, cæterisq; etiam, quibus cibus nõ dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarẽtino dictum ratione caret, vbi aut bilis ægrũ, aut cruditas male habet expedire quoque per medicas potiones misceri nouam materiã corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: vbi sine illo datur, deligãtur, aut eum ægrum dormire cupimus. Quòd ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, cum omnibus febricitantibus, nimius humor alienus sit, tũ præcipuè esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt. Sed cũ tempora cibo potioniq; febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire quando æger febricitet, quãdo melior sit, quãdo deficiat. Sine quibus dispensari illa nõ possunt. Venarum pulsus. *Venis enim maxime credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ leniores, celerioresve sunt,*

sunt, & ætate & sexu, & corporum natura. Et plerunq; satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt & quiescũt, vt imbecillus is videri possit, cui facile laturo grauis instat accessio. Contrà sæpe eas concitat, & resoluit, sol & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeo, vt cùm primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis quomodo ille se habere videatur, eas moueat. O bquam caussam periti medici est, non protinus vt venit apprehẽdere manu brachium, sed primum residere hilari vultu, percunctariq; quemadmodum se habeat, & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire, tum deinde eius corpori manũ admouere. Quas venas autem cõspectus medici mouet, quàm facile mille res turbant. Altera res est, cui credimus calor, æque fallax. Nam hic quoq; excitatur æstũ, labore, somno, metu, solicitudine. Igitur intueri quidẽ etiam ista oportet. Sed his non omnia credere, ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporq; talis est, qualis esse sanis solet. Non protinus autẽ sub calore motuq; febrem sese concipere, sed ita, si summa quoq; arida inæqualiter cutis est, si calor & in fronte est, & ex* imis præcordijs oritur, si spiritus ex naribus cum feruore prorumpit, si color aut rubore, aut pallore nouo mutatus est, si oculi graues, & aut persicci, aut subhumidi sunt, si sudor cum fit,

Officium medici.

* intim

sit, inæqualis est, si venæ nō æquis interuallis mouentur. Ob quam caussam medicus neq; in tenebris, neq; à capite ægri debet residere, sed illustri loco aduersus eū, vt omnes notas ex vultu quoq; cubantis perspiciat. Vbi verò febris fuit, atq; decreuit, expectari oportet num tempora, partésve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorē venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demum dare potui calidam aquam, cuius salubris effectus est, si sudorē per omnia mēbra diffundit. Huius autem rei caussa continere æger sub veste satis multa manus debet, eadémq; crura, pedésq; contegere, qua male pleriq; ægros in ipso impetu febris, pessiméq; vbi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteū tepefacere oportet, paulatímq; singula membra detergere. At vbi sudor omnis finitus est, aut si is nō venit, vbi quàm maxime potuit, idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tū detergendus, deinde ei cibus dandus. Cibus autē febricitātibus humidus est aptissimus, aut humori certe quàm proximus. vtiq; ex materia quàm leuissima, maximéq; sorbitio: eaq; si magnæ febres fuerūt, quàm tenuissima esse debet. Mel quoq; despumatum huic recte adijcitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuum est, sicut ipsa quoq; sorbitio. Dari verò in vicē eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota, si firmus est stomachus: & cōpressa aluus ex aqua mulsa: si vel

vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo verò aliquid adyci potest, ex eodem tamen genere materiæ vel olus, vel conchylium, vel pomum. Et dum febres quidē increscunt, hic solus idoneus cibus est. Ubi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendum verò aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis & morbi. Ponēdi verò ægro varij cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, ubi fastidio vrgetur, neq; satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando famem vitet. At si neq; vis neq; cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat, quàm cōcoquat. Neq; verū est, quod ab eo dicitur, facilius cōcoqui cibos varios: eduntur enim facilius, ad concoctionem autem materiæ, genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, vt neq; increscente morbo tutum est ægrū cibo impleri, sed ubi inclinata iam in melius valetudo est. Sūt aliæ quoq; obseruationes in febribus necessariæ, atq; id quoq; videndum est, quod quidam solum præcipiūt, an astrictum corpus sit, an profluat: quorū alterum strāgulat quod continet, alterum digerit. Nam si astrictū est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborū sanguinē etiā misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famē, sitim,

vigiliam, prodest. Utile est etiam inducere in balneum, prius demittere in solium, tū ungere, iterum ad soliū redire, multaq; aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, uti cibo rarius & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeq; oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malua, vel iure etiam concharum, musculorúmve, aut locustarū, neq; danda caro, nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc ultrà quàm sitis coget. Poteritq; à balneo etiam pinguius aut dulcius dari vinum, poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. Contra verò si corpus profluet, sudor coërcendus, quies adhibenda erit, tenebris, somnoq; quandocunque volet utendum, non nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniēdum. Nā si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi fibris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidā potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, durāda cutis est vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitiū est, oleo corpus ungēdum est: si vehemētius, rosa vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, cùm venit in balneum, prius ungendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoq;, quàm calida aqua melius utetur. Ubi ad

ad cibum ventum est, dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minime corrũpi possit panis tostus, caro ossa, vinum asperum, vel certè subausterum. Si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusq; sunt, frigidum.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.
CAP. VII.

DEsiderat etiam propriã animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hanc minime vtile est, aut fame, aut medicamentis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipueq; si cũ dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in ijs morbis, ducere in balneum opus est, vinum calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoq; carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadã temeritate rapienda sunt. Quòd si puer est qui laborat, neq; tantũ robur eius est, vt sanguis mitti possit, siti ei, vtendũ est, ducẽda aluus, vel aqua, vel ptisanæ cremore, tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri, vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoq; genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mittere, nõ facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, famévè, aut nimia siti, non vino curare satis conuenit. Vomitus post febrem elicien-

dus est, deinde dandus cibus ex leuissimis, tum is dormiat: postero quoq; die si febris manet, abstineatur. Tertio ad similem cibum redeat. Dădaq; opera est, quantũ fieri potest, vt inter opportunam abstinentiam cibo'q; opportunos, obmissis cæteris nutriatur. Si vero ardẽs febris extorret, nulla medicamenti danda potio est, sed in ipsis accessionibus, oleo & aqua refrigerandus est, quæ miscendæ manu sunt donec albescãt, & conclaui tenendus, quo multum & purum aerem trahere possit, neq; multis vestimentis strangulandus, sed admodum leuibus tantum velãdus est. Possunt etiam super stomachũ imponi folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidẽ nimia vexandus est, alendus maturius est, id est, à die tertio, & ante cibum ijsdem perungendus. Si pituita in stomacho coit, inclinata iã accessione, vomere cogendus est, & tũc dandum frigidum olus, aut pomum ex his quæ stomacho conueniunt. Si siccus manet stomachus protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum verò in summo incremento morbus est, vtiq; non ante diem quartum magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: & cum iam venter & præcordia vltra modũ repleta, satisq; refrigerata sunt, vomere debet. Quidã ne vomitum quidẽ exigunt, sed ipsa aqua frigida tantũ ad satietatẽ data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum

est,

est, multa veste operiendus est, & collocandus ut dormiat. Fere que post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idque praesentissimum auxilium est. Sed in his tamen, in quibus praeter ardorem, nulli dolores, nullus praecordiorum tumor, nihil prohibens, vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, nõ ulcus, non deiectio, non profluuium alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tussit, is neque vehementi siti conflictatur, neque bibere aquam frigidam debet, sed eo modo curandus est, quo in caeteris febribus praecipitur.

Curatio semitertianae febris, quae hemitritaeos dicitur. CAP. VIII.

At ubi id genus tertianae est, quod hemitritaeon Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones, decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit: porrigitque febris inter horas vigintiquatuor & trigintasex, ut quod idẽ est, non idem esse videatur. Et magnopere necessariũ est, neque dari cibũ, nisi in ea remissione, quae vera est: & ubi ea venit, protinus dari, plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur: ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet, tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longũ eius spatium sustineat.

Curatio lentularum febrium, CAP. IX.

Nonnunquam etiam lentæ febres sine ulla remißione corpus tenent, ac neq; cibo, neq; ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet. Fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleũ sit adiectum, corpus eius pertractandum est, quoniã interdum sic euenit, ut horror oriatur, & fiat initiũ quoddã noui motus, exq; eo, cùm magis corpus incaluit, sequatur etiã remißio. In his frictio quoq; ex oleo & sale salubris uidetur. At si diu frigus est & torpor, & iactatio corporis, non alienum est in ipsa febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, uel cũ cibo uinum bene dilutũ. Intenditur enim sæpe ex eo febris, & maior ortus calor, simul & priora mala tollit, & spẽ remißionis in ea curatione ostendit. Neq; hercules ista curatio noua est, qua nunc quidã traditos sibi ægros (qui sub cautioribus medicis trahebantur) interdum contrarijs remedijs sanant. Siquidem apud antiquos quoq; ante Herophilum & Erasistratũ, maximeq; post Hippocratẽ fuit * πέτρων quidã, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis uestimẽtis operiebat, ut simul calorẽ ingentẽ, sitimq; excitaret. Deinde ubi paulum remitti cœperat febris aquã frigidã potui dabat: ac si mouerat, sudorẽ, explicuisse se ægrũ indicabat, si nõ mouerat, plus etiã aquæ frigidæ ingerebat, & tum mouere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus suillã assam, & uinũ homini dabat. Si non libe

* Petro

liberauerat, decoquebat aquã sale adiecto, eamq; bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret. Et intra hæc omnis eius medicina erat. Eaq; nõ minus grata fuit his, quos Hippocratis successores nõ refecerãt, quàm nunc est his quos Herophili, vel Erasistrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neq; ideo tamen non est temeraria ista medicina, quia plures, si protinus à principijs excepit, interemit. Sed cùm eadem omnibus conuenire nõ possint, ferè quos ratio nõ restituit, temeritas adiuuat. Ideoq; eiusmodi medici melius alienos ægros, quàm suos nutriũt. Sed est circũspecti quoq; homĩnis, & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ. CAP. X.

Considerandum etiam est febrésne solæ sint, an alia his quoque mala accedant: id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & in id ingerere, deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis longitudinemq; æquent. Ex his inuicem alterum in aceto & rosa habere, alterũ in fronte, aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa vtendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo: si ista parum iuuant, teri potest

vel

vel iris arida, vel nuces amaræ, vel qualibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum dolorē minuit, sed magis aliud in alio. Iuuat etiam panis cum papauere iniectus, vel cū rosa, ceruſſa, ſpumáve argenti. Olfacere quoq; vel ſerpillum, vel anethum non alienum eſt. At ſi in præcordijs inflammatio & dolor eſt, primò ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia, ne ſi calidiora fuerint, plus eò materiæ concurrat. Deinde vbi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt, vt ea quæ remanſerint, diſcutiant. Notæ verò inflammationis ſunt quatuor, rubor & tumor, cū calore & dolore. Quo magis errauit Eraſiſtratus, qui febrem nullā ſine hac eſſe dixit. Ergo ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendū eſt. Hunc enim ſtatim ipſa febris ſoluit. At ſi neq; inflammatio, neq; febris, ſed tantum præcordioru dolor eſt, protinus calidis & ſiccis fomentis vti licet. Si verò lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida. Deinde vngenda miſtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulq; ſiccefcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, vbi penicillo deterſa eſt, vngi roſa debet, cui cera ſit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.
CAP. XI.

SOlet etiā ante fibres eſſe frigus, idq; vel moleſtiſſimum morbi genus eſt. Vbi id expectatur, omni

omni potione prohibendus æger est. Hæc enim paulo antè data multum mali adijcit. Item maturius veste multa tegendus est: admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim vehementissimi calores incipiant sed paulatim increscant. Perfricandæ quoq; eæ partes manibus vnctis ex vetere oleo sunt, eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentiq; medici quidam vna frictione etiam ex quolibet oleo sunt. In harum febrium remissionibus, nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum vltrà manente febre, dant. Deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido, & leni. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus semel, & post febrē datus prodest. Sed curiose perspiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoq; genere valetudinis iam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaq; ei remissioni credendum est, quæ etiā immoratur, & iactationem fœtoremq; quendam oris (quem ἔξυρ Græci vocant) minuit. Illud satis conuenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie paruum cibum dandum: si impares, post grauiorem cibum post leuiorem, aquam mulsam.

Curatio horroris in febribus. CAP. XII.

H*Orror autem eas ferè febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideoq; tutissimæ sunt* maximè quæ curationes admittūt. Nam vbi incerta tempora sunt,* *ma meq; c

neq;

neq; alui ductio, neq; balneum, neq; vinum, neq; medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim quando febris ventura sit: ita fieri potest, vt si subitò venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilij caussa sit inuentum. Nihilq; aliud fieri potest, quàm vt primis diebus bene abstineat ager, deinde sub decessu febris eius, quæ grauissima est, cibum sumat. At vbi certus circuitus est, facilius omnia illa tētantur, quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem cùm veterauerunt, vtilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est, deinde diuidenda curatio est, & antè horror, tum febris discutienda. Igitur cū primùm aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet Vomitus. *potui tepidā aquam, subsalsam, & vomere eum cogere. Nam ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Item faciendū est, si proximo quoq; circuitu aquè cessit. Sæpe enim sic discutitur. Iamq; quod genus febris sit, scire licet. Itaq; sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est, dandaq; opera est, vt per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoq; senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat, siquidem eo quoq; modo sæpe id discutitur: si nec balneum quidem profuit, ante accessionem alliū edat, aut bibat calidam aquam cum pipere, siquidem ea quoque assumpta calorem mouent, qui horrorem non*

non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore præceptum est, antequàm inhorrescere possit, operiatur. Fomentisq; protinus validioribus totum corpus circundare cõuenit, maximeq; inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur, cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adiectum, adhibeaturq; frictio, quantam is sustinere poterit, maximeq; in manibus & pedibus, & spiritum ipse contineat, neq; desistendum est etiam si horror est. Sæpe enim pertinacia inuĩtis, malum corpus vincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida, iterumq; vomere cogendus est, vtendumq; eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoq; exonerato corpori prodest. Vltima quoq; post hæc auxilia sunt, gestatio & frictio. Cibus autem in eiusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem aluum præstet, caro glutinosa, vinum cum dabitur austerum.

Curatio quotidianæ febris. CAP. XIII.

HAec ad omnes circuitus fibrium pertinẽt: discernenda tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet, tum cibis altero quoq; die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneum & vinum, magisq; si horrore sublato hæc superest.

Curat

Curatio tertianæ febris. CAP. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus & ambulationibus vti oportet, alijsq; exercitationibus et vnctionibus. Quidā ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraq; eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem vomitum elicere, deinde post febrem (sicut illi mos erat) adhuc calidis dare cibum, & vinum. Sexto die in lectulo detineri. Sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse verisimile est. Tutius tamen est vt ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare, nec vinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si verò primis diebus discussus morbus non est, inciditq; in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se cōtineat, post febrem perfricetur, tum cibo assumpto bibat aquam: postero die, quo cibo vacat & ab exercitatione vnctioneq;, aqua tantum contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si verò imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

Curat

Curatio quartanæ febris. CAP. XV.

Eadem in quartana facienda sunt. Sed cùm hæc tarde admodū finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendū est, quid in ea debeat fieri. Igitur si cui cum horrore febris accessit, eaq́; desijt, eodem die, & postero tertioq́; continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere, biduo proximo, quātum fieri potest, ne hanc quidem. Si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere, sicut antè præceptū est: deinde post febrem modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioq́; die abstinere, aqua tantummodo calida (si sitiet) assumpta: septimo die balneo frigus præuenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantūmodo calida, si sitiet: ac tum ita septimo die balneo frigus præuenire: si febris redierit, ducere aluū: vbi ex eo corpus conquieuerit, inūctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vinum biduo proximo se abstinere, frictione seruata: decimo die rursus balneum experiri: & si postea febris accesßit, æquè perfricari, vinum copiosius bibere: ac si proximum est, quies tot dierū, vt abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus. Idq́; agendum, vt quod diu sustinendum est, corpus facilè sustineat. Quominus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendā*

* non

aluum, deinde abstinendũ vsq; in septimũ diem dixit. Quod vt sustinere aliquis poßit, tamẽ etiã febre liberatus vix refectioni valebit. Adeo si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit, balneũ neq; ante febrem, neq; post eam tentandum erit, nisi interdũ iam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit vngi, & vehementer perfricari, cibum & validum & fortiter assumere, vino vti quantum libebit, postero die cum satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibũ accipere sine vino. Tertio die abstinere. Quo die verò febrem expectabit, antè surgere, & exerceri: darẽq; operam non oportet, vt in ipsam exercitationem tempus febris incurrat. Sic enim sæpe illa discutitur. At si in opere occupauit, tum demum se recipere. In eiusmodi valetudine medicamenta sunt, oleũ, frictio, exercitatio, cibus, vinũ. Si venter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt, si imbecillitas occupauit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est: si hæc quoq; vehemens onerat, intra quietem, & vnctionem, & cibum sistendum est, dandaq; opera est, ne quã cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana nemunẽ iugulat, sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est. Quod tamen nisi culpa vel ægri vel curantis nonnunquam fit:*

Vide nunquã

Curat

Curatio duarum quartanarum. CAP. XVI.

ATsi duæ quartanæ sunt, neq; hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt, aut ex toto quiescere opus est: aut si id difficile est, leuiter ambulare, considere diligẽter inuolutis pedibus et capite. Quoties febris accesßit & desyt, cibũ modicum sumere & vinum: reliquo tempore nisi imbecillitas vrget, abstinere. Aut si duæ febres penè iunguntur, post vtranq; cibum sumere. Deinde vacuo tẽpore & moueri aliquid, & post vnctionem cibo vti. Cũ verò vetus quartana rarò, nisi vere soluatur, vtiq; eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinẽ impediat. Prodestq; in vetere quartana mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, a lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire, esse radicẽ, deinde vomere, iuréve pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum ad frictiones adycere, calefacientia ante accesßionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnum synapis, cũ tribus Graci vini salsi, vel mista paribus portionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaq; corpus agitandum est: vt moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorẽ, cruditatem, laßitudinẽ. Facile enim reuertitur, nisi à sano quoq; aliquandiu timetur.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta fit. CAP. XVII.

AT si ex quartana quotidiana facta est, cum id vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, frictione uti, aquam tantummodo vespe ri potui dare, tertio die sæpe fit, ne febris accedat, sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: at si manet, per biduum abstinentia, quanta maxime imperari corpori potest, fricatione quotidie vtendum est.

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

CAP. XVIII.

ET febrium quidem ratio exposita est. Supersunt verò alij corporis affectus, qui huic superueniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari non possunt, protinus iungam. Incipiam ab insania, primamq; huius ipsius partẽ aggrediar, quæ & acuta, & in febre est, Græci φρενῖτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidẽ leue est, neq; incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æquè pestiferum est. Nã plerunq; breue esse consueuit, leuatoq; accessionis impetu, protinus mens redit. Neq; id genus morbi remedium aliud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis verò tum demũ est, cum continua dementia esse incipit, aut cum æger quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt.

Phrenitis.

sunt. Siquidem ex Phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij cõsurgunt, & violenter quædã manu faciunt: atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiã artes adhibent, summamq; spem sanitatis in captandis maiorũ operũ occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccãt, onerare asperioribus coërcitionibus superuacuum est. Eos verò, qui violentius se gerunt, vincire conuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neq; credendũ est, si vinctus aliquis, dum leuari vinculis cupit, sanũ iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolis insanientis est. Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis cõtrarium esset exterreri, & ad quietẽ animi tenebras ipsas conferre aliquid indicabãt. At Asclepiades, tanquã tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuũ est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant, reperiunturq; in quibus nullum discrimen deprehendi vel hoc, vel illo modo poßit. Optimũ itaq; est vtrunq; experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est. Remedia verò adhibere, vbi maxime furor vrget, superuacuum est: simul enim febris quoq; increscit. Itaq;

tum nihil nisi continendus æger est. Ubi verò res patitur, festinanter subueniendū est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur: rationē hanc secutus, quòd neq; insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis, nisi in remissione eius rectè mitteretur. Sed ipse in his somnū multa frictione quæsiuit, cum & intentio febris somnum impediat, & frictio non nisi in remißione eius utilis sit. Itaq; hoc quoq; auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, aliás omittenda. Et continuatæ quoq; febris habet tempora, quibus etsi non remittit, non tamen crescit. Estq; hoc, ut non optimū, sic tamen secundum remedij *genus. Quod si vires ægri patiantur, sanguis quoq; mitti debet. Nec minus deliberari potest, an aluus ducēda sit, tum interposito die conuenit caput ad cutem tondere, deinde aqua fouere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel ex reprimentibus: aut prius fouere, deinde tondere & iterū fouere, ac nouißime rosa caput naresq; implere, offerre etiam naribus rutā ex aceto contritam, mouere sternutamenta medicamentis in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si verò imbecillitas est, rosa tantum caput, adiecto serpyllo, similiq; aliquo madefaciendum est. Utiles etiam in quibuscunq; viribus herbæ duæ sunt, Solanum & Muralis, simul ex utraq; succo expresso caput impleatur. cum se febris remiserit, frictione utend-*

* tempus

utendum est, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Aduersus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cuiusq; natura necessariũ est. Quorundam enim vani metus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famẽ timente * *accidit, cui subinde falsæ hæreditates nuntiabantur. Quorundam audacia coërcẽda est, sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoq; adhibentur. Quorũdam etiam intempestiuus risus & obiurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiẽdæ tristes cogitationes, ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusq; prosunt. Sæpius tamen assentiendum, quam repugnandum est, paulatimq; & non euidenter ab his, quæ stultè dicẽtur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut rectè, si delectantur, aut perperam, si idipsum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quinetiã recitare, si qua meminerũt, cogendi sunt. Ad cibum quoq; quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verò sic affectis, somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. Sub hoc enim pleriq; sanescunt. Prodest ad id, atq; etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum vnguẽtum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilãt hi, quidam somnũ moliuntur, potui*

* incidi

dando aquam, in qua papauer, aut hyoſcyamos decocta ſit: alij mandragoræ mala puluino ſubijciunt, alij vel amomũ, vel ſycamini lacrymã fronti inducũt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci morum ſycaminum appellant, mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſignificatur lacryma arboris in Aegypto naſcentis, quam ibi moroſycon appellant. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua ſubinde ſpongia os, & caput ſouent. Aſclepiades ea ſuperuacua eſſe dixit, quoniam in lethargum ſæpe conuerterent. Præcipit autem vt primo die à cibo, potione, ſomno abſtineretur, veſpere ei daretur potui aqua, tunc frictio admoueretur lenis, ita vt ne manũ quidem qui fricaret, vehementer imprimeret: poſtero deinde die iiſdem omnibus factis, veſperi ei daretur ſorbitio* ex aqua, rurſusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, vt ſomnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, vt illo conſitente nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed ſi ſic ſomnus non acceßit, tum demũ illis medicamentis accerſendus eſt, habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hîc quoq; neceſſaria eſt, ne quẽ obdormire volumus, excitare poſtea non poßimus. Confert etiã aliquid ad ſomnum* Silanus iuxtà cadens, vel geſtatio poſt cibum & noctu, maximeq; ſuſpẽſi lecti motus. Neq; alienum eſt, ſi neq; ſanguis antè miſſus eſt, neq; mens conſtat, neq; ſomnus accedit, occipitio inciſo cucurbitulam*

*compelerent.

*et aqua

*ſaliens Georgius Val. Silanũ pro riuo expoſuit.

bitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoq; adhibēda. Nam neq; implendus æger est, ne insaniat, neq; ieiunio utiq; vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autē cibo infirmo, maximeq́; sorbitione, potione aquæ mulsæ, cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secunda per album veratrum vomitumq́; purgatio, post vtrumlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiā exercitatio. Inieiuno vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet etiā ex infirmissima dari posse, dum ne ea sola quis vtatur, valentissima tantūmodo esse remouēda. Præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima, remouēdi terrores, & potius bona spes afferēda, quærenda delectatio ex fabulis ludisq́;, quibus maximè capi sanus assueuerat. Laudanda si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda vana tristitia. Subinde admonēdus in his ipsis rebus, quæ solicitāt, cur non potius lætitiæ, quàm solicitudinis caussa sit. Si febris quoq; accessit, sicut aliæ febres curanda est,

Tertium insaniæ genus est ex his longissimum, adeo ut vitam ipsam nõ impediat, quod robusti corporis esse cõsuevit. Huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insaniẽtem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitia nigrum veratrũ deiectionis caussa, in hilaritate album, ad vomitũ excitandũ dari debet. Idq; si in potione non accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat. Nã si bene se purgauerit, ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum veratrum, parum profecerit, interposito tẽpore iterum dari debet. Neq; ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm serio insanientium. Illud quoq; perpetuũ in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis est, ventrẽ eius antè soluendum esse: vbi à superiore, comprimẽdum. Si verò consilium insanientem fallit, tormẽtis quibusdam optime curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri & expauescere, in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animũ vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest

tereſt etiam ſi ipſe ſine cauſſa ſubinde rideat, an mæſtus, dimiſſusq; ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his (de quibus ſuprà dixi) melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio. Itē per caput aqua frigida infuſa, demiſſumq; corpus in aquā & oleū. Illa communia ſunt, inſaniētes vehementer exerceri debere: multa frictione vti, neq; pinguē carnē, neq; vinū aſſumere, cibis vti poſt purgationē ex media materia quàm leuiſſimus. Non oportere eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant, mutare debere regiones, etſi mens redit, annua peregrinatione eſſe iactandos. Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delyrium naſcitur. Quod genus inſaniētium ſpecie ſimiliq; victus genere curandum eſt, preterquàm quod in hoc inſaniæ genere ſolo recte vinū datur.

Cardiaci morbi curatio. CAP. XIX.

HVic morbo præcipue contrarium eſt id genus, quod Cardiacū à Græcis nominatur, quamuis ſæpe ad eum phrenetici tranſeunt. Siquidem mens in illis labat, in hoc conſtat. Id autē nihil aliud eſt, quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languēte, immodico ſudore digeretur. Licetq; protinus ſcire id eſſe, vbi venarum exigui, imbecilliq; pulſus ſunt. Sudor autē ſupra conſuetudinem, & modo & tempore, ex toto thorace & ceruicibus, atq; etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo & cruribus ſiccioribus

ribus atq; frigētibus. At ubi id morbi genus est, curatio prima est, supra præcordia imponere quæ reprimant cataplasmata: secundo, sudorem prohibere. Id præstat acerbum oleum vel rosa, vel melinum aut myrteum. Quorum aliquo corpus leuiter perungendum, ceratumq́; ex aliquo horū tum imponendum est. Si sudor vincit, delinēdus homo est, vel gypso vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel etiam subinde horum puluere respergendus. Idem præstat puluis ex contritis aridi myrti vel rubi folijs, aut ex austeri, & boni vini arida fece. Pluraq; similia sunt, quæ si desunt, satis vtilis est quilibet ex via puluis iniectus. Super hac verò quo minus corpus insudet, leui veste debet esse contectus, loco non calido, fenestris patentibus, sic, vt perflatus quoq; aliquis accedat. Tertiū auxiliū est imbecillitati iacentis, vina ciboq́; succurrere. Cibus non multus quidē, sed sæpe tamē nocte ac die dandus est, vt nutriat, neq; oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad uinum festinare non oportet. Si verendum est ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidē, sed tamen tenue meracum. Egelidum subinde & liberaliter dandū est adiecta polenta, si modo is ager parū cibi assumit. Idq́; vinū esse debet, neq; nullarū virium, neq; ingentium: recteq́; tota die ac nocte, vel tres heminas æger bibet. Si vastius corpus est, plus etiā. Si cibum non

accipit,

accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quòd si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum & post eum sponte vomere oportet, rursusq; post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit sorbere vini cyathū, interpositaq; hora sumere alterum: si id quoq; stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendū est. Qui vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur, exq; eo toti corpori calor, venisq; vis redeat. Vltimum auxiliū est, in aluum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoq; vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoq; æstuantis admouere, quod reficiat, id est rosam, & vinum. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit iam tempus ipsum esse præsidio. Vbi in tuto esse videtur, verendum est tamē, ne ad eandem imbecillitatem citò recidat. Itaque vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.*

* *inijce*

De Lethargo, & eius curatione. CAP. XX.

Aliter quoque morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciā mens est: at in hoc marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, (λήθαργον Græci nominant) atq; id quoq; genus

genus acutũ est, & nisi succurritur, celeriter iugulat. Hos ægros quidam subinde excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta euocantur, & his, quæ odore fœdo mouent, qualis est pix cruda, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa, iuxtà etiam galbanum incēdunt, aut pilos, aut cornu ceruinum. Si id non est, quodlibet aliud. Hæc enim cùm comburũtur, odorem fœdum mouent. Tharrias verò quidam accessionis esse id malum dixit, leuariq; cùm ea decessit. Itaq; eos qui subinde excitant sine vsu, male habere. Interest autem in decessione expergiscatur æger, an cùm febris non leuetur, aut leuata quoq; ea somnus vrgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei vt sopito superuacuũ est. Neq; enim vigilando melior fit, sed per se, si melior est, vigilat. Si verò continẽs ei somnus est, vtiq; excitãdus est, sed his tẽporibus quibus febris leuissima est, vt & excernat aliquid, & sumat. Excitat autẽ validissimè repente aqua frigida infusa post remissionem. Itaq; perunctũ oleo multo corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendũ est. Sed hoc vtemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erũt, ea potiora, quæ suprà comprehẽsa sunt. Et quod ad somnum quidẽ pertinet, cõmodissima hæc ratio est. Medendi autẽ caussa caput radendum, deinde postea fouendũ est aqua, in qua laurus aut ruta decocta sit. Altero die imponendum

dum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueq́; proficit & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbū ipsum depellendum capiti fronti ve impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeq́; opportune cibus datus, id est in remissione, quanta maxime inueniri poterit. Aptissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, vt si quotidie grauis accessio est, hæc quotidie detur. Si alternis, post grauiorē sorbitio, post leuiorem, mulsa aqua. Vinum quoq; cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quòd si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit, cætera eadē seruāda sunt. Ante accessionem autem tribus quatuórve horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scamonea: si nō est, per seipsum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis vtendum est plenioribus. Si dura, in ijsdem sorbitionibus subsistendum, imponendumq́; est præcordijs, quod simul & reprimat, & emolliat.

De Aqua inter cutem, hoc est Hydropico morbo. CAP. XXI.

SEd hic quidem acutus est morbus. Longus verò fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet, nisi primis diebus discussus est; ὑδρωπα Græci uocāt. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento, creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus inæqua

inæquale est, tumoribus aliter aliterq́; per totũ id orientibus. Modò intus in vnũ aqua cõtrahitur, & moto corpore ita mouetur, vt impetus eius conspici poßit. Primum τυμπανίτην, secundum λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα, tertium ἀσκίτην Græci nominant. Cõmunis tamen omniũ est humoris nimia abundãtia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè sanescunt. Sæpe verò hoc malum per se incipit. Sæpe alteri vetusto morbo, maximeq́; quartanæ superuenit. Facilius in seruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm desideret famẽ, sitim, mille alia tædia, longamq́; patientiã, promptius his succurritur, qui facilè cogũtur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidẽ, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutẽ perducuntur. Ideoq́; non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonũ regem, amicum quendam eius notæ intẽperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum negauit posse sanari. Cumq́; alter medicus Epirotes Philippus se sanaturũ polliceretur, respõdit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neq́; eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia nõ medici tantũmodo, sed etiã regis custodiretur, tamẽ malagmata sua deuorando, bibendoq́; suã vrinã in exitium se præcipitauit. Inter initia tamẽ non difficilima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malũ inueterauerit, nõ sine magna molestia discutitur Metrodorum

dorum tamen Epicuri discipulum referunt, cùm hoc morbo tentaretur, neq; æquo animo ferret necessariam sitim, ubi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere. Quòd si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit: si a stomacho retentum est, morbū auget. Ideoq; in quolibet tentandum non est. Sed si febris quoq; est, hæc in primis submouēda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demū ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hic quoq; quæcunq; species est, si nōdum nimis occupauit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendu aliquando est. Superiores maximè partes sic perfricandæ, vt spiritum ipse contineat, euocandus est sudor non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusq; aliis, maximeq; vtiles naturales & fictæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis: balneum atque omnis humor alienus est. Ieiuno rectè catapotia dantur facta ex absinthii duabus, myrrhæ tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamē generis durioris. Potio non vltrà danda est, quam vt vitam sustineat, optimaq; est, quæ vrinā mouet. Sed idipsum tamē molliri cibo, quam medicamento melius est. Si tamen res coget,* ex his aliquid, quæ id præstent, erit decoquendum, eaq; aqua potui dāda. Videntur autem hanc facultatem habere iris, nardum,*

*alquid

*vt ex h[illegible] aliqd de[illegible] tur, præsta[illegible] ter id [illegible] coquendu[illegible]

crocum, cinamum, amomum, casia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panace, cardamomum, hebenus, cupressi semen, vua taminia, quàm σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant: abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, costum, iunci quadrati, & rotundi semen, illud cyperon, χοῖνον hoc Græci vocant. Quæ quoties posuero, non quæ hic nascuntur, sed quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen quæ leuissima ex his sunt, id est rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinũ quoq; vtile est & austerum, sed quàm tenuissimũ. Commodum est etiam lino quotidie ventrem metiri, & qua comprehendit aluum, notam imponere, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam sentit. Neq; alienum est metiri & potionem eius & vrinam. Nam si plus humoris excernitur, quàm assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui & frictione vsum, tertio die iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dedisse, memoriæ prodit. Hactenus communiter de omni specie dici potest. Si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est. Ergo si inflammatio & ex ea dolor creber est, vtilis quotidianus aut alterno quoq; die post cibũ vomitus est. Fomentis siccis, calidisq; vtendũ est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine

ferro

ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidē tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Vltimum auxiliū est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per aluum infundere copiose aquam calidā, eamq; recipere. Quinetiam quotidie ter quatérve opus est vti frictione vehementi, cum oleo & quibusdā calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum verò in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat, ferramentisq; candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & seruanda vlcera diutius. Vtiliter etiā scilla cocta delinitur cutis, sed diu post has inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui leucophlegmatias nomen est, eas partes quæ tumēt, subycere soli oportet, sed non nimium, ne febricula incidat: si is vehementior est, caput velandum est, vtendumq; frictione madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adiectum, sic vt aut pueriles, aut muliebres manus adhibeātur, quo mollior earum tactus sit. Idq; si vires patiuntur, ante meridiem tota hora, post meridiem semihora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata, quæ reprimunt, maximeq; si corpora teneriora sunt. Incidendum quoq; est super talum quatuor ferè digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequens humor feratur, atq; ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendumq; multa gestatione corpus est: atq; vbi inducta vulneribus ci-

cicatrices sunt, adyciendum & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus maximeq; caro. Vinum (si per stomachum licet) dulcius. Sed ita, vt inuicē biduo triduóve, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ (quæ grandis iuxta mare nascitur) semen, cū aqua potui datum. Si valens est qui id accipit, et scilla cocta (sicut suprà dixi) delinitur. Autoresq; multi sunt inflatis vesicis pulsandos tumores esse. Si vero id morbi genus est, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè oportet, malagma quod digerat impositum habere, idq; ipsum super imposito triplici panno, fascia non nimium tamen vehementer astringere. Quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus video. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem cōtusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrere, vt is per ventrem ipsum emittatur. Neq; ignoro Erasistrato displicuisse hāc curandi viam. Morbum enim hunc iocinoris putauit. Ideoq; ita illum esse sanandū, frustraq; aquā emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primū non huius visceris vnius hoc vitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit,

&

& iocineri & cæteris interioribus partibus,no- *inferioribus
cet. Conuenitq; corpus nihilominus esse curãdum. Neq; enim sanat emissus humor,sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint, sed iuuenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certè satis liberales intermissiones habẽt. Nam quorum stomachus corruptus est, quíve ex atra bile huc deciderunt, quiq; malum corporis habitum habent, idonei huic curationi nõ sunt. Cibus autẽ quo die primum humor emissus est, superuacuus est, nisi si vires desunt. Insequẽtibus diebus & his vinum meracius quidẽ, sed non ita multum dari debet, paulatimq; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solẽ, sudationes, nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto cõualescat. Balneũ rarum res amat, frequentiorem in ieiunio vomitum. Si æstas est, in mare natare cõmodũ est. Vbi cõualuit aliquis, diu tamen alienus ei veneris vsus est.*

De Tabe,& eius speciebus,& curationibus.

CAP. XXII.

Diutius sæpe & periculosius Tabes eos male habet, quos inuasit. Atq; huius quoque plures species sunt. Vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorũ locũ subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit. ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de

causis incidere consueuit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plus quàm debet, assumit: ita vel quod deest, infirmat: vel quod superat, corrumpitur. Altera species est, quàm Graci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus est, ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. Quòd ferè fit cùm longo morbo vitiata corpora, etiam si illo vacant, refectionem tamen non accipiunt, aut cum malis medicamẽtis corpus affectum est, aut cùm diu necessaria defuerunt, aut cùm insuitatos et inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquídve simile incidit. Huic prater tabem illud quoq; nonnunquam accidere solet, vt per assiduas pustulas aut vlcera summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescãt. Tertia est, longeq; periculosissima species, quã Graci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite, inde in pulmonem destillat: huic exulceratio accedit, ex hac febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamẽ & repetit. Frequens tussis est, pus excreatur, interdũ cruendum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Itaq; qui de morbo dubitant, hac nota vtũtur. Cùm hac genera tabis sint, animaduertere primũ oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantummodo non ali corpus apparet, caussam eius attendere: & si cibi minus aliquis quàm debet, assumit, adijcere, sed paulatim, ne si corpus insuetũ, subita multitudine onerauerit, concoctionem impediat. Si verò plus

plus iusto quis assumere, solitus est, abstinere uno die, deinde ab exiguo cibo incipere, quotidie adijcere, donec ad iustum mediũ perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis, sole uitato, per manus quoq; exerceri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maximè per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum & post eum sic, ut interdum oleo quædam adijciantur calefacientia, donec insudet. Prodestq; ieiuno prehẽdere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur, aut imposita resina & abducta subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atq; in ipso solio rectè cibi aliquid assumitur, aut si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi uero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, qui maxime alunt. Ergo uini quoq;, sed austeri necessarius usus est, mouenda urina. At si malus corporis habitus est, primũ abstinendum est, deinde aluus ducenda, tũ paulatim cibi dandi, adiectis exercitationibus, unctionibus, frictionibus. Utilius his frequẽs balneum est, sed ieiunis etiam usq; ad sudorem. Cibis uero opus est copiosis, uarijs, boni succi, quiq; etiã minus facilè corrumpantur, uino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est, sed paulatim quotidieq; pluribus diebus, cũ eo, ut cætera quoq; eodẽ modo seruentur. Quòd si mali plus est, & uera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. Neq; enim facile is morbus cùm

inueterauerit, euincitur. Opus est, si vires patiũtur, lõga nauigatione, cœli mutatione, sic, vt densius quàm id est, ex quo discedit æger, petatur. ideoq; aptissimè Alexandriam ex Italia itur. Ferreq; id posse inter principia corpus pati debet, cũ hic morbus ætate firmissima maximè oriatur, id est ab anno duodecimo ad annum quintũ & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue tamen non longe gestari commodissimum est. Si nauigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimouendum est, tum à negotijs abstinendum est, omnibusq; rebus, quæ solicitare animum possunt, somno indulgendum, cauẽdæ destillationes, ne si quid cura leuaret, exasperent, & ob id vitanda cruditas, simulq; sol & frigus. Os obtegẽdum, fauces velandæ, tussicula suis remedijs finienda, & quàm diu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestiuis cibis medendũ. Eoq; tẽpore bibenda aqua. Lac quoq;, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis, siue præcordia tument, siue biliosa vrina est, siue sanguis fluxit, pro veneno est, in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusq; febribus, recte dari potest. Quod si febris aut nondum incursat, aut iam remisit, recurrẽdum est ad modicas exercitationes, maximeq; ambulationes, itẽ lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, vt allium, porrum, idq; ipsum ex aceto, vel

ex

ex eodem intubus, ocymum, lactuca. Dein lenis, vt sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adiecto. Idem oryza quoq;, & si nihil aliud est, far praestat. Tum inuicem, modò hiscibis, modò illis vtẽdum est. Adijciendaq; quaedam ex media materia, praecipueq;, vel ex aprugna, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum seuo ouillo, caprinóve mista, deinde incocta, pro medicamẽto est. Vinum assumi debet, lene austerum. Hactenus non magna male pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neq; febricula neque tussis quiescit, tenuariq; corpus apparet, validioribus auxilijs opus est. Exulcerandus est ferro candenti, vno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam vtranq;, item sub imis ossibus scapularũ (quas ὠμοπλάτας Graeci vocant) sic, ne sanescere vlcera sinamus, nisi tussi finita. Cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterq; die vehementer extremae partes perfricandae, thorax leui manu pertractandus, post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaq;. Interpositis denis diebus demittendus est aeger in solium, in quo sit aqua calida, & oleũ: caeteris diebus bibenda aqua, tum & vinum: si tussis non est potui frigidum dandum: si aestas est, egelidum. Vtile est etiam cibos in remissionibus quotidie dari, frictiones, gestationesq; similiter adhiberi. *itemq; acria quarto aut quinto die sumere, interdum herbam san uinalem ex

*eadem acria

ex aceto vel plantaginem esse. Medicamentum etiam est, vel plãtaginis succus per se, vel marrubium ex melle cõcoctum, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenũ paulatim delingatur, vel inter se mista & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus vita vtique vitanda est. Vomitus in hoc morbo si frequens est, perniciosus est, maximeq; sanguinis. Qui melinsculus esse cœpit, adijcere debet exercitationes, frictiones, cibos deinde, ipse se, suppresso spiritu, perfricare, diu abstinere à vino, balneo, venere.

De Comitialis morbi curationibus. CA. XXIII.

Inter notissimos morbos est etiam is, qui Comitialis, vel maior nominatur. Homo subito concidit, ex ore spumæ mouentur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros quàm fœminas occupat, ac solet quidem etiam longum esse, vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit, & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis mẽstruorum initium tollit: modò cum distentione membrorum aut neruorum prolabitur aliquis, modò sine illa quidem. Hos quoque ijsdem, quibus lethargicos excitare conantur, quod admodum superuacuum est, & quia ne lethargicus quidem his sanatur, & quia cum

cùm possit iste nunquam expergisci, atq; ita fame interire, hic ad se vtiq; reuertitur. Vbi concidit aliquis, si nulla neruorum distentio accessit, vtiq; sanguis mitti debet. Si accessit, non vtiq; mittendus est, nisi alia quoq; hortantur. Necessarium autem est ducere aluum, vel nigro veratro purgare, vel vtrunq; facere, si vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoq; & aceto perungere, cibum post diē tertium, simul cum transit hora, qua concidit, dare. Neq; sorbitiones autem his, aliaq; molles, & faciles cibi, neq; caro, minimeq; suilla conuenit, sed mediæ materiæ. Nam & viribus opus est, & cruditates cauendæ sunt, cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omniaq; calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum, omniumq; terrentium, vomitum, lassitudinē, solicitudines, negotia omnia. Vbi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, & inuicem alterum quenq; eadem hora cibi seruata, donec quatuordecim dies transeant. Quos vbi morb⁹ excessit, acuti vim deposuit. At si manet, curandus iam vt longus est. Quòd si non quo die primum id incidit, medicus accessit, sed is qui cadere consueuit, ei traditus est, protinus eo genere victus * habito, qui suprà comprehensus est, expectandus est dies, quo prolabatur, vtendumq; tum vel sanguinis missione, vel ductione alui, vel nigro veratro, sicut præceptum est. Insequentibus deinde diebus per eos cibos quos proposui, vitatis * dabitur

omnib

*omnibus, quæ cauenda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum, ac ter quoq; aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus: sic tamen, ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit. Medijs autem diebus vires eius erunt nutriendæ, quibusdam, præter ea quæ scripta sunt, adiectis. Vbi mane experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite (excepto ventre) permulceatur, tum ambulatione quàm maxime longa et recta vtatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur, iterum vehementer perfricetur, sic vt neque venter, neq; caput contingatur, post hæc cœnet, interpositisq; tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua nisi decocta potionis causa vtatur. * Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicum verò pertinet, vltimum est iuxta talum, ex vtroque crure paulum sanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere, ferro candente in*

occ

occipitio quoq; & infrà, quà summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat. Quibus si finitum malum non fuerit, propè est, vt perpetuum sit. Ad leuandum id tantummodo vtendum erit exercitatione multa, frictione, cibisq; his, qui suprà comprehensi sunt, præcipuéq; vitanda omnia quæ ne fierent, excepimus.

De Regii morbi curatione. CAP. XXIIII.

AEquè notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regiũ nominãt, Quem Hippocrates ait, si post septimũ diem febricitante ægro superuenit, tutũ esse, mollibus tantummodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur etiam prodesse. si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit maxime oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Soletq; accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorũq; resolutio, atq; vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrũ oportet, secundo ducere aluum, tum si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneã potui dare, vel cum aqua betam albam cõtritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absinthium, anisum, sic, vt pars huius minima sit. Asclepiades aquam quoq; salsam, & quidem per biduũ pur-

gationis

gationis caussa bibere cogebat, iis quæ vrinā mouent reiectis. Quidā superioribus omissis, per hæc & per eos cibos, qui extenuant, idē se consequi dicut. Ego vbiq; si satis viriū est, validiora, si parū, imbecillia auxilia præscro. Si purgatio fuit, post eā triduo, primo modicè cibū oportet assumere ex media materia, & vinū bibere græcum, salsum, vt resolutio ventris maneat, tū altero triduo valid iores cibos, & carnis quoq; aliquid esse, intra aquam manere, deinde ad superius genus victus reuerti, cu eo, vt magis satietur, omisso græco vino bibere integrū austerum: atq; ita per hæc variare, vt interdum acres quoq; cibos interponat, interdū ad salsum vinum redeat. Per omne verò tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si æstas, frigidis natationibus, lecto etiā & conclaui cultiore clauso loco vti, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoq; quod digerat, super præcordia datum prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

De Elephantiæ curatione. CAP. XXV.

Ignotus autem penè in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίαν *Græci vocant, isq; longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoq; vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis*

tis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisq́; quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusq́; sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit. Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibenda tū quanta sustineri potest, inedia est, paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda aluus: post hæc, vbi corpus leuatum est, vtendum est exercitatione, præcipueq́; cursu, sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus, frictio adhibenda, moderandumq́; inter hæc, vt vires conseruentur, balneum raru esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflātibus. Vinum præterquam primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, tueri optime videtur.

De Attonitis, & eorum curatione. CAP. XXVI.

Attonitos quoq; raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia minime pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.

De resolutione neruorum, quæ Apoplexia vel παράλυσις dicitur. CAP. XXVII.

At

*At resolutio neruorũ, frequens vbiq; morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres autores illud ἀποπληξίαν, hoc Paralysin nominauerunt. Nunc vtrunq; Paralysin appellari video. Solent autẽ qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correcti non sunt, diutius quidem viuunt, sed rarò tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunq; miserum spiritum trahunt, memoria quoq; amissa. In partibus verò nunquã acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus, vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit, & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoq; prospicitur. At ubi pars resoluta est, *proderit malo corporis, vel sanguis missus, vel aluus ducta. Cætera eadem in vtroq; casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipue conuenit frigus, paulatimq; ad exercitationes reuertendum est, sic, vt ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id rursum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiã *torpentis membri summam cutẽ exasperasse, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit corpus,*

*prouidet

*torpẽtibus membris

pus, hæc remoueantur. Scilla quoq; contrita, bulbiq; contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoq; die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni verò aptissimũ est vetus oleum, vel nitrũ aceto & oleo mistum. Quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si quo loco vel naturales, vel etiã manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimũ vtendum est, præcipueq; in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. Si id non est, balneũ tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeq; ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi, quarto vel quinto die purgationis caussa vinum Græcum, salsum prodest. Post cœnã vtilis vomitus est. Interdum verò etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet vomere, non medicamẽtis vrinam mouere, non sine exercitatione sudores, vt quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricãdum est, deinde retento spiritu, ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ, balneo raro vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est, deinde inuoluenda, & subijcienda pruna lenis, & sulphur, atq; ita id suffumigandum, idq; aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, cum bene

m iam

iam concoxerit, cucurbitulæ quoq; sæpe doléti parti admouendæ sunt, pulsandusq; leuiter inflatis vesicis bubulis is locus est. Vtile est etiam seuum miscere cum hyoscyami & vrticæ contritis seminibus, sic, vt omnium par modus sit, idq; imponere, fouere aqua, in qua sulphur decoctum sit. Vtriculi quoq; rectè imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum, atque in ipso potissimum dolore vtendum gestatione vehementi est, quod in alijs doloribus pessimũ est. Tremor autem neruorum æquè vomitu, medicamentisq; vrinam mouentibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, assasq; sudationes. Bibenda aqua est, acri ambulatione vtẽdum, item vnctionibus, frictionibusq; maxime per seipsum, pila, similibusq; superiores partes dimouendæ, cibo quolibet vtendum, dummodo concoctioni vtiq; studeatur. Secundum cibum curis abstinendum. Rarissima venere vtendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leuiter diuq; in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quàm virilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, vbi notæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplasmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, si hæc victa sunt, per ea malagmata quæ digerunt, dissipentur. Quod si consecuti non sumus, sequitur vt euocetur, deinde vt maturescat, omnis tunc vomicæ finis est, vt rumpatur. Indiciumq; est,*

* *impeditur*

est, pus vel aluo, vel ore redditum: sed nihil facere oportet, quominus quicquid est puris excedat. Utendum maxime sorbitionibus est, & aqua calida. Ubi pus fieri desijt, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamq; aquam, sic ut ab egelidis tamen initiũ fiat, primoq; cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel auellanæ. Postea submouendum idipsum, quo maturius induci cicatrix poßit. Medicamentum eo tempore ulceri est succus assumptus, vel porri, vel marrubij, et omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumq; erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia ulcera exasperetur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoq; omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.

LIBER IIII.

De humani corporis interioribus sedibus.

CAP. I.

ACTENUS *reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut ijs certæ sedes aßignari non poßint. Nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesq; in noti-*

tiam venient, si prius eorum sedes breuiter ostendero. Caput igitur eaq; quæ in ore sunt, nō lingua tantummodo, palatoq; terminantur, sed etiā quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraq; circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur, itemq; arteriæ (quas parotidas vocant) sursum procedentes vltra aures feruntur. Atq; in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: Stomachus interior ad ventriculum fertur. Illa spiritum, hic cibum recipit: à quibus cū diuersæ viæ sint, qua coëunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingua est, quæ cum spiramus attollitur, cum cibum potionemq; assumimus, arteriam claudit. Ipsa autē arteria, dura, & cartilaginosa in gutture assurgit, cæteris partibus residet. Constat ex circulis quibusdam compositis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in spina sunt: ita tamē vt ex parte exteriore aspera, ex interiore stomachi modo læuis sit, eaq; descendens ad præcordia cum pulmone cōmittitur. Is spongiosus, ideoq; spiritus capax & à tergo spinæ ipsi iunctus in duas fibras vngulæ bubulæ modo, diuiditur. Huic cor annexum est, natura musculosum in pectore, sub sinistteriore mamma situm, duosq; quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone trāsuersum ex valida membrana septum est, quod à præc

[margin note, partly cut off:] tomach° c pro i- a gula ac pitur. vt infrà li- o 4. cap. quamuis iquando pro ven culi par inferio- stoma- i vocabu vtatur elsus, vt m ait, tomach° rò inte- norúprę uui est.

à præcordijs uterũ diducit æquè neruosum, multis etiam venis per id discurrentibus à superiore parte, non solum intestina, sed iecur quoque lienemq́; discernit. Hæc viscera proxima sed infrà tamen posita dextra sinistraq́; sunt. Iecur à dextra parte sub præcordijs ab ipso septo ortum, intrinsecus cauum, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter ventriculo insidet, & in quatuor fibras diuiditur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret, at lienis sinistra eidem septo, sed intestino innexus est, natura mollis & rarus, lõgitudinis, craßitudinisq́; modicæ, isq́; paulum à costarum regione in uterum excedẽs ex maxima parte sub his conditur, atq; hæc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui lumbis sub imis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi, qui & venosi sunt, & ventriculos habent, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorũ principium est, neruosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia, cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isq́; inter lienem & iecur positus est, utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntq́; etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectũtur, iunguntúrq́; ei septo, quod trãsuersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorẽ partem conuersa, in summum

Renes.

Stomachus.

Ventriculus.

intestinum coarctatur. Hanc iuncturam πυλωρὸν Graeci vocant, quoniam portae modo in inferiores partes, ea quae excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum intestinum incipit, nõ ita implicitum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est, in sinus vehementer implicitum. Orbes verò eius per membranulas singuli cũ inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partẽ conuersi, & è regione dexterioris coxae finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transuerso committitur, quod a dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium & longum est, in dexteriorem non est, ideoq; caecum nominatur. At id quod peruium est, late fusum atq; sinuatũ, minusq; quàm superiora intestina neruosum, ab vtraq; parte huc atq; illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur atq; ventriculum. Deinde cum quibusdam mẽbranulis à sinistro rene venientibus iungitur, atq; hinc dextra recuruatum in imo dirigitur quà excernit, ideoq; id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit verò vniuersa haec, omentum ex *interiore parte leue & strictũ, ex superiore mollius. Cui adeps quoq; innascitur, quae sensu, sicut cerebrũ quoq;, & medulla, caret. At à renibus singulae venae colore albae ad vesicam feruntur, οὐρητῆρας Graeci vocãt, quòd per eas inde descendentem vrin

[Margin notes: Ieiunũ intestinum. | Tenue intestinum. | Caecum intestinum. | Rectũ intestinum. | Omẽtum. | *inferiore]

vrinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autē in ipso sinu neruosa & duplex, ceruice plena atq; carnosa, iungitur per venas cum intestino: eoq; osse, quod pubi subest. Ipsa soluta atq; liberior est, aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris iuxta rectum intestinū est potius in sinistram partem inclinata. In fœminis super genitale earum posita est, superq; elapsa ab ipsa vulua sustinetur. Tū in masculis iter vrinæ spatiosius, & compreßius à ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius & plenius super vuluæ ceruicem se ostendit. Vulua autem in virginibus quidem admodum exigua est. In mulieribus verò, nisi vbi grauidæ sunt, nō multo maior, quam vt manu comprehendatur. Ea recta continuataq; ceruice (quem canalem vocant) Canalis. *contra mediam aluum orsa, inde paulū ad dexteriorem coxam conuertitur, deinde super rectum intestinū progressa ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia peruenit, ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana inclusum, quæ omento iungitur, περιτόναιον autem à Græcis nominatur.*

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite: & primò de eius dolore, deinde de morbo, qui circa faciem nascitur, tum de linguæ resolutione, postremò de distillatione, ac grauedine. CAP. II.

His veluti in conspectum quendam (quatenus scire curanti necessariũ est) adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partẽ, quę capillo tegitur. Nam oculorum, aurium, dentiũ dolor, & si quis similis est, aliàs erit explicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quẽ κεφαλαίαν Græci vocãt. Cuius notæ sunt horror, calidus, neruorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic vt corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maximè circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neq; grauis, neq; periculosa, per hominis ætatem est. Interdũ grauior dolor, sed breuis, neq; tamen mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hiq; oẽs dolores modò in febre, modò sine hac sunt, modò in toto capite, modò in parte, interdũ sic, vt oris quoq; proximam partẽ excruciẽt. Præter hæc etiã vnum inuenitur genus, quod potest lõgũ esse, vbi humor cutem inflat, eaq; intumescit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellãt. Ex his, id quod secundo loco positũ est, dum leue est, qua sit ratione curandũ dixi, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberẽt. Quæ verò auxilia sint capitis, vbi cum febre dolor est, eo loco explici

explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendũ: Ex quibus id quod acutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur, idq; quod ex subita caussa: etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuũ est. Satiusq; est abstinere à cibo, si fieri potest, etiã à potione. Si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil assumere, nisi aquã. Sæpe enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtiq; si ex vino vel cruditate origo est. Si verò in his auxilij parum est, tonderi oportet ad cutẽ: deinde considerandum est, quæ caussa dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiam concauã imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidã imponere, aliaq; refrigerantia cataplasmata. Ac si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida maritima, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit, tum caput vehementer perfricare, deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimẽtisq; onerant, & sic leuantur, alios calida cataplasmata adiuuãt. Ergo etiam vbi caussa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his vti, quæ experimentum approbarit. At si Aqua frigida.

parum caussa discernitur, perfundere caput primùm aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt, sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare his, quæ saliuam mouẽt, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora peruellere, & imposito sinapi exulcerare ea quæ male habẽt, ante linteolo subiecto, ne vehementer arrodat: candentibus ferramentis vbi dolor est, vlcera excitare, cibum per modicum cum aqua sumere: vbi leuatus est dolor in balneũ ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reuerti, sed postea semper antequam quicquam aliud, aquam bibere. Dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessariũ est. Deinde imponere sinapi, sic vt exulceret. Si id
profuit *parum* profluit, scalpello vtendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, vt exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis, potionibusq; vtatur, vrinam præcipuè mouentibus.*

De morbo qui circa faciem nascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominãt. Is cum acuta ferè febre oritur. Os cum motu quodã peruertitur,

uertitur, ideoq; nihil aliud est, quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie totoq; corpore mutatio. Somnus in promptu est. In hoc sanguinem mittere, optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere aluum: si ne sic quidem discussum est, albo ueratro uomitū mouere: præter hæc necessarium est uitare solem, laßitudinem, uinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, frictione, in eo quod læsum est, leni & multa, in reliquis partibus breuiore, sed uehemēti: prodest etiam mouere sternutamenta, caput radere, idq; perfundere aqua calida, uel marina, uel certè salsa, sic ut ei quoq; sulphur adÿciatur. post perfusionem iterum perfricari, sinapi manducare, eodemq; tempore affectis oris partibus ceratum, integris idem sinapi, donec arrodat, imponere. Cibus aptißimus ex media materia est.

De resolutione linguæ.

AT si lingua resoluta est, quod interdū per se, interdum ex morbo aliquo fit, sic ut sermo hominis non explicetur, oportet gargarizare ex aqua, in qua uel thymum, uel hyssopū, uel nepeta decocta sit, aquam bibere, caput & os & ea quæ sub mento sunt, & ceruicē uehementer perfricare, lasere linguā ipsam linere, mādu care quæ sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam, magna ui luctari, ut uerba exprimantur, exerceri retento spiritu, caput sæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculā, deinde uomere.

De.

De Destillatione ac Grauedine.

DEstillat autem humor ex capite interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius est: interdum etiam in pulmonem quod pessimũ est. Si in nares distillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem (quamuis nõ multum distans malum) Grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtũdit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est salina, sonant aures: venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in grauedine hoc nomen seruari, destillationes καταστάγμους appellari. Hæc autẽ & breuia, etsi neglecta sunt, longa esse consueuerunt. Nihil perniciosum est, nisi quod pulmonẽ exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus. Inter quæ vnctione, & assueto cibo nihilominus vti licet, ambulatione tantũ acri, sed tecta vtendũ est, & post eã caput atq; os supra quinquagies perfricãdum. Raroq; fit, vt si biduo, vel certe triduo nobis tẽperauimus, id vitiũ nõ leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares magis patent, balneo vtendũ est, multaq;

taq; aqua prius calida, post egelida fouendum os, caputq;, deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At si aquæ tenuis die quarto pituitae est, vel nares aquè clausæ videntur, assumendū est, vinum amineum, austerum, deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneū & ad consuetudinē reuertendū est. Neq; tamē illis ipsis diebus, quibus aliqua omittēda sunt, expedit tanquā ægros agere, sed cætera omnia quæ si sanis faciēda sunt, preterquàm si diutius aliquē & vehementius ista solicitare cōsueuerunt. Huic enim quædam curiosior obseruatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces destillauit, præter ea quæ suprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, leuior frictio adhibēda thoraci erit, leuior capiti, demēda assueto cibo pars dimidia, sumenda oua, amylum, similiaq;, quæ pituitam faciunt crassiorē. Siti quanta maxime sustineri potest, pugnandū est. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoq; vsus est, adijciēdus est cibo pisciculus, aut caro, sic tamen ne protinus iustus modus cibi sumatur. Vino meraco copiosius vtendum est. At si in pulmonē quoq; destillat, multoq; magis & ambulatione, & frictione opus est, eademq; adhibita ratione in cibis, si non satis illi proficiunt, acrioribus vtendū est, magis somno indulgēdum, abstinendumq; à negotijs omnibus aliquādo, sed serius, & balneis tentandū. In grauedine autem

primo

primo die quiescere, neq; esse, neq; bibere, caput velare, fauces lana circũdare, postero die surgere, diu abstinere à potione, aut si res coëgerit, nõ ultra heminã aquæ assumere. Tertio die panis non *ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel leni carne sumere, aquã bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere. Ubi in balneũ ventũ est, multa aqua calida caput & os souere usq; ad sudorem, tum ad vinũ redire: post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. Sed si manserit, utẽdum erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quã minimo, seruatis frictionib⁹, exercitationibusq;, quæ in omni tali genere valetudinis necessaria sunt.*

* tam

De ceruicis morbis, curationibusq;. CAP. III.

A *Capite transitus ad ceruicem est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est. Neq; tamen alius importunior, acutiorq; morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorũ, modo caput scapulis, modo mẽtum pectori annectit, modo rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον appellãt, quamuis minus subtiliter, quidam indiscretis his nominibus utũtur. Ea sæpe intra quartum diem tollũt. Si hunc euaserunt sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idq; conuenit. Sed Asclepiades utique mittendum sanguinem credidit. Quod quidã uitandum esse dixerunt, eò quod maxime tum corpus*

pus calore egeret, isq; esset in sanguine. Verùm hoc quidē falsum est. Neq; enim naturæ sanguinis est, vt vtiq; caleat, sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti verò néc ne debeat, ex his intelligi potest quæ de sanguinis mißione præcepta sunt. Vtique autem rectè datur castoreū, & cum hoc piper vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde perfundunt. Id in præsentia leuat, sed opportuniores neruos frigore reddit. Quod vtiq; vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primum ceruicem perūgere, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotundum cum fico contusum. Vtilißimum tamen est humido sale fouere. Quod quomodo fieret, iam ostēdi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel si æstas est, in sole, ægrum oportet, maximeq; oleo vetere, si id non est, syriaco, si ne id quidē est, adipe quàm vetustißima ceruicem, & scapulas, & spinas perfricare. Frictio cū omnibus in homine vertebris vtilis fit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt. Ergo die nocteq;, interpositis tamē quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, imponendū malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendū verò præcipuè frigus. Ideoq; in eo conclaui, in quo cubabit æger, ignis cōtinuus esse debebit, maximeq; tempore

tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Neq; inutile erit, caput attõsum habere, idq; irino vel cyprimo calido madefacere, & superimposito pileo velare, nonnunquã etiam in calidum oleum totum descẽdere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adiecta olei pars tertia. Alvus quoq; ducta sæpe superiores partes resoluit. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic, vt cutis incidatur, eadẽ aut ferramentis, aut sinapi adurendæ. Vbi levatus est dolor, moueriq; ceruix cœpit, scire licet cedere remedijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandẽdus est. Sorbitionibus vtendũ, itemq; ouis sorbilibus, aut à pullis mollibus ius aliquod assumendum. Id si bene processerit, iamq; ex toto rectè se habere ceruices videbuntur, incipiendũ erit à pulticula, vel iutrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum. Siquidem huius vsus præcipue periculosus, ideoq; in longum tempus differendus est.

De faucium morbis, ac curationibus. & primum de Angina. deinde de Difficultate spirandi, vltimo de Tussi. CAP. IIII.

VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterũ æquè pestiferum acutumq; in faucibus esse consueuit. Nostri Anginam vocant, apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neq; rubor, neq; tumor vllus appa-ret,

ret, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra soluuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesq; cũ rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusq; est, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia sunt, æger non cibum deuorare, non potionẽ potest, spiritus eius includitur. Leuius est, ubi tumor tantũmodo, & rubor est, cætera non sequuntur, id παρασυνάγχην appellant. Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mittẽdus est, si non abũdat, secundum est ducere aluũ. Cucurbitula quoq; rectè sub mento, & circa fauces admouetur, ut id quod strangulat, euocet. Opus est deinde fomentis humidis. Nam [illegible]a spiritum elidunt. Ergo admouere spongias oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam subinde demittuntur. Efficacissimusq; est hic quoque salis calidi succus. Tum commodum est hyssopũ, vel nepeta, vel thymum, vel absinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, aut mulsam aquã decoquere, eaq; gargarizare: post hæc, palatum vngere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris est, polline etiã piperis id rectè respergitur. Si per hæc parum proficitur, vltimum est incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato citra vuã, vel eas venas, quæ sub lingua sunt, vt per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si nõ fuerit æger adiutus, scire licet, modo victum esse. Si vero his morbus leuatus est, iamq; fauces, &

cibum & spiritum capiunt, facilis ad bonam valetudinẽ recursus est. At interdum natura quoq; adiuuat, si ex angustiore sede vitium transit in latiorem. Itaq; rubore & tumore in præcordijs orto, scire licet fauces liberari. Quicquid autem eas leuauit, incipiendum est ab humidis, maximeq; aqua mulsa decocta, deinde assumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum reuertãtur. Vulgò audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, seruatumq; eum ex sale, cum is morbus vrget, comburi, carbonemq; eius contritũ in aquam mulsam (quæ potui datur) infricari, & prodesse. Id cum idoneos autores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poßit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.

De difficultate spirandi.

Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atq; aliud nomen habet, prout se intẽdit. Omne in difficultate spirandi consistit. Sed hac dum modica est, neq; ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Cũ vehemẽtior est, vt spirare æger sine sono & anhelatione nõ poßit, ἆσθμα. Cũ acceßit id quoq;, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diutius trahi. Duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt, quòd propter angustias, per quas spiritus euadit, sibilũ elidit,

dolor

dolor in pectore præcordijsq́; est, interdum etiam in scapulis, isq́; modò decidit, modò reuertitur, ad hac tußicula accidit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lacte quoq; venter soluendus est. Liquanda aluus, interdum etiam ducēda, quibus extenuatum corpus incipit spiritu trahere cōmodius. Caput autē etiam in lecto sublime habēdum est, thorax fomentis, cataplasmatisq; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est, & postea vel malagma superimponendū, vel certe ceratum ex cyprino vel irino vnguēto. Sumēda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cū qua vel hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter, aut nitrum, aut nasturtium, alliū frictum, deinde contritū & cum melle mistum, simulq; coquantur mel, galbanū, resina terebinthina, & vbi coierūt, ex his quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti pondo & quadrans, abrotani pōdo in vini cyatho teruntur, idq́; tepefactū sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinum iecur, vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamq́; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonē quam retentißimum assum, sed sine ferro coctum, edendū esse. Præter hæc sorbitionibus, & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austerò, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcūq; vrinā augent, sed nihil magis quàm ambulatio lenta*

*pōdo denarii & quadrans; abrotani pō lo denarii in vini

penè usq; ad laßitudinem, frictio multa, præcipuè inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usq; ad sudorẽ. In interiore verò faucium parte interdum exulceratio esse consueuit. In hac pleriq; extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisq́; humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alij partes eas fieri dicunt, opportunioresq́; vitio iã hærenti. Sed si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia. Si metus eius est, superuacua sunt. Utiq; autem perfricare fauces periculosum est: exulcerat enim, neq; utilia sunt, quæ urinæ mouendæ sunt apta, quia possunt dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare, quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerũ, quas ipsi quoq; secuti sumus, autor bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendũ: hoc enim sine ulla noxa cõprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinẽ potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei lycium est, quod idem quoq; æquè probat, vel porri, vel marrubij succus, vel nuces Græcæ cũ tragacantho contrita, & cum passo mistæ, vel lini semen contritum, & cũ dulci vino mistum. Exercitatio quoq; ambulandi, currẽdiq́; necessaria est. Frictio à pectore vehemẽs toti inferiori parti adhibẽda. Cibi verò esse debent, neq; nimium acres, neque asperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis quoq; caro, præcipueq́; porrum, & quicquid cum hoc mistum est. Potionis quàm minimum

Asclepiades.

mum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cydoneum, pa'mulave decocta sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes vtiles sunt. Hoc genus neq; acutum est, & potest esse non longum, curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

De Tussi.

TVssis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaq; illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoq; male habere, & vix cùm vetus facta est eliditur, ac modò arida est, modò pituitā citat. Oportet hyssopum altero quoq; die bibere, spiritu retento currere, sed minime in puluere, ac lectione vti vehemēti, quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit, tum ambulare, deinde per manus quoq; exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus vncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc si humida est, prosunt frictiones validæ, cū quibusdam calefacientibus, sic, vt caput quoq; siccū vehementer perfricetur. Itē cucurbitula pectori admota, sinapi ex parte exteriore faucibus impositū, donec leniter exulceret, potio ex mēta, nucibusq; Græcis et amylo, primeq; assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tussis est, cū ea vehementissime vrget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus, dum ne amplius id interposito

tempore aliquo, quàm ter aut quater fiat. Item laſeris quam optimi paulum deuorare opus eſt, porri vel marrubij ſuccum aſſumere, ſcillā delingere, acetum ex ea, vel certe acre ſorbere, aut cum ſpica allij contriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tuſſi eſt peregrinatio, nauigatio lōga, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vt vrtica: interdum acer, vt lac cū allio coctum, ſorbitiones quibus laſer ſit adiectum, aut in quibus porrum incoctū tabuerit, ouum ſorbile ſulphure adiecto, potus primùm aqua calida, deinde inuicem alijs diebus hæc, alijs vinum. Magis terrere poteſt aliquis, cùm ſanguinem expuit. Sed id modò minus, modò plus periculi habet. Exit enim modò ex gingiuis, modò ex ore, & quidem ex hoc interdum etiam copioſe, ſed ſine tuſſi, ſine vlcere, ſine gingiuarum vllo vitio, ita vt nihil excreetur. Verùm vt ex naribus, ſic ex ore aliquādo prorumpit. Atque interdum ſanguis profluit, interdum ſimile aquæ quiddam, in qua caro recens lota eſt. Nonnunquam autem is a ſummis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò non exulcerata, ſed aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibuſdam natis, ex his ſanguine erumpente. Quod vbi incidit, neq; lædit potio aut cibus, neque quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arterijs exulceratis, frequens tuſſis, ſanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri ſolet, vt aut ex pulmone, aut

ex

ex pectore, aut ex latere, aut iocinore fertur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt, autoresq; medici fuerunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primã διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμὸν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minimè nocet, prima grauißimè. Ac sæpe quidem euenit, uti sanguinẽ pus sequatur, interdũ autem qui sanguinẽ ipsum suppreßit, satis ad valetudinem proficit. Sed si secuta vlcera sunt, si pus, si tußis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neq; ignorari oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxaúe, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluuium, idq; per vrinam redditum, ipsam quoq; laßitudinem soluere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in eius vrina nihil nouabit. Neq; vomitum huius afferre periculum, etiam cũ repetit, si antè confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tußim aut calorem mouet. Hæc pertinent ad vniuersum. Nunc ad ea loca quæ proposui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum

proficit, acetum: si inter hæc quoq; grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est, impetum eius admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoq; incidatur, auertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribúsve partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibenda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertióq; & quotidie paulum aliquid, protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plãtaginis aut porri succum, imponendaq; extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoq; & femora, brachiaq; pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos, summosq; humeros, etiam brachia. Tum si febris vrget, danda est sorbitio, & potui aqua, in qua aliquid ex his quæ aluum astringunt, decoctum sit: ac si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest: potui vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida: sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc necess

necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoque cubantis sublime esse debet, rasumq; tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclaue calidũ & inclusum, multa vestimenta corpori iniecta, etiam frictiones, vbi bene etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum est à brachijs, cruribusq;, à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis, opus est.

De stomachi morbis, & curationibus.

CAP. V.

FAucibus subest stomachus, in quo plura longa vitia incidere consueuerunt. Nam modò ingens calor, modò inflatio, hunc, modò inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdũ pituita, interdum bilis oritur, frequentissimumq; est eius malum, quo resoluitur, neq; vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuersa autem vitia eius, sic etiam remedia sunt. Vbi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fouendus est, imponendusq; puluis cũ oleo, & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui (nisi quid obstat) gelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ: neq; incidere cutẽ necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehemẽtissima. Interponẽda abstinẽtia est. Vtilis in ieiunio potio est absinthij aut hyssopi aut rutæ.

Exercitatio primo lenis, deinde maior adhibenda est, maximeq́; quæ superiores partes moueat. Quod genus in omnibus stomachi vitijs aptissimum est. Post exercitationem opus est vnctione, frictione, balneo quoq; nonnunquam, sed rarius, interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neq; inflátibus, eodemq́; modo calidis potionibus, primò aquæ, post, vbi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoq; in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, vt quo modo se quisq; æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nã redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quam ferè tumor & dolor sequitur, prima sunt quies & abstinentia, lana sulphurata circundata, in ieiuno absinthiũ. Si ardor stomachum vrget, aceto cum rosa subinde fouendus est, deinde cibis quidem vtendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde his detractis, vtendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerãt. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida remouenda. Vino, si febris non est, dulci: aut si id inflat, certe leni vtendum, sed neq; præfrig

præfrigido, neq; nimis calido. Si verò pituita ſtomachus impletur, neceſſarius modò in ieiunio, modò poſt cibum vomitus eſt. Utilis exercitatio, geſtatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendumq;, niſi calidum, vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere conſuerunt. Moleſtius eſt, ſi ſtomachus bile vitioſus eſt. Solent autem hi, qui ſic tentantur, interpoſitis quibuſdam diebus hanc (& quidem quod peſſimum eſt) atram vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex abſinthio dantur: neceſſaria geſtatio, nauigatio, & (ſi fieri poteſt) ex nauſea vomitus, vitanda cruditas, ſumendi cibi faciles & ſtomacho non alieni, vinum auſterum. Vulgatiſſimum verò peſſimumq; ſtomachi vitium eſt reſolutio, id eſt cum cibi non tenax eſt, ſoletq; deſinere ali corpus, ac ſic tabe conſumi. Huic generi inutiliſſimum balneum eſt. Lectiones exercitationesq; ſuperioris partis neceſſariæ. Item unctiones, frictionesq;, hinc perfundi frigida, atq; in eadem natare, canalibus eiuſdem ſubijcere etiam ſtomachum ipſum, et magis etiam à ſcapulis, id quod contra ſtomachum eſt. Conſiſtere in frigidis, medicatiſq; fontibus, quales cutiliarum* ſubcutiliarumq; ſunt, ſalutare eſt. Cibi quoque aſſumendi ſunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere poſſunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi poteſt, neq; auem, neque venationem, neq; piſcem dari debere, niſi

*ſymbru-
narumq;

De aqui-
cutilis Pl-
nius lib.2
cap. 95. it-
lib.31.ca 2
& 6. de n-
dem & V-
truu. lib.8
cap.3.

gen

generis durioris. Potui quidem aptißimum est vinum frigidum, vel certè bene calidum meracius potißimu Rheticum, vel Allobrogicum, aliúdve, quod & austerum & resina cõditum est. si id non est, quàm asperrimu, maximeq; Signinu. Si cibus non cõtinetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est, iterumq; dandus cibus, & tum admouẽda duobus intra stomachu digitis cucurbitule, ibiq; duabus aut tribus horis cõtinende sunt. Si simul & vomitus & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda verò non diu, sed vehemẽter brachia, & crura, & calefacienda. Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula vtendum est, protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, valentius acidi punici mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adiecto etiam intubi succo & menta, sed huius minima parte, quibus tantundem, quantum in his omnibus est, aquæ frigidæ quàm optime miscetur. Id enim plus quàm vinum ad comprimendum stomachum potest, supprimendus autem vomitus est, qui per se venit, sic, si nausea est. Sed si coacuit intus cibus, aut

comp

computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, eyciendus est, protinusq; cibis assumptis iisdem quos proxime posui, stomachus restituendus. Ubi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ supra præcepta sunt.

De laterum doloribus. CAP. VI.

STomachus lateribus cingitur, atq; in his quoque vehementes dolores esse consuerunt, & initiũ vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est. Sed interdũ id malum intra dolorem est, isq; modò tardè, modò celeriter soluitur: interdũ ad perniciem quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris, & tussis accedit, & per hanc excreatur: si tolerabilis morbus est, pituita: si grauis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emollitur. Idq; primo vitio grauius, secũdo tolerabilius est. Remedium vero est magni & recentis doloris, sanguis missus. At siue lenior, siue vetustior casus est, vel superuacuum, vel serum id auxilium est, confugiendumq; ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Rectè etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasq; excitet, & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primum oportet latus ipsum lana sulphurata: deinde cum paulum, inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, nouissimè resin

resina imposita discutitur. Utendum cibis, potionibusq; calidis, vitandum frigus. Inter haec tamen non alienum, & extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leuata tussis est, leni lectione vtis iamq; & acres cibos, & vinũ meracius assumere. Quae à medicis praecipiuntur, vt tamen sine his, rusticos nostros epota ex aqua herba trix ago satis adiuuet. Haec in omni lateris dolore communia sunt, plus negotij est, si acutus quoq; morbus is factus est. In hoc praeter ea quae suprà posita sunt, haec animaduertenda sunt, vt cibus sit quammaxime tenuis & lenis, praecipueq; sorbitio, eaq; ex ptisana potissimũ, aut ius in quo porrus cũ pullo gallinacco coctus sit. Idq; non nisi tertio quoq; die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quae quibus tẽporibus danda sint, ex ratione vel adiectae, vel leuatae febris apparebit, sic, vt in remissione quàm maxima dent, cũ eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tussi aridas fauces committendas. Saepe enim, vbi nihil est quod excreatur, continuatur, & strangulat. Ob quam caussam dixi etiam peius id genus esse tussis, quod nihil, quàm quod pituitam moueret. Sed hic vinum sorbere, vt suprà praecipimus, morbus ipse non patitur, in vicem eius cremor ptisanae sumẽdus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinendus aeger est, sic vbi paulum is se remisit, alimenta pleniora & vini quoq; aliquid dari potest, dum nihil detur, quod

aut

aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoq; manserit tussis, intermittere oportebit uno die, postero q; cum cibo vini paulo plus assumere. Atq; incipiente quoq; tussi, tum non erit alienum (vt suprà quoque positum est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis dulce, vel certè lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

De viscerum morbis, & primo de Pulmone, deinde de Iocinore, tum de Liene, postremò de Renibus. CAP. VII.

A Compagine verò corporis ad viscera transeundum est, & in primis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem peripneumonicon Graeci vocant. Eius hæc conditio est. Pulmo totus afficitur, hunc eius casum subsequetur tussis, bilem vel pus trahens, præcordiorum, totiusq; pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro præcordijs admouere. Tum si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta, aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissime in scapulis, proximè ab his

in brachijs, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, idq; bis quotidie facere. Quod ad cibum verò pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neq; amaris, neq; aluum astringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac sorbile ouum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulsa: potui deinde non solùm pura aqua, sed etiam mulsa egelida: aut si æstas est, etiam frigida, nisi quid obstat. Hæc autem altero quoq; die increscente morbo dare satis est. Vbi in incremento constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendū est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adiuuandæ sunt aqua mulsa, prosuntq; aduersus dolores imposita calida fomenta, vel quæ simul & reprimunt & molliunt. Prodest impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus, quia leuiter cutem erodit, eoq; impetum materiæ, quo pulmo vexatur, euocat. Vtile etiam aliquod malagma est ex his quæ materiam trahunt. Neque alienum est dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere. Vbi paulum leuatus est, ter aut quater die, fenestris aliquanto apertis, paruum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere, gestatione, frictione vti, sorbitionibus, & prioribus cibis adijcere, ex oleribus porrū, ex carne vngulas, & summa runculorum, atque pisciculos, sic, vt diu nihil molle &*

& lene sumatur.

De iocinoris morbo, & curatione. CAP. VIII.

Alterius quoq; visceris morbus, id est, iocinoris aequè modò longus, modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Graeci vocant. Dextra parte sub praecordijs vehemẽs dolor est, idemq; ad latus dextrum, & ad iugulum, humerumq; partis eiusdem peruenit, nonnunquam manus quoq; dextra torquetur, horror calidus est. Vbi male est, bilis euomitur, interdum singultus propè strangulat. Et hac quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iocinore est, dolorq; modò finitur, modò intenditur: dextra parte praecordia dura sunt, & tument, post cibum maior difficultas est, accedit maxillarum quaedam resolutio, vbi inueterauit malum, venter & crura pedesq; intumescunt, pectus atque humeri, circaq; iugulum vtrunq; extenuatur. Initio sanguinẽ mittere optimum est, tum venter soluendus est: si non potest aliter, per nigrum veratrum imponenda extrinsecus cataplasmata, primum quae reprimant, deinde calida quae deducant, quibus rectè iris vel absinthium adijcitur, post hac malagma. Danda verò sorbitiones sunt, omnesq; cibi & calidi, & qui non multum alant, & fere qui pulmonis quoque dolori conueniunt, praeterq; eos qui vrinam mouent, potionesq; ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccae, pini flos, herba

ſanguinalis, menta, ex malo cotoneo medium, columbæ iecur recens & crudũ. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adijcere vel ſorbitioni, vel potioni licet, ſic tamen vt parcè aſſumantur. Nec alienum eſt abſinthiũ contritum ex melle, & pipere, eiuſq; catapotium quotidie deuorare: abſtinendum vtiq; eſt ab omnibus frigidis: neq; enim res vlla magis iecur lædit. Frictionibus vtendũ in extremis partibus, vitandus omnis labor, omnis vehementior motus, ne ſpiritus quidem diutius continendus eſt. Ira, trepidatio, pondus, ictus, curſus, inimica ſunt. Perfuſio corporis multa prodeſt ex aqua: ſi hyems eſt, calida: ſi æſtas, tepida. Item liberalis vnctio, & in balneo ſudor. Si verò iecur vomica laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidã etiã contra id ſcalpello aperiunt, ipſam vomicam adurũt.

De lienis morbo, & curatione. CAP. IX.

At lienis vbi affectus eſt, intumeſcit, ſimulq; cum eo pars ſiniſtra, eaq; dura eſt, & prementi renititur, venter intentus eſt, aliquis etiam cruribus eſt tumor. Vlcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, curſuq; dolor, & quadam difficultas eſt. Hoc vitium quies auget. Itaque exercitatione & labore opus eſt, habita tamen ratione, ne febre miſta, ſi nimium proceſſerit, excitetur. Vnctiones, frictioneſq;, & ſudores neceſſarij ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt. Item las

lac & caseus. Acida autem maxime conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla cōditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta: vel oleæ ex muria dura tinctæ in aceto lactucæ, intubiq; & betæ ex eodem, ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, vngulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis venatio. Potui verò ieiuno dari debet absinthium incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim vel præcipue lienem coërcet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum, omniaq; in cibis & potionibus quibus vrina mouenda sunt, præcipueq; ad id valet, vel trifolij semen, vel cuminum, vel apium, vel serpillum, vel cythisus vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. Hæc enim inde commodissimè videntur humorem deducere. Lienis quoq; bubulus vtiliter esui datur: præcipueq; eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoq; extrinsecus sunt, quæ leuent. Fit ex vnguento & palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant. Fit ex lini & nasturtij semine, quo vinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso viridi, & arida ficu. Fit ex sinapi, cui seui hircini à renibus quarta pars ponderis adijcitur, teriturq; in sole, & protinus imponitur. Multisq; modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cū ci-

bo assumere, & muriam eius cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoq; huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. CAP. X.

*AT renes ubi affecti sunt, diu male habent. Peius est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiescere, cubare molliter, soluere aluum, si aliter non respondet, etiam ducere: saepe desidere in aqua calida, neque cibum, neque potionem frigidam assumere, abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis pomis, bibere liberaliter, adijcere modò cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papauer. Quae maxime inde vrinam mouere consueuerunt. Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc vlcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu syluestri duodecim, anisi, quod tribus digitis sumi possit, croci paulum, contrita, & in duas mulsi potiones diuisa. Si verò dolor tantum leuandus est, eiusdem cucumeris semina triginta, ijdem nuclei viginti, nuces Graecae quinque, croci paululum contrita & cum lacte potui data, * ac insuper quoq; rectè quaedam malagmata inijciuntur, maximeq; ea, quae humori extrahendo sunt.*

*at super

De intestinorum morbis, & primo de Cholera.
CAP. XI.

A Visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis, & longis morbis obnoxia. Primò æquè facienda mentio est cholera, quia commune id stomachi, atq; intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, præterq; hæc inflatio est, intestina torquetur, bilis supra infraq; erumpit, primùm aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea verò quæ suprà comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusq; contrahũtur, vrget sitis, anima deficit: quibus concurrentibus non mirum est, si subito quis moritur. Neq; tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimũ bibere oportet, & vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur, sed etiam si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, parsq; sanitatis est vomitũ esse suppressum: si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis, & humidis fomentis stomachum souere: sed si venter dolet, iisdẽ egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd si vehementer & vomitus, & deiectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est, aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendumq; naribus est

puleginm ex aceto, vel polenta vino asperſa, vel mēta, ſi nondũ matura eſt. At cùm diſcuſſa cruditas eſt, tum magis verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad vinum. Id eſſe oportet, tenue, odoratum, cum aqua frigida miſtum, vel polenta adiecta, vel melle quoque aſſumere expedit, quotiesq; aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit, deinde paulatim merum adijciendum. Is ſi & ab initio vinum dedit, & metum cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſſa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari poſſe tribus guttis putauit, errauit. At ſi inanis eſt homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio abſinthij eſt. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adiectum, calidisq; fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admouenda eſt, aut ſinapi ſuper imponendum. Vbi his conſtitit, dormire oportet, poſtero die vtique à potione abſtinere, die tertio in balneũ ire, paulatim ſe cibo reficere: ſomno, quiſquis facile acquieſcit, itemq; laſsitudine, & frigore. Si poſt ſuppreſſam cholerã febricula manet, aluum duci neceſſariũ eſt, tum cibis, vinoq; vtendum eſt, ſed hic quidem morbus & acutus eſt, & inter inteſtina, ſtomachũq; verſatur, ſic vt cuius

potiſsi

potißimum partis sit, non facile dici poßit.

De Cœliaco ventriculi morbo. CAP. XII.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis nominatur. Sub hoc vēter indurescit, dolorq́; eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Commodißimum est inter initia calida cataplasmata toto vētri imponere, vt dolorem leniant, post cibum vomere atque ita vētrē exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis, sic tamen, ne quis aut cibus aut humor vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla tēporis sat est cyathos binos ternósve sumere, & cibum pro portione huius: commodeq́; facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sicdatus. Cibiq́; inflantes, & acres vtiliores sunt, adeo vt lacti quoq; rectè contritū allium adijciatur. Procedēte vero tempore opus est gestari, maximeq́; nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrum oleo misceatur, perfundi aqua calida post cibū, deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodatur & rubeat, maximeq́; si corpus durum & virile est, paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro dāda, valens & quæ non facile

corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta, sed quæ per binos ternósue cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimũ ad piperis magnitudinem deuorare, altero quoq; die vinum, vel aquam bibere, interdum interposito cibo singulos vini cyathos sorbere, ex inferiori parte infundere pluuialem egelidã aquam, maximeq; si dolor in imis partibus remanet.

De tenuioris intestini morbo. CAP. XIII.

*INter ipsa verò intestina consistunt duo morbi, quorũ alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est. Prior acutus est. Insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisq; video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc *κόλιον nominari. Sed prior modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec spiritus infrà transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si vtrumlibet vetus est, adijcitur periculo vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger. Remedium est sanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, nõ vbiq; cute incisa. Id enim duobus aut tribus locis satis est. Ex cæteris spiritum euocare, abunde est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit. Solet enim contra id tumere. Et si supra vmbilicum est, alui ductio vtilis non est. Si infrà est, aluum ducere*

* κωλικὸν

ducere (ut Erasistrato placuit) optimum est, & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic ut præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet, supra summum ventrem, paulatimq; deducere. Inuenietur enim mali locus qui necesse est renitatur: & ex eodem deliberari poterit, ducenda necne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere, eaq; imponere à mammis usq; ad inguina, & spinam, ac sæpe mutare: brachia, crura q; perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut iam ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. Nam ante magna cura vitandum est, ne quid bibat. Si id commode cessit, adijcere sorbitionem. Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore, sed neq; instante, neq; duro neq; valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur, potui vero nihil præterquàm puram aquam. Nam siue quid vinolentum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoq; vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosq; corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit, & siue cum frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

De morbo intestini plenioris. CAP. XIIII.

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, quam cæcam esse propofui. Vehemens inflatio, vehemẽtes dolores dextra magis parte, intestinum quod verti videtur, propè spiritum elidit. In plerisq; post frigora, cruditatesq; oritur, deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens, sic cruciat, vt vitæ spatio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca & calida fomenta oportet, sed primo lenta, deinde validiora, simulq; frictiones, ad extremas partes, id est, crura, brachiaq; materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei caussa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. Id se reperisse Cassius gloriabatur. Magis prodest potui datum, sed impositum quoq; extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem leuat. Nisi finito verò tormento, rectè neq; cibus neq; potio assumitur. Quo victu sit vtendum, qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamẽti quod κωλικὸν nominatur, ex his constat: Costi, anesi, castorei, singulorum P. denariorum III. ✱. petroselini P. denariorum III. piperis longi & rotundi, singulorum P. ✱. II. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. ✱. quæ melle excipiuntur, id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

Di

De Torminibus, id est, δυσεντερία. CAP. XV.

PRoxima his inter intestinorum mala, tormina esse consueuerunt, δυσεντερία Græce vocatur, intus intestina exulcerantur. Ex his cruor manat. Isq; modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam quasi muscosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deiciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. Atq; eo quoq; tormentum intenditur. Idq; post tẽpus aliquod leuatur, exiguaq; requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoq; tempore id malum cum inueterauerit, aut tollit hominẽ, aut etiam (si finitur) excruciat. Oportet in primis cõquiescere. Siquidem omnis agitatio exulcerat, deinde ieiunũ sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij sit adiecta, imponere cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt, quod in superioribus ventris morbis non expedit, quotiesq; desidit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint, portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse, cibos, potionesq; eas, quæ astringunt aluũ. Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere, vel ptisanæ cremorẽ, vel lac, vel adipem liquatã, vel medullam ceruinã, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudũ ex ouis, vel aquã, in qua lini semen decoctũ sit: vel si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia

folia cocta sint. Leuāt enim dolorē hæc, & mitiora vlcera efficiunt: maximeq́; vtilia sunt, si cibi quoq; secutum fastidiū est. Themison muria dura quam asperrima sic vtendum memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent, qui leniter ventrem distringant, & ea quæ vrinam moueāt. Si ea cōsecuta sunt, in aliam partem humorem auertēdo, prosunt: si non sunt consecuta, noxā augent. Itaq; nisi in quibus prōptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoq; astringat, dari debet: si non est, vinum lene, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerūt, vetusq́; iam vitium est, aqua bene frigida potio assumpta vlcera astringit, & initiū secundæ valetudinis facit. Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem reuertendum est. Solet autē interdum etiam putris sanies pessimiq́; odoris descendere, solet purus sanguis profluere. Si superius vitiū est, aluus aqua mulsa duci debet, tūc deinde eodem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valensq́; est etiā aduersus vlcera intestinorum miniỹ gleba, cum salis hemina contrita. Si minus, mista his aqua in aluū datur. Ac si sanguis profluit, cibi potionesq́; esse debent, quæ astringant.

De læuitate intestinorum. CAP. XVI.

EX torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt.

reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtiq; adhibere oportet comprimentia, quò facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulcerataq; cute, malagma, quod humorem euocet, & ex verbenis decoctis aqua desidat, & cibos, potionesq; assumat, quæ aluum astringunt, & frigidis vtetur perfusionibus. Oportet tamen prospicere, ne simul his omnibus admotis vitiũ contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adiectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoq; quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime seruandum est, vt cum pleraque vtilia insuauia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mistum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde si omnia ista fastidiet ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoq; morbo necessariæ sunt, & cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.

Desidat, sabaudi æger: sic infrà cap. proxi.

De Lumbricis aluum occupantibus.

CAP. XVII.

Nonn

Nonnunquam autem lumbrici quoq; occupāt aluum, hiq; modò ex inferioribus partibus, modò fœdius ore redduntur. Atq; interdum latos eos, qui peiores sunt, interdum teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit, cōtritum vel hyssopum, vel piperis acetabulū, vel scamoneæ paulum. Vel etiam pridie cum multum allium ederit, vomat. Posteróq; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet, easq; contusas in aqua tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit. Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ, vel muriæ duræ sic adiectæ, tum desidat subiecta calida aqua in pelue. Si verò teretes sunt, qui pueros maxime exercēt, & eadem dari possunt, & quædā leuiora, vt contritū semē vrticæ, aut brassicæ, aut cumini cū aqua, vel menta cum eodē, vel absinthium decoctum, vel hyssopū ex aqua mulsa, vel nasturtij semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & alliū prodest, vel maluæ oleū subter dedisse.* in aluū

De τηνεσμῷ intestinorum morbo.

CAP. XVIII.

Est autem aliud leuius omnibus proximis, de quibus suprà dictum est, quod τηνεσμὸν Græci vocant, id neq; acutis, neq; longis morbis annumerari debet, cum & facile tollatur, neque vnquam

vnquam per se iugulet, in hoc aquè atq; in torminibus frequens desidendi cupiditas est, aquè dolor vbi aliquid excernitur. Descēdunt autē pituitæ, mucisq; similia, interdũ etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoq; recte coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiusq; ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrũ cum rosa, acacia ax aceto liquata, emplastrũ id, quod τετραφάρμακον *Græci vocant, rosa liquatũ, alumen lanæ circundatum, & ita appositum, eademq; ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eadem verbena decocta, vt inferiores partes foueantur, alternis verò diebus aqua, alternis leue aut austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigida: proprior ratio victus talis, qualē in tormina suprà præcepimus.*

De ventris fluxu, & curatione. CAP. XIX.

LEuior etiam dum recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur: atq; interdum tolerabilis dolor est, interdum grauissimus, idq; peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atq; etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur, verum spatium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresq; consumit: primo die quiescere satis est, neq; impetum ventris

tris prohibere: si per se desijt, balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, æquè conquiescere, paulum astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulasq; admouere, cibis uti, sed ventrem contrahentibus, vino non multum meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hanc animaduersionem aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere, cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperi vngi, sed leniter, deinde panis circa selibram, ex vino amineo mero sumere, tum assum aliquid, maximeq; auem, & postea vinum idem bibere aqua pluuiali mistum, idq; vsq; ad quintum diem facere, iterumq; vomere. Frigidam autem assiduè potionem esse debere, contra priores autores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm frigidissimam. Ego experimentis quenq; in se credere debere existimo, calida potius an frigida vtatur. Interdum autē euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere, deinde

* oleo *postero die vesperi, tepido* loco vngi, cibū modicum assumere, vinū meracum quàm asperrimū, impositā super ventrem habere cum cerato rutam.*

tam. In hoc autem affectu corporis neq; ambulatione, neq; frictione opus est, vehiculo sedisse, vel magis etiam equo prodest. Neq; enim vlla res magis intestina confirmat. Si verò etiam medicamẽtis, vtendum est, aptißimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conijceinda sunt pira, atq; mala syluestria: si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrappia, hisq; adijciẽda sunt cotonea, & cũ ipsis corticibus suis punica, sorba, & quibus magis vtimur, etiam torminalia, sic vt hæc tertiam ollæ partem teneant, tum deinde ea musto implenda est, coquẽdumq; id, donec omnia quæ indita sunt, liquata in vnitatem quandam coëant. Id gustui non insuaue est, & quandocunq; opus est, assumptum leuiter, sine vlla stomachi noxa ventrem tenet: duo aut tria cochlearia vno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus est, myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, vt decima pars remaneat, eiusq; cyathum sorbere. Tertium quod quãdoq; fieri potest, malum punicum excauare, exemptisq; omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerunt, iterum conijcere, tum infundere cruda oua, rudiculaq; miscere, deinde malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccũ esse cœpit remouere oportet, extractumq; cochleari, quod intus est, edisse. Aliquibus adiectis maius momentum habet. Itaq; etiam

Myrrhappia Plin ab odo dicta e dicit, li. cap. 15.

in piperatum conijcitur, misceturq́; cum sale, & pipere: est quid ex his edēdum, est pulticula etiā, cum qua paulum ex fimo vetere coctum sit, & lenticula cum malo corio cocta, rubiq́; cacumina in aqua decocta, & ex oleo atq; aceto assumpta, efficacia sunt, atq; ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. Quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ astringat. Tritici quoq; hemina in vino amineo austero decoquitur, idq́; triticum ieiuno, ac sitienti datur, superq́ id vinum id sorbetur, quod iure valentissimis medicamētis annumerari potest, atq; etiam potui datur vinum signinum, vel resinatū austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurq́; cum corticibus, seminibusq́; suis punicum malum, vinoq́; tali miscetur, idq́; vel merum sorbet aliquis, vel bibit mistum. Sed medicamentis uti, nisi in vehementibus malis superuacuum est.

...rio quæ ...ringat.

De vuluæ morbo, & curationibus. CAP. XX.

EX vulua quoque fœminis vehemens malum nascitur, proximeq́; ab stomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, vt tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eò quod neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nerui distenduntur, sopor tantum est, idq́; quibusdam fœminis crebro reuertens, perpetuum est. Vbi incidit, si satis virium est, sanguis missus adiuuat.

Si

Si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere cõsueuit, admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentũ, vel aliud ex his quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemq́; aqua frigidæ perfusio afficit, adiuuatq́; ruta cõtrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplasma, naturalibus pubetenus impositum. Intra hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde ubi ad se redit, circumcidendum vinum est in totum annum, etiam si casus idem non reuertitur. Frictione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipuè verò vẽtris & poplitũ. Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imum ventrem, tertio quoq;, aut quarto die imponendum donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deinde contritum, & cera alba, atq; medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinũ, vel caprinum cum rosa mistum. Dandum potui etiã vel castoreum est, vel git, vel anethum. Si parũ pura est, purgatur iunco quadrato: si verò vulua exulcerata est, ceratum ex rosa fiet, & recens suilla adeps, & ex ouis album misceatur, idq́; opponatur, vel album ex ouo cum rosa mistũ, adiecto quo facilius consistat, contritæ rosæ puluere. Dolens verò ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ cute incisa

inguinibus, vel etiam sub mammis admotæ: si
*ṽitia maligna purgatio est, subijcienda sunt, * coërcentia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apij liquatũ, & cum cyatho passi datum. Præter hæc in omnibus vesicæ odoribus idoneæ potiones sunt, quæ ex doloribus fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusq;. Idemq; etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa. At cùm vrina super potionum modũ etiam sine dolore profluens, maciem, & periculũ facit, si tenuis est, opus est exercitatione & frictione, maximeq; in sole vel ad ignem. Balneũ rarum esse debet, neq; longa in eo mora, cibus comprimens. Vinũ austerum meracũ, per æstatem frigidum, per hyemem egelidum, sed tantũ, quantum minimũ sit. Infima aluus quoq; vel ducenda, vel lacte purgãda est. Si crassa vrina est, vehementior esse debet & exercitatio, & frictio, longior in balneo mora cibis opus est teneris, vinum idem. In vtroq; morbo vitanda omnia sunt, quæ vrinam mouere consueuerunt.*

De nimia profusione seminis ex naturalibus.

CAP. XXI.

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis, quod sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spa-

tio

tio tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehementes frictiones, perfusiones, natationesq; quàm frigidissimæ, neq; cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates, omnia inflantia, nihil ex his assumere, quæ contrahere semen videntur, qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusq; circundare, præcipueq; ex aceto rutam vitare, etiam ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus.

CAP. XXII.

*SVperest vt ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur, initium à coxis faciam. Harũ ingens dolor esse consueuit. Isq; hominẽ sæpe debilitat, & quosdam nõ dimittit. Eoq; id genus difficillimè curatur, quòd ferè post lõgos morbos vis pestifera huc se inclinat, quæ vt illas partes liberat, sic hãc ipsam quoq; affectam prehẽdit. Fouendum primùm aqua calida est, deinde vtendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur aut cũ hordeacea farina, aut cũ ficu ex aqua decocta mistus capparis cortex concisus vel lolij farina ex vino diluto decocta, & * mista cum acida fæce. * quæ, quia refrigescũt imponere noctu malagmata cõmodius est. Inulæ quoq; scunt* * quæ refrige

 radix

radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & latè super coxam imposita, inter valetißima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ, metienda vrina. Aluus sic cõpressa est, ducenda. Vltimum est, & in veteribus quoq; morbis efficacißimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem cãdentibus ferramentis exulcerare. Sed frictione quoq; vtendum est, maximè in sole, & eodem die sæpius: quò facilius ea, quæ coëundo nocuerunt, dirigantur. Eaq; si nulla exulceratio est, etiã ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibẽda est. Cùm verò sæpe aliquid exulcerãdum cãdenti ferramẽto sit, vt materia inutilis euocetur, illud ꝑpetuũ est, nõ vt primũ fieri potest, huius generis vlcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulantur, conquiescat.

De genuum doloribus, & cura. CAP. XXIII.

Coxis proxima genua sunt, in quibus ipsis nonnũquam dolor esse consueuit. In eisdem autem cataplasmatis, cucurbitulisq; præsidium est, sicut etiam cùm in humeris, aliisúe commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei cui genua dolent, inimicißimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores, vbi inueterauerunt, vix citra vstionem finiuntur.

De articulorum doloribus, in manibus, pedibusq;. CAP. XXIIII.

*IN manibus pedibusq; articulorum vitia frequentiora, longioraq; sunt, quæ in podagris, chiragrísve esse consuerunt. Ea rarò vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, nisi qbus menstrua suppressa sunt, tētant. Ubi sentiri cœperunt, sanguis mittēdus est. Id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nōnunquam perpetuam valetudinem totam præstat. Quidam etiam cū asinino * lotio epoto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Quidam cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ cōsecuti sunt. Idq; utiq; post primum dolorem seruandū est, etiam si quieuit. Quòd si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit. Maiorē verò curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. Quod ferè vere, autumnóve fieri solet. Cùm verò dolor non urget, manu gestari debet, deinde ferri, inambulatione leui se dimouere: & si podagra est, interpositis tēporibus exiguis inuicē modò sedere, modò ingredi, tum antequam cibū capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum sumere ex media materia interpositis rebus urinā mouentibus, quotiesq; plenior est, euomere. Ubi dolor vehemens urget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor iā etiā obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquā marinā, vel mu-*

* lact.

riam durã si ruefacere oportet, deinde in peluem conijcere, & cum iam homo pati potest, pedes demittere, superq; pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde iuxta labrum ipsum ex eadẽ aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat, ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeq; hibisci radicem ex vino coctam. Sin verò tumor calorq; est, vtiliora sunt refrigerantia, recteq; in aqua quàm frigidissima articuli continentur: sed neq; quotidie, neque diu fit, ne nerui lædantur. Imponendum vero est cataplasma quod refrigeret. Neq; tamen* in hoc ipso permanẽdum, sed ad ea transeundum, quæ sic reprimunt, vt emolliant. Si maior est dolor, papaueris cortices in vino coquendi, miscendiq; cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit. Vel ceræ, & adipis suillæ tantũdem vna liquandum, deinde his vinum miscendum, atq; vbi quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde imponendum aliud est. Si verò tumores etiam obcalluerũt, & dolent, leuat spongia, quæ imposita subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur, aut pari portione inter se mista, pix, cæra, alumen. Sũt etiam plura idonea manibus, pedibusq; malagmata. Quòd si nihil superimponi patitur, id quod sine tumore est, fouere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucumeris syluestris radix decocta sit, tum inducere articulis crocum cum succo pap*

idure- nt n hoc tidie m.

co papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, foueri quidem debet aqua* calida, in qua lentiscus, aliáve verbena ex reprimentibus decocta sint: induci verò medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnẽ exedit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus, sic, vt pedes capiat, demissos eos cum dolent, retẽtosq; ibi leuare consueuit. Ex quo in Asia lapidi * Asio gratia est. Vbi dolor, & inflãmatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentia, vnctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricẽtur. Equitare podagricis quoq; alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit, ne inferiores partes factus cursus pedes repleret, cùm euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunque autem morbo quis inualescit, si tardè confirmatur, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere, circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis caussa (quantum iuuat) ambulare, circuncisa omni

* egelida

mni negotiosa cogitatione vel actione, tum gestari diu, multa fricatione vti, loca, cælum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduóve vinum bibit, vno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & vt maturè vires suas recipiat. Cum ex toto verò conualuerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit, & inordinatè aget. Paulatim ergo debebit omißis his legibus, eò transire, vt arbitrio suo viuat.

LIBER V.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subuenit. Nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis* purgat. His multum antiqui autores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se Empiricos nominauerunt, præcipuè tamen Herophilus, deductiq; ab illo viri, adeo vt nullum morbi genus, sine his curarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horum autẽ vsum ex magna parte Asclepiades, non sine caussa sustulit: & cum omnia ferè medicamenta stomachum lædant, maliq; succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam

*pugnat

transt

*anstulit. Verùm vt illud in plerisq; morbis vtile est, sic multa admodù corporibus nostris insidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quod omnes medicinæ partes ita annexæ sunt, vt ex toto separari non poßint, sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, & illa quæ præcipuè medicamentis * purgat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodù in omnibus malis corporis proficit. Sed cùm omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista, non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum, quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.* * *pugnat*

De simplicibus facultatibus quarũcunq; rerum, ex quibus medicamenta fiunt, & primo de his quæ sanguinem supprimunt. CAP. I.

Sanguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellãt, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloë, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris, atque huius quoq; duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris. Vel figilaris.

Quæ vulnus glutinent. CAP. II.

Glutin

GLutinant vulnus, myrrha, thus, gũmi, præcipueq; acanthinum psilleum, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolla, vitis albæ, contusæ cũ testis suis cochleæ, mel coctũ, spongia, vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex ijsdem lana succida, si leuis plaga est, etiam araneæ: reprimunt alumen & scißile (quod σχιστὸν vocatur) & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

Quæ concoquant, & moueant pus. CAP. III.

COncoquunt & mouent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo, & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiant vulnera. CAP. IIII.

VVlnera aperiunt tanquam ora in corporibus, quod στόμα Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pu-
*bdella legium, flos albæ violæ, *bdellium, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum ve-
*aminia tus, piper, pyrethrum, chamæpitys, vua *taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

Quæ purgant. CAP. V.

PVrgant, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia, eadem vis, sed validior est. squamæ æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina liquida

quida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacum potest, sed valentius est, abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, scobis eboris, omphacium radicula, coagulum, sed maxime leporinum, cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, sed ubiq; validior est, fel, vitellus crudus, cornu ceruinum, gluten taurinum, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, vua taminia, abrotanum, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, seuum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruum.* * aminia

Quæ rodant. CAP. VI.

R*Odunt, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaraca, minium Synopicum, galla, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina humida, piper vtrunq;, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & spuma eius, apij semen, narcißi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scamonea, vua taminia, cinnamomum, styrax, cicutæ semen, resina, narcißi semen, fel, nuces amaræ, oleumq; earum, atramentum sutorium, chrysocolla, veratrum, cinis.*

Quæ excedant corpus. CAP. VII.

Exed

EXedunt corpus, acaciæ succus, hebenus, æru-
go, squama æris, chryso. olla, cinis Cyprius, ni-
trum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphry-
ges, sal, auripigmentum, sulphur, cicuta, sandara-
ca, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atra-
mentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alu-
men, lac caprifici, vel lactuca marina, quæ tithy-
mallos à Græcis nominatur, alcyonium, fel, thuris
fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marru-
bium, lapis hæmatites, & Phrygius, & Asius, &
scissilis, misy, vinum, acetum.

Quæ adurant. CAP. VIII.

ADurunt, auripigmentum, atramentum su-
orium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta
combusta, sal, squama æris, fæx combusta, myr-
rha, stercus & lacerti & columbæ, & palum-
bi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, al-
lium, diphryges, lac vtrunque (quod proximo
capite supra comprehensum est) veratrum & al-
bum & nigrum, cantharides, corallium, pyre-
thrum, thus, salamandra, eruca, sandaraca, vua
taminia, chrysocolla, ochra, alumen scissile, ouillum
stercus, œnanthe.

Quæ crustas vlceribus inducant. CAP. IX.

EAdem fere crustas vlceribus tanquam igne
adustis inducunt, sed præcipue chalcitis,
vtiq; si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum,
misy, & id, quo magis coctum.

Quæ crustas vlceribus resoluant. CAP. X.

Crust

CRustas verò has, resoluit farina triticea cũ ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt. CAP. XI.

*AD discutienda verò ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maximè possunt, abrotanum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, *sansucus, cyperus, lac, sertula campana, serpillum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocũ passum, iuncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini, & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.*

* *sampsiicus Cyprias*

Quæ euocent, & educant. CAP. XII.

EVocat & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri bacca, nitrum, sal.

Quæ exasperata leuent. CAP. XIII.

LEuat id quod exasperatũ est, spodium, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriant, & vlcus impleant. CAP. XIIII.

*CArnẽ alunt, & vlcus implẽt, resina pinea, *ochra, attice, mel, asteriace, cera, butyrũ.*

* *ocra attica, vel sterica*

Quæ molliant. CAP. XV.

Moll

*erythria Molliunt, æs combustum, terra *eretria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdellium, cera, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula Campana, narcissi & radix & semen, rosæ folia, coagulú, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, cochlea cocta, cicuta semen, plumbi retrimentum, σκορίαν μολύβδε Græci vocant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, vua taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrú, ruta.

Quæ cutem purgent. CAP. XVI.

Cutem purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel eruo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

De misturis simplicium rerum, & de ratione ponderum, & quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant. CAP. XVII.

Expositis simplicibus facultatibus, dicendum est quemadmodum misceantur, quæ ex his fiant. Miscentur autẽ varie, neq; huius vllus modus est, cùm ex simplicibus alia demantur, alia adijciantur, ijsdemq; seruatis, põderum ratio mutetur. Ita cùm facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt, quæ comprehendi si possent, tamen esset superuacuum. Nam & ijdem effectus inter paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet (cognitis facultatibus) facile est. Itaq; contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus pot

potuerunt, vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam, sic vt tamen quæ magis communia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam paruis accommodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea sciri volo, in vncia pondus denariorũ septem esse. Vnius deinde denarij põdus diuidi à me in sex partes, id est sex vncias, vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellant. Id ad nostra pondera relatum, paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atq; Emplastra Pastilliq; (quos τροχίσκους Græci vocant) cum plurima eadem habeant, differũt eo, quòd Malagmata maximè ex floribus, earumq; etiam surculis: Emplastra Pastilliq; magis ex quibusdam metallicis fiũt: deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem inijciuntur. Laboriosè verò conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt, ne lædant vulnera cum imposita sunt. Inter Emplastrum autem, & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrum vtiq; liquati aliquid accipit, in Pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum Emplastrum hoc modo fit, arida medicamenta per se teruntur, deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius nõ pinguis humor accessurus est, & ea rursus ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur, & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam

Vncia.
Denariu

*aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt, in vnum omnia miscentur. At Pastilli hæc ratio est: Arida medicamenta contrita humore non pingui, aut vino, vel acceto coquuntur, & rursus cocta, inarescunt. Atq; vbi vtendũ est, eiusdẽ generis humore diluuntur, tũ Emplastrum imponitur, *pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.*

*pastillis

DE MALAGMATIS.

CAP XVIII.

Malagma aduersus calidas podagras.

His cognitis, primum malagmata subijciam, quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi caussa reperta. Est tamen quod refrigerare possit, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri seminis, cicutæ lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, selibr:m. Reliqua ferè calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahũt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur, pleraq; certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

Si materia extrahenda est, vt in hydropico, in lateris dolore, in incipiẽte abscessu, in suppuratione quoq; mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorũ põdo ✻ ceræ põdo ✻. Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. ✻. *ammoniaci salis.* P. VI. ✻. *squamis æris, ceræ singulorũ.* P. VIII. ✻.

resi

resinæ aridæ. P. *X I I. *.aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle* P. II. *. * V I I.

Malagma ad iecur dolens.

SI iecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ. P. X I I. *. costi, cinamomi, casiæ, corticis myrrhæ, croci, iunci rotundi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorum. P. X V I. *. Quibus adijcitur nardinum vnguentū, donec cerati craßitudo sit, & huius quidem recentis vsus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinæ. P. X V I. * ceræ P. X. *. ex vino leni contunduntur, tum eo miscentur.*

Malagma ad lienem.

AT si lienis torquet, glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntur q; aceto quàm acerrimo. Vbi cerati craßitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur, & sic imponitur, supraq; farina ordeacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. Satiusq; est id bis, aut ter fieri. Cōmunē autē & iocineri, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoq; suppurātibus, aut aliter dolētibus, etiā cōcoctioni ventris, Lysias cōposuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinę, singulorū. P. II. *. ammoniaci, bdellij, ceræ, seui taurini, iridis aridæ P. I I I I. *. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta. Quæ contrita, irino vnguento temperantur.*

Malagma ad laterum dolores.

AD laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorū P. IIII. ✻. *bdellij, ammoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini à renibus sicci, singulorum* P. IIII. ✻. *Hæc autem eadem omnem dolorem leuant, dura emolliunt, mediocriter calefaciunt. Ad idem latus Andreæ quoq; malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat, vbi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodest impositū minutis maioribusq; abscessibus, item articulis, ideoq; & coxis, & pedibus dolentibus: item si quid in corpore collisum est, reficit, præcordia quoque dura & inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia deniq; valet, quæ adiuuare calor potest. Id*
I. habet ceræ P. * XI. ✻. *visci sycamini, quam alij*
XI. sycomorum vocant, lacrymę, singulorum P. *I. ✻. *piperis & rotundi, & longi, ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridę, singulorum* P. X. ✻. *pyrethri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum* P. XXV. ✻. *Quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea molliendæ atq; cogenda.*

Malagmata ad resoluenda quæ astricta sunt, & mollienda quæ dura sunt, & digerenda quæ coeunt.

PRecipuũ verò est ad resoluenda quæ astricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerẽda quæ coeunt, id quod ad Polyarchum autorem refertur. Habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

ALiud ad eadẽ Nilei: crocomagmatis (quod quasi recrementum eius est) P. IIII. ✱. ammoniaci, thymiamatis, ceræ, singulorum P. XX. ✱. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia iunguntur.

Malagma Moschi ad molliendum.

PRoprie etiã dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. ✱. 3. ceræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ P. I I. ✱. aceti heminas tres.

Malagma Medi ad digerenda quæ coeunt.

FErtur etiam ad digerenda quæ coëunt sub autore Medo, quod habet ceræ P. ✱. 3. panacis P. ✱. semis, squamę æris, aluminis rotũdi, item scissilis, singulorum P. I. ✱. plumbi combusti. P. I. ✱. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

AD eadẽ Pãthemus vtebatur calcis P. ✱. semis, sinapis contriti, itẽ fœni Græci, aluminis, singulorũ P. I. ✱. seui bubuli P. II. ✱. & semis.

Malagma ad strumas.

AD strumã multa malagmata inuenio. Credo autem quo peius id malum est, minusq; facile discutitur, eo plura esse tentata, quæ in per-

*sonis varie responderunt. Andreas autor est, ut hæc misceantur, urticæ seminis P. I. ✳. piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P. IIII. ✳. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti (quod ἄπυρον vocatur) ficis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis ex cucumeris sylvestri, resinæ, singulorum P. *. VIII. ✳. Quæ ex leni vino contunduntur.*

* P. V.

Aliud malagma ad idem valens.

*Expeditius ad idẽ fit, quod habet visci, *fœlini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I. ✳. lapidis, quem pyriten vocant P. IIII. ✳. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis eiusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.*

*aliàs: fœmine, stercoris. Legédũ fortasse vel caprini vel bouilli ex Galeno de strumis

Malagma ad strumam, & phymata.

Arabis autem cuiusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. ✳. lapidis eius, quem πυρίτην vocant, P. IIII. ✳. quibus quidam adijciunt, sulphuris P. II. ✳.

Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

Est etiam proficiens in struma, & in his tuberibus, quæ difficiliter concoquuntur, & in his

in his quæ carcinodæ vocantur, quod ex his constat: Sulphuris P.II. ✳. *nitri* P.IIII. ✳. *myrrhæ* P.VI. ✳. *fuliginis, thuris* P. ✳. *semis, salis ammoniaci* P. ✳. III. *ceræ* P.I. ✳.

Malagma Protarchi ad Parotidas, & fauum, & mala vlcera.

PRotarchus autē ad parotidas, eaq; tubercula, quæ meliceriæ, id est, faui, vel phymata nominantur, itē mala vlcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris, fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P.VIII. ✳. *cum ceræ* P.IX. ✳. *miscebat, hisq; olei cyathum, & dimidium adijciebat.*

Malagma, aduersus panum & phymata.

AT aduersus panum, tum primum orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisq; contunditur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo fit.

Malagma aduersus phymata.

DIscutit etiam omne tuberculū (quod phyma vocatur) id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulorum P.I. ✳. *galbani* P.II. ✳. *salis* P.IIII. ✳. *quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.*

Malagma ad supprimendum omne quod abscedit.

SVpprimitq; omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabæ fresæ, singulorum* P.I. ✳. *myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum* P.IIII. ✳. *Satisq; omnia abscedentia digerit,* **frixæ*

gerit, murex combuſtus, & bene contritus, aceto ſubinde adiecto.

Malagma ad ſanguinem ſupprimendum, & phymata.

AT ſi ſatis ſanguis ſubit, rectè imponitur quod aduerſus phymata quoq; poteſt. Conſtat ex his, bdellij, ſtyracis, ammoniaci, galbani, reſinæ & aridæ & liquidæ pineæ. Item ex lentiſci, thuris, iridis, ſingulorum P. II. ✳.

Malagma ad carcinodas, & phymata lenienda.

CArcinodæ verò & phymata cõmodè his leniuntur: Galbani, viſci, ammoniaci, reſinæ terebinthinæ in ſingulis P. I. ✳. *ſeui taurini* P. ✳. *ſemis, fecis cõbuſtæ quàm maxima potione, dum id ſiccius nõ faciat, quàm eſſe malagma oportet.*

Malagma ad liuorem faciei contuſæ.

QVod ſi facie cõtuſa liuor ſubcruentus eſt, hæc cõpoſitio nocte & die impoſita tollit: Ariſtolochiæ, thapſiæ, ſingulorum P. II. ✳. *bdellij, ſtyracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, reſinæ aridæ, & ex lentiſco liquidæ, thuris maſculi, iridis illyricæ, ceræ, ſingulorum* P. IIII. ✳. *Item faba quoq; impoſita proficit.*

Malagmata ſtomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædam malagmata, quæ στομάτικα Græci vocant, quoniam aperiẽdi vim habent. Quale eſt quod ex his conſtat, piperis longi, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. ✳. *eriſimi* P. ✳. IIII. *quæ cum melle miſcentur. Idoneaq; etiam*

etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiusq́; ex his est id quod habet calcis P. IIII. ✳. *piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum* P. X. ✳. *mellis* P. ✳. 3. *olei heminam.*

Miconis malagma, ad resoluendum aperiendumq́; ac purgandum.

M*Iconis quoq; est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, paribus portionibus, quibus tantum picis, & ceræ adijcitur, vt fiat cerati craßitudo.*

Malagma ad ossa, & neruos.

A*D ossa autem Aristogenis, fit ex his, sulphuris* P. I. ✳. *resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum* P. II. ✳. *thuris, fuliginis* P. VIII. ✳. *ficus aridæ quàm pinguißimæ, seui taurini, singulorum* P. VIII. ✳. *ceræ* P. XI. ✳. *iridis Macedonicæ* P. VI. ✳. *sesami fricti acetabulum, maximeq́; neruis, & articulis malagma conuenit.*

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

I*Gitur Euticlei est, & ad ariculos, & ad omnẽ dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, quod habet fuliginis, thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorũ* P. ✳. 3. *ceræ* P. ✳. *semis. Alind item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum* P. XIIII. ✳. *resinæ liquidæ* P. VI. ✳. *ceræ* P. XVI. ✳.

Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

AD dolores articulorũ Sosagoræ: Plũbi cobu sti, papaueris lacrymæ, corticis hioscyami, styracis, peucedani, seui, resinæ, ceræ, pares portiones.

Chrysippi malagma, ad idem valens.

*CHrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis: singulorum P. XII. *. quibus ceræ paulum adijcitur.*

Ctesipos Ctesiphontis malagma ad idem valens & ad parotidas, & phymata, & strumam.

*CTesiphõtis, ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorũ P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduũ instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur. Potest verò ea compositio etiã ad parotidas, phymata, strumã, omnemq́; coitũ humoris emolliẽdum.*

Malagma ad articulos.

AD articulos fici quoq; aridi, partem nepetæ mistam vel vnam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

Malagma Aristonis, aduersus podagras, & recentia phymata & omnes dolores.

*EAdem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoq;, quod habet, nardi, cinnamomi, casiæ, chamæleontis, iunci rotundi, singulorum P. VIII. *. seui caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quàm acerrimo iacere per X X. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloresq; omnes discutit.*

* Theo

* Theo[

Theoseni malagma, ad pedum dolores.

AT Theosenus ad pedũ dolores, seui à renibus partẽ tertiã, salis partes duas miscebat, busq; mẽbranulã illitã imponebat, tũ superinijciebat ammoniacũ, thymiama in aceto liquatũ.

Numenii malagma, ad podagram, cæterosq; articulos induratos.

AT Numenius podagram, cæterosq; articulos induratos hoc molliebat: abrotani, rosæ aridæ, papaueris lacrymæ, singulorum P.III.✳. resinæ terebinthinæ P.IIII.✳. thuris, spumæ nitri, singulorum P.VIII.✳. iridis, aristolochiæ, singulorum P.XII.✳. ceræ P.III.✳. quibus adijcitur cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

Dexii malagma, si quando callus in articulis increuit.

SI quando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere, calcis P.IIII.✳. cerusæ P. VIII. ✳. resinæ pineæ P.XX. ✳. piperis grana P.XX. ceræ P.II.✳. Quibus dum contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

DE EMPLASTRIS.
CAP. XIX.

EX emplastris autem nulla maiorem vsum præstant, quàm quæ cruentis protinus vulneribus injciuntur, ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimũt inflammationẽ (nisi magna vis ea cogit) atq; illius quoque impetum minuunt, tum glutinant vulnera, quæ id patiũtur, cicatricem

cem iisdem inducunt. Constant autem ex medica-
lipara *mētis nō pinguibus, ideoq; *alipena nominātur.*

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus iniicitur.

Optimum ex his est, quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ P. XII. ✳. *spumæ argenti* P. XX. ✳. *aluminis, picis aridæ, resinæ, pineæ aridæ, singulorum* P. I. ✳. *quibus adyciuntur olei & aceti singulæ heminæ.*

Choacon emplastrum nigrum ad idem valens.

Alterum ad idem, quod χόακον vocant, habet spumæ argenti P. C. ✳. *resinæ aridæ tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris calor niger est, qui ferè talis fit ex pice atq; resina. At ex bitumine nigerrimus: ex ærugine, aut æris squama, viridis: ex minio ruber, ex cerussa albus.*

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

Pauca admodum cōpositiones sunt, in quibus aliquid mistura varietas nouat. Ergo id quoq; nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis P. I. ✳. *galbani* P. II. ✳. *picis, & resinæ singulorū* P. X. ✳. *olei dimidium cyathum.*

Smaragdinum emplastrum nigrum ad idem.

At quod peruiride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ P. III. ✳. *ceræ* P. I. ✳. *æruginis* P. ✳. *semis, thuris fuliginis* P. I. ✳. *olei tantundem, & aceti, quo fuligo & ærugo in vnum cogantur.*

Emplæ

Emplastrum rufum ad idem.

Est etiã coloris fere ruffi, quod celeriter ad ci catricẽ vulnera pducere videtur. Habet thu ris P. I. ✳. *resinæ* P. II. ✳. *squamæ æris* P. IIII. ✳. *spumæ argẽti* P. XX. ✳. *ceræ* P. C. ✳. *olei heminã.*

παρακολλητικὸν, emplastrum ad idem.

Præterea est, quod παρακολλητικὸν *glutinando vocant. Constat ex his: Bituminis, aluminis scißilis* P. IIII. ✳. *spumæ argenti** P. IIII. ✳. *& olei veteris heminæ.* *P. I

Cephalicum emplastrum Philotæ capiti conueniens.

Præterea sunt quadã generis eiusdem, quæ quia capitibus fractis maxime conueniunt, Cephalica à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet: Terræ eretriæ, chalcitidis, singulorum* P. IIII. ✳. *myrrhæ, æris combusti* P. X. ✳. *ichthyocollæ singulorum* P. VI. ✳. *æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum* P. VIII. ✳. *squamæ æris* P. XX. ✳. *thuris masculi* P. II. ✳. *ceræ* P. I. ✳. *rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conterantur.* * Erythrææ

Emplastrum viride ad idem valens.

Aliud ad idem viride, æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum P. VI. ✳. *misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum* P. VIII. ✳. *ceræ** P. VII. ✳. *olei hemina, aceti quod satis sit.* *

Tetrapharmacum emplastrum, ad pus mouendum.

Puri

Pvri autẽ mouendo non aliud melius, quàm quod expeditiβimum est, Tetrapharmacon à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, seui taurini, si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum & ad purgandum valens.

Alterum ad idem Enneapharmacum nominatur, quod magis purgat. Constat ex nouem rebus, cera, melle, seuo, resina, myrrha, rosa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, hyssopo, butyro. Quorum ipsorum quoque pondera paria miscentur. Sunt autem quædam emplastra, quibus vtriusq; rei facultas est, quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reycienda sunt, his potius adhibitis, quæ proprie id, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli caussa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

P.VI. *Est igitur ad vulnera Attalum, quod habet squamæ æris* P.XVI. ✻. *fuliginis* P.XV. ✻. *ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ.* P.XXV. ✻. *seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.*

Iudæi emplastrum, fracto capiti accommodatum.

At inter ea quę fracto capiti accõmodantur, habent quidam id quod ad autorem Iudæum refertur. Constat ex his, salis P. ✻. IIII. *squamę æris rubri, æris combusti, singulorum* P. XII. ✻. *ammoniaci, thymiamatis, thuris, fuliginis, resinę aridę, singulorum* P. VI. ✻. *resinę Colophoniacę*

phoniace, cerę, seui vitulini curati, singulorum P.XX.✱.*aceti sesquicyathũ, olei minus cyathum,* τεθεραπευμένα *Græci appellant, quæ curata vo-* Curata.
cant, cum ex seuo, puta omnes membranulę diligenter exemptę sunt aut ex alio medicamento.

Diadaphnidon emplaſtrum, ad extrahendum.

S*Vnt etiam quędam emplaſtra nobilia ad extrahendum. Quę ipsa quoq; ἑπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod quia lauri baccas habet, diadaphnidon appellatur. In eo est, resinę terebinthinę* P.X.✱.*nitri, carę, picis aridę, baccarum lauri, singulorum* P.XX.✱.*olei paulũ. Quoties aut baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequàm expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.*

Aliud diadaphnidon ad extrahendum, & pus moueudum.

A*Liud eo nomine, quod puri quoq; mouendo est: Seui vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, carę, nitri, bacarum lauri, resinę aridę, aristolochię, pyrethri, pares portiones.*

Philocratis emplaſtrum ad extrahendum, & pus mouendum.

P*Ræter has, est Philocratis, quod habet salis ammoniaci* P.VII.✱.*aristolochię* P.VIII. ✱.*cerę, resinę terebinthinę, fuliginis, thuris, singulorum* P.XV.✱.*spumę argenti.* ✱ P.LII.✱. P.XXX. *Quibus vt pus quoq; moueant, iridis* P.IIII.✱. *& galbani* P.VI.✱.*adijciuntur.*

Rhypodes emplaſtrum, ad extrahendum.

Optim

OPtimum tamen ad extrahendũ est id quod à similitudine sordium ῥυπώδες Greci appellant. Habet myrrhę, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorum punici mali, aluminis & scissilis & rotundi, misyos, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P.IIII. ✻. *aristolochię* P.VIII. ✻. *squamę ęris* P.XVI. ✻. *resinę terebinthinę* P.LXXV. ✻. *cerę & seui vel taurini, vel hircini* P.C. ✻.

Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.

HEcatęo quoque autore emplastrum generis eiusdem fit ex his, galbani P.II. ✻. *fuliginis thuris* P.IIII. ✻. *picis* P.VI. ✻. *cerę, & resinę terebinthinę, singulorum* P.VIII. ✻. *quibus paulum irini vnguenti miscetur.*

Alexandrinum emplastrum viride ad extrahendum.

VAlensq; ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis P. VIII. ✻. *salis ammoniaci* P. ✻. VIII.3. *squamę ęris* P.XVI. ✻. *myrrhę, thuris singul.* P.XVIII. ✻. *cerę* P.CL. ✻. *resinę Colophoniacę, aut pineę* ✻ P.CC ✻ P.CXC. ✻. *olei heminam, aceti sextarium.*

De emplastris exedentibus.

QVędã autẽ sunt emplastra exedentia, quę σηπτικὰ Gręci vocant, quale est id quod habet resinę terebinthinę, fuliginis thuris, singulorum P. ✻.3. *squamę ęris* P.I. ✻. *ladani* P.II. ✻. *aluminis tantundem, spumę argenti* P.IIII. ✻.

Emplastrum quod exest corpus, & ossa resoluit, & supercrescentem carnem coërcet.

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoq; resoluit, & supercrescentem carnem coërcet, id quod habet spuma argenti, squamæ æris, uncias singulas, nitri ignem non experti, lapidis Asij, aristolochiæ P. sexantes, ceræ, resinæ terebinthinę, thuris, olei veteris, atramẽti sutorij, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bessem, aceti stillitici heminam, vini aminei, tantũdem.

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

Sunt etiam aduersus morsus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrum, quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ singulorũ P. XX. *. spumę argẽti P. C. *. olei sextariũ. Aut in quo sunt squamæ æris P. IIII. *. cerussæ, & æruginis * rasæ, singulorũ P. VIII. *. ammoniaci P. XII. *. ceræ, resinę pineæ, singulorũ, P. XXV. *. spumæ argẽti P. C. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamę æris P. XIIII. *. galbani P. VI. *. cerussæ, & ęruginis rasæ, singulorũ P. VIII. *. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorũ * P. LV. *. ex quibus spuma argenti concoquitur. *passæ

*P. XLV.

Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

Rubrum quoque emplastrum quod * Ephesium vocatur huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ P. II. *. galbani P. *. IIII. minij sinopici P. VI. *. thuris fuliginis P. VI. *. ceræ P. VIII. *. spumæ argenti P. L VI. *. olei veteris heminam. *Ethesiũ

r Aliud

Aliud emplastrum ad idem valens.

ITē id quod ex his cōstat, squamę æris, thuris fuliginis, singul. P. I I I I. ✱. galbani P. V I. ✱. salis ammoniaci P. ✱. X I I. 3. caræ P. X X V. ✱. olei tribus heminis. Hæc autem alijs quoq; recentioribus vulneribus recte imponuntur.

Λευκὰ emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maxime senilibus.

SVnt enim alba lenia, λευκὰ Græci vocant, ferè non grauibus vulneribus accommodata, præcipueq; senilibus. Quale est quod habet cerussæ
*P. XXX ✱ P. L I I. ✱. seui vitulini curati, & ceræ, singu-
I I. rum P. L V I I I. ✱. olei heminas tres ex quibus ea ceruss[a] coquitur.

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ P. X X. ✱. ceræ
*P. XXX ✱. P. L V. ✱. olei hominem, aquæ sextarium.
V. Quæ quoties adijciuntur cerussæ, vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est, ideoq; elephantina nominatur.

Lenia emplastra.

LEnia quoq; quędā emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominăt, vt id quod habet minij P. I I I I. ✱. spumæ argēti P. X X V. ✱. ceræ, & adipis suille, singul. P. X X V I I. vitellos quatuor.

Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdem, ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. V I. ✱.
P. V I I. cerussæ P. V I. ✱. spumæ argenti, plumbi recrementi

menti, scoriam molybdi Græci vocant, singulorum P. XX. cicini olei, & myrti, singulorum heminis.

Archagathi emplastrum lene.

Tertia quæ ad autorem Archagathum refertur, Misyos cocti, æris combusti, singulorum, P. IIII. ✳. cerussæ coctæ P. VIII. ✳. resinæ terebinthinæ. P. X. ✳. spumæ argenti. P. VI. ✳.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

Etiamnū generis eiusdem, spumæ argēti, ceræ, adipis suillæ, singulorum P. XXVII. ✳. vitelli cocti, rosæ heminæ. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulū ex plumbi recremento. Aut spumæ argēti selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera cocta, donec bullire desierit, cui paulū ceræ sit adiectū, aut pares portiones ceræ, seui, stibi, spumæ argēti, cerussæ.

De pastillis, & primo de his qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti sunt. CAP. XX.

Pastilli quoque facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti. Qualis est qui habet chalcitis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, sing. P. I. ✳. æris cōbusti, capitulorum mali punici, singulorum P. III. ✳. Hunc oportet diluere aceto, sic ubi vulnus glutinandus est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona huius sit.

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius ad idem cōstat ex his, bituminis, aluminis scißilis, singulorū P. I. ✱. *aeris cōbusti* P. IIII. ✱. *spumae argenti* P. XI. ✱. *olei sextario.*

De sphragide pastillo, quem Polybus confecit ad glutinandum vulnus.

Sed longe Polybi celeberrimus est. Sphragis autem nominatur, qui habet aluminis scißilis P ✱. I. 3. *atramenti sutorij* P. I I. ✱. *myrrhae* P. V. ✱. *aloës tantundem, capitullorum punici mali, fellis taurini, singulorum* P. V I. ✱. *Quae contrita vino austero excipiuntur.*

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesq; eorum.

Ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscœnis partibus, inflammationesq; eorum: Chrysocollae P. I. ✱. *atramenti sutorij, aluminis scißilis, sing.* P. I I. ✱. *halicacabi corticis* P. I I I I. ✱. *minij* P. V P. ✱. *spumae argenti* P. XII. ✱. *cerussae* P. XVI. ✱. *Quae ex aceto & coguntur, & vbi vtendum est, diluuntur.*

Pastillus Andronis ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.

*Andronis verò est ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia: Gallae, atramenti sutorij, myrrhae, singulorum** P. I. ✱. *aristolochiae, aluminis scißilis, singulorū* P. II. ✱. *capitulorum punici mali* P. XXV. ✱. *ex passo coactorum, & (cum vsus exigat) aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut lenius*

*P. II.

lenius vitium est, cui medendum est.

Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem vel cancerum.

PRopriè autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinẽ, vel cancrum: Aeruginis P. II. ✱. *myrrhæ* P. XII. ✱. *stibis, lacrymæ papaueris, acaciæ singulorum.* P. X V I. ✱. *Quæ ex vino & teruntur, & in ipso vsu deliquantur.*

Pastillus ad expellendum calculum cum vrina.

EXpellere autem ex vesica cum vrina calculum videtur hac compositio: Casiæ, croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conterũtur, deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant P. ✱. 3. *biq; singuli quotidie mane ieiuno dantur.*

De pessis. CAP. XXI.

HÆc tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisq; sunt, maximum, præcipueq; varium vsum præstant. Sed alia quoque vtilia sunt, vt ea quæ fœminis subijciũtur (πέσσους Græci vacant.) Eorum hæc proprietas est: Medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

*AD sanguinem autem euocandum, cauneis duabus adijcitur nitri** P. I. ✱. *aut alij semen conteritur, adijcitur myrrhæ paululum, & vnguento susino miscetur, aut cucumeris syluestris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.* *P. II.

Ad vuluam molliendam.

AD vuluam molliendam, oui vitellus, & fœnum Græcum, & rosa & crocum temperantur. Aut elaterij P. ✳.3. salis tantundem uuæ taminiæ P. VI. ✳. melle excipiuntur.

Alia pessi compositio ad idem valens.

Vt Boëtho autore, croci, resinæ terebinthinæ sing. P. ✳. IIII. myrrhæ P. ✳. 3. rosæ S. I. ✳. seui vitulini P. ✳. 3. ceræ P. II. ✳. miscentur.

Ad inflammationes vuluæ Numenii pessus.

Optima autem aduersus inflāmationes vuluæ, Numenij compositio est, quæ habet croci P. ✳. 3. ceræ P. I. ✳. butyri P. VIII. ✳. adipis anserini P. XII. ✳. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

Ad eiiciendum è vulua infantem mortuum.

SI verò infans intus decesßit, quo facilius eyciatur, malicorium ex aqua terendum, eoq; vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;, deinde his mel adyciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis vtimur.
CAP. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QVadam autem mistura medicamentorum sunt, quibus aridis neq; coactis vtimur, sic vt inspergamus, aut eum aliquo liquido vusta

mista illinamus, quale est ad carnem supercrescẽtem exedendã, quod habet squamæ, fuliginis thuris, singulorum P. I. ✱. æruginis P. II. ✱. Hæc autem eadem cum melle purgant vlcera, cum earã implẽt. Misy quoq; & galla, si paribus portionib. misceantur, corpus consumunt, eaq; vel arida inspergere licet, vel excepta cadmia, illinire.

Ad putrem carnem continendam, ne vltrà serpat, eamq; leniter exedẽdam plures compositiones.

PVtrem verò carnem continet, neq; vltrà serpere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ folijs, antè ex vino decoctis. Itẽ sertula cãpana in mulso cocta, deinde contrita, aut calx cum cerato, aut amaræ nuces cũ allio, sic vt huius pars tertia sit, paulumq; his croci adijciatur. Aut quod habet spumæ argenti P. VI. ✱ cornu bubuli combusti P. XII. ✱. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: Floris punici mali, atramenti sutorij, aloës, sing. P. II. ✱. aluminis scißilis, thuris singul. P. IIII. ✱ gallæ P. VIII. ✱. aristolochiæ P. X. ✱. Vehementius idem facit etiã adijciendo auripigmẽtum cũ chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cũ aceto. Vel ea cõpositio quæ habet chalcitidis, capitulorũ punici mali, aloës, sing. P. II. ✱. aluminis scißilis, thuris, singulorũ P. IIII. ✱. gallæ P. VIII. ✱. aristolochiæ P. X. ✱. mellis quantũ satis sit ad ea cogenda. Vel cantharides P. I. ✱. sulphuris P. I. ✱.

lolij P.III.✱. *Quibus adijcitur picis liquidæ quantum satis est, adiungendum mel, chalcitis quoque cum resina & ruta mista, aut cum eadem resina diphryges, aut vua taminia, cum pice liquida. Idē verò possunt fæces vini combustæ, & calcis, & nitri pares portiones, vel aluminis scissilis* P.✱.III. *thuris, sādaracæ, nitri, singu.* P.✱.I. *gallæ* P.VIII. ✱. *aristolochiæ* P.X.✱. *mellis quantum satis est.*

Hieræ compositio.

Est etiam Hiera compositio quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum P.II.✱. *aloës, thuris, aluminis scissilis, singulorum* P.IIII.✱. *aristolochiæ, gallæ immaturæ, singul.* P.VIII.✱. *mali corij contriti*✱P.XX.✱.

*P.X.

Iudæi compositio.

Est & Iudæi, in qua sunt calcis partes duæ, nitri quàm ruberrimi pars tertia, quæ vrina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

Iollæ compositio.

At Iollas, chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum P.I.✱. *calcis* P.II.✱. *auripigmēti tantundem miscebat.*

Ad sanguinis profluuia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis, & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coërcendam carnē crescentem.

Si verò ex membrana, quæ super cerebrū est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet, si alio loco sanguinis profluuium

fluuium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. ✱. *sandaracæ* P. II. ✱. *marmoris cocti* P. IIII. ✱. *inspergi debet. Eadem cancro quoq; obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, sing.* P. II. ✱. *calcis* P. IIII. ✱. *Eadem increscentem quoq; carnem coërcent.*

Timæi compositio ad ignem sacrum vel cancrum.

TImæus autem ad ignem sacrum, vel ad cancrum his vtebatur, myrrhæ P. II. ✱. thuris, atramenti sutorij, singulorum P. III. ✱. sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IIII. ✱. gallæ P. VI. ✱. cerussæ combustæ P. VIII. ✱. Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.

Ad sternutamenta excitanda.

STernutamenta verò vel albo veratro, vel struthio coniecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulorum P. ✱. 3. castorei pondo I. ✱. spumæ, nitri P. II. ✱. struthij P. III. ✱.

Gargarizationes quibus fieri debeant.

GArgariZationes autem aut leuandi caussa fiunt, aut reprimendi, aut euocandi. Leuant, lac, cremor, vel ptisanæ, vel furfurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.

De antidotis, & quibus malis opitulentur.
CAP. XXIII.

ANtidota raro, sed pracipue interdum necessaria sunt, quia grauißimis casibus opitulantur. Ea recte quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumq; partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt aduersus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio antidoti.

VNum est quod habet lachryma papaueris P. *. 3. *acori, malobatri* P. V. *. *iridis illyrica, gummi sing.* P. II. *. *anisi* P. III. *. *nardi gallici, foliorum rose aridorum, cardamomi, sing.* P. IIII. *. *petroselini* P. *. IIII. 3. *trifolij* P. V. *. *casia nigra, silis, bdellij, balsami, seminis piperis albi, singul.* P. *. 3. *styracis* P. *. 3. *myrrha, opopanacis, nardi Syri, thuris, masculi, hypocistidis, succi, sing.* P. VI. *. *castorei* P. VI. *. *costi, piperis albi, galbani, resina terebinthina, croci, floris iunci rotundi, singulorũ* P. *. VI. 3. *dulcis radicis* P. VIII. *. 3. *Qua vel melle vel passo excipiuntur.*

Aliud antidotum Ambrosia nominatũ, quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

ALterum quod Zobyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atq; Ambrosiam nominasse, ex his constat. Costi, thuris masculi, singulorum P. V. *. *piperis albi* P. *. 3. *floris iunci rotundi* P. II. *. *cinnamomi* P. III. *. *casia nigra* P. IIII

P. IIII. ✱. *croci Cilicij* P. ✱. III I. 3. *myrrhæ quã stacten nominat* P. V. ✱. *nardi indici* P. ✱. V. 3. *Quæ singula cõtrita melle cocto excipiuntur. Deinde ubi utendum est, id quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem impleat in potione vini diluitur.*

Antidotum Mithridatis.

N*obilißimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, costi* P. ✱. S. 3. *acori* P. V. ✱. *hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum* P. II. ✱. *anesi* P. III. ✱. *nardi gallici, gentianæ, radicis, aridorũ rosæ foliorum, singulorum* P. IIII. ✱. *papaueris lacrymæ, petroselini, singulorũ* P. ✱. IIII. 3. *casiæ, silis, lolij, piperis longi, singulorum* P. V I. ✱. *styracis* P. ✱. V. 3. *castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum* P. V I. ✱. *malobathri folij* P. V I. ✱. *floris iunci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorum* *P. ✱. V. 3. *nardi, opobalsamum, singulorum* P. ✱. V I. 3. *thlaspis* P. ✱. V. 33. *radicis ponticæ* P. V II. ✱. *croci, zingiberis, cinnamomi, sing.* P. ✱. V III. 3. *Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Aegyptiæ fabæ, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.*

*P. ✱. V I.

DE ACOPIS.

Acopum neruis vtile. CAP. XXIIII.

Acopa quoque vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotundi P.✱.II.ʒ. *costi, iunci quadrati, lauri baccarũ, ammoniaci, cardamomi, sing.* P.✱.IIII.ʒ. *myrrha, æris cõbusti, singulorũ* P.✱.VII. *iridis illyricæ, caræ, singulorum.* P.IIII.✱. *alexandrini calami, iunci rotundi, aspalathi, xylobalsami singulorum* P.XVIII.✱. *seui* P.I.✱. *vnguenti irini cyathum.*

Acopum Euodes neruis vtile.

Alterum quod εὐῶδες *vocãt, hoc modo fit.* ✱ λαιῶ-ſις *ceræ.* P.✱.3. *olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinem simul incoquuntur, deinde infusa in mortario teruntur, instillaturq́; subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.*

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida quæ illinũtur. Quale est quod fit, ad vlcera purganda, & implenda maxime inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullæ vitulinæ, seui vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei ✱ *cicini. Quæ separatim* ✱ *cilini omnia liquantur, deinde liquido miscentur, & tũ simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.*

Ad sacrum ignem.

Ad sacrum ignem spumæ argenti P.VI.✱. *cornu bubuli combusti* P.II.✱. *conteruntur, adijc*

adijciturq; inuicem vinum, & id quod specialiter silvocatur, & myrteum, donec vtriusq; terni cyathi conficiantur.

De Catapotiis. CAP. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum,& leuationem doloris,& simul ad coquendum.

Catapotia quoq; multa sunt, varijsq; de causis fiunt. Anodyna vocant, quæ somno dolorem leuant. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiã ad concoquẽdum, quod habet papaueris lacrymæ, galbani, singulorum P.I. ⚹. *myrrhæ, castorei, piperis.* P. II.⚹. *Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.*

Catapotium valentius ad somnum.

Alterũ stomacho peius, ad somnũ valentius ex his fit, mandragoræ P. ⚹.3. *apij seminis, item hyoscyami seminis, singul.*P.IIII. ⚹. *Quæ ex vino teruntur. Vnum autem eiusdem magnitudinis, quæ suprà posita est, abunde est sumpsisse.*

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

Siue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflammatio vuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorum aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietem eiusmodi catapotium: Silis, acori, rutæ syluestris seminis,

sing

ſingulorum P. I. ✳. *caſtorei, cinnamomi, ſing.* P. II. ✳. *papaueris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, ſing.* P. II. ✳. *piperis grana* LVI. *Hæc per ſe contrita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craſsitudo ſordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, et potui datur.*

Catapotium aliud ad multa valens.

Quin etiam ſylueſtris papaueris cum iam ad excipiendam lacrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atq; ita coquitur. Vbi iam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus proijcitur, & cum eo humore, paſſi pari menſura miſcetur, inſeruetq; donec craſsitudinem ſordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ fabæ magnitudinem, habentq; vſum multiplicem. Nam & ſomnum faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data, & aurium dolores leuant, adiectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paſſi. Et tormina ſupprimunt ex vino liquata, & inflammationem vuluæ coercent, mixta cerato ex roſa facto, cum paulum his croci quoq; acceſſit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

Catapotium ad inducendum ſomnum, quod vulua dolens prohibuit.

Item ſi vulua dolens ſomnum prohibuit, croci P. II. ✳. *aniſi, myrrhæ, ſingul.* P. I. ✳. *papaueris lacr*

lacrymæ P.IIII.✳.*cicutæ ſeminis* P.VIII.✳.*miſcentur, excipiunturq; vino vetere, & quod lupini magnitudinem habent in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.*

Ad iecur ſanandum.

AD ſanandum iecur nitri P.✳.3.*croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum* P.I.✳. *melle excipiuntur, daturq; quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem habeat.*

Ad finiendos dolores lateris.

AD lateris dolores finiendos, piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

Ad thoracis dolores finiendos.

AD thoracis, nardi P.I.✳.*thuris, caſiæ, ſing.* P.III.✳.*myrrhæ, cinamomi ſingu.*P.VI.✳. *croci* P.VIII.✳.*reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.*

Catapotium Athenionis ad tuſsim.

AD tuſſim Athenionis, myrrhæ, piperis, ſingulorum P.I.✳.*caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorum* P.I.✳.*Quæ ſeparatim contuſa, poſtea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.*

Catapotium Heraclidis Tarentini, ad tuſsim, & ſomnum.

SI tuſſis ſomnũ prohibet, ad vtrunq; Heraclidis Tarẽtini, croci P.I.✳.*cinamomi, caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorum* P.I.✳. *myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum* P.✳.3.

Catap

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

Quod si purgãda sunt vlcera in faucibus tussientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, sing. P. V. ✱. galbani P. ✱. 3. hyssopi P. ✱. 3. conterenda sunt, hisq; hemina mellis adycienda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.

Colicæ Casii medici.

Colica verò Cassij ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum P. III. ✱. petroselini P. IIII. ✱. piperis & longi, & rotundi, singulorum P. V. ✱. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi singulorum P. VI. ✱. Quæ melle excipiuntur. Id autẽ & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

Ad infantem mortuum aut secundas impellendas.

Infantem verò mortuum, aut secundas expellit aqua potio, cui salis ammoniaci P. I. ✱. aut cui dictami Cretici P. I. ✱. adiectum est.

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

Ex partu laborantibus erisimum, ex vino tepido ieiunæ dari debet.

Ad adiuuandum vocem.

Vocem adiuuat thuris P. I. ✱. in duobus cyathis vini datum.

Aduersus difficultatem vrinæ.

Aduersus vrinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lacrymæ, croci, costi vnciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mel, absinthij cyathus.

Ex

Ex quibus ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ, & mane, & cœnato dari debet.

Arteriaces compositio quomodo fiat.

ARteriace verò hoc modo fit, casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris singulorum P.I.✳. *croci* P.I.✳. *piperis grana* XXX. *ex passi tribus sextarijs decoquũtur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, sing.* P.I.✳. *conijciuntur in passi eũdem modũ, eodemq; modo decoquuntur. Aut eiusdem passi heminæ tres usque eò coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, & adijcitur trita casiæ* P.I.✳.

De quinq; generibus noxarum corporis, & primo de vulneribus, quæ maxime per tela inferũtur.

CAP. XXVI.

CVm facultates medicamentorum proposuerim, genera in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinq; sunt. Cum quid extrinsecus læsit, vt in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, vt in cancro. Cum quid innatum est, vt in vesica calculus. Cum quid increuit, vt vena, quæ intumescens, in varicem conuertitur. Cum quid deest, vt cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quæ præcipue scalpellum & manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoq; curandi partem sicut priorem. Et ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt. Tum de his,

*quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneri-
bus. In his autem ante omnia scire medicus debet,
quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem
habeant, quæ promptiorẽ. Est enim prudentis ho-
minis, primum eum qui seruari nõ potest, non at-*
*spem *tingere, nec subire * speciem eius, vt occisi, quem
sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine
certa tamen desperatione est, indicare necessarijs*
*spem *periclitantis in difficili * rem esse, ne si victa ars
malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur.
Sed vt hæc prudẽti viro cõueniunt, sic rursus hi-
strionis est, paruã rẽ attollere, quò plus præstitisse
videatur. Obligariq; æquũ est, confeßione promptæ
rei, quò curiosius etiã circunspiciat, ne quod per se
exiguũ est malũ, maius curantis negligentia fiat.*

Quæ vulnera insanabilia sint.

*SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui
stomachus, cui iocinoris porta, cui in spina
medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut*
*glandes *ieiunum, aut tenuius intestinum, aut vẽtriculus,*
venæ vel *aut renes vulnerati sunt, cuíve circa fauces * gran-*
arteriæ, *des venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.*
&c.

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

*VIx autẽ ad sanitatẽ perueniũt, quibus vlla
parte pulmo, aut iocinoris crassũ, aut mem-
brana quæ continet cerebrũ, aut lienis, aut vulua,
aut vesica, aut vllum intestinũ, aut septũ trans-
uersum vulneratũ est. Hi quoq; in præcipiti sunt,
in quibus vsq; ad grandes, intusq; cõditas venas,*
in

in alis vel poplitibus mucro * desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunq; venæ maiores sunt, quoniam exhaurire hominẽ, profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantum, atq; poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malũ vulnus est, quodcunq; in alis, vel fęminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Itẽ quodcunq; musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. *descendit

Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.

Tutissimũ omniũ, quod in carne est, & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt. Modo verò periculũ fecit, quodcunq; magnũ est.

Obseruationes quædam, & ætatis, & corporis & vitæ, & temporis in vulneribus.

Aliquid etiam in vulneris genere, figuraq; est. Nam peius est quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est, adeo vt acuto quoq;, quàm retuso telo vulnerari commodius sit. Peius etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quóue caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessimaq; plaga in orbem est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quò deinde propius huic, illíue figuræ vulnus est, eò vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus: quia facilius sanescit puer, vel adolescens, quàm senior, valens, quàm infirmus, neq; nimis

tenuis, neq; nimis plenus, quàm si alterũ ex his est. Integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius, & temperans, quàm vino, venerīq; deditus. Opportunissimumq; curationi tēpus ver num est, aut certè neq; feruens, neq; frigidum. Siquidem vulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamen horum varietas, ideoq; perniciosissimus autumnus est. Sed pleraq; ex vulneribus oculis subiecta sunt, quorundam ipsa sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, cùm positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoq; vulnus in summa parte sit, an penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire possimus, & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.

Signa percussi cordis.

Igitur corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, maliq; odoris, tanquam in rotato corpore oriuntur, extremisq; partibus frigidis, matura mors sequitur.

Signa pulmonis icti.

Pulmone verò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulq; etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

Signa

Signa iocinoris vulnerati.

Iocinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordium profusus sanguis ad spinam reducta præcordia, in vētrem cubandi dulcedo, punctiones, doloresq; vsq; ad iugulū, iunctumq; ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

Signa percussorum renum.

Renibus verò percussis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit, difficulter vrina redditur, eaq; aut est cruenta, aut cruor fertur.

Signa vulnerati lienis.

At liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato venit.

Signa percussæ vuluæ.

At cum vulua percussa est, dolor inguinibus, & coxis, & femoribus est. Sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, oculorumq; dolore vrgeri se confitentur, morientesq; tandem, eadem quæ corde vulnerato patiuntur.

Signa percussi cerebri, vel membranæ eius.

Si in cerebrum, membranáve eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, ferè q; bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellatiq; ignorāt.

Quorundam trux vultus est, quorundam oculi quasi resoluti, huc atq; illuc mouentur. Fereq; tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nerui distenduntur. Ante mortem autem pleriq; fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obijciunt.

Signa percusi stomachi.

VBi stomachus autem percussus est, singultus & bilis vomitus insequitur. Si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito. Venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt.

Signa ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati & aliorum intestinorum.

COmmunes verò ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus, & potio per vulnus exeunt, præcordia indurescunt, nonnunquam bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina illa vel stercus, vel odorem eius exhibent.

Signa percussæ medullæ, quæ in spina est.

MEdulla verò quæ in spina est discussa, nerui resoluuntur, aut distenduntur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt.

Signa septi transuersi percusi.

AT si septum transuersum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Signa vesicæ vulneratæ.

VEsica verò vulnerata, dolēt inguina. Quod super pubem est, intēditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur. Itaq; aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus, & ex eo mors sequitur.

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus, quando meliora, deterioraúe sint.

HIs cognitis, etiā nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlceraq;, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimū, albissimumq;, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autē sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescēte. Sanies est inter vtrūq; tempus: Pus ex vlcere iam ad sanitatē spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædā sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel meliceria nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflāmatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida mel liq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca, maximè ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidū, quasi vnctum colore atq; pinguitudine, oleo albo nō dissimile, adparet in magnis vlce-*

*μελίκη ρα

ribus sanescentibus. Malus autem est sanguis nimium, aut tenuis, aut crassus, colore vel liuidus, vel niger, aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaq; protinus eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itē q; postea spes in his maior est, ex quibus melioris generis quęq; proueniunt. Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quę & ipsum vlcus, & iunctam ei cutē erodit. Melior non multa, modice crassa, subrubicūda, aut subalbida. Ιχῶρ autē peior est multus, crassus, subliuidus, aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cętera omnia cōtraria prioribus habet. Meliceria autē mala est multa, & percrassa, melior quę & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hęc optimū est. Sed id quoq; peius est multum, tenue, dilutum, magisq; si ab initio tale est. Itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidū, si feculētum est. Prater hęc, si male olet, nisi tamē locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itē q; si leue est, si nihil olet, si ęquale est, modo tamen conuenire, & magnitudini vulneris vt tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum solutis inflāmationibus naturaliter fertur. Elæodes quoq; peius est multum, & parum pingue, quo minus etiam, quoq; idipsum pinguius, eo melius est.

Curatio

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vulneribus.

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui seruari potest, protinus prospicienda duo sunt, ne sanguinis sit profusio, néve inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendũ est, supráq; imponẽda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est. Ideoq; quidam id vulneri infundũt. Sed alius rursus metus subest, ne nimis valenter ibi retenta materia magnã inflammationem postea moueat. Quæ res efficit, vt neq; rodentibus medicamentis, neq; adurẽtibus, & ob idipsum inducentibus crustam, sit vtendũ, quamuis pleraq; ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel ad ea decurritur, potius quæ mitius idẽ efficiunt. Quòd si illa quoq; profluuio vincũtur, venæ quæ sanguinẽ fundunt apprehẽdendæ, circaq; id quod ictũ est, duobus locis deligãdæ, intercidendæq; sunt, vt & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeãt. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiã satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque neruus, neq; musculus est, vt puta in fronte, vel

s 5 superio

superiore capitis parte, commodissimum tamen est, cucurbitulam admouere à diuersa parte, ut illuc sanguinis cursus reuocetur.

Curationes aduersus vulnerum inflammationem.

ET aduersus profusionem quidem in his auxilium est. Aduersus inflammationẽ autem in ipso sanguinis cursu, ea timeri possunt, ubi læsum est vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus: aut ubi parũ sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinẽ maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dũ tutum erit, adeo ut si parum fluxisse videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat, utiq; si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multoq; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus mortiferus est: præcisus sanitatẽ recipit.

De glutinatione vulnerum.

SAnguine autẽ vel suppresso, si nimius erumpit: vel exhausto, si per se parùm fluxit, longè optimum est vulnus glutinari. Potest autẽ id vel quod in cute vel etiam in carne est, si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro alia parte dependens, alia inhærens, si tamen etiamnum integra est, & coniunctione corporis fouetur. In his verò quæ glutinãtur duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte, sui debet, maximeq; si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis vel

vel venter. Si verò in carne vulnus est, hiatq;, neq; in vnum ora facile attrahũtur, sutura quidem aliena est. Imponendæ verò fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras, paulum tamen, contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoq; quod alia parte dependẽs, alia inhærebit, si alienatũ adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra antè debet imponi, quàm intus vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflãmationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentũ quidem, quod supprimendi sanguinis caussa inditũ est, inibi relinquendum est. Nam id quoq; inflammat. Comprehẽdi verò sutura vel fibula non cutẽ tantum, sed aliquid etiã ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quo valẽtius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraq; optima est ex * acia molli non nimis torta, quòd mitius corpori insidat. Vtraq; neq; nimis rara, neque nimis crebra iniicienda est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est, vehementer afficit, quia quo sæpius acus corpus * transiuit, quoq; plura loca iniectũ vinculum mordet, eo maiores inflãmationes oriuntur, magisq; æstate. Neutra etiã vim illã desiderat: sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentẽ, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamẽ fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iũgit, quæ ne ipsæ quidẽ inter se cõtingere ex toto debent

* acu

* trãsiu

debẽt, vt si quid intus humoris cõcreuerit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrum horũ recipit, id tamẽ purgari debet, deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino vtendum est. Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea quocũq; modo imposita est, dum manet, prodest. Itaq; vt inarescat, non est committendum. Licetq́; sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui. Maximeq́; si caro est, barbarum: si nerui, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoq; viride neruis idoneum est, eminentibusq́; partibus ea, quam Græci ῥάπ]ουσαν vocant. Solet etiã colliso corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, non alienum est scalpello latius aperire nisi musculi, neruiq́; iuxta sint, quos incidi non expedit. Vbi satis deductum est, medicamẽtum imponendum est. At si id quod collisum est, quamuis parum deductum est, latius tamen aperiri propter neruos, aut musculos non licet, adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant præcipueq; ex his, id quod rhypodes vocari proposui. Non alienum est, etiam vbicunq; vulnus graue est, impositum,

quo

quo id inuetur, insuper circundare lanam succidam ex aceto, & oleo. Vel cataplasma si mollis is locus est, quod leniter reprimat, si neruosius aut musculosius, quod emolliat.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

*Fascia verò ad vulnus deligandum, lintea aptissima est, eaq; lata esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantùm, sed paulum vtrinq; etiam oras eius comprehendat Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur. Si aequè ab vtraq;, trāsuerse cōprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda est, vt tum in vtranq; partē ducatur. Si autem deliganda est, vt & contineat, neq; astringat. Quod non continetur, elabitur: Quod nimis astrictū est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet, æstate quoties necesse est, tum extrema pars eius inferioribus acu assuenda est. Nam nodus * vulnus lædit, nisi tamen longe est. Illo neminem decipi decet, vt propriam viscerum curationē requirat, de quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil mouendum est, nisi aut si quid ex iecinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo depēdat, præcidatur. Alioquin vulnus internus, ea victus ratio, eaq; medicamenta sanabūt, quæ cuiq; visceri conuenire superiore libro proposui..* *ulcus

De ratione victus, & notis vulnerum curationibusq; eorum.

His

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est, isq; si graue vulnus est, abstinere, quantū vires patiuntur, ante inflammationē à cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquā calidam: vel si æstas est, neq; febris, neq; dolor est, etiam frigidā. Adeo tamen nihil perpetuum est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, vt imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit, tenuē scilicet & exiguum, qui tantum sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis intermorientes, ante vllam curationē vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimū est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Protinusq;, si mens homini constitit, si nulla febris accessit, scire licet maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dū * *inflatio est, permanet. Illa perniciosa est, quę vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflāmationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorū rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoq; biliosus non voluntarius, vel protinus vt percussus est aliquis, vel dum inflāmatio manet, malū signum est in his duntaxat, quorū vel nerui, vel etiā neruosi loci vulnerati sunt. Spōte tamē vomere non alienū est, præcipuè his, quibus in consuetudine fuit: sed neq; protinus post cibū,*

* *inflammatio*

neq; iam inflammatione orta, neq; cum in superioribus partibus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die aperiendũ, detergendaq́; sanies ex aqua frigida est, eademq́; rursus iniicienda sunt. Quinto iam die quanta inflammatio futura est, se ostẽdit. Quo die rursus detecto vulnere cõsiderãdus color est. Quod si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malũ vulnus esse: idq́; quandocunq; animaduersum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundũ esse vlcus, commodissimũ est. Item cutis dura, crassa, dolẽs, periculum ostẽdit. Bona signa sunt, vbi hæc sine dolore tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter intumuit, eadẽ sunt imponenda, quæ primò fuerũt. Si grauis inflãmatio est, neq; glutinãdi spes est, eaq; pus moueat, aquæ quoq; calidæ necessarius vsus est, vt & materiã digerat & duritiã emolliat, & pus citet. Ea sic tẽperanda est, vt & manu contingẽti iocunda, sit, vsq; eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, coloremq́; vlceri magis naturalẽ reddidisse videatur, maximéq́; si grande vulnus est tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentum, si lata plaga non patet, imponi protinus emplastrũ debet, & si latius hiat, illud emplastrũ liquari ex irino vnguento oportet: eoq́; illita linamenta disponi per plagam, deinde emplastrum suprà dari, & super id succidam lanã, minusq; etiã, quàm primò, fasciæ astringẽdæ sunt.

Curatio

Curationes propriæ articulorum.

PRopriè quædam in articulis visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebãt, debilitas eius partis sequitur. Si id dubiũ est, & ex acuto telo plaga est, ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimẽ est. At visendũ est pus supra articulũ, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albũq; & crassum diu fertur, neruũ præcisum esse credibile est. Magis quoq;, maiores dolores inflammationesq; quò maturius excitatæ sunt. Quamuis autẽ non abscissus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoq; eo tumorem permanere, futurumq; est, vt tarde membrum id extendatur vel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoq; membrum quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit: si in inflammatione est, vt in neutram partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimũ etiam medicamentũ quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamẽ his est periculosum, qui in capite vel brachijs, quã qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeq; ambulatio conuenit, fœmine, aut crure, aut pede laborãte. Locus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoq; dum parum

vulnus

vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id humidum, & sordidum reddit, ex quibus ad cancrum transitus esse consueuit. Leuis frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Vulnus quomodo purgandum est.

INflammatione finita, vulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta, supraq; id, emplastrũ, vel enneapharmacum dandum est. Tum demum verò purum vlcus est, cùm rubet, ac nimium neque siccum, neq; humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est: quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est.

Quomodo vulnus implendum est.

PVrgato, sequitur vt impleatur, iamq; calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur. Lanæ succidæ superuacuus vsus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiã medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi non alienum est, vt butyrũ cum rosa, exigua mellis parte, aut cũ eadem parte, aut cum eadem rosa tetrapharmacum, aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarũ. Cibi boni succi, vitatis omnibus acribus, sed iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio est, alienum est. Itemq; vsq; ad cica-

tricem, si nerui, musculíve vulnerati sunt, etiam si alte caro, aut si plaga in summa cute generis tu-tioris est, potest non peruetus, modicè tamen datus, ad implendũ quoq; proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisq; necessarium est, cerato quoq; super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modice reprimit siccũ linamentũ, vehemẽtius squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnũ vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc cõmodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutum, vel etiam per se impositum siccum linamentum.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidant, curationibusq; eorum.

Hic ordo fœlicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas vlcus occupat, induciturq; ei callus, & circum ora crassæ liuent, post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parũ proficit, quod ferè negligenter curato vlceri super-uenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus astrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupauit, sed etiam serpit, deinde alijs alijsq; signis decernitur. Nam modò super inflammationem rubor vlcus

vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ἐρυσιπέλας Græci nominant. Modò vlcus nigrum est, quia caro eius corrupta est. Idq; vehemētius etiam putrescendo intenditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, maliq; odoris est, caruncula corrupta. Interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillumq; demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoq; vitio nonnunquam os quoq; afficitur. Modò oritur ea, quàm Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in prominētibus membris, id est inter vngues, & alas vel inguina, ferèq; in senibus, vel his in quorū corpus mali habitus est. Caro in vlcere vel nigra, vel liuida est, sed sicca & arida, proximaq; cutis plerūq; subnigris pustulis impletur, deinde ei proxima vel pallida, vel liuida, ferèq; rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaq; ea simul serpunt. Vlcus in locum pustulosum: Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet: Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est: Inflāmatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensq; sitis, quibusdam etiam delirium accedit, alij quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atq; initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi verò penitus insedit, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.*

* *pusul*

Curatio vlceris.

occiden
n

AC pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem vlcus scapello * incidendum est excidendaq; eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si varicula intus est, quæ his sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatumq; vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis vti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit, & cum vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

Curatio Erysipelatum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solùm vulneri superuenire, sed sine hoc quoq; oriri consueuit, atque interdum periculum maius affert, vtique si circa ceruices aut caput constitit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia, maximeq; cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adiecta, aut si tenerius corpus est, lenticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulphuris P. I. *.

P. XII. cerussæ & croci, singulorum * P. X X. *. eaq; cum vino conterenda sunt, & id his illinendum:

aut

aut si durior locus est, solani folia contrita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinijcienda. At si nigrities est, neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnẽ putrem lenius exedant, repurgatumq; vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre est, iamq; procedit ac serpit, opus est vehemẽtius erodẽtibus. Si ne hæc quidẽ euincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanum est, siccum est cùm aduritur, post vstionem putris vlceris superponenda sunt quæ crustas à vino resoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Vbi exciderunt, purgandum vlcus maxime melle & rcsina est, sed alijs quoq; purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemq; modo ad sanitatem perducendum est.* *resina vsta

Curatio gangrænæ.

*GAngrænam verò, si nondum planè tenet, sed adhuc incipit, curare non difficilimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt, neque vllus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulum est, ideoq; non multũ, quod putresceret, fuit, consistitq; eo loco vitium: quod maxime fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, * vsq; ad sanum corpus concidere. Medicamenta verò, dum ma-* * vsq; a sa.

VBi verò in quolibet vulnere ventū ad inducendum cicatricem est, quòd perpurgatis iam repletisq; vlceribus necessariū est: primùm ex aqua frigida linamētum, dum caro alitur, deinde cùm iam continenda est, siccum imponendū est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix syluestris cucumeris præstat. Idē cōpositio, quæ habet elaterij P. I. ✻. spumæ argenti P. I I. ✻. vnguēti pondo I I I I. ✻. Quæ excipiūtur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoq; cicatrices leniter purgāt paribus portionibus mista, ærugo, plūbum elotum, eademq; rosa cocta, siue vngitur cicatrix, quod in faciē fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris caussà rursus, & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui res vtriq; succurri patitur. Siquidem vtraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedētia medicamenta conijcienda sunt: super concauam implentia, donec vtrunq; vlcus sanæ cui æquetur, & tum cicatrix inducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorumq; curationibus. CAP. XXVII.

Dixi

Dixi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicā, quæ morsu fiūt, interdū hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquā ferorū animaliū, aut serpentium. Omnis autē feræ morsus habet quoddā virus. Itaq; si vehemens vulnus est, cucurbitula admouenda est. Si leuius, protinus emplastrum iniiciendum, præcipueq; Diogesi. Si id nō est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexandrinum. Si ne id quidē est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoq; his, præcipueq; ei, quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superq; id duobus digitis verberatur: Exaniat enim: ac salsamentum quoq; recte super id vulnus deligatur.* *Diogenis

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

Utiq; autē si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendū est. Deinde si locus neq; neruosus neq; musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinē homini mitti non alienum est. Tum usto quidē vulneri superimponēda, quæ cæteris ustis, sunt. Ei verò quod expertū ignem nō est, ea medicamenta, quæ vehementer exedūt. Postq; nullo nouo magisterio, sed iam suprapositio ulcus erit implendū, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneū mittunt, ibiq; patiuntur desudare, dū vires corporis sinunt ulcere adaperto,

perto, quo magis ex eo quoq; virus distillet, deinde multo, meracoq; vino excipiut: quod omnibus venenis contrarium est. Idq; cum ita per triduum factū est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parū occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamē remedium est, nec opinantē in piscinam non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdū deprimere, vt inuitus quoq; aqua satietur. Sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculū excipit, ne infirmū corpus in aqua frigida vexatū, neruorū distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleū calidum demittendus est. Antidotū autē, præcipuè id, quod primo loco posui: vbi id non est, aliud, si nōdum æger aquā horret, potui ex aqua dandū est, & si amaritudine offenditur, mel adijciēdum est. Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Timor aquæ, ὑδροφόβος.

Curationes communes, aduersus omnes morsus serpentium.

Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationē desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium singula medendi genera præciperent, atque alijs alia. Sed in omnibus eadem maximè

profit

proficiunt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neq; alienum est, antè scalpello circà vulnus incidere, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula nō est, quod tamē vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat. Neque Hercules scientiā præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam vsu ipso confirmatā. Nam venenū serpētis, vt quædā etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur non gustu sed in vulnere nocēt. Ideoq; colubra ipsa tuto estur, ictus eius occidit, & si stupēte ea (quod per quædā medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neq; percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplū Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutū hominem præstabit. Illud ne intereat, antè debebit attendere, ne quod in gingiuis, palátove, aliáve parte oris vlcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussum erit, in inferiorem partē inclinetur. Si neq; qui exurgat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum vel ouillū, vel vitulinum, & vomere. Viuū autem gallinaceū pullum per medium diuidere, & protinus calidū super uulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hædus, Psylli.

agn

agnúsve discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoq;, quæ supra comprehensa sunt. Aptißimumq; est, vel Ephesium, vel id quod ei subiectum est. Præsensq; in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exorbere potionẽ meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primo aduersus ictum aspidis.

HAec aduersus omnes ictus cõmunia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum quem aspis percußit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habeat, tamen habet etiam dißipandi. Quò fit, vt terra respersa eo, spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoq; intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aceti vis & natura.

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam alijs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam

dam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponūt, quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, undiq; veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quā ἡλιοτρόπιον Græci vocāt, semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto, vel ruta sylvatica rectè imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud quàm ex brachio sanguinem miserunt. Heliotropium herba solaris.

Aduersus aranei, & scorpionis, ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad aranei ictum, allium cum ruta rectè miscetur, ex oleoq; contritum superimponitur.

Aduersus cerastis, & dipsadis, & hæmorrhoidis ictum.

*AT si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit * asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactū, in duas potiones diuidendum est, sicut ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoq;, & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & casia, & cinamomum rectè per potionem assumuntur.* *catapotium

Aduersus chersydri ictum, & cerastis.

ADuersus chersydri verò ictū, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum p.II.*. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponēdum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem* * I I I S. *. I.

dem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita melle adiecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.

Aduersus phalangii ictum.

Ubi verò phalangium nocuit, præter eã curationẽ quæ manu redditur, sæpe homo demittendus in soliũ est, dandusq; ei myrrha, & vuæ passæ par modus ex passi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, et super vulnus furfures ex aceto cocta, imperandũq; vt is cõquiescat.

Aduersus ictus ttalorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

Verum hæc genera serpentium & peregrina & aliquanto magis pestifera sunt, maximeq; æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresq; regiones hac quoq; parte salubritatẽ habent, quod minus terribiles angues edunt. Aduersus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel ægrimonia, vel trixago, vel personatia, vel marinæ pastinacæ, singulæ binæue tritæ & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni, & ieiuno magis nocere. Ideoq; perniciosissimi sunt cum incubant. Utilissimumq; est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit.

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

Non tam facile his opitulari est, qui venenũ, vel in cibo, vel in potione sumpserunt.

Prim

Primum, quia non protinus sentiunt, ut ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhausit, bibere antidotum. Si id non est, vel merum vinum.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primo aduersus cantharidas.

SUnt tamē quædam remedia propria aduersus quædā venena, maximeq́; leniora. Nā si cantharidas aliquis ebibit, panaces cū lacte contusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac p se debet.

Aduersus cicutam.

SI cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est, deinde is vomere cogendus. Posteaq; laser ex vino dandum. Isq; si fibre vacat, in calidum balneum mittēdus. Si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum.

SI hyoscyamum, fervens mulsum bibendū est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

Aduersus cerussim.

SI cerussim, ius malvæ, vel ius glandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coit.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coyt, aut passum, aut

coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

*Si fungos inutiles quis assumpserit, radicula autepota, aut cũ sale & aceto edenda est. Ipsi verò hi & specie quidem discerni possunt ab vtilibus, & coctura genere idonei * sunt. Nam siue ex oleo inferbuerunt, siue piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.*

* fieri

De adustis corporis locis, & quomodo curari debent.

Adustis quoq; locis extrinsecus vis infertur, itaq; sequi videtur, vt de his dicam. Hac autem optime curantur folijs aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino oleoq; decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum, ad sanitatem producit. Sed diuidi quoq; curatio potest in ea, quæ mediocriter exedẽtia reprimẽtiaq;, primò & pustulas prohibeant, & summã pelliculã exasperent. Deinde ea quæ lenia ad sanitatẽ perducant. Ex prioribus est lenticula cum melle, farina, vel myrrha, vel vino, creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua cocta, atq; vbi vsus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiã illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam. Vbi ea declinauit farina cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruum cum melle, aut irim,

aut resinam terebinthinam, donec vlcus purum sit. Nouissime siccum linamentum.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta nascuntur. CAP XXVIII.
De carbunculo, & eius curatione.

Ab his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est quæ interius corrupta aliqua corporũ parte, nascũtur. Ex quibus non aliud carbũculo peius. Eius hæ notæ sunt: Rubor est, superq́; eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quẽ quasi crusta est, eaq; inflammatione cingitur, neq; in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus vrget, nonnunquã horror, aut febris oritur, aut vtrunq;. Idq; vitiũ subtractis quasi quibusdã radicibus serpit, interdum celerius, interdum tardius, suprà quoq; procedens inalbescit, dein liuidũ fit, circumq́; exiguæ pustulę oriuntur. Et si circa stomachum faucésve incidit, subito spiritũ sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neq; id graue est. Nam non sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisq; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde vulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamẽtis erodentibus crusta vndiq; a viua carne diducta, quæ trahit secũ quicquid corruptũ erat, purusq; iam sinus curari

potest implētibus. At si in summa cute vitiū est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantū, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunq; verò medicamentum positū est, si satis proficict, protinus à viua corruptā partem resoluit. Certaq; esse fiducia potest, fere vt vndiq; vitiosa caro excedat, qua huiusse rei medicamen cxest. Si id non sit, medicamentumq; malo vincitur, vtiq; ad vstionem properandum est. Sed in eiusmodi casu abstinendum à cibo, à vino est. Aquā liberaliter bibere expedit. Magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoq; accessit.

De Carcinomate, & eius curatione.

NOn idem periculum κακοήθης affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciē, nares, aures, labra, mammas fœminarū. Et in iecore autem, aut splene hoc nascitur. Circa locū aliqua quasi puncta sentiuntur, isq; immobilis, inæqualis tumet, interdum etiā torpet. Circa eum inflatę venę quasi recuruantur, hęq; pallent, aut liuent, nōnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusq; is locus, alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Et nonnunquam sine vlcere durior aut mollior est, quam esse naturaliter debet, nonnunquam iisdem omnibus vlcus accedit. Interdumq; nullam habet proprietatem, interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, asperdine quadam & magnitudine sua. Colorq; eius

eius ruber est, aut lēticulę similis, neq; tuto fertur. Nā protinus aut resolutio neruorū, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atq; eius anima deficit. Quibusdam etiā si idipsum pressū est, quæ circà sunt, intenduntur & intumescunt. Nanq; pessimum id genus est, fereq; primū id fit, quod κακοήθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine vlcere est. Deinde vlcus ex eo thymiū. Tolli nihil nisi κακοήθες potest, reliqua curationibus irritantur. Et quo maior vis adhibita est, eo magis quidā vsi sunt medicamētis adurentibus. Quidā ferro adusserūt. Quidā scalpello exciderūt. Neq; vlli vnquā medicina profecit. Sed adusta protinus concitata sunt, & increuerunt, donec occiderent. Excisa etiā post inductā cicatricem, tamen reuerterūt, & caussam mortis attulerunt. Cum interim pleriq; nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantū lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad vltimā senectutem perueniant, non prohibētur. Discernere autē cacoëthes, quod curationē recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tēpore & experimēto. Ergo vbi primū id vitium notatū est, imponi debent medicamēta adurentia. Si leuatur malū, minuūturq; eius indicia, procedere curatio potest, & ad scalpellum, & ad vstionē. Si protinus irritatum est, scire licet iam carcinoma esse, remouendaq; sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed si

sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si vlcus æquale est, ceratū ex rosa iniiciendū est, adiiciendusq; ei puluis ex contrita testa, ex qua faber ferrarius tingere candens ferrū solitus est. Sed si id nimium supercreuit, tentanda squama æris est, quæ lenissima ex adurentibus est, eatenus ne quid eminere patiatur, sed ita, si nihil exacerbauit. Si minus, codē cerato cōtenti esse debebamus.

De Theriomate, & eius curatione.

E*St etiam vlcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum vlceri ex alia caussa facto superuenit. Color est vel liuidus, vel niger, odor fœdus, multus, & muso similis humor. Idipsum vlcus neq; tactum, neque medicamentum sentit, prurigine tantum mouetur. At circà dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erūpit. Ad id quoq; malū serpit. Quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his vlcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant, quia celeriter serpendo, penetrandoq; vsque ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, cœno simile, inestq; multus humor glutinosus, odor intolerabilis, maiorq; quàm pro modo vlceris inflammatio. Vtrunq; sicut omnis cancer, fit maxime in senibus, vel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusq; eadem est, sed in maiore malo magis necessaria. Ac primum à victus ratione ordinandus est, vt quiesc*

quiescat in lectulo, ut primis diebus à cibo abstineat, aquam quàmplurimam assumat. Aluus quoq; ei ducatur. Dein post inflammationem cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus, potionis quãtũ volet, sic, ut interdiu quidã aqua contentus sit. In cœna etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his quos herpes urgebit, atq; in his qui therioma adhuc habebũt, utendum erit. Et victus quidem talis necessarius est. Super ulcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe, & si parũ proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne natus est, cõtegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamẽto aduratur. Si validioribus etiam remedijs opus est, ad eas compositiones veniendũ est, quæ vehemẽtius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamẽta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium, eaq; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaq; qua tumor ex inflãmatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter neruis, si qui adparẽt, antè contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implẽdum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

Sacer quoq; ignis, malis ulceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt: Alterum

*est subrubicundū, aut mistum rubore atq; pallore exasperatumq; per pustulas continuas, quarum nulla altera maior est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore est, serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quòd primum vitiatum est, nonnunquam etiam exulcerato, ubi ruptis pustulis ulcus continuatur, humorq; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueq; in plantis. Alterum autem est in summa cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen, mediūq; sanescit, extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanū videbitur, iterum exulceratur. At circa proxima cutis quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremq; habet ex rubro subnigrum. Atq; hoc quoq; malo ferè corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his quæ serpunt, sic propè difficilimè tollitur. Medicamentum eius *fortuitū est, uno die febris, quæ humorem noxium absumat. Cuius quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infrà os ulcerum lædi, quo plus puris exeat, & id quod ibi corruptum corpus est, extrahat: sed tamen si febricula accesserit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neque lenibus, & glutinosis cibis, neque salsis & acribus*

*fortissimum

bus vtendum est, sed his quæ inter vtrunq; sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aues, exceptoq; apro omnis fere venatio. Si nõ est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinũ austerum, & balneum. Atq; in hoc quoq; genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autem vlcera si mediocriter serpũt, aqua calida: si vehemẽtius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pustulæ quæcunq; sunt aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ, putrem carnẽ excedant. Vbi inflammatio sublata, vlcus purgatũ est, imponi lene medicamentũ debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atq; cõtrita. Potest emplastrũ vel Hieræ, vel tetrapharmacum, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

De chironio vlcere, & eius curatione.

Chironium autẽ vlcus appellatur, quod & magnũ est, & habet oras duas, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neq; in vlcere, neque in eius * tumore est. Nulla inflãmatio, dolor modicus est, nihil serpit, ideoq; nullum periculum adfert, sed nõ facile sanescit. Interdu tenuis cicatrix inducitur, deinde iteru rumpitur, vlcusq; renouatur. Fit maxime in pedibus & cruribus. Super id imponi debet,

quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimes habeat. Quale eius rei caussa fit ex his, Squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. IIII. ✱. cadmiæ, caræ, singulorum P. VIII. ✱. rosæ quantum satis est ad caram simul cum eis molliẽdam.

De vlceribus quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

χίμετλον hoc genus vlceris dicitur à Græcis, à Latinis Pernio

Fiunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maxime in pueris, & præcipuè pedibus, digitisq; eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocre est. Interdũ pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior est, nõnunquam humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniẽ videtur. In primis multa calida aqua fouẽdum est, in qua rapa decocta, aut si ea non sunt, aliqua verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertũ vlcus, æs quàm maxime calidũ quis pati potest, admouẽdũ est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumẽ, æqua portione cum thure contritum, cum vino adiecto, aut malicoriũ in aqua coctũ, deinde contritũ. Si summa detracta pellicula est, hic quoq; melius lenia medicamenta proficiunt.

De struma, & eius curatione.

Struma quoq; est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriũtur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt, & siue ferro, siue medicam

dicamentis curantur. Pleruq; iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; pòst medicamento est opus. Quibus id quoq; accedit, quod longo spatio detinent. Nascuntur maxime in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoq; fœminarum se reperisse, Chirurgicus Meges autor est. Propter hæc & album veratrum rectè datur, atq; etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quę humorem vel educant, vel dißipent, quorum suprà mẽtio facta est. Adurentibus quoq; quidã vtuntur, quæ exedunt, crustaq; eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus conterant. Quæcunq; autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercẽdum, atque alendum est, donec ad cicatricem perueniat. Quæ cum medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma male habet, eum, si anguem edit, liberari.

De Furunculo, & eius curatione.

F*Vrunculus verò est tuberculũ acutum cum * inflammatione, & dolore, maximeq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, super adparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem vẽtriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiã si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atq; erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamẽtum galbanum est. Sed*

** inflatione*

alia quoq; suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde si non repressit, quodlibet puri mouendo accommodatum. Sit id quidem est, vel resina, vel fermentũ. Expressũ pure, nulla vltrà curatio necessaria est.

De Phymate, & eius curatione.

P*Hyma verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latus patere consueuit. sed inflammatio dolorq; sub eo minores sunt. Vbi euulsum est pus, eodem modo adparet ventriculus, quod in furunculo non inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur, in iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.*

De Phygethlo, & eius curatione.

P*Hygethlon autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddã pustulæ simile est. Dolor distentioq; vehemens est, & maior quam pro magnitudine tumoris: interdũ etiam febricula, idq; tarde maturescit, neq; magnopere in pus cõuertitur. Fit maxime aut in ceruice, aut in alis, aut in inguinibus. Panem, ad similitudinẽ figuræ, nostri vocant. Atq; idipsum quo medicamẽto*

Panis.

tollere

tolleretur, suprà demonstraui. Sed cùm omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectans. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, maximeq; eos, qui ventrem infestarūt. Sępiusq; oculis expositum est, siquidē latius aliquid intumescit ad similitudinē eius, quod phyma vocari proposui, rubetq; cum calore, & paulò post etiam cum duritia, magisq; innocenter indolescit, & sitim vigiliāq; exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehēdi potest, maximeq; vbi altius pus mouetur. Sed cum siti vigiliaq; sentiūtur intus aliquæ punctiones, & quod de subito durius non est, melius est: & quamuis non rubet, coloris tamē aliter mutati est. Quæ signa iam pure oriente nascuntur. Tumor ruborq; multo antè incipiūt. Sed si locus mollis est, auertēdus is materiæ aditus est per cataplasmata, quę simul & reprimunt, & refrigerant, qualia & aliâs & paulò ante in Erysipelate proposui. Si iā durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resoluant: qualis est ficus arida, contusa: aut fex mista cum cerato: quod ex adipe suilla coactu fit, aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiā miscere æquis portionibus ammoniacū, galbanum, propolim, viscum, pondusq; adycere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atq; emplastra quoq; & malagmata idē efficiut, quæ

quæ suprà explicui. Quod per hæc discussum non est, necesse est, maturescat. Idq; quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex qua cocta recte miscetur. Eadē autem hæc in minoribus quoq; abscessibus, quorum nomina proprietatesq; supra reddidi, rectè fiunt. Eademq; omniū curatio, tantummodo distat. Crudum est autē, in quo magis quasi venarum motus est, & grauitas, vt ardor, & distentio, & dolor, vt rubor, & durities. Et si maior abscessus est, horror aut etiam febricula permanet, penitusq; condita suppuratio. Si pro his quæ alibi cutis ostendit, punctiones sunt, vbi ista se remiserit, iāq; cutis prurit, & aut sublinidus, aut subalbidus est, matura suppuratio est, eaq; vbi vel per ipsa medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutriēda sunt. In cæteris quoq; partibus, si vna plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si nō altè penetrauit, si febris non est, si valet corpus, æquè linamēta superuacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec nisi plaga est, imponi debent. Commodè verò vel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctū. Quæ & per se, & mista idonea sunt. Si qua circà duriora sunt, ad ea mollienda, vel malua cōtrita, vel fœni Græci, linive semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deinde impositum est, non astringi, sed modicè deligari debet.*

*iamq; is locus prius erit

Ille

illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conueniuntq; in vulneribus, exposita sunt.

De Fistulis, & earum generibus, & curationibus.

NOnnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex aliis ulcerum generibus Fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni ferè parte corporis, habetq; quædã in singulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectè intus feruntur, aliæ multoq; plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplicés ve ab uno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur, aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginẽ penetrãt, aut ubi neutrũ horũ subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam quædam insanabiles reperiũtur. Expedita curatio est in fistula simplici recenti intra carnẽ, adiuuatq; ipsum corpus, si iuuenile, si firmũ est. Inimica, contraria his sunt. Itemq; si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriás ve, vel ad inania, ut guttur, stomachum, thoracẽ penetrauit. Ad intestina quoq; ea tem

eã tendere semper periculosum, sæpe pestiferũ est. Quibus multũ mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit, et quò tendat, & quàm alte perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an sicciet sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est, id quod disci potest, si iam necne, eò fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si elabitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidẽ, verùm adhuc leuis est. Si inæquale quoq; & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhasit, ipsa sedes docet, peruentumq; esse ad eam ex renixu potest. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices verò hæ sint, an in plures partes diducãtur, cognosci potest ex modo puris, cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio cõuenit, plures sinus esse manifestũ est. Cumq; ferè iuxtà sint caro, & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, mẽbranæq; sunt: genus quoq; puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus leue, album copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidẽ eiusdem, sed tenuius & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. Deniq; etiã

corporis

corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe cum quis aliter decubuit, aliterq; mẽbrũ collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit, testaturq; non solum alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne, & recēs, & simplex est, ac neq; rugosa, neq; caua sede, neq; in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salē, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, ex metallicis aliquid. Exq; eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq; ea parte qua tenuius est, altera antecedēte demitti oportet in fistulā, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo super imponendū, supraq; iniiciendo spongia, in acetū ante demiss[a], solui quinto die satis est. Genusq; victus adhibēdum est, quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est, ex interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ P. I. ✳. gummi P. III. ✳. cadmiæ P. IIII. ✳. atramenti sutorij P. VIII. ✳. Ex quibus aqua coactis collyrium Callus.

* P.I. *rium fit. Aut in quo sunt gallæ* * P. ✳. *æruginis, sandaracæ, aluminis Aegyptij, singulorũ* P.I. ✳. *atramenti sutorij cõbusti* P.II. ✳. *Aut quod cõstat ex chalcitide, & saxo calcis, quibus auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est, adijcitur, eaq; melle cocto excipiũtur. Expeditissimu autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ* P.II. ✳. *conterere, deinde ammoniaci thymiamatis* P.II. ✳. *aceto liquare, eoq; infuso ex ærugine colligere. Idq; ex primis medicamẽtis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis prodere, aut quibus hæc maxime in effectu sunt erodere. Satiusq; est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrij astrictum eò illinere. Scilla quoq; cocta & mista cum calce, callum exest. Si quando verò longior & trãsuersa fistula est, demisso specilla contra principium huius incidi, commodissimum est, & collyriũ* * vtrinq; demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicẽ existimamus, sic tamẽ vt breuis, intraq; carnem sit, collyrio vti non debemus, quòd vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt, isq; ori fistulæ aptandus, inspirandumq;, vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda. Vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt: atq; intus infundendum quicquid*

*vtrinq;

qui-

quid inditum est. Superponẽda sunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt, habẽt aliquid inflammationis. Neque alienum est ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta conijciat, per oricularium clysterem fistulam eluere. Si plus puris fertur, vino: si callus durior est, aceto: si iã purgatur, mulso, vel aqua, in qua eruum coctum sit, sic ut huic quoq; mellis paulũ adijciatur. Fere verò fit, ut ea tunica quæ inter ferramentũ & integram carnem est, victa medicamentis tota exeat, infraq; ulcus puriũ fit. Quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipueq; spõgia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentũ in modum collyrij cõpositum, tinctum melle demitti. Sed celerius id glutinatur, quam impletur. Neque verẽdum est, ne purum corpus puro corpori iuctum, non coëat, adiectis quoq; medicamentis ad id efficacibus, cũ sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in unum eos iungat.* * feramẽ

De Meliceria.

Est etiam ulceris genus, quòd & à favi similitudine μελικηρία à Græcis nominatur, idq; duas species habet. Alterum subalbidum furunculo simile, sed maius, & cum dolore maiore. Quod ubi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus, nec tamen ad iustam maturitatem peruenit. Si diuisum est, multo plus intus corrupti quam in

furunculo apparet, altiusq; descendit. Rarò fit nisi in scapulis. Alterum est minus super corpus emmens, durum, latum, subuiride, subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei. Si inciditur: viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo vt acutam quoque febrem mouere cōsuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinentia, suprà posui. Super alterum, & ea medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic vt ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adiectum, & vna taminia pars quarta fico adiecta: Quòd si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsque ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primum quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quæ impleant.*

*quod in vino coctum

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clauo, curationibusq; eorum.

Sunt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. Acrochordona Græci vocant, vbi sub cute coit aliquid durius

rius, & interdum paulo asperius, coloris eiusdem, infrà tenue, ad cutem latius, idq; modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix vnū tātum eodem tempore nascitur, sed ferè plura maximeq; in pueris, eaq; nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflāmationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. At Thymion nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutē tenue, supra latius, subdurum & in summo perasperum. Idq; summum colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibiq; facile finditur, & cruentatur, nonnunquam aliquantū sanguinis fundit, fereq; circa magnitudinē fabæ Aegyptiæ est, raro maius, interdum perexiguum, modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximeq; ibi sanguinem fundunt. Myrmecia autē vocantur, humiliora thymio, durioraq; quæ radices altius exigūt, maioremq; dolorem mouent, infrà lata, super autem tenuia, minus sanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam lupini modū excedūt. Nascuntur ea quoq; aut in palmis, aut inferioribus partibus pedum. Clauus autē nonnunquam quidem etiā alibi, sed in pedibus tamen maxime nascitur, præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter, doloremq; etiam, si non aliàs, tamen ingredienti mouet. Ex his Acrochordon, siue Thymium sæpe

etiam per se finiuntur: & quo minora sunt, & magis. Myrmecia & claui sine curatione vix vnquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymio clauoq; excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaq; relicta idem rursus * exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideoq; ne excidi quidē sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera medicamentis adurenda sunt. Aliysq; id quod ex fæce vini: myrmecijs id, quod ex alumine, & sandaraca fit, aptissimum. Sed ea, quæ circa sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Deinde postea lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aqua cocta.

ἀκροχορδών. θυμίον. *exit μυρμηκία.

De pustularum generibus, & earum curationibus.

At pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. nam modo circa totum corpus partemúe asperedo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex vrtica, vel ex sudore nascuntur, ἐξανθήματα Græci vocant, eaq; modò rubent, modò colorem cutis non excedunt.

dunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam maiores pustulæ liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, subestq; humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infrà quasi exulcerata caro adparet, * φλυκ̃ταιναι Græcè nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis. Phydracion autem paulo durior pustula est, subalbida, acuta, ex qua ipsa quod exprimitur humidum est. Ex pustulis verò nonnunquam etiam vlcuscula sunt, aut aridiora: & humidiora: & modò tantũ cum prurigine, modò etiam cum inflãmatione aut dolore. Exitq; aut pus, aut sanies, aut vtrũque. Maximeq; id euenit in ætate puerili, rarò in medio corpore, sæpe in eminentibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel sublinida, vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autem vehemens, inflammatio est, & cum adaperta est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est, neq; enim ea faba maior est. Atq; hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Vnde nomen quoque à Græcis ei Epinyctis impositum est. In omni verò pustularum curatione primum est, multum ambulare, atq; exerceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuantibus, eademq; nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc is qui

* φλυκ̃ταιναι

x 3 iam

iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simulq́; super eas nitrũ inspergere, oleoq́; vinum miscere, & sic vngi. Tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si maius pustularum genus occupauit, imponenda lenticula est, detractaq́; summa pellicula ad medicamenta lenia transeundum. Epinyctis post lenticulam rectè herba quoq; sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mista, sic, vt his inuicẽ rosa, atq; intubi succus adijciatur, donec mellis craßitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem pyriten vocant P.V III.*.cũ quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturq́; olei cyathi tres. Sed prius vngi ex cerussa pustulæ debẽt, tũ hoc illini.

De Scabie, & eius curatione.

* aliàs, humor cutis rubicundus

Scabies verò est, * durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitq́; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitq́; in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certe tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν (id est feram) Græci appellant. In hac quoque victus ratio eadem quæ suprà necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, æruginis,

nis, singul. P. I. ✱. *piperis albi, omphacij, singulorum* P. I. ✱. *cadmiæ* P. VIII. ✱. *Aut vbi iam exulceratio est, id quod fit ex sulphuris* P. I. ✱. *ceræ* P. IIII. ✱. *picis liquidæ hemina, olei sextarijs duobus, quæ simul incoquuntur, dum crassitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum autorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Croci quoq;, lycij, æruco, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscētur, et ex passo coquūtur. Idq; omnē pituitā vbiq; sustinet. Ac si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pice liquida mistum, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoq; scabie laborantibus opitulatur.*

De Impetiginis speciebus, & curationibus.

Impetiginis verò species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. Nam & rubet, & durior est, & exulcerata est, & roditur. Distat autem ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet, videnturq; esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resoluuntur, certioribusq; hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est, simile papulæ ferè, sed asperius, rubicundusq;, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute descendunt, rosio maior est, celerius & latius procedit, certioribusq;* **discedūt*

 etiam

etiã nonnunquam prior temporibus & fit, & desinit, Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est: nã & crassior est, & durior, & magis tumet, in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoq; squamosa, sed nigra procedit, & latè, & tardè eminus serpit. In temporibus aut oritur, aut desinit, neq; ex toto tollitur, Nigri cognomen est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: Nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile, squamulasq; habet pallidas, quasdã subalbidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, nonnunquam profluit sanguis. Alioqui verò humor eius albidus est, cutis dura, atq; fissa est, proceditq; latius. Hæc vero omnia maxime genera oriuntur in pedibus, & manibus, atq; vngues quoq; infestant. Medicamentũ non aliud valẽtius est, quam quod ad scabiem quoq; pertinere sub autore Protarcho retuli. Serapion autẽ nitri P. I I. ✱. *sulphuris* P. IIII. ✱. *excipiebat resina copiosa, eoq; vtebatur.*

De Papulis, & eius curatione.

P*Apularum verò duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuiterq; roditur: medium habet pauxillo leuius, tarde serpit, idq; vitium maxime rotundum incipit, eademq; ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturq;*

turá;,ac vehementius & roditur, & rubet, interdum etiam pilos remittit. Quæ minus rotũda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginẽ vertitur: sed leuis papula, etiam si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit. Maior commodissimè murali herba tollitur, si sub ea detrita est. Ut verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitij est: alterum ad idem Myronis, nitri rubri, thuris, singul. P. I. ✱. cantharidũ purgatorum P. II. ✱. sulphuris ignem non experti tãtundẽ, resinę terebinthinę liquidę P. XX. ✱. farinę * lolij seminis, gith cyathos tres, picis crudæ* vnum. * lolij sext.

De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione. III.

Vitiligo quoq;, quamuis per se nullum periculum adferat, tamen fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sunt. Ἄλφος vocatur, vbi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædã quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdũ etiam latius, & cum quibusdã intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadẽ sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, altius descẽdit, in eaq; albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpũt, sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas in quibusdam varijs temporibus & oriuntur, & desinunt. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit. *sext.

Priora curationem non difficillimam recipiunt, ultimum vix unquam sanescit, ac si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari nō potest: itaq; ab hoc quidem abstinendum est. Super id verò, quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sulphure & thure, sic ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Hirenaeum autorem refertur, Alcyonium, nitrum, cuminū, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adiecto aceto. His in sole vitiligo perungitur, deinde nō ita multo pòst, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè quidem Myrone autore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt, sulphuris P. II. ✳. nitri P. IIII. ✳. myrrhae aridae contritae acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum haec inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, cùm simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem insperguntur, tum genus id vitiliginis defricatur.*

*P. ✳. 3. aluminis scissilis P. ✳. 3. nitri P. ✳. IIII. myrti radice cōtrita acetab.

*

LIB

LIBER VI.

De vitiis singularũ corporis partium. CAP. I.

De capillis fluentibus.

DIXI *de his vitijs, quæ per totum corpus orientia, medicamentorũ auxilia desiderant. Nunc ad ea veniã, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit enim vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum ferè fluunt. Nam quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.*

De Porrigine, & eius curatione. CAP. II.

P*Orrigo autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; acutæ resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modò sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoq; modò malo odore, modò nullo accidente, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neq; ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit. Vbi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quàm id quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen*

men ea res nimiũ offendit, quod humore sequente fieri potest, magisq́; si id etiã mali odoris est, caput sæpe radendum est, dein id super adiuuãdum aliquibus ex leniter reprimentibus, quale est nitrum cum aceto, vel ladanũ cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet, cum eo, vt sciamus vtiq; in recenti vitio id inutile esse.

De Sycosi, & eius curatione. CAP. III.

EST etiam vlcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excrescit, & id quidem generale est. Sub eo verò duæ species sunt. Alterum vlcus durum, & rotundum est, alterum humidum, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinosum exit: ex humido plus: & mali odoris. Fit verò vtrunq; in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod callosum, & rotundum est, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super vtrunq; oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum, & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum, terra quoq; eretria ex aceto liquata rectè illinitur.

De Areis, & earum curationibus. CAP. IIII.

AREARUM quoq; duo genera sunt. Commune vtriq; est, quòd emortua summa pellicula pili primum extenuantur, deinde excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odor

odoris, increſcitq; vtrunque in alijs celeriter, in alijs tarde. Peius eſt, quod denſam cutem, & ſubpinguē, & ex toto glabrā ſ᷑cit: ſed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, ſub qualibet figura dilatatur, fit & in capillo, & in barba. Id verò quod à ſerpētis ſimilitudine ὀφίασις adpellatur, incipit ab occipitio, duorum digitorum latitudinē nō excedit, ad aures duobus capitibus ſerpit, quibuſdā etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt, hoc ferè in infantibus. Illud vix vnquā ſine curatione, hoc per ſe ſæpe finitur. Quidam hæc genera ſcarrū ſcalpello exaſperant. Quidā illinunt adurentia ex oleo, maximeq; chartam combuſtā. Quidam reſinam terebinthinam cum tapſia inducūt. Sed nihil melius eſt, quàm nouacula quotidie radere, quæ cum paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neq; antè oportet deſiſtere, quàm frequentem pilum naſci adparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, illini atramento ſcriptorio ſatis eſt.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus. CAP. V.

Pene ineptiæ ſunt, curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex his autem quas ſupra poſui, Vari, Lenticulæq; vulgo notæ ſunt, quamuis rarior ea ſpecies eſt, quàm ſήμιον Græci vocant, cùm ſit ea Lenticula rubicundior, & inæq

*inæqualior. Ἐφηλὶς verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quædam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, Lenticula etiam in alia parte nonnunquàm nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæpretium non est. Sed Vari cōmodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaq; ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendū, & interpositis pluribus horis mane eluendum est, oleoq; leuiter vngendum. Ephelidē tollit resina, cui tertia pars salis fissilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia verò ista, atque etiam ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem autorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, *magmatis, cretæ cimoliæ subcerulæ, nucum amararum, farinæ hordei, atque erui, struthij albi, sertulæ campanæ seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarissimo coquuntur, illitumq; à vespere vsque mane eluitur.*

* *croco-magmatis*

De oculorum morbis, curationibúsque eorum. & primo de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur. CAP. VI.

Sed hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul & vsum

usum, & dulcedinē cōferant, summa cura tuendi sunt. Protinus autē orta lippitudine quadā notæ sunt, ex quibus quid euenturū sit, colligere poßimus. Nam simul ac lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mista est, & ea lacryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor nō durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa, & calida, pituitæ paulū, tumor modicus, idq; in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurū est. Idq; lippitudinis genus minime cum dolore est, sed vix ante vigesimū diem tollitur, nonnunquā per duos menses durat, sed quādoq; finitur. Si pituita alba & mollis esse incipit, lacrymæq; miscentur, aut si simul hæ vtrunq; oculum inuaserūt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. Tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine vllo periculo est. Si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnunquā ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est, vbi super magnū dolorem lacrymæ salsæ, calidæq; eunt, aut etiam si tumore infinito diu lacryma cum pituita profluit. Peius etiamnum eſt, vbi pituita calida, aut liuida eſt, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturno vigilia vrget. Siquidem sub

his

his oculus plerũq; rumpitur, votumq́; est, vt tan tum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula iuuat. Si foras iam ruptus procedit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidũ factũ est, diu manet. At si asperũ crassum est, etiã post curationẽ vestigiũ aliquod relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamẽto, balneo, vino, vetustißimus autor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tẽpora, & caussa parum explicuit, in quibus Medicinæ summa est. Neq; minus in abstinentia, & alui ductione sæpe auxilij est. Hos igitur interdũ inflãmatio occupat, vbi cum tumore in his dolor est, sequiturq́; pituitæ cursus nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquã vtraque parte moderatior. In eiusmodi causa prima omnium sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die loco obscuro cubare debet, sic vt à sermone quoq; abstineat. Nullum cibum assumere, si fieri potest, ne aquam quidẽ: sin minus, certè quàm minimum eius. Quòd si graues dolores sunt, commodius secundo die, si tamen res vrget, etiam primo sanguis mittendus est, vtique si in fronte venæ tument, si firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus, minus acrem curationem requirit, alium, sed non nisi secundo, tertióue die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat. Satisq́; est vti quiete, & abstinentia. Neque tamen in lippientibus longum ieiunium necessarium est, ne pi-

tuita tenuior atq; acrior fiat. Sed secundo die dari debet id, quod leuissimum videri potest ex his, quæ pituitam faciunt crassiorem, qualia sunt oua sorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoq;, aut panis ex lacte. Insequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit. Sed generis eiusdem, vtiq; vt nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur, nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime necessaria est. Protinus autem primo die croci P. I. ✱. & farinæ candidæ quàm tenuissimæ P. II. ✱. excipere oportet oui albo, donec mellis crassitudinem habeat, idq; in linteolum illinere, & fronti agglutinare, vt compressis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Super inungi verò oculi debent, sic vt croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur: myrrhæ ad fabæ, papaueris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem, eaq; cum passo conterantur, & specillo super oculum inducantur. Aliud idem: Myrrhæ P. I. ✱. mandragoræ succi P. II. ✱. papaueris lacrymæ P. I I. ✱. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. IIII. ✱. acaciæ P. IIII. ✱. gummi P. VIII. ✱. Et hæc quidem interdiu. Noctu verò, quò commodior quies veniat, non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. Nam & pituitam reprimit, & si quid lacrymæ proces-

sit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. Si
graue id, & durum propter magnum oculorum
dolorem videtur, oui & album, & vitellus in
vas defundēdum est, adijciendumq́; eo mulsi pau-
lum, idq́; digito permiscendum. Vbi facta vni-
tas est, demitti debet lana mollis bene carpta,
quæ id excipiat, superq́; oculos imponi. Ea res
& leuis est, & refrigerando pituitam coërcet, &
non exarescit, & glutinari oculum non pa-
titur. Farina quoque ordeacea cocta, & cum
malo cotoneo cocto mista, commodè imponi-
tur. Neque ab ratione abhorret etiam penicil-
lo potissimum vti expresso: si lenior impetus
est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fa-
scia deliganda sunt, ne per somnum cadant, &
hoc superimponi satis est, quia & reponi ab
ipso commode potest: & cùm inaruit, iterum
madefaciendum est. Si tantum mali est, vt so-
mnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum
est, quæ ἀνώδυνα Græci vocant. Satisq́; est pue-
ro, quod erui, viro quod fabæ magnitudinem
impleat. In ipsum verò oculum primo die, ni-
*modica si * immodica inflammatio est, nihil rectè con-*
ijcitur. Sæpe enim potius concitatur eo pituita,
quàm minuitur. A secundo die graui quoque
lippitudini per indita medicamenta rectè suc-
curritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus
ducta est, aut vbi neutrum necessarium esse, ma-
nifestum est.

De

De diuersis oculorum collyriis.

Multa autem malorumq; autorum collyria ad id apta sunt, nouisq; etiā nunc mistu- ris temperari possunt, cum lenia medicamenta & modice reprimentia, facile & varie misceantur. Ergo nobilissima exequar.

Philonis collyrium.

Est igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodij, gūmi, singulorū P.I.*. *papaueris lacrymæ cōbustæ* P.I.*. *Illud scire oportet, hic quoq; omnia medicamēta, singula primū per se teri, deinde misla, iterū adiecta paulatim vel aqua vel alio humore: gummi cum quasdā aliàs facultates habeat, hoc maxime præstare, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.* Gummi

Dionysii collyrium.

Dionysij verò collyrium est, papaueris lacrymæ combustæ, donec tenerescat, P.I.*. *thuris combusti, gummi, singulorum* P.II.*. *spodij* P.IIII.*.

Cleonis collyrium.

Cleonis nobile admodum, papaueris lacrymæ frictæ P.I.*. *croci* P.I.*. *gummi* P.I.*. *quibus cum teruntur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdem valētius: Squamæ æris quod* στόμωμα *appellant,* P.I.*. *croci* P.II.*. *spodij* P.IIII.*. *plumbi & eloti, & combusti* P.VI.*. *gummi tantundem. Eius aliud quoque ad idē est, maxime vbi multa pituita profluit. Castorei* P.*.3. *aloës* P.L.*. *croci** P.L.*. *.P.XI

y 2 myrr

myrrhæ P. I I. ✱. *lycij* P. I I I. ✱. *cadmiæ curatæ* P. V I I I. ✱. *stibis tantundem, acaciæ succi* P. X I I. ✱. *quod cum gummi miscuit, liquidum in pixidicula seruatur. Theodotus vero huic compositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ* P. ✱. *æris combusti & eloti* P. I I. ✱. * *nucleorum palmarum combustarum* P. X. ✱. *gummi* P. X I I. ✱.

* aliàs: nucleos palmarũ cõbustos numero x.

Theodoti collyrium, Achariſtum appellatum.

AT *ipsius Theodoti, quod à quibusdã ἀχάριστον nominatur, eiusmodi est. Castorei, nardi indici, singulorum* P. I. ✱. *lycij* * P. ✱. *papaueris lacrymæ tantundem, myrrhæ* P. I I. ✱. *croci, cerussæ elotæ, aloës, singulorum* P. I I I. ✱. *cadmiæ botryodis elotæ, æris combusti, singulorũ* P. V I I I. ✱. *gummi* * P. V I I I. ✱. *acaciæ succi* P. X X. ✱. *stibis tantundem, quibus aqua pluuialis adijcitur.*

* P. I I.

P. XVIII.

Cythion vel Tephrion collyrium.

PRæter hæc ex frequentißimis collyrijs est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P. I. ✱. *papaueris lacrymæ* P. I I. ✱. *cerussæ elotæ* * P. I I I. ✱. *spumæ elotæ* P. V I I I. *Quæ aquæ ex aqua pluuiali conteruntur.*

* P. V I I I spumæ elotæ.

* P. X I I I I

Euelpidis, collyrium, Trygodes nominatum.

EVelpides autem qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipse cõposuerat, Trygodes nominabat: Castorei P. I I.

P. II. ✳. lycij, nardi, papaueris lacrymæ, ſingulorum P. I. ✳. croci, myrrhæ, aloes, ſingulorum P. IIII. ✳. æris combuſti* P. VIII. ✳. cadmiæ, & ſtibis, ſingulorum P. XII. ✳. acaciæ ſucci P. XXVI. ✳. gummi tantundem. Quo grauior verò quæq; inflammatio eſt, eo magis leniri medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At ſi neq; medicus, neq; medicamentum praſto eſt, ſæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad ipſum facto infuſum, id malum lenit. Vbi verò aliquis releuatus eſt, iamq; curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leniores futuras diſcutiunt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè ex oleo perfricatus, diutiusq; in cruribus & feminibus, multaq; calida aqua fouere oculos, deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere, ne quo frigore afflatúve lædatur: poſthac cibo paulo pleniore, quàm ex eorum dierum conſuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus, neq; effuſe neque timide, vt neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, leniantur q; intus latentia acria. Sed ſi quis in balneo ſenſit maiorem oculorum perturbationem quàm attulerat, quod incidere his ſolet, qui manente adhuc pituitæ curſu feſtinarunt, quamprimum diſcedere debet, nihil eo die vini aſſumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde cum primum ſatis pituita ſubſtitit iterum ad vſum bal- P. VIIII.

nei

nei redire. Solet tamen euenire nonnunquàm siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitæ cursus finiatur. Quod vbi incidit, iamq; ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consueuerunt. Videlicet hic quoque vt alibi, cum secunda vana fuerint, contrarijs adiuuantibus. Sed antè tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida quàmplurima caput atq; oculos fouere, tum vtrunque penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur, desinatq; sudor, qui necessariò in capite collectus est. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum est sic, vti potiones meracæ sint, obtegendumq; caput, & quiescendum. Sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit, per plures dies idẽ fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducenda est, quo magis superiores partes leuẽtur. Nonnunquã autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His

vtique

vtiq; si vires patiuntur, sanguinẽ mitti: si id fieri non potest, alnũ duci, lõgioremq; inediam indici necessariũ est. Opus autem lenißimis medicamẽtis est. Ideoq; Cleonis collyrio quidã quod ex duobus antè positũ est, vtuntur. Sed optimũ est Nilei. Neq; de vllo magis inter omnes autores cõuenit.

Nilei collyrium omnium optimum.

ID habet nardi Indici, papaueris lacryma, singulorum P.I.✱. *gummi* P.I.✱. *croci* P.I I.✱ *foliorum rosæ recentium* P.IIII.✱. *Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero coguntur. Neq; alienũ est malicoriũ, vel sertulam cãpanam ex vino coquere, deinde conterere, aut myrrham nigrã cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello, aut farinã cum acacia succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoq; papaueris adijciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso: in qua antè mel myrti vel rosæ folia decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admouẽda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedẽ suam non est, codẽq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumẽ esse amissum. Deinde futurum, vt inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo qui propior tempori est, incidi oculus debet: vt effuso pure & inflammatio, ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea*

facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui album oui misceatur. Ac si indurnit & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus foede prominebit, excidendum erit, sic ut hamo summa tunica apprehendatur: infra id deinde scalpellus incidat, tantundem medicamenta erunt coniicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoq; oculo utendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fixus est.

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis oculis modo ab interiore, modo ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, ut acria quae laeserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his utendum, quae aduersus inflammationes proposita sunt. Atq; hic quoq; Nilei collyrium optimū est: si tamen carbunculus in exteriore palpebrae parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen, ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

De pustulis oculorum & curatione earum.

Pustulae quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam seruanda sunt, quae de sangui-

sanguine, & quiete suprà posui. Sin serius quàm ut sanguis mitti possit, aluus tamen ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, utiq; victus ratio seruanda est. Medicamentis autem hic quoq; lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

*Phyletis collyrium, ad pustulas oculorum. *φιλαλῆθες.

ID quoq;, quod* Philetis vocatur, huic aptum est, Myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum P.I.✻.plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P.IIII.✻.stibis cocti, amyli singulorum P.XVI.✻. spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorũ P.VIII. ✻. Quæ aqua pluuiali excipiuntur. Usus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte est. *Philalethos

De vlceribus oculorum & eorum curatione, & de διὰ βαλάνου, collyrio.

EX pustulis vlcera interdum fiunt, eaq; recẽtia aque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & ijsdem fere quæ suprà in pustulis posui. Fit quoq; proprie ad hæc quod* diabalanu vocatur. Habet æris combusti & eloti papaueris lacrymæ frictæ, singulorum P.I.✻.spodij eloti, thuris, stibis, combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P.II.✻. *διὰ βάλανου

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

EVenit etiam, ut oculi vel ambo, vel singuli, minores fiãt, quàm esse naturaliter debeant. Idq; & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoq; ijsdem lenibus medicamẽtis ex mu-

liebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maxime corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaq; omni modo caussa, quæ lacrymas excitet, curaq; domesticorum, quorum etiam si quid tale incidit, eius notitia subtrahendum: atque acria quoq; medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

GEnus quoq; vitij est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. Id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cū ex malo corporis habitu fiat, raro non vltrà procedit. Sed fere tempore interposito, pituita cursus acerrimus sequitur, exulceratisq; vehemēter oculis, aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducēda, caput ad cutem tondendum, diuq; quotidie ieiunis perfricādum. His, ambulationibus, alijsq; exercitationibus diligēter vtendum, gargarizandūq; ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouēdum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinoq; pingui vtēdum, bibendumq; liberalius quàm edēdum est. Medicamenta verò intus quidem lenia danda sunt, ne acriorem pituitam concitēt. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos & prohibere ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spuma nitri P.I.✳. sandaracæ P.I.✳. vuæ tamuniæ P.✳.I. simul teruntur, adijciturq; vetus oleum pari portione, atq; acetum, donec ei mellis crassitudo sit.*

* *Aliâs, ne acriores pituitæ concitentur.*

De

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicaméris curantur, & de Andreæ collyrio, & de *diacerato. *διὰ κέρατ☉.

Hactenus oculorum morbi lenibus medicamentis*nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationẽ desiderãt, ferèq; ex inflãmationibus nata sunt, sed finitis quoq; his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neque alienum est illini frontem compositione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. ✱. cerussæ, stibis, singulorum P. II. ✱. spumæ argenti & coctæ, & elotæ P. III. ✱. Sed & ea spuma ex aqua pluuiali coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conterũtur. His illita fronte, cataplasma quoq; super iniiciendũ ex farina quæ frigida aqua coacta sit, cuiq; aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoq;, inciso vertice, rectè accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lacrymæ, singulorum P. ✱. ceruini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IIII. ✱. thuris P. XII. ✱. Hoc collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατ☉ nominatur. Quotiescunq; non adiicio quod genus humoris adiiciendũ sit, aquam intelligi volo. *curãtur

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

Ad

AD idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lacryma, & albi piperis, singulæ vnciæ sunt, gummi libra, æris combusti P.I.✱. *Inter has autem curationes post intermissionem aliquā prosunt balneum & vinū. Cumq; omnibus lippiētibus vitādi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipue quibus tenuis humor diu fertur. Quod si iam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorē reddunt, sicut in hoc genere materia maxime promptū est, confugiendū est ad ea, quę quia ventrē, corpus quoq; astringūt.*

De oculorum vlceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

AT vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut caua, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo quod Similion nominatur.

Smilion collyrium.

HAbet æruginis P.I I I. ✱. *gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorū* P.X V I.✱. *Quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.*

Phynon collyrium Euelpidis.

Aliâs, Pyrron, vel Pyrrina.

*ID quoq; Euelpidis, quod * Phynona adpellabat, huic vtile est: Croci* P.I.✱. *papaueris lacrymæ, gummi, singulorum* P.I I.✱. *æris combusti & eloti, myrrhæ, singulorū* P.IIII.✱. *piperis albi* P.VI.✱

P. VI. ✻. *Sed ante linitum hoc vngendum est.*

Sphærion collyrium Euelpidis.

ID quoq; eiusdē, quod Sphariō nominabat, eodē valet. Lapidis hematitis eloti P. II. ✻. *piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhę, papaueris lacrymæ, singulorū* P. III. ✻. *croci* P. IIII. ✻. *gummi.* P. VIII. ✻. *Quæ cum vino amineo cōterūtur.*

Liquidum Euelpidis collyrium.

LIquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant, hæc, æruginis P. ✻. *minij combusti, atramenti sutorij, cinamomi, singulorū* P. III. ✻. *croci, nardi, papaueris lacrymæ, singulorū* P. I. ✻. *myrrhæ* P. II. ✻. *æris combusti* P. III. ✻. *cineris ex odoribus* P. IIII. ✻. *piperis grana*✻ XV. *Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus vnum fit. Idq; medicamentum vetustate efficacius fit.* ✻ V.

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

CAua verò vlcera commodissime implent ex his quæ suprà posita sunt, Spharion, & id quod✻ *Philetis vocatur. Idem Spharion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optime succurrit.* ✻ aliàs, Philaletis, φιλαλήθους

Hermonis collyrium.

EST etiam collyrium quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem autorem, habet piperis longi P. I. 3. ✻. *albi*✻ P. ✻. *cinnamomi, costi, singulorum* P. I. ✻. *atramenti sutorij,* ✻ P. V.

nardi,

nardi, casiæ, castorei singulorum P.II.*.*galla* P.V.*.*myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorum* P.VIII.*.*papaueris lacrymæ* P.XII.*. *aloës, æris combusti, cadmiæ, singulorum* P.XVI. *.*acaciæ, stibis, gummi, singulorum* P.XXV.*.

De cicatricibus oculorum, quæ ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant, & de Asclepia, & Canopite & Pyxino, collyriis.

F*Actæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitijs periclitantur, ne aut cauæ, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest, eas implere, id quod spharion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lacrymæ* P.I.I. *.*sagapeni, opopanacis, singulorũ* P.III.*.*æruginis* P.IIII.*.*cumini* P.VIII.*.*piperis* P.XII. *.*cadmiæ elotæ, cerussę, singulorum* P.XVI.*. *At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopitę collyrium quod habet cinamomi, acacię, singulorum* P.I.*.*cadmię elotę, croci, myrrhę, papaueris lacrymę, gummi, singulorum* P.II.*.*piperis albi, thuris, singulorum* P.III.*.*æris combusti* P.IX.*.*cum aqua pluuiatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: Salis foßilis* P.IIII.*.*ammoniaci, thymiamatis* P.VIII.*. *papaueris lacrymæ* P.XII.* *cerussæ* P.XV.*. *piperis albi, croci siculi,* **singulorum* P.LII.*.*gummi* P.XIII.*.*cadmiæ elotæ* P.IX. *.*Maxime tollere cicatricem videtur, id quod habet gummi* P.III.*. *æruginis* P.I.*. *crocomagm*

* *Aliás, singulorũ* XXXI.

magnatis P. IIII. ✱.

De alio genere inflammationis oculorum.

Est etiam genus inflãmationis, in qua si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium, multaq; aqua calida caput atq; oculos fouere, gargarizari ex lenticula, vel ex fici cremore, inungi acribus medicamẽtis, quæ suprà comprehensa sunt, maximeq; eo quod Spharion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoq; vtilia sunt, quæ ad extenuandã aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem inflammatio oculorum fere sequitur, interdum maior, interdum leuior, nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinem ipsam auget, fitq; ea in alijs breuis, in alijs longa, & quæ vix vnquàm finiatur. In hoc genere valetudinis quidã crassas duraśq; palpebras, & ficulneo folio & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt, versasq; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neq; nisi in magna vetustaq; aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius cõdẽ ratione victus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo frequẽtiore, multaq; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autẽ sumemus acres, & extenuantes.

Cæsarianum collyrium.

At medicamẽtum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorij P. I. ✱. *mi-*

syos

ſyos P..piperis albi P.V.*. papaueris lacrymæ, gummi, ſingulorũ P.II.*. cadmiæ lotæ P.III.*. ſtibis P.VI.*. Satisq; conſtat, hoc collyrium aduerſus omne genus oculorum valetudinis idoneũ eſſe, exceptis his quæ lenibus* nutriuntur.*

* *Aliàs, curantur*

Hieracis collyrium.

ID quoq; quod Hieracis nominatur, ad aſpritudinem poteſt: Habet myrrhæ P.I.. ammoniaci, thymiamatis P.II.*. æruginis raſæ P.IIII.*. cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneum eſt etiam id quod Canopite eſt, & id quod Similion vocatur, & id quod pyxinum, & id quod Sphærion. Si compoſita medicamẽta non adſunt, felle caprino, vel quam optimo melle ſatis commode aſpritudo curatur.*

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST etiam genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant: neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum, & cum dolore quodam graueſcunt, & noctu prægraui pituita inareſcunt: quantoq; minor generis huius impetus, tanto finis minus expeditus eſt. In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lauari ſæpe, ibiq; deſudare, multaq; frictione vti neceſſarium eſt. Cibi neq; qui implent, neq; nimium acres apti ſunt, ſed inter hos medij. Mane vbi concoxiſſe manifeſtum eſt, non alienum eſt ex ſinapi gargarizare, tum deinde caput atq; os diutius* perfricare.*

* *inhæreſcunt*

* *Aliàs, defricare*

Rhin

Rhinion collyrium.

Collyrium verò aptissimũ est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhę P. I. ✱. papaueris lacrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singul. P. I. ✱. lapidis hæmatitis, lapidis phrygij, licij, lapidis scissilis, singulorũ P. II. ✱. æris combusti P. IIII. ✱. Ac pyxinum quoque eodem accommodatum est.

Ad oculos scabros, collyria.

Si verò scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consueuit, potest prodesse Rhinion, id quod suprà positum est: potest similiter prodesse id quòd habet æruginis rasæ, piperis longi, papaueris lacrymæ, singulorum P. ✱. II. piperis albi. gummi, singulorum P. ✱. IIII. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. VI. ✱. Nullum tamen melius est quam Euelpidis, quod Basilicon nominabat. Habet papaueris lacrymæ, cerussæ, lapidis Asij, singulorum P. II. ✱. gummi P. XIII. ✱. piperis albi P. IIII. ✱. croci P. VI. ✱. psorici P. XIII. ✱. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur, sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idq; in vas fictile additum, & contectum ficulneis folijs sub terra reponitur, sublatumq; post dies viginti rursus teritur, & sic appellatur. Verum in basilico quoque collyrio conuenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non ✱lenibus medicamentis curantur. Vbi non sunt autem medicamenta composita, scabros angulos

ψωρικοῦ descriptio, quę eadem fere & à Doscoride tradi- tur.

✱leuibus

Z leuant

leuant & mel & vinum. Succurritq́; & his, & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit: Nam cum fere fit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic, & si quid prodit humoris, extrahitur, & si quid iuxta est, repellitur.

Ad Caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

Caligare verò oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatemúe aliam consueuerunt. Si ex reliquijs lippitudinis id vitium est, adiuuat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adiuuat id quod ex crocomagmate fit.

διὰ κρόκου collyrium.

Proprie etiam ad id componitur, quod dia crocou vocant: habet piperis P. I. ⋇. *croci cilicis, papaueris lacryma, cerussæ, singulorum* P. II. ⋇. *psorici, gummi, singulorum* P. IIII. ⋇.

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem aut aliam imbecillitatem fit.

At si ex senectute, aliáue imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quàm optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partē vnam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Vtilia quoq; huic medicamēta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæq́; ad extenuādas cicatrices suprà comprehensa sunt. Cuicunq́; verò oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione

tione atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput, & quidem irino, donec insudet, velandumq; postea, nec detegendum antequam sudor, & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus, interpositisq; aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

S*Vffusio quoq; (quam Græci ὑπόχυσιν nominant) interdum oculi* * *potentiæ, qua cernit, se opponit. Quod si inueterauerit, manu curandu est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in temporibus venas adurere, gargarizando pituitã euocare, suffumigare oculos acribus medicamentis, inungere expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.* *pituitæ

De resolutione oculorum, quæ Paralysis dicitur.

A*C ne resolutio quidẽ oculorum, quã παράλυσιν Græci nominãt, alio victus modo, vel alijs medicamentis curanda est. Exposuisse tatum genus vitij satis est. Igitur interdu euenit, modo in altero oculo, modo in vtroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distetione nervorum, qua vehemẽter oculus ipse concussus est, ut his neque quoquam intendi poss t, nec omnino consistat: sed huc illucúe sine ratione moueatur, ideoq; ne conspectum quidem rerum præstet.*

De Mydriasi oculorum.

NOn multū ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur & dilatatur, aciesq; eius hebescit: ac penè difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque verò, id est, & paralysi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorū præcepta sunt, paucis tantū mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrū adijciendum est, melle inungi satis est. Quidā in posteriore vitio calidis aquis vsi releuatiq; Quidam sine vlla manifesta caussa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cum aliquandiu nihil vidissent, repētina profusione alui lumē receperūt. Quo minus alienū videtur, ex recēti re & interposito tēpore medicamētis quoq; moliri deiectiones, quæ omnem noxiam materiā in inferiora depellant.

De imbecillitate oculorum.

PRæter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidem interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet* sanguine iocinoris, maxime hircini: si minus, caprini: vbi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam ijsdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contritò semine portulacæ mel adijciunt, eatenus ne id ex specillo distillet, eoq; inungunt.

*aliàs humore iosin.

Exerc

Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus ijsdem, his quoq; utendum est.

Ad oculos, qui extrinsecus offenduntur, cum sanguine suffusi sunt.

ET hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus verò interdum si ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquũ statum redeat, celeberrimeq; hirundinis. Vnde etiã locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine, ut sic hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax columbæ & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimus teri debet, sic ut ei paulatim oleũ adijciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autẽ recognitis omnibus, quæ medici quoq; prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex his, quæ suprà cõprehensa sunt, oculi vitiũ esse, quod nõ simplicibus quoq; & prõprijs remedijs submoueri possit.*

*Armenius legendũ, ut subaudiatur lapis.

De aurium morbis, & curationibus. CAP. VII.

HActenus in oculis ea reperiũtur, in quibus medicamenta plurimum poßint. Ideoq; ad aures trãseundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquãto maius periculum est: nam vitia oculorum intra ipsos nocẽt. Aurium inflammationes doloresq;, interdum etiam ad dementiam mortemq; præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehemẽtius malum est, caput tondere, idq; irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigiliaq; dolor exigit, vt sanguis quoq; mittatur. Si id aliquæ caussæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoq; calida subinde mutata proficiunt, siue fœni Græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Recte etiam subinde admouentur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. Si vehemens inflammatio somnũ ex toto prohibet, adijci cataplasmata debent, papaueris, corticis fricti atq; contriti, sic vt ex his pars dimidia sit, eaq; tum simul ex passo misto decoquatur. In aurem verò infundere aliquod medicamentũ oportet, quod semper antè tepefieri conuenit, commodißimeq; per strigilem instillatur. Vbi auris repleta est, super lana mollis

lis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentū verò est & rosa, & radicum arundinum succus, & oleum in quo lubrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita verò ad inflammationem doloremq́; leniendum hæc fere sunt: Castorei, papaueris lacrymæ pares portiones conteruntur, deinde adijcitur his passum. Vel papaueris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus, sic teritur, vt inuicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id quod amarum in ægyptia faba est, cōteritur rosa adiecta. Quibus myrrhæ quoq; paulum à quibusdam miscetur, vel papaueris lacrymæ, aut thus cū muliebri lacte vel amararum nucum cum rosæ succo. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lacrymę pares portiones cū passo. Vel croci P. I. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. *. 3. quibus cùm teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idq; ex primis medicamētis est. Vel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papaueris lacrymæ ex aceto, singulorum P. I I. *. spumæ lycij P. I I I I. *. Quæ contritæ passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant, atq; ita reponuntur. Vbi vsus requiratur, rursus idem medicamentum adiecto passo, specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunq; crassius medicamentum est, quàm vt in aurem instillari pos-

sit, adyciendum eum esse humorē, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit. Si verò pus quoq; aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum vnguētum, aut porri succus cum melle, aut centaureæ succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus: adiecta myrrhæ exigua parte. Rectè etiam miscentur myrrhæ (quam στακτὴν cognominat) P. I. ✱. croci tantundem, nuces amaræ XV. mellis sesquicyathus. Quæ contrita, cum vtendum est, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoq; medicamenta quæ oris exulcerati caussa componuntur, æque vlcera auriū sanāt. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad autorem Erasistratum refertur, piperis P. ✱. croci P. I. 3. ✱. myrrhæ, misyos cocti, singulorum P. II. ✱. æris cōbusti P. II. ✱. Hæc ex vino terūtur. Deinde vbi inaruerunt, adyciuntur passi heminæ tres, & simul coquuntur. Cum vtendum est, adycitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci P. I. ✱. gallæ P. I. ✱. omphacis P. I. ✱. succum punici mali. Est Menophili validum admodum, quod ex his constat, piperis longi P. I. ✱. castorei P. I I. ✱. myrrhæ, croci, papaueris lacrymæ, nardi syriaci, thuris, malicory, ex Aegyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum P. I I I I. ✱. Quibus, cum teruntur, adycitur acetum quàm acerrimum, donec crassitu-

do in his passi fiat. Est Cratonis, cinamoni, casiæ, singulorũ P.I.✱. lycij, nardi, myrrhæ, singul. P.I.✱. aloës P.II.✱. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miscentur. At si multum puris, malusq; odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorũ P.II.✱. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. Ubi uẽdum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaueris lacrymæ, acaciæ succi par põdus miscetur, hisq; adijcitur hyoscyami succi dimidio minor quam unius ex superioribus portio, eaq; trita, ex vino diluuntur. Per se quoq; hyoscyami succus satis proficit. Cõmune vero auxilium aduersus omnes aurium casus, iamq; usu comprobatũ Asclepiades composuit. In eo sunt cinamomi, casiæ, singulorum P.I.✱. flores iunci rotundi, castorei albi piperis longi, amomi, myrobalani, singulorũ scrupuli duo, thuris masculi, nardi syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorum P.II.✱. Quæ separatim contrita, rursus mista ex aceto conteruntur, atq; ita condita, ubi utendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est, Polybij sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priore libello cõtinetur. Quòd si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, musto vino per oricularium clysterem eluere, & tum infundere vinum austerum cum rosa mistũ, cui spodij paulum sit adiectum, aut lycium cum lacte, aut her-

bæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cũ exigua parte myrrhæ. Si sordida quoq; vlcera sunt, melius mulso eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tõdẽdũ est, & multa calida aqua perfundendũ, & gargarizandũ, & vsq; ad lassitudinẽ ambulandum, & cibo modico vtendum est. Si cruor quoq; ex vlceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbę sanguinalis, aut acacię adiecto. Quòd si super vlcera caro increuit, eaq; mali odoris saniẽ fundit, aqua tepida elui debet: tamẽ infundi id, quod ex thure & ærugine, et aceto, & melle fit, aut mel cũ ærugine incoctũ. Squama quoq; æris cũ sandaraca contrita per fistulam rectè instillatur.

Aduersus aurium vermes.

VBi verò vermes orti sunt, si iuxtà sunt, protrahendi oriculario specillo sunt. Si longius, medicamẽtis enecandi, cauendumq; ne postea nascantur. Ad vtrunq; proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partem prouocabuntur, vnde facillime educi possunt.

Ad compressa aurium foramina.

SI foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm optimum addendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho &

& dimidio, æruginis rasæ P. I I. ✱. adijciendum est, incoquendumq́; & eo utendum. Iris quoque cum melle idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P. I I. ✱. myrrhæ cum melle & fellis taurini, singulorum P. I I. ✱. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

VBi verò grauius aliquis audire cœpit, quod maxime post longos capitis dolores euenire consueuit. In primis aurē ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cū mulso nitri paulū. Atq; ubi crusta a corpore iam recedit, eluēda auris aqua tepida est, quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahatur. Si sordes æque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si duræ sunt, aceti & cum eo nitri paulū conijciendum est. Cumq; emollitæ sunt, eodē modo elui aurē purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attondendū idem, & leniter, sed diu perfricādum est: adiecto vel irino vel laureo oleo, sic ut virilibet paulu aceti misceatur: tum diu ambulādum, leniterq́; post unctionem aqua calida caput fouēdu. Cibuq; utendu ex imbecillißima, & media materia, maxiq́; assumēda dilutæ potiones, nōnunquā gargarizandu est. Infundendum autē in aurē castoreū cū aceto, & laureo oleo, & succo

radi

radiculæ corticis. Aut cucumeris agrestis succus, adiectis contritis rosæ folijs. Immaturæ quoque uuæ succus cum rosa instillatus, aduersus * *sorditatem satis proficit.*

* sorditatem

Ad sonitum aurium intra seipsas.

Aliud vitij genus est, ubi aures intra seipsas sonant. Atq; hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimũ est, ubi id ex grauedine est. Peius, ubi ex morbis, capitisúe longis doloribus incidit. Pessimum, ubi magnis morbis venientibus, maximeq; comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionem, gargarizationemq́ pertinet, eadem facienda sunt. Cibis nõ vtendum nisi extenuantibus. In aurẽ dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoq; cũ aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factũ in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoq́; nouo metu terret, in aurẽ dari debet castoreum cũ aceto, vel irino, vel laureo oleo, aut huic mistum castoreum cũ succo nucum amararum, aut myrrha & nitrũ cũ rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoq; proficit victus ratio. Eademq́; facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiore quoq; diligentia: & preterea donec his sonus finiatur, a vino abstinendum.

nendum. Quòd si simul & sonus & inflammatio est, laureum oleum coniecisse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur, quibus quidam vel castorcum, vel myrrham miscent.

Ad ea quæ in aurem inciderunt extrahenda.

Solet etiā interdum in aurem aliquid incidere ut calculus, aliquódve animal. Si pulex intus est, cōpellendū eo lanæ paulū est, quò ipse is subit, et simul extrahitur. Si nō est secutus, aliúdve animal est, specillū lana inuolutū in resinā quàm glutinosissimā, maximeq; terebinthinā demittendum, idq; in aurem inyciendū, ibiq; vertendum est. Vtiq; enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendū est, aut hamulo retuso paulum recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodē modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admota id commode elidūt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoq; collocatur media inhærens capitibus vtrinq; pendētibus, superq; eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulam emineat. Tum malleo caput tabulæ, quod a pedibus est, feritur: atq; ita concussa aure, id quod inest, excidit.

De Narium morbis, & curationibus. CAP. VIII.

Nares verò exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidæ, id est spongia expressa atq; admota. Fit & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda

vle

nendumq́; ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaq́; id comprehendendum, caputq́; velandum est. Quòd si grauior is dolor est, vtiliter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super maxillas iniyciuntur, & ore humor calidus cũ medicamentis aliquibus continetur, sæpiusq́; mutatur. Cuius rei caussa & quinq; folij radix, in vino misto coquitur, & hyoscyami radix, vel in posca, vel in vino misto coquitur, sic vt paulum his salis adijciatur, & papaueris non nimiũ: aridi cortices, & mãdragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus vtiq; vitandũ est, ne quod haustũ erit deuoretur. Ex populo quoq; alba, cortex radicis in hũc vsum in vino misto rectè coquitur, & in aceto cornu ceruinum rasum, & nepeta cũ teda pingui: ac ficus itẽ pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle, ex quibus cum ficus decocta est, is humor percolatur. Specillum quoq; lana inuolutum in calidum oleũ demittitur, eoq́; ipso dens fouetur. Quinetiã quædam quasi cataplasmata in dentẽ ipsum illinuntur. in quẽ vsum ex malo punico acido atq; arido, malicorij pars interior cum pari portione, & gallæ & pinei corticis conteritur, misceturq́; his miniũ: eaq́; contrita aqua pluuiatili coquuntur. Aut panacis, papaueris lacrymæ, peucedani, vuæ taminiæ sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotũ est, nihilominus supra maxillam, ceratum, quale supra posui, esse

esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrha, cardamomi, sing. P.I. ✱. croci, pyrethri, *ficorum partes, singulorum P.IIII. ✱. sinapis P.VIII. ✱. contrita linteolo illinunt, imponuntq; in humero partis eius qua dens dolet. Si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore. Idq; dolorem leuat: & cum leuauit, protinus submouendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coëgit, non est necesse. Sed cum omnibus fomentis, quæ suprà posita sunt, adijciendæ quædā valentiores compositiones sunt, quæ dolorem leuant, quales hæ sunt. Habet autem papaueris lacrymæ P.I. ✱. piperis P.II. ✱. sóreos P.X. ✱. quæ contrita galbano excipiuntur: idq; circundatur. Aut Menemachi maxime ad maxillares dentes, in qua sunt croci P.I. ✱. cardamomi, thuris fuligi nis, ficorum* partes, pyretri, singulorum P.IIII. ✱. sinapi P.VIII. ✱. Quidam autem immiscent pyretri, piperis, elaterij, singulorum P.I. ✱. aluminis scissilis, papaueris lacrymæ, vuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, sing. P.II. ✱. Quòd si dolor eximi eum cogit, & piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen, dentem findit, isq; forte stans excidet. Et plani piscis, quam pastinacam nostri, τρυγῶνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq; excipitur, quæ denti circundata hunc soluit. Et alumen scissile in id foramen contectum

* ficorum pinguium, fortasse legendū, aut paruarum

* paruarum, vel pinguiū: vt suprà.

Pastinaca.

A demitt

demitti commodius est, quia sic dente seruato, dolorem leuat. Hæc à Medicis accepta sunt. Sed agrestium experimento cognitũ, cum dens dolet, herbam mentastrum cum suis radicibus velli debere, & in peluem conijci, supraq; aquam infundi, collocariq; iuxta sedentem hominẽ vndiq; veste contectum, tum in peluem candentes silices demitti, sic vt aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore vaporem excipere, vt suprà dictum est, vndiq; inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur. & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

De Tonsillis, & eorum cura. CAP. X.

SI verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerũt, caput velandum est extrinsecus, is locus vapore calido fouendus, multa ambulatione vtendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumq; est ex reprimentibus. Radix dulcis. *Radix quoq; ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo, mulsove decocta idem præstat. Leniterq; quibusdam medicamentis eas illini non alienum est, quæ hoc modo fiunt: Ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis crassitudo sit, tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. II. * per se conteruntur, paulatimq; his adijciuntur vini lenis cyathi duo, mellis vnus, deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur. At eiusdem succi sextarius eodem modo coquit*

quitur, atq; eadē ratione trita ei adyciuntur hac: Nardi* P. ✱. omphacij P. I. ✱. cinamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. ✱. Eadem autem hac & auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoq; in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tanta inflāmatio est ut spiritū impediat, in lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neq; adsumendum quicquā præter aquā calidam est. Aluus quoq; ducēda est. Gargarizandum ex fico & mulso. Illinendū mel, cum omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquanto diutius, vapor aquæ calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur tumores, incidēdi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidem tumor & exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adyciendum est, illinendaq; vlcera hoc medicamento. Passi quamdulcissimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adijcitur thuris P. I. ✱. croci, myrrhæ, singulorum P. I. ✱. leniterq; omnia rursus feruescunt. Vbi plurima vlcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atq; hic quoq; cibis lenibus opus est, quibus adyci dulce vinum potest. * P. V.

De Oris vlceribus, & curationibus, & quę Antheræ sunt. CAP. XI.

VLcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ suprà po-

capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutissimè durant. Videndumq́; est, num contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideoq́; limandus est.

De parodontidibus gingiuarum tuberculis, deq; alus vlceribus gingiuarum. CAP. XIII.

Aldus con iungit hoc caput cum præceden te, neq; titulum ad dit.

Solent etiam interdu iuxta dentes in gingiuis tubercula quædā oriri dolentia, παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mistis sale fossili, cōbusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituita satis profluat. In maiore verò inflammatione ijsdem medicamentis vtendum est, quæ ad vlcera oris supra posita sunt: & mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas antheras vocari dixi, demittendumq́; id inter dentem & gingiuam: quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq́; ceratū. Si suppuratio se ostēdet, diutius eo vapore vtendum erit, & continendum ore calidū mulsum, in quo ficus decocta sit. Itemq́; subcrudum incidendū, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si maior is tumor est, cōmodius totus exciditur, sic vt ex vtraque parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fouere eodem vapore. Si maior est, lenticulæ cremore: vt ijsdem medicamentis, quibus cætera vlcera

ulcera oris curantur. Alia quoq; ulcera in gingiuis plerumq; oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrit. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumq; eum ore continere. Fit etiam interdum, vt ex gingiuæ vlcere, siue *parodontides sint, siue non sint, diutius pus feratur. Quod aut dente corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse, maximeq; id per fistulã venire consueuit, vbi incidit, locus aperiendus, dens eximẽdus: testa ossis, si qua excessit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerum curatione cõprehensum est. Si verò à dentibus gingiuæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Vtile est etiã pyra, aut mala non permatura mãdere, & ore eum humorẽ continere. Idẽq; præstare non acre acetum in ore retentum potest. *παρόδοντις fuit, siue non fuit

De Vuæ morbo, & curatione. CAP. XIIII.

VVæ vehemens inflãmatio terrere quoq; debet. Itaq; in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur: & si id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caputq; super hæc velandum, & sublimius habendũ est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine scißili, sic vt cuilibet eorũ mel adijciatur. Est etiam medicamentum huic aptũ, quod Andronium appellatur. Constat ex his, alumine scißili, squama æris rubri, atramẽto sutorio, galla, myrrha, misy. Quæ per se contrita mi- Andronium

ſtaq; rurſus paulatim adiecto vino auſtero teratur, donec his mellis craßitudo ſit: vbi horum aliquo illita vna eſt, chelidoniæ quoq; ſucco per cochlear illita vna maxime prodeſt. Fere multa pituita decurrit, cumq; ea quieuit, ex vino calido gargarizandum. Quòd ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eiq; adijcere frigidã aquã ſatis eſt, eãq; aquam cochleario exceptam ipſi vnæ ſubijcere. At mediocriter eam tumentem aqua quoq; frigida, eodem modo ſubiecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoq; eſt, vel cum laſere, vel ſine eo hac curatione vna ſubiecta eſt.

De Cancro oris. CAP. XV.

SI quando autem vlcera oris cancer inuaſit, primo conſiderandum eſt, num malus corporis habitus ſit, eiq; occurrendum, deinde ipſa vlcera curanda. Quòd ſi in ſumma parte id vitium eſt, ſatis proficit anthera humido vlceri arida inſperſa: ſicciori cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combuſtæ partes duæ, auripigmenti pars vna. Si penitus malum deſcẽdit, chartæ combuſtæ partes tres, auripigmenti pars quarta. Aut pares portiones ſalis fricti, & iridis frictæ. Aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Neceſſarium autem eſt linamentũ in roſa tingere, & ſuper adurentia medicamenta imponere, ne vicinum & ſanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum ſalem conijciunt, donec tabeſcere deſinat: deinde id acetum

tum coquunt, donec exiccetur, eumq; salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum inijcitur, & ante & post os diluendū est, vel cremore lenticulæ, vel aqua in aqua aut eruum, aut olea, aut verbenæ decoctæ sint sic, vt cuilibet eorū paulum mellis misceatur. Acetum quoq; ex scilla retētum ore, satis aduersus hæc vlcera proficit. Ex aceto cocto sali, sicut suprà demonstratū est, rursus mistum acetum. Sed & diu cōtinere vtrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quod si puer est, cui id incidit, specillum lana inuolutū in medicamentum demittendum est, & super vlcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et si dolor in gingiuis est, mouenturq; aliqui dētes, refici eos oportet: nam curationes vehementer impediunt. Si nihil medicamēta proficiēt, vlcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere cōmodius est. Et id quidem æque adustum atq; excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingiuarum verò ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum vstione nudantur. Neq; enim postea caro increscit. Imponēda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

De Parotidibus, quæ sub auribus oriuntur.

CAP. XVI.

HÆc in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis vero auribus oriri παρωτίδες solent, ...

modo in secunda valetudine ibi inflammationi oria, modo post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est. Itaq; nullam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primum reprimentium experimentum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturariq; & quàm primum aperiri commodius est.

De Vmbilici prominentis curatione.

CAP. XVII.

AD Vmbilicos verò prominentes, ne manu ferroq; vtendum sit, ante tentandum est, vt abstineant, aluus his ducatur, imponatur super vmbilicum id, quod ex his constat: Cicutæ & fuliginis, singulorum P. I. ✶, cerussæ elotæ P. IIII. ✶. plumbi eloti P. VIII. ✶. ouis duobus, quibus etiam solani succus adijcitur. Hoc diutius impositum esse oportet, & interim conquiescere hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.

De obscœnarum partium vitiis, & curationibus. CAP. XVIII.

PRoxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, cum omni ferè medicorum volumine atque sermone iactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius lo- * accommodata. *quentium* commēdata sunt: vt difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta seruan-*

seruantibus. Neq; tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, vt omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ inuitissimus quisq; alteri ostendit.

De Colis morbis, & curationibus.

Igitur si ex inflammatione Coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi vero glans contecta est, oriculario quoq; clystere inter eam, cutemq; aqua calida infrenda est. Si mollita sic & extenuata cutis, ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic vt cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adijciatur. Sursumq; coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione eius necessarium est. Isq; homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aqua tantum a siti vindicari. Postero die rursus adhibendum ijsdem rationibus aquæ fomentum est, & cum vi quoque experiundum, an cutis sequatur. Eaq; si non parebit, leuiter summo scalpello concidenda erit. Nam cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur. Siue autem hoc modo victa erit, siue nunquam repugnauerit, vlcera vel in cutis vlteriore parte, vel in glande vltráve eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccáve sint, aut humida, &

purulen

purulenta. Si sicca sunt, primùm aqua calida fouenda sunt: deinde imponendum lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodẽ, aut cum rosa butyrum. Si leuis ijs humor inest, vino eluenda sunt, tum butyri, & rosæ mollis paulum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adijcienda est, eoq; vtendum. Aut si pus ex his profluit, ante omnia elui mulso calido debent. Tum imponi piperis P.I.✱. myrrhæ P.II.✱. croci, misyos cocti, singulorum P. II.✱. Quæ ex vino austero coquũtur, donec mellis craßitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, vuæ madẽtiori, nariumq; vlceribus accommodata est. Aliud ad eam piperis P.I.✱. myrrhæ P.I.✱. croci P.II.✱. misyos cocti P.I.✱. æris combusti P.II.✱. primum ex vino austero conteruntur, deinde vbi inaruerunt, iterum teruntur ex paßi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci craßitudinem habeant. Aerugo quoq; cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera suprà comprehensa sunt, curant. Aut Erasistrati compositio, aut Cratonis rectè super purulẽta naturalia imponitur. Folia quoq; oleæ ex nouem cyathis vini coquuntur. His adijcitur aluminis scißilis P. IIII.✱. lycij P.VIII.✱. mellis sesquicyathus. Ac si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem dum inflammatio manet, quale suprapositum est, cataplasma suprà dare, & quotidie vlcera eadem ratione curare. Quòd si pus

& mul

& multum, & cũ malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, vt ei mellis paulũ adyciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubiũ decoquendum est, eoq; humore eodem modo cum melle vtendum, imponendaq; eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic, vt ei paulum mellis adyciatur. Quidam vlcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lytio ex vino curant. Si verò vlcus latius atq; altius serpit, eodem modo elui debet. Imponi verò, aut ærugo, aut omphacium cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, myrrhæ, aut croci, aluminis scißilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. ✱. minij sinopici P. II. ✱. Quæ per se singula primum teruntur, deinde iuncta iterũ melle adiecto, donec liquidi cerati crassitudinẽ habeant: tum in æneo vase leniter coquũtur, ne superfluant. Cũ iam guttæ indurescũt, vas ab igne remouetur, idq; medicamentũ, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autẽ per se etiam ad fistulas vtile est. Solet etiam interdum ad neruos vlcus descendere, profluitq; pituita multa, sanies tenuis maliq; odoris, non cocta, aut aquæ similis, in qua caro recens lota est. Doloresq; is locus & pũctiones habet. Id genus quãuis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curãdum est, quale est emplastrũ τέτραφάρμακον ex rosa liquatum, sicut thuris quoque paulum e[illegible]

misceatur. Aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit, suprà verò à me positum est. Præcipuéq; id ulcus multa calida aqua fouendum est, velandumq;, neq; frigori committendum. Interdum autem per ipsa ulcera, coles sub cute exesus, sic ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circuncidenda est. Perpetuumq; est, quoties glans, aut ex cole aliquid vel excidit, vel abscinditur, hanc non esse seruadã, ne cõsidat, ulceriq; agglutinetur, ac neq; reduci possit postea, & fortasse fistulã quoq; urinæ includat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocãt, circa glandẽ oriũtur, quæ vel medicamẽtis vel ferro adurũtur: & cum crustæ exciderũt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De Cancri, qui in cole nascitur, curatione.

HAec citra cancrũ sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupauit, protinus specillum subijciendum, eaq; incidenda est, deinde oræ vulsella prehendendæ: tum quicquid corruptum est, excidendum, sic ut ex integro quoq; paulum demat, idq; adurendũ. Quoties quid vstum est, id quoq; sequitur, ut imponenda lenticula sit, deinde ubi crustæ exciderunt, ulcera sic, ut alia, curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeq; id quod ex calce, chalcite, auripigmento componitur. Si medicamenta vincũtur, hic quoq; scalpello quicquid corruptum est, sic

sic ut aliquid etiam integri trahat, præcidi debet. Illud quoq; æque perpetuum est, exciso cancro vul nus esse adurendum. Sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustæ occalluerunt, magnum periculum est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leniter resoluantur. At si vel volês aliquis, vel imprudens, dum ingreditur, immaturæ crustas deduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parū valet, decurrendum est ad medicamēta, quæ sanguinē supprimunt. Si ne hæc quidē succurrat, aduri diligēter & timide debet, neq; ullo postea motu dādus eidē periculo locus est.

De Phagedæna in cole nascentis curatione.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri solet, in quo minime differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est, & si parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigricies est, quæ non sentitur, & serpit, ac si sustinuimus, usq; ad vesicam tendit, neq; succurri postea potest. Sed in summa glande circa fistulam urinæ est, prius in ea tenue specillum demittendum est, ne claudatur: deinde ferro adurendum. Si vero alte penetrauit, quicquid occupatum est præcidēdum est. Cæterum eadem, quæ in alijs cancris, facienda sunt.

De Carbunculo, qui cole nascitur.

Occalle

OCcallescit etiam in cole interdum aliquid, idq; omni penè sensu caret, quod ipsum quoq; excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, vt primum apparet, oriculario clystere eluendus est. Deinde ipse quoque medicamentis vrendus, maximeq; chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle. Vbi is excidit, liquidis medicamentis vtendum est, quæ ad ora vlceris componuntur.

De Testiculorum morbis, & eorum curatione.

IN testiculis verò, si qua inflammatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittẽdus est, à cibo abstinendum, imponendum ex faba farina ex mulso cocta, cum cumino contrito ex melle cocto. Aut cõtritum cuminũ cum cerato ex rosa facto. Aut lini semen frictum, cõtritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso, aut lilij radix contrita. Aut si ijdem induruerunt, imponi debet lini vel fœnigraci semẽ ex mulso coctũ, aut ex cyprinoceratũ: aut simila ex vino cõtrita, cui paulum croci sit adiectum. Si vetustior durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tumẽt, sanguinem mitti necessarium est, magisq; si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quæ cum cumino componũtur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. ✱. resinæ pineæ, gummi, singulorũ P. I I. ✱. vuæ taminiæ sine seminibus P. IIII. ✱. mellis quantũ satis sit ad ea cogẽda. Quòd si ex ictu testiculis aliquid desit

desit, fire quoq; increscit, neq; aliter succurri potest, quàm si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

De Rhagadiis, & Condylomate, & Hæmorrhoidibus, aliisq; ani morbis, & curationibus eorum: & primo de Rhagadiis.

ANus quoq; multa tædijq; plena mala recipit, nec in se multum abhorrentes curationes habet. At primũ in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis exciditur, ῥαγάδια Græci vocãt. Id si recens est quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Colũbina quoq; oua coquenda sunt, & ubi induruerunt purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic ut inuicem utroq; aliquis utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est, aut hyssopum recens miscendũ cum cerato liquido ex rosa facto. Aut eidem cerato liquido plumbum elotum adijciendum. Aut resinæ terebinthinæ myrrhæ, aut spuma argẽti vetus oleum. Et quolibet ex his id perungendum. Si quicquid læsum est, extrà est, neq; intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamẽtum superdandum est, & quicquid antè adhibuimus cerato contegendum. In hoc autem casu neq; acribus cibis utendum, neq; asperis, nec aluum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

De Condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadā inflāmatione nasci solet. Id ubi ortū est, quod ad quietē, cibos, potionesq; pertinet, eadem seruari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiā ouis recte tuberculum id fouetur. Sed desidere antè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimētibus. Tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritum vel cotoneū malum, vel malicorij ex vino cocti pars interior, & chalcitis cocta atq; contrita, deinde hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea compositione, quæ habet thuris P.I. ✱. *aluminis scissilis* P.II. ✱. *cerussæ* P.III. ✱. *spumæ argenti* P.V. ✱. *Quibus dū teruntur, inuicē rosa & vinū instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidē fascias habet: cūq; subiectus est, ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conyciuntur, atq; ubi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundataq; circa aluum inter se nouissime modo deligantur. Sed si vetus condyloma iā induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat, æruginis* P.II. ✱. *myrrhæ* P.IIII. ✱. *gummi*. P.VIII. ✱. *thuris* P.XII. ✱. *stibis, papaueris lacrymæ, acaciæ*

cis, sing. P. XVI. ✳. quo medicamento quidam etiã ulcera, de quibus proxime dixi, renouant. Si hoc parum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Vbi consumptus est tumor, ad medicamẽta lenia transeundum est.

De Hæmorrhoidibus.

Tertiũ autem vitiũ est, ora venarũ tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinẽ fundunt, αἱμοῤῥοΐδας Græci vocãt. Idq; etiam in ore vuluæ fœminarũ incidere consueuit. Atq; in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habẽt enim purgationem hanc, non morbum. Ideoq; curati quidam cum sanguinis exitum non haberent inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: impo nere maxime malicoriũ cum aridis rosæ folijs contritum, aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflãmatio, maxime vbi dura aluus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cũ rosæ folijs ex passo subacto: idq; si intus est, digito illinendum: si extrà, super illitum panniculum imponendum est. Ea quoq; medicamenta quæ recẽtibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis verò in hoc casu ijsdem, quibus in prioribus, vtendum est. Si ista parum iuuant, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absu-* *subac

mere. Ac si iam vetustiora sunt, sub autore Dionysio inspergenda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat: Squamæ æris, auripigmenti, sing. P. V. ✱. saxi calcis P. VIII. ✱. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinē fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat multa exercitatione digerenda materia est. Prætereaq; & viris & fœminis, quibus menstrua non proueniunt interdum ex brachio sanguis mittendus est.

Si anus vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

AT si anus ipse, vel os vuluę procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet purúmne id sit, quod prouolutū est, an humore mucoso circundatum. Si purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cū verbenis, vel malicorio incocta. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendumq; fęce vini cōbusta. Vbi vtrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponendaq; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta, tum linteolum, & supèr lana, atque deliganda, cruribus inter se deuinctis.

De vlcere fungo simili, in ano.

*FVngo quoq; simile vlcus in eadem sede nasci solet. Id si hyems est, egelida: si aliud tempus, frigida aqua fouendum est: deinde *spuma æris inspergenda, supraq; ceratum ex myrteo factum, cui paulum squamæ, fuliginis, calcis sit adiectum. Si id hac ratione non tollitur, vel medicamentis*

squama (margin note)

mentis uehementioribus, vel ferro adurendũ est.

De digitorum vlceribus. CAP. XIX.

Digitorum autem vetera vlcera cõmodissime curantur, aut lycio, aut myrrha cocta, cùm vtrilibet vinũ adiectum est. In iisdẽ recedere ab vngue caruncula cum magno dolore cõsueuit, πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundũ in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum quantum eius aridi fuit, tantũdem mellis infundere & radiculam miscere, donec similis croco colore fiat, eoq; illinere. Qui dam ad eundem vsum decoquere simul maluam solent: eum paria põdera aluminis aridi & mellis miscuerint. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fouẽdi aqua ex verbenis, imponendumq; super medicamentũ ita factũ: Chalcitis, malicoriũ, squama æris excipiũtur fico pingui leniter cocto ex melle. Aut chartæ cõbustæ, auripigmẽti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto. Aut æruginis rasę P. I. ✳. squamę P. II. ✳. mellis cyatho cogũtur, aut pares portiones miscẽtur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmẽti. Quicquid horũ impositũ est, tegendũ linteolo aqua madefacto est, tertio die digitus resoluẽdus est. Si quid aridi est, iterũ excidendum, similisq; adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgãdus scalpello, tenuibusq; ferramẽtis adurẽdus est, & sicut reliqua vsta curãdus est. At ubi scabri vngues sunt, circũ aperiri debent,

quæ corpus contingunt, tunc super eos ex hac compositione aquæ imponi sandaraca, sulphuris singulorum
* aliàs, P.II.*.nitri, auripigmēti, singulorum* P.II.*.
P.IIII. resinæ liquidæ P.VIII.*. Tertioq; id dic resoluendum est. Sub quo medicamento vitiosi vngues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.

LIBER VII.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid in hoc libro describatur.

TERTIAM esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estq; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis cum multum fortuna conferat, eademq; sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoq; deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, euidens est, omnem profectum, vt aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen plurimum

rum trahere. Hæc autem pars cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parēte omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est. Deinde postea quam diducta ab alijs habere professores suos cœpit, in Aegypto quoq; increuit, Philoxeno maxime autore, qui pluribus uoluminibus hanc partem diligētissime cōprehendit. Gorgias quoq; & Sostratus, & Hieron, & Apollonij duo, & Ammonius Alexandrinus, multiq; alij celebres viri, singuli quædam repererūt. Ac Romæ quoq; non mediocres professores, maximeq; nuper Tryphon pater, & Euelpistus, &, vt ex scriptis eius intelligi potest, horū eruditissimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adiecerūt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec vnquam intremiscente, eaq; non minus sinistra, quàm dextra promptus, acie oculorū acri, claraq;, animo intrepidus, immisericors, sic, vt sanari velit eum, quem accipit, non vt clamore eius motus, vel magis quàm res desiderat, properet, vel min⁹ quàm necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti proprie vendicandū sit, quia vulnerū quoq; vlcerūq; multorum curationes, quas alibi executus sum, chirurgi sibi vendicant. Ego eundē quidē hominē posse omnia ista præstare concipio. Atq; vbi se diuiserunt, eū laudo, qui quàm plurimum

rimū percipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribúsue plus perfici manu, quàm medicamento credo: tum quicquid ad ossa pertinet, quæ deinceps exequi adgrediar, dilatisq; in alind volumē oßibus, in hoc cætera explicabo: propositisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiūt, ad ea, quæ proprias sedes habēt, trāsibo.

De Luxatis. CAP. I.

L*Vxata igitur, in quacunq; parte corporis sunt, quamprimū sic curari debent, vt qua dolor est, eà scalpello cutis crebro incidatur, detergaturq; eodem aduerso profluens sanguis. Quòd si paulò tardius subuenitur, iamq; etiam rubor est, qua rubet corpus, si tumor quoq; accesßit, quacunq; is est, id optimum auxilium est. Tum superdanda reprimentia sunt: maximeq; lana succida ex aceto & oleo. Quòd si leuior is casus est, poßunt etiam sine scalpello imposita eadem mederi. Et si nihil aliud est, cinis quoq; maxime ex sarmentis. Si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.*

De his quæ per se intumescunt, quomodo excidenda, & curanda sint. CAP. II.

V*Erum hoc quidem promptū est. In his autem negotium maius est, quæ per se vitio intus orto intumescunt, & ad suppurationē spectant. Ea omnia genera abscessuū esse alias proposui, medicamentaq; eis idonea executus sum.*

Nunc

Nunc superest, ut dicā in iisdem quæ manu fieri debeant. Ergo priusquam indurescant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet, quæ quicquid illuc male corruptaq; materia coijt, extrahat, idq; iterū tertioq; recte fit, donec omne indiciū inflammationis excidat. Neq; tamen fas non est, nihil cucurbitula agere. Interdum enim, sed raro quicquid abscedit, velamento suo includitur, id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis neruosa est, dicit non nasci sub eo vitio neruū, quo caro consumeretur, sed subiecto iam vetustiore pure callum circundari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, si tunica est, idem si callus est, fieri debet. Neq; ulla res prohibet, etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pure quoq; maturiore hac interdū esse cōsueuit. Ideoq; quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. Sed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutauit. Ergo siue id incidit, siue iam durities est, in hac auxilij nihil est. Et ut aliàs scripsi, vel auertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatē perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. Si pus maturuit in alis quidem & in inguinibus, raro secandum est. Item ubicunq; mediocris abscessus est. Item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est, nisi festinare curantis imbecillitas cogit. Satisq; est cataplasmata efficere, ut per Tunica.

B 5 se pus

*se pus aperiatur. Nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, neruosúsne is locus sit, an non sit. Nam si sine neruis est, candenti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga diutius ad pus euocandū patet, paruaq́; postea cicatrix fit. At si nerui iuxta sunt, *in his periculum est, ne vel distendantur hi, vel membrū debilitent. Necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos verò vltima expectādæ maturitas est, quæ cutem extenuet, eiq́; pus iungat, quò propius reperiatur. Itemq́; *aliam rectā plagam desiderāt in carne, quia fere vehementer cutem extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autē vbi scalpellus admouetur, id agēdū est, vt & quamminime, & quam parcissime plagæ sint: cum eo tamen vt necessitati succurramus, & in modo & in numero. Nam maiores sinus latius interdū etiam duabus aut pluribus lineis incidēdi sunt. Dandaq́; opera, vt imus sinus exitū habeat, nequis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodēdo sinuet. Est etiā in serū natura: vt cutis latius excidenda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, lateq́; se sinus diffundit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eam iam emortuā esse, & inutilem futurā. Ideoq́; excidere cōmodius est, maxime si circa articulos maiores id euenit, cubantemq́;*

*ignis alienū est

* alia

agrum

ægrum fluens aluus *exercuit, neq; per alimenta *exhau- quicquã corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt rit plaga ad similitudinẽ myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. Idq; perpetuum est. Vbicunq; medicus ex quacunq; caussa cutem excidit, pure effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex uino imponenda est. In cæteris partibus, si æquè ea linamenta superuacua sunt, purgationis caussa paulum mellis infundendũ, dein glutinantia super danda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodẽ modo ex vino expressa debet. Quando autẽ linamentis opus sit, quando non sit, aliàs dictũ est. Cætera eadem, incisa suppuratione, faciẽda sunt, quæ vbi per medicamẽta rupta est, facienda esse proposui.

De bonis malisve signis exulceratorum: CAP. III.

PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantũq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, fereq; ijsdẽ quæ in vulneribus exposit- sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibũ non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itemq; habere pus album, leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigiliæ, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequàm sinus carne impleatur, ora carnosa fiunt. Illa quoq; ipsa carne hebete

nes

nec firma, deficere tamen animam, vel ipſa curatione vel poſtea, peßimum omnium eſt. Quin etiã morbus ipſe ſiue ſubito ſolutus eſt, dein ſuppuratio exorta eſt, ſiue effuſo pure permanet, non iniuſte terret. Eſtq; inter cauſas timoris, ſi ſenſus in vulnere rodentiũ non eſt. Sed vt hæc ipſa fortuna huc illúcve diſcernit, ſic medici partiũ eſt, eniti ad reperiẽdam ſanitatẽ. Ergo quoties vlcus reſiluerit, eluere id: ſi reprimendus humor videbitur, vino ex aqua pluuiatili miſto, vel aqua in qua lenticula cocta ſit, debebit. Si purgandũ erit, mulſo: rurſusq́; imponere eadẽ. Vbi iam repreſſus videbitur humor, vlcusq́; purum erit, produci carnem conueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, ſuperq́; imponi ſpongia ex vino & roſa tincta. Per quæ cum caro producatur, plus tamen (vt aliàs quoq; dixi) victus ratio eo confert, id eſt ſolutis iam febribus & cibi cupiditate reddita, balneũ rarum, quotidiana, ſed lenis geſtatio, cibi potionesq́; corpori reficiendo. Apteq; omnia quæ per medicamenta ſuppuratione quoq; rupta ſequuntur, ſed quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſeruata ſunt.

De Fiſtulis. CAP. IIII.

ADuerſus Fiſtulas quoq;, ſi altius penetrãt, vt ad vltimas demitti collyrium non poſſit, ſi tortuoſæ ſunt, ſi multiplices, maius in manu quàm in medicamentis præſidium eſt, minusq; operæ eſt, ſi ſub cute tranſuerſæ feruntur, quàm ſi recte

rectè intus tendunt. Igitur si sub cute transuersa fistula est, demitti specillum debet, supraq; id ea incidi: si flexus reperiuntur, hi quoq; simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex toto callus est, superq; fibula danda, & medicamentũ quo glutinetur. At si rectà subter tẽdit, vbi, quò maxime ferat, specillo exploratũ est, excidi is sinus debet, dein fibula oris cutis iniicienda est, & æquè glutinãtia medicamẽta superdanda sunt. Aut si corruptius vlcus, ꝙ interdum osse vitiato fit, vbi id quoq; curatũ est, pus mouentia. Solent autem inter costas fistulæ subter exire, ꝙ vbi incidit, eo loco costa ab vtraq; parte decidenda & eximẽda est, ne quid intus corruptũ relinquatur: solẽt vbi costas transierunt, septum id, quod transuersum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnunquã spiritus eo, cum humore quasi bullãte prorumpit, maximeq; si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cæteris verò quæ circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt, cæteris quæ ad vulnera accommodantur, vti licet. Optime tamen sicca linamenta, vel si purgãdum aliquid videtur, in melle tincta imponũtur. Ventri nullũ os subest, sed ibi perniciosæ admodum fistulæ fiunt, adeo vt Sostratus insanabiles esse credid

diderit. Id nō ex toto ita se habere vsus ostēdit. Et quidē (quod maxime mirū videri potest) tutior fistula est contra iecur, & lienē, & ventriculum, quàm cōtra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locū faciat. Cuius experimento moti quidā autores parum modum rei cognouerūt. Nam vēter sæpe etiā telo perforatus, prolapsaq; intestina conduntur, & oras vulneris sutura cōprehendunt, quod quemadmodum fiat mox indicabo. Itaq; etiā vbi tenuis fistula abdomē perrumpit, excidere eam licet, suturaq; oras coniungere. Si verò ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi magna vi vtiq; ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo vbi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rūpitur illa sutura, atq; intestina soluūtur. Quo fit, vt pereundū homini sit. Sed non omni modo res ea desperationem habet. Ideoq; tenuioribus fistulis adhibēda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriā etiamnū animaduersionem desiderāt ea, quæ in ano sunt. In hac demisso specillo, ad vltimū eius caput incidi cutis debet, dein nouo foramine specillū educi lino sequente, quod in aliā eius partem ob idipsum perforatū coniectum sit. Ibi linum prehendendū, vinciendumq; cum altero capite est, vt laxe cutem, quæ super fistulam est, teneat. Idq; linum esse debet crudum, & dup.

& duplex triplexve, sic tortũ ut unitas facta sit. Interim autẽ licet negotia agere, ambulare, lauari, cibũ capere perinde atq; sanißimo. Tãtummodo id linum bis die saluo modo ducendũ est, sic ut subeat fistulã pars quæ superior fuerit. Neq; committendum est, ut id linum putrescat. Sed tertio quoq; die nodus resoluẽdus est, & ad caput alterum recens linũ alligãdum, eductoq; vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendũ. Sic enim id paulatim cutem, quæ suprà fistulam est incidit, simulq; & id sanescit, quod à lino relictũ est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinat, astringere cutẽ lino debet, quo celerius secet, noctuq; penicillo tenuia quædã intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extẽditur. Sed hæc dolorem mouent. Adÿcitur celeritati* sic, ut tormẽto quoq; si & linũ & id quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur, ex his quibus callũ excedi posui. Poterit tamẽ fieri ut ad scalpelli curationẽ etiam illo loci veniẽdum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidẽda cutis est, ut media inter eas habenula tenuis admodum eÿciatur, ne protinus ora coëant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quàm paucißima superinÿcienda sunt, omniaq; eodem modo facienda, qui in abceßibus positus est. Si verò ab uno ore plures sinus erunt, rectè fistula scalpello erit incidenda, ab eo cæteræ quæ

*sicut

quæ iam patebũt lino excipiendæ: si intus aliqua procedet, quò ferrũ tuto peruenire nõ poterit, collyriũ demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiusmodi casibus, siue manu siue medicamentis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diuq; aqua: vbi iam caro increscit, tum demũ & balneis raris vtẽdũ erit, & cibis corpus implẽtibus.

De Telis è corpore extrahendis.

Tela quoq; quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negotio sæpe eijciuntur. Suntq; quædã difficultates ex generibus eorum, quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in quã tetendit. Illic viam qua redeat, ipsum sibi fecit. Hic à scalpello accipit. Nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non alte telum insedit, & in summa est, aut certe magnas venas & loca neruosa non transijt, nihil melius est, quàm quà venit, id euellere. Si verò plus est per quod telo reuertendũ, quam quod perrumpendũ est: iamq; venas neruosq; id trãsijt, *caq; *commodius est aperire quod superest, *itaq; extrahere. Nam & propius petitur & tutius euellitur, & in maiore membro si medium mucro transijt, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinq; medicamento fouetur. Sed si retro telum recipiendũ est, amplianda scalpello plaga est, quo facilius id sequatur, quoq; minor oriatur inflãmatio: quæ maior fit, si ab illo ipso telo dum redit,*

dit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplietur. Summa autē vtraq; parte & habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumq́; scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est, tum quoq; eodem modo & eadē cura habita, ne sub eo quod eximetur, aliquid eorū ledatur, quæ tuēda esse proposui. Hæc communia sunt. Propria quædam in singulis telorum generibus subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facile in corpore quàm sagitta conditur, eademq́; altissime insidit. Hæc autem eueniūt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa in angusto est. Sæpius itaq; ab altera parte, quàm ex qua venit recipiēda est, præcipueq́; quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, quam si contrà trahuntur. Sed inde aperta via, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ Ψ. Deinde vbi apparuit, si mucro, si arūdo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte adprehendi & extrahi possit. Si iam illa decidit, solumq́; intus ferrum est, mucro vel digitis adprehendi, vel forfice, atq; ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaq;

breuia & tenuia sunt, forfice ibi comminui debẽt, vacuumq́; ab his telum educi: si ea maiora valentioraq́; sunt, fissis scriptorijs calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum verò telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoq; ingens vulnus adijciamus. Euellendum est ergo genere quodã ferramenti, quod Dioclẽũ Græci graphiscum vocant, quoniam autorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosq́; medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinq; deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus leuiterq́; extrema in eam partẽ inclinata, quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa dimittitur. Deinde vbi ad imũ mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telũ foramine suo excipiat. Cum in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti partis alterius vncis, simul & ferramentum id extrahunt & telum. Tertiũ genus telorum est, quod interdum euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute, integrũ intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idq́; quod inest, eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit, in osse vsq; eo mouendum est, donec is locus

tius laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manus vel forfice telum extrahendum est, quæ ratio in dentibus quoq; eÿciendis est. Et vix vnquã ita telum non sequitur. Sed si morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramento poterit. Vltimum est, vbi non euellitur, terebra iuxtà forare, ab eo quoq; foramine ad speciem literæ ⩛ contra telum os excidere, sic vt lineæ quæ deducuntur ad telum spectent, eo facto id necesse est labet, & facile auferatur. Inter duo verò ossa si per ipsum articulũ perruperit, circa vulnus duo membra fasciÿs habenisue deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt neruos distendat. Quibus extentis laxius inter ossa spatiũ est, vt sine difficultate telum recipiatur. Illud videndũ est, sicut in aliÿs locis posui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur, eadẽ scilicet ratione quæ suprà posita est. At si venenato quoq; telo quis ictus est, ÿsdẽ omnibus, si fieri potest, etiã festinantius actis adÿcienda curatio est, quæ vel epoto venena, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autẽ ipsius extracto telo medicina non alia est, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. De qua satis alio loco dictum est.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate capitis tuberculis. CAP. VI.

Hæc venire in qualibet parte corporis possunt. Reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaq;

riaq; tubercula oriuntur, γάγγλια μελικηρίδας
& ἀθερώματα nominant, alijsq; etiamnum vo-
cabulis quædam alij discernunt, quibus ego στεα-
τώματα quoq; adijciã. Quæ quamuis & in cer-
uice & in alis & in lateribus oriri solẽt, per se ta-
men non posui, cum omnia ista mediocres differẽ-
tias habeant, ac neq; periculo terreant, neq; di-
uerso genere curentur. Omnia autẽ ista & ex par-
uulo incipiunt, & diu paulatimq; increscunt, &
tunica sua includuntur.. Quædam ex his dura ac
renitentia, quædam mollia cedentiaq; sunt: quæ-
dam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo
permanẽt, fereq; sine dolore sunt. Quid intus ha-
beant, vt coniectura præsagiri potest, sic ex toto
cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. Maxime
tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædã
similia, aut concreti confertiq; pili reperiuntur. In
his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut
tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut
carni hebeti, & cruẽtæ, quibus aliqui colores esse
consuerunt, fereq; ganglia renituntur. Athero-
mati subest, quasi tenuis pulticula. Meliceridi li-
quidior humor, ideoq; pressum circumfluit. Stea-
tomati pingue quiddam, idq; latissime patere con-
sueuit, resoluitq; totam cutẽ superpositam, sic, vt
ea labet, cũ in cæteris sit astrictior. Omnia detrahi
antè, si capillis conteguntur, per mediũ oportet in-
cidere: sed steatomatis tunica quoq; secanda est, vt
effundatur quicquid intus coit: quia non facilè à
cute,

cute, subiecta carne, ea separetur, in cæteris ipsa tunica inuiolata seruanda est. Protinus autē alba & intenta se ostendit. Tū scalpelli manubriolo diducenda à cute & à carne est, eijciendaq; cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lędatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquēda est. Vbi tota exempta est, cōmittendæ oræ, fibulæq; his iniciendæ, & supèr medicamentum glutinās dandum est. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus mouentia adhibenda sunt.

De oculorum vitiis quæ scalpello & manu curantur. CAP. VII.

SEd vt hæc neq; genere vitij neque ratione curationis inter se multum distant, sic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipsa diuersa sunt, & aliter aliterq; curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues grauesq;, quæ vix attollere oculos sinunt, leuesq; pituitæ cursus, sed aßiduos in oculis mouent. Fere verò in pueris nascuntur. Oportet compreſſo digitis duobus oculo, atq; ita cute intēta, scalpello transuersam lineā incidere, suspensa leuiter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & vt locus ei patefactus est, ipsa prorumpat, tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facile autem sequitur. Dein superungi collyrio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur, paucißimisq; diebus cicatricula inducitur. Mole-

ſtius eſt, vbi inciſa veſica eſt. Effundit enim humorem, neq; poſtea, quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri mouendo ſunt.

De Crithe tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra ſuper pilorum locum, tuberculum paruulum naſcitur, quod à ſimilitudine ordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam quod difficulter matureſcit, cōprehenſum eſt. Id vel calido pane, vel cera ſubinde calefacta foueri oportet, ſic ne nimius is calor ſit, ſed facile ea parte ſuſtineatur. Hac enim ratione ſæpe diſcutitur, interdum concoquitur. Si pus ſe oſtendit, ſcalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris eſt exprimi. Eadem deinde vapor. poſtea quoque foueri, & ſuperinungi, donec ad ſanitatem perueniat.

De chalazio palpebrarum.

ALia quoq; quædam in palpebris huic non diſsimilia naſcuntur, ſed neq; vtique figuræ eiuſdem, & mobilia ſimulatq; digito huc vel illuc impellūtur. Ideoq; ea χαλάζια vocant. Hæc incidi debent, ſi ſub cute ſunt, ab exteriore parte: ſi ſub cartilagine, ab interiore. Deinde ſcalpelli manubriolo diducenda ab integris partibus ſunt. Ac ſi intus plaga eſt, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus. Si extrà, ſuperdandum emplaſtrum, quo id glutinetur.

De vngue oculorum, quod πτερύγιον Græcis vocatur.

Vnguis

VNguis verò, quod pterygion Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nunquam ad pupillam quoq; peruenit, eiq; officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuãtur. Si inueterauerit, iamq; ei crassitudo quoq; accesßit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili cõtra medicum is homo collocandus est, vel sic auersus, vt in gremiũ eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitium est, aduersum: si in dextro resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorẽ: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutũ paulũ mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eumq; infigere, atque eam quoq; palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eumq; acu traijcere linum trahente. Deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde, inuicẽ modo remittere, modo attrahere, vt sic & initium eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix vllam recipiat curationem, vel ex angulo quoq; caruncula abscinda-

tur, quæ si vehemẽtius unguis ducitur, sequitur. Ideoq; decipit: ac si abscissa est, patescit foramẽ, per quod postea semper humor descẽdit, *ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utiq; noscendus est, qui ubi satis constitit, non nimiũ adducto unguescalpellus adhibẽdus est, deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum superdandum est, supraq; linteolum & aut spongia, aut lana succida, proximisq; diebus diducẽdus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinẽtur. Siquidẽ id quoq; tertium periculũ accedit, eodemq; modo linamentum imponendum, ac novissime inungẽdum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducũtur. Sed ea curatio* vere esse debet, aut certè ante hyemem. De qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nã duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet, sed utendũ est eo quod incidit, sicut in vulneribus, et in fistulis. Alia in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum & facile est, sicut evenit in iis, quæ & tarde increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectandũ est. Aut si quid magis pressit, melior tamẽ autũnus vel æstas, quàm hyems est. Atq; is ipse medius, iam fractis æstatibus, nõdũ ortis frigoribus. Quo magis autẽ necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoq; maiori periculo subiecta est, & sæpe quo maior plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio servabitur.

*ῥυάδα

*verna

De

De Encanthide, tuberculo.

Ex curatione verò vnguis, vt dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa alijs quoq; de caussis oriri solent. Interdu enim fit in angulo, parum vngue exciso, vel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς Græce nominatur. Excidi hamulo & circumcidi debet, hîc quoq; diligenter temperata manu, ne quid ex ipso abscindat. Tum exiguum linamentum respergendū est, vel cadmia, vel atramento sutorio, inq; eum angulum diductis palpebris inserendum, supraq; eodem modo deligandum, proximisq; diebus similiter nutriendum, tantum vt primis aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

De ancyloblepharo oculorum vitio.

Interdū inter se palpebræ coalescunt, apeririq; non potest oculus. Cui malo solet etiā illud accedere, vt palpebra cum albo oculi cohærescāt: scilicet cum in vtroq; fuit vlcus negligenter curatū. Sanescendo enim quod diduci potuit & debuit, glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον sub vtroq; vitio Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur, sed interdum frustra, nā rursus glutinātur. Experiri tamē oportet, quia bene res sæpius cedit. Igitur aduersum specillū inserendū, diducendaq; eo palpebra sunt, deinde exigua penicilla interponēda, donec exulceratio eius loci finiatur. Aut vbi albo ipsius oculi palpebræ inhæsit, Heraclides Tarētinus autor est,

aduerso scalpello subsecare magna cum moderatione, vt neq; ex oculo, neq; ex palpebra quicquã abscindatur: ac si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidieq; palpebra vertatur, non solũ vt vlceri medicamentũ inducatur, sed etiã ne rursus inhæreat, ipsiq; etiã præcipiatur, vt sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutũ esse neminem memini. Meges se quoq; multa tentasse, neq; vnquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.

De Aegilopa, fistula oculorum.

E Tiamnũ in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quã pituita adsidue distillat, αἰγίλωπα Græci vocant, idq; assidue male habet oculum, nonnũquam etiam exeso ossẽ vsq; ad nares penetrat, idq; interdum naturam carcinomatis habet. Vbi intẽtæ venæ & recuruatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & leui tactu iritatur, inflãmationemq; in eas partes, quæ coniunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nã moriẽ quoq; ea res maturat. Ea verò quibus ad nares tẽdit, superuacuũ: neq; enim sanescũt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, cũ eã non ignotiũ sit esse difficilẽ, quãtoq;* *eo, ne *angulo propius id foramẽ est, tanto difficilior est, quoniã perãgustũ est in quo versari manus possit. Recenti tamen re mederi facilius est. Sed hamulo*

summ

summũ eius foraminis excipiendũ, deinde totum id cauum, sicut in fistulis dixi, usq; ad os excidendum, oculoq; & cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramẽto adurendũ est vehemẽtius. Quod si iam carie vexatum est, quo crassior his squama accedat, quidã adurentia imponunt, ut atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. Quod & tardius & non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris ustis.

De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.

Pilli verò qui in palpebris sunt, duabus de caussis oculum irritare consuerunt. Nam modò palpebræ superioris summa cutis relaxatur, & procidit: quo fit, ut eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit. Modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem hastæ lata, in ignem conijcienda est. Deinde candens sublata palpebra sic, ut eius perniciosi pili in conspectũ curãtis veniant, sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transsuat. Deinde iterum tertioq; usque ad alterum angulum. Quo fit, ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendum medicamẽtum est, quod inflammationem prohibeat, atque ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facilime

autem

autem id genus sanescit: quidā aiunt acu transui iuxta pilos in exteriore parte palpebræ oportere, eâq; transmitti duplicē capillum muliebrē ducentem: atq; vbi acus transijt, in ipsius capilli sinum, quà duplicatur, pilū esse inijciendū, & per eum in superiore palpebræ partem attrahendū, ibiq; corpori adglutinandū & imponendū medicamentū, quo foramen quoq; glutinetur: sic enim fore, vt is pilus in exteriore parte postea spectet. Id primum fieri non potest, nisi in pilo longiore, cū fere breues eo loco nascātur. Deinde si plures pili sunt, necesse est longum tormentum, cum toties acus transuet, magnam inflammationē moueat. Nouissime cum humor aliquis ibi subsit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, vt gluten, quo vinctus est pilus, non resoluatur. Eoq; fit, vt is eò vnde vi abductus est, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequētatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet contecto oculo mediā palpebræ cutem, siue ea superior, siue inferior est, apprehendere digitis, ac leuare, tum considerare quantulo detracto futurum sit, vt naturaliter se habeat. Siquidem hic quoq; duo pericula circunstant: si nimium fuerit excisum, ne contegi oculus non possit: si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quà deinde incidendū videbitur per duas lineas atramento notandum est, sic vt de interiore quę pilos continet, & propiore ei linea aliquid relinquatur quod

quod apprehendere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum, initiumq; faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori: in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq; quod inter duas lineas est excidendum. Deinde ora vulneris inter se simplici sutura committẽda, operiendusq; oculus est: & si parum palpebra descendet, laxanda vtiq;: si nimium, aut astringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidẽda. Vbi secta est, alia sutura adijcienda, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idq; si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia ex aqua frigida expressa supèr deliganda est. Postero die glutinans emplastrum iniiciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

Nonnunquam autem nimium sub hac cura tione excisa cute euenit, vt oculus non contegatur. Idq; interdum etiã alia de caussa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguum, mederi licet, paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus eius

eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ usq; ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. Nã si ea incisa est, palpebra concidit, neq; attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta sit, ut paulum in ima oculi ora descendat, hiante scilicet super plaga, in quam linamentũ conijciendum est, quod & coniũgi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam citet: quæ ubi enim locum impleuit, postea rectè oculus operitur.

De Ectropio.

VT superioris autẽ palpebræ vitium est, quod parum descendit, ideoq; oculũ non contegit, sic inferioris, quod parũ sursum attollitur, sed pendet & hiat, neq; potest cũ superiore cõmitti. Atq; id quoq; euenit interdũ ex simili vitio curationis, interdu etiam senectute, ἐκτρόπιον Græci vocãt. Si ex mala curatione est, eadẽ ratio medicinæ est, quæ suprà posita est, plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendũ est, deinde melle inungendũ, & quarto die vapore aquæ calidæ fouendum inungẽdumq; medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De Staphylomate oculi.

HAec fere circa oculum in angulis palpebrisq; incidere consueuerunt. In ipso autem oculo nõnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, et similis figura acino fit. Unde id σταφύλωμα Græci vocãt. Curat

Curatio duplex est. Altera ad ipsas radices per medium transuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex interiore astringere inter se, quæ paulatim secando id excidunt. Altera in summa parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde spodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album oui lana excipiendum & imponendũ, posteaq; vapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis vngendus est.

De Clauis oculorum.

Claui autem vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum suffusione.

Suffusionis iam aliâs feci mentionẽ, quia cùm recens incidit, medicamentis quoq; sæpe discutitur. Sed vbi vetustior facta est, manus curationem desiderat, quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cuius cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas, ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur. Ea qua parte alba est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic inferior adiuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concaua,

circ

*χοροειδὴς

circà tenuis, vlterioribus partibus ipsa quoq; ple-
nior, quæ *ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ
tunicæ cum interiora oculi cingant, rursus sub his
coëunt, extenuatæq;, & in vnum coactæ, per fora-
men, quod inter ossa est, ad membranam cerebri
perueniunt, eiq; inhærescunt. Sub his autem quà
parte pupilla est, locus vacuus est. Deinde infrà
rursus tenuissima tunica quam Herophilus ἀρα-
χνοειδὴν nominauit. Ea media subsidit, eoq; cauo
cōtinet quiddā, quod à vitri similitudine ὑαλοει-
δὴς Græci vocant. Id neq; liquidū, neq; aridū est,
sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ
color vel niger est, vel cæsius, cum summa tunica
tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore
parte mēbranula includit, sub his gutta humoris
est, oui albo similis, à qua videndi facultas profi-
ciscitur, κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur. Igi-
tur vel ex morbo vel ex ictu concrescit humor sub
duabus tunicis, quà locum vacuum esse proposui:
isq; paulatim indurescens interiori potentiæ se op
ponit. Vitijq; eius plures species sunt, quædam sa-
nabiles, quædam quæ curationem non admittunt.
Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem
verò habet marinæ aquæ, vel ferri nitētis, et a la-
tere sensum aliquē fulgoris relinqt, spes superest.
Si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali
figura in aliam vertit, si suffusioni color cæruleus
est, aut auro similis, si labat, & hac atq; illac mo-
uetur, vix vnquam succurritur. Fere verò peior

est,

est, quo ex grauiore morbo, maioribusúe capitis doloribus, vel ictu vehemētiore orta est. Neq; idonea curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hac media ætas. Oculus quoq; curationi neq; exiguus, neq; concauus satis oportunus est, atq; ipsius suffusionis quædam maturitas est. Expectandum igitur est donec iam non fluere, sed duritiem quadam concreuisse videatur. Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet, pridie ab omnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, lumine aduerso, sic vt contrà medicus paulò altius sedeat. A posteriore autem parte caput eius, qui curabitur, minister cōtineat, & immobile id præstet. Nam leui motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterū lana imposita & deligata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admouenda est, aut acuta, aut fortè non nimium tenuis, eaq; demittenda. Sed rectà est per summas duas tunicas medio loco inter nigrū oculi & angulū temporī propriorē è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neq; tamen timide demittēda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum vētum est, ne mediocriter quidē peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eo ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est. Leuiterq;

D ibi

ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet: ubi deinde eam transiit, vehementius imprimi ut inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadé acu magis cōcidenda, & in plures partes dissipanda est, quæ singulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Post hæc educēda acus recta est, imponendumq; est lana molli exceptū oui album, & supra, quod inflammationē coërceat, atq; ita deuinciendum. Post hæc opus est quiete, abstinentia, lenium medicamentorum inūctionibus, cibo, qui postero die satis mature datur, primū liquido ne maxillæ laborent, deinde inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus est. Quibus ut aqua quoq; diutius bibatur, necessariò accedit.

De Pituita oculorum.

DE pituitæ quoq; tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis agendū est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationē ex manu postulant. Animaduertimus autē quibusdam nūquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam deniq; vitā hominis infestat. Idq; in quibusdā nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen est, nosse oportet, ut alteri succurratur, alteri manus non iniiciatur. Ac primum pertinens curatio est in his qui ab infantibus id vitiū habent,

bent, quia necessario mansurum est usq; mortis diem. Deinde non necessario etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est. Si quidem manu nihil adiuuatur, medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorē pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum interest venæ pituitam emittant, quæ inter caluariam & cutem sunt, an quæ inter mēbranam cerebri, & caluariam. Superiores ferè per tēpora oculos rigant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendūt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt, non potest his, quæ sub osse. Ac ne his quidē succurritur, quibus pituita vtrinq; descendit, quia leuata altera parte, nihilominus altera infestat. Quid sit autē, hac ratione cognoscitur. Raso capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita suspenditur, à supercilijs vsq; ad verticem illini debent. Si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifestum est, sub osse descendere. Si est humor, sed leuior, duplex vitium est. Plurimi tamen ex laborātibus reperiuntur, quos superiores venæ exerceant, ideoq; pluribus etiā opitulari licet. Idq; non in Græcia tantummodo, sed in alijs quoq; gentibus celebre est, adeo vt nulla medicinæ pars magis peregrinationes quoq; exposita sit. Reperti in Græcia sunt, qui nouē lineas cute capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, vna sup eas trans-

 uersa,

uersa, dein duabus super aures, una inter eas itē transuersa, tribus inter verticē & frontem rectis. Reperti sunt, qui à capite recte eas lineas ad tempora diducerent, cognitisq; ex motu maxillarum musculorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent, inductisq; per retusos hamos oris inserērēt linamenta, ut neq; inter se cutis antiqui fines cōmitterētur, & in medio caro incresceret, quæ venas ex quibus humor ad oculos trāsiret, astringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alterā aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebantur, scalpello inciderunt, et pōst sanguine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilominus autē & in temporibus, & inter frontem atq; caluariam eminentibus venis idem candens ferrum admouerunt. Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidē in eiusmodi malo tumēt, sed tamen vt inflentur magisq; se ostendāt, ceruix antè modice deliganda est: tenuibusq; ferramētis, & retusis venæ adurendæ, donec in oculis pituita cursus cōquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur. Valentior tamen medicina est, ubi tenues conditæq; venæ, ideoq; legi non possunt. Eodē modo ceruice deligata, retētoq; ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento not[are] eas contra tēpora & inter ceruicem, ac frontē, deinde ceruice resolutā, quà notæ sunt, venas incidere, & sanguinē mittere.

tere. Vbi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Contra tempora quidem, timide, ne subiecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem verò & verticem, vehemẽter, vt sic squama ab osse recedat. Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem vsq; ad os adurunt, sic vt squamam remittat. Sed nihil melius est, quàm quod in Gallia quoque Comata fit, vbi venas in temporibus & in superiore capitis parte legunt. Adusta quomodo curanda sint, iam explicui. Nunc illud adijcio, neq; vt crustæ decidant, neq; vt vlcus impleatur adustis venis esse properandũ, ne vel sanguis erumpat, vel cito pus supprimatur, cũ per hoc siccescere eas partes opus sit. Per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infricanda medicamẽta esse, quæ sic sanguinẽ supprimãt, ne adurãt. Quemadmodũ autẽ venæ deligendæ sint, quidq; lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices dicam.

De aurium morbis, qui manu & scalpello curantur. CAP. VIII.

VErùm vt oculi multiplicem curationem, etiam manus exigũt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen euenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullum sit, ideoq; audiendi vsu careat. Quod vbi incidit, specillo tentandum est, alténe id repletum,

an in summo tantum glutinatum sit. Nam si altè est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorum, & ex ea mortis periculum sit. Hoc facile curatur. Nam quà cauum esse debet, vel medicamẽtum aliquod imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumq; id patefactum, & iam vlcus purum est, inijcienda eò pinna est, illita medicamento cicatricem inducente, circaq; idem medicamentum dãdum, vt cutis circa pinnam sanescat: quo fit vt ea remota, postea facultas audiendi sit. At vbi aures, in viro puta, perforatæ sunt, & offendunt, traijcere id cauum celeriter candente acu satis, vt leniter eius ora exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare, postea deinde imponere id quod purget, tum quod eum locum repleat, & sic cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est (sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserunt) incidere quod super est ad extremum oportet: supra deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quæ res cum in labris quoq; & naribus fieri poßit, eandem etiam rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisq; ac naribus, quomodo sarciri, & curari possint. CAP. IX.

Curta

CVrta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non recipiunt curationẽ, aut ita per hãc ipsam deformantur, vt minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. In labris verò si nimium cõtracta sunt, vsus quoq; necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neq; enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in leui mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest. Neq; senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neq; in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicina idoneum est, quia nusquã celerius cãcer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi est. Id quod curatum est, in quadratum redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic *repostuimus, in vnum adducere. Si nõ satis iunguntur, vltra lineas, quas ante fecimus aliàs duas lunatas, & ad plagã conuersas immittere, quibus summa tantũ cutis diducatur. Sic enim fit, vt facilius quod adducitur, sequi possit: quod nõ vi cogendum est, sed ita adducendũ, vt ex facili subsequatur, & *dimissum non multũ recedat. Interdũ autẽ ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quẽ reliquit locum, reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda

* resoluimus

* demissum

est. Ergo neq; ex imis auribus, neq; ex medio naso inus venarum partibus, neque ex angulis labrorũ quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autẽ petemus, si quid summis auribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curata esse consuerunt. Sed eadem curatio curãdi est, si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neq; enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neque longè tamen excidi debet, ne inter duas oras libere cutis, utrinque coitus puris fieri poßit. Tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt, utrinque cute apprehẽsa, & quà priores lineæ sunt, ea quoque suturæ inijciendæ sunt. Siccis locis, ut in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In ulteriores verò lunatasq; plagas linamentum dandum est, ut caro increscens vulnus impleat, summaq; cura, quod iam sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fouendum erit vapore aquæ calidæ, rursusq; idem medicamentum inijciendum, fereq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debent.

De Polybi curatione per ferrum. CAP. X.

Polypum verò, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet: adhibita diligẽtia, ne in-

fra

fà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendū est medicamēto, quo sanguis supprimitur, eoq; nares leniter implēda. Sanguine suppresso, linamēto vulnus purgandū est. Ubi purū est, eò pinna eodem modo, quo in aure suprà positū est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittēda, donec ex toto id sanescat.

De Ozæna. CAP. XI.

Id autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curādum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit, cum aliquod in ipsa curatione tormentū habeat. Apud quosdam tamē positum est vel fistilem fistulam, vel enodem scriptorium calamum in narem esse conijciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramētum candens dandum esse ad ipsum os, deinde adustum locum purgādum esse ærugine & melle. Ubi purus est, lycio ad sanitatē perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus posset, & facilius candens ferramētum admoueri. Tum sui narem debere, & adustum quidem ulcus eadē ratione curari. Suturam vero illini vel spuma argenti, vel alio glutinăte.

De oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.
CAP. XII.

D 5 Di

De Dentibus.

IN ore quoq; quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nonnunquam mouentur, modo propter radicũ imbecillitatem, modo propter gingiuarum arescentium vitiũ. Oportet in vtrolibet candens ferramẽtum gingiuis admouere, vt leuiter attingat, nõ vt incidat. Adustæ gingiuæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Vt pus a vlire esse cœperunt, arida medicamenta infricanda sunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, vt gingiua ab eo resoluatur. Tum is cõcutiendus est. Eaq; facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærens cum summo periculo euellitur, ac nonnunquam maxilla loco mouetur. Idq; etiam maiore periculo in superioribus dẽtibus fit, quia potest tempora oculosúe cõcutere. Tum si fieri potest manu, si minus, forfice, dens excipiendus est. Ac si exesus est, antè id foramẽ vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum est, ne sub forfice confringatur. Recta vero forfex ducenda est, ne inflexis radicibus os earum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum eius rei periculum est, vtique in dentibus breuibus, qui fere longiores radices habent. Sæpe enim forfex cum dentem comprehendere non possit, aut frustra comprehendat, os gingiuæ prehendit, & frangit. Protinus autem vbi plus sanguinis profluit, scire licet,

licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo cōquirenda est testa, quæ recessit, & volsella protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labās ossis testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, indurescit extrinsecus maxilla, vt his hiare non possit. Sed imponēdum calidum ex farina aut fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. Tum incidi gingiua debet. Pus quoq; multum profluens, ossis fracti nota est. Itaq; etiā tum id extrahi conuenit. Nonnunquam etiam eo læso, fistula fit, quæ eradi debet. Dēs autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, & altera myrrhæ sit adiecta. Continendumq; ore crebro vinum meracum. Atq; in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vtendum est. At si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi sunt. Continendaq; ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctū, aut in quo galla candens coniecta sit. Si quando etiam in pueris alter dens nascitur quam prior excidat, is qui cadere debuit, circum purgandus & euellendus est, is qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. Quotiescunq; dēte exempto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facta forfice, quam rhizagram Græci vocant, eximenda est. Tonsillas autē, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδας

autem

autem à Græcis appellantur, cum sub leni tunica sint, oportet digito circumradere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere, tum vlcus aceto eluere, & illinere vulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

De Vua.

VVa si cũ inflãmatione descendit, doloriq́; est & subrubiciũdi coloris, præcidi sine periculo non potest. Solet enim multũ sanguinẽ effundere. Itaq; melius est his vti, quæ aliàs proposita sunt. Si verò inflãmatio quidem nulla est, nihilominus autẽ ea vltra iustum modũ à pituita deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itemq́; si ima, liuida, & crassa, summa, tenuis est. Neque quicquã cõmodius est, quã volsella prehẽdere, sub eaq́; quod volumus excidere. Neq; enim vllũ periculũ est, ne plus minusúe præcidatur, cũ liceat tãtũ infra volsellam relinquere, quantũ inutile esse manifestũ est, idq́; præcidere quo longior vua est, quàm esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

De Lingua.

LIngua verò quibusdam cũ subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua volsella prehendenda est, sub eaq́; mẽbrana incidenda, magna cura habita, ne venæ quæ iuxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceãt. Reliqua curatio vulneris, in prioribus posita est. Et plerįq;

plerique quidem ubi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui succisa lingua cum abunde super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeo in medicina etiã ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi convenit.

De Absceſſu ſub lingua.

Sub lingua quoq; interdum aliquid abſcedit, quod ferè conſiſtit in tunica, doloresq; magnos movet: quod ſi exiguum eſt, incidi ſemel ſatis eſt: ſi maius, ſumma cutis uſq; ad tunicam excidenda eſt, deinde utrinq; ora hamulis excipiendæ, & tunica undiq; circundata liberanda eſt: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.

De Labris.

Labra autem ſæpe finduntur, eaq; res habet cũ dolore etiam hanc moleſtiã, quòd ſermo prohibetur, qui ſubinde eas rimas cum dolore diducendo ſanguinẽ citat. Sed has, ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare cõmodius eſt, quæ ad ulcera oris ſiunt. Si verò altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramẽto adurere, quod ſpatha ſimile quaſi transcurrere, nõ imprimi debet. Poſtea facienda eadem ſunt, quæ in auribus aduſtis expoſita ſunt.

De Cervicis vitiis, & curatione. CAP. XIII.

At in cervice inter cutem & aſperam arteriam tumor increſcit, βρογχοκήλην Græci vocant, qua modo caro hebes, modo humor ali-

quis

quis melli aquáve similis includitur, interdū etiā minutis ossibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica cōtinetur, potest adurētibus medicamētis curari, quibus summa cutis cū superiecta tunica exeritur. Quo facto, siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur, tu ulcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est, Medio tumore una linea inciditur usq; ad tunicā, Deinde uitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusq; cū velamēto suo eximitur. Tu aceto cui vel salē vel nitrū aliqs adiecit, eluitur, oraq; una sutura iūgūtur, cæteraq; eadē quæ in alijs suturis supinijciuntur. Leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur: si quādo aūt tunica eximi nō potuerit, intus inspergēda adurētia, linimētisq; id curādū est, cæteris pus mouētibus.*

*exeditur.

De umbilici vitiis. CAP. XIIII.

SVnt etiā citra Umbilicū plura uitia, de quibus propter raritatē intra autores parum constat. Verisimile est autem id à quoque prætermissum, quod ipse non cognouerat, à nullo id quod non uiderat, fictū. Cōmune omnibus est, umbilicum indecore prominere. Causa requiruntur. Megges tres has posuit. Modo intestinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus ijsdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq; modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoq; omenti mentionem omisit. Sed eadem tria

tria causatus, spiritū quoq; interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionē habuit, & eius quod simul & omentū & intestinū habuerit. Quid antē horum sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinum prolapsum est, tumor neq; durus, neq; mollis est, omni frigore cōminuitur: non solū sub omni calore, sed etiā retēto spiritu crescit. Sonat interdū, atq; vbi resupinatus est aliquis delapso intestino ipse desidit. Vbi verò omētum est, cætera similia sunt, tumor mollior ab * ima parte, latus extenuatū in vētrē est, si quis apprehēdit, elabitur. Vbi vtruq; est, indicia quoq; mista sunt, & inter vtrunque mollities. At caro durior est, semperq; etiam resupinato corpore tumet, prementiq; non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato quoq; corpore tumorem in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinā nō admittit. Caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaque omittenda est. Sana excidi debet, idq; vulnus linamentis curari. Humorem quidā vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus ijsdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. At resupinandum quidem corpus esse res ipsa testatur, vt in vterum siue intestinum, siue omentum est, delabatur. Sinus vero vmbi- *vna

licis

licitũ vacuus à quibuſdã duabus regulis exceptus eſt, vehementerq́; eorũ capitibus deligatis, ibi emoritur. A quibuſdã ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtrinq́; lini duobus capitibus diuerſæ partes aſtringũtur. Quod in vua quoque oculi fit. Nam ſi id quod ſupra vinculum eſt, moritur. Adiecerunt quidã, vt antequam vincirent, ſummũ vna linea inciderẽt, exciderẽtq́; quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet, depellerent, tũ deinde vinxerũt. Sed abunde eſt, iubere ſpiritũ continere, vt tumor quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat, tũ imam baſim eius atramento notare, reſupinatoq́; homine digitis tumorẽ eum premere, vt ſi quid delapſum non eſt, manu cogatur. Poſthac vmbilicũ attrahere, & quà nota atramenti eſt, lino vehemẽter aſtringere. Deinde partem ſuperiorẽ aut medicamentis, aut ferro adurere donec emoriatur, atq; vt cætera vſta vlcus nutrire. Idq́; nõ ſolũ vbi inteſtinũ vel omentũ vel vtrũq; eſt, ſed etiã vbi humor eſt, optime proficit. Sed antè quædã viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculũ ſit. Nã curationi neq; infans, neq; aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt, ſed à ſeptimo ferè anno ad quartumdecimum. Deinde ei corpus idoneũ eſt id, quod integrũ eſt. At quod mali habitus eſt, quodq́; papulas, impetigines, ſimiliaq́; habet, idoneũ nõ eſt. Leuibus quoq; tumoribus facile ſubuenitur. At in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni &*

autumn

*id vitiũ

autumnale, & hybernum vitandum est. Ver idoneum maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet. neq; id satis est. Sed aluus quoq; ei ducẽda est, quo facilius omnia quæ excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur.
CAP. XV.

AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere aliàs dixi. Nunc quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub vmbilico fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consuerunt. Quidam cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso, quia quod per ignẽ diuisum est, minus celeriter coit. Ferramentũ autem demittitur, magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittendumq; ita est, vt membranam quoq; transcat, qua caro ab interiore parte finitur, eo tum plumbea aut anea fistula injcienda est, vel recuruatis in exteriorem partem labris, vel in media circũ surgente quodam modo, ne tota intus delabi possit, huius ea pars quæ intrà, paulo longior esse debet, quàm quę extra, vt vltra vlteriore membranam procedat. Per hanc effundendus humor est. Atq; vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas*

*quadam mora

gulas heminas emittendum, donec nullum aquæ veſtigium appareat. Quidam tamen etiã nõ vſta cute protinus fiſtulam recipiunt, & ſuper vulnus ſpongiam expreſſam deligant: Deinde, poſtero die rurſus fiſtulã demittunt, quod recens vulnus paulum diductum patitur, vt ſi quid humoris ſupereſt, emittatur. Idq; bis ita feciſſe contenti ſunt.

De inteſtinorum vulneratorum curationibus.

CAP. XVI.

NOnnunquã autem venter ictu aliquo perforatur, ſequiturq; vt inteſtina euoluãtur. Quod vbi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint, deinde an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatũ eſt, nihil profici poſſe iam retuli. Latius inteſtinum ſui poteſt, non quòd certa fiducia ſit, ſed quòd dubia ſpes certa deſperatione ſit potior. Interdũ enim glutinãtur. Tum ſi vtrũlibet inteſtinũ liuidum, aut pallidum, aut nigrum eſt, quibus illud quoq; neceſſario accedit, vt ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si verò adhuc ea ſui coloris ſunt, cũ magna feſtinatione ſuccurrendũ eſt. Momento enim alienantur externo & inſueto ſpiritu circundata. Reſupinandus autem homo eſt coxis erectioribus. Et ſi anguſtius vulnus eſt, quã vt inteſtina comode recondãtur, incidẽdũ eſt donec ſatis pateat. At ſi iã ſicciora inteſtina ſunt, pluẽda aqua ſunt, cui paulũ admodũ olei ſit adiectũ. Tũ miniſter oras vulneris leuiter diducere manibus ſuis, vel etiã duobus

hamis

bamis mẽbranæ interiori iniectis debet, medicus priora semper intestina, quæ posteriora prolapsa sunt, condere, sic vt orbium singulorum locum seruet. Repositis omnibus, leniter homo concutiẽdus est. Quo fit, vt per se singula intestina in suas sedes diducantur, & inibi concidant. His conditis omentum quoq; considerandum est, ex quo si quid iam nigri & emortui est, forfice excidi debet. Si quid integrum est, leuiter super intestina diduci: sutura autem neq; summæ cutis, neq; interioris mẽbranæ per se satis proficit, sed vtriusq;. Et quidem duobus linis vincienda est spißior, quam alibi: quia rumpi & facilius motu ventris potest, & non æquè magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traijciẽda, eaq; duabus manibus tenẽda, & prius interiori membranæ sutura inijcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorẽ acum immittat. Quo fit, vt ab intestinis ea pars semper acuum longè sit, quæ retusa est. Semel vtraque parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistrã, quũ dextra continuit. Iterũq; eodem modo per oras immittẽdæ sunt. Atq; ita tertio & quarto, deincepsq; permutatis inter manus acubus includenda plaga. Posthæc eadem fila, eadẽq; acus ad cutem transferẽdę. Similiq; ratione ei quoq; parti vtraq; sutura

injcienda, semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus traiectis. Deinde glutinantia injcienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto impressam accedere debere manifestius est, quàm vt semper dicendum sit. Impositis his leuiter deligari venter debet.

De interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda sit. CAP. XVII.

*INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub graui fasce interior abdominis membrana superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoq; ex vtero sæpe euenire consueuit, fitq; præcipuè circa ilia, sequitur autẽ cum superior caro mollis sit, vt non satis intestina contineat, hisq; intenta cutis indecorè intumescat. Atq; id quoq; aliter ab alijs curatur. Quidã enim per acũ duobus linis ad imam basim immissis, sic vtrinq; deuinciũt, quemadmodũ & in vmbilico, & in vua positum est, vt quicquid super vinculum est, emoriatur: quidam mediũ tumorem excidunt, ad similitudinẽ myrtacei folij, quod semper eodem modo seruandum esse iã posui, & tum oras suturæ iungunt. Commodissimũ est autem resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maximè cedat, quia necesse est ea parte rupta membrana sit, quaq; integra est, ea magis obnitatur, tũ qua rupta videbitur, immittenda scalpello * duæ tunicæ sunt, vt exciso medio interiore membranæ vtrinq; recẽtem plagam habeat, quia quod vetus est,*

*duæ lineæ

est, sutura non coit, loco patefacto. Si qua parte membrana non nouam plagam, sed veterē habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum ora eius exulceret. Cætera, quæ ad suturæ reliquam curationem pertinent, suprà comprehensa sunt.

De varicibus ventris.

PRæter hæc euenit, vt in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quàm quę in cruribus esse consueuit, tum eam partem explanaturus, hanc quoq; eò differo.

De Testiculorum natura, & morbis eorum.

CAP. XVIII.

VEnio autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent, quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam medullis habent. Nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent. Dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continētur. Dependent verò ab inguinib. per singulos neruos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum vtroq; bina descendunt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunicæ conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine, alba, quæ * ἐρυτροειδὴς à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret, Darton Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosq; neruos comprehendunt. Atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus

*ἐλλφρ[illegible] ειδὴς.

bus leues, paruuleq; ſunt. Hactenus propria utriq; teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deinde utriq;, omnibusq; interioribus ſinus
Scrotum. eſt, qui iā conſpicitur à nobis, ὄσχεον Græci, ſcrotum noſtri vocāt, isq; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus eſt, à ſuperiore tantum circūdatus eſt. Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſueuerunt. Quæ modo ruptus tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde poſtea pendere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab infirioribus partibus inteſtina debuit, tum pondere eò deuoluitur, aut omentū, aut etiā inteſtinū. Atq; ibi reperta via, paulatim ab in-
*niſum guinibus in inferiores quoq; partes * demiſſum, ſubinde neruoſas tunicas, & ob id eius rei patientes diducit, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci
Hernia. vocāt, apud nos indecorū, ſed commune his Herniæ nomen eſt. Deinde, ſi deſcendit omentū, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſiue inedia fuit, ſiue corpus huc illúcve cōuerſum, aut aliquo modo collocatum. Itemq;, ſi retentus eſt ſpiritus, non magnopere increſcit, tactu verò inæqualis eſt, & mollis, & lubricus. At ſi inteſtinū quoq; deſcen-
*humoris dit, *tumor is ſine inflāmatione modò minuitur, modò increſcit. Eſtq; ferè ſine dolore, & cum conquieſcit aliquis, aut iacet, interdū ex toto deſidit, interdū ſic diuiditur, vt in ſcroto exiguæ reliquiæ

maneant

maneant. At si clamore & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit, frigore omni contrahitur, calore diffunditur. Estq; tum scrotũ & rotũdum, & tactu leue, idq; quod subest, lubricũ est: si pressum est, ad inguen reuertitur, dimissumq; iterum cum quodã quasi murmure deuoluitur. Et id quidẽ in leuioribus malis euenit. Nonnũquam autem stercore accepto vastius tumet, retroq; cõpelli non potest: adfert tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini: nonnunquam stomachus quoq; affectus, primum ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram. Integris verò membranis interdũ eam partem humor distringit. Atq; eius quoq; species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in mẽbranis, quæ ibi circa venas & arterias sunt, vbi hæ grauatæ occaluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, vna sedes est. Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediã & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri vt scilicet nullis discriminibus satis cogniti, hoc quoq; sub eodem nomine, quo priora habẽt. Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum lenior, aut propter famem, aut propter febriculã, maximeq; in pueris, isq; moris

 est,

est, si non nimius humor subest. At si is vehementer increuit, renititur sic, ut uter repletus, & arte astrictus. Venæ quoq; in scroto inflantur, & si digito presſimus, cedit humor, circũfluensq; id quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornúve per scrotum apparet, isq; (quantum in ipso est) sine dolore est. Sedes autem eius sic deprehẽditur. Si inter summam mediamq; tunicam est, cum digitis duobus presſimus, paulatim humor inter eos reuertens subit, scrotum ipsius albidius est. Si ducitur, aut nihil, aut paruulum intenditur, testiculus ea parte neq; uisu, neq; tactu sentitur. At si sub media tunica est, intentũ scrotum magis se attollit, adeo, ut superior coles sub tumore eo dilitescat. Præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur κιρσοκήλην Græci appellant, cũ venæ intumescunt. Hæ quoq; intortæ cõglomeratæq; ad superiorem partem, vel ipsum scrotũ implent, vel mediã tunicam, vel imam. Interdum etiã sub ima tunica circa ipsum testiculũ neruumq; eius increscunt. Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ verò quæ mediæ imæve tunicæ insident, ut magis conditæ, non æquè quidẽ cernũtur, sed tamen etiam uisui subiectæ sunt, præterquàm quòd & tumoris aliquid est, pro venarũ magnitudine & modo: & id prementi magis renititur, ac per ipsos venarũ toros inæquale est: & qua parte id est, testiculus magis insto depẽdet. Cum verò etiam super ipsum testiculũ neruumq; eius,

tius, id malum increuit, aliquanto longius testiculus ipse descēdit, minorq; altero fit, vt pote alimento amisso. Raro, sed aliquando caro quoq; inter tunicas increscit, σαρκοκήλην Graci vocant. Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoq; adfert, & nisi celeriter ea inflammatio cōquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, partesq; ha intumescunt: neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq; indurescit: super hac inguen quoq; nonnunquam varices implent, κιρσοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primò de incisione & curatione inguinis, vel scroti. CAP. XIX.

His cognitis, de curatione dicendum est, in qua quadam cōmunia omnium sunt, quadam propria singulorū. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, qua scalpellum desiderant. Nam qua vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ad species singulas venero. Inciditur autē interdum inguen, interdum scrotum. In vtraq; curatione, homo ante triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendū est, idq; iam pube contegitur, antē radendum est, & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunica infiriores committuntur. Aperiendum autem

tē audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perueniaturq; ad eam, qua media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, vt diductis interuenientibus membranulis simul laxet. Minister autē sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maximè ab inguinibus abducere: primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediā tunicam sunt, si digito deducere nō potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is delapsus ipsi plagæ inuigatur, digitoq; inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde si quæ vitiosa sunt, circuncidenda sunt. In quibus cum multæ venæ discurrāt, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: maiores verò antè longiore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundāt. Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidēda erit, sic, vt alte ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nā quod ad basim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaq; ibi relinquēdum est. Idem in ima quoq; tunica, si læsa est, faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verum infra paulum ea abscindēda, ne læsa abdominis membrana inflammationes moueat. Neq; tamen nimium ex ea sursum relinquendum est, ne postea sinuetur, & se

& sedem eidem malo praestet. Purgatus ita testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo leuiter demittendus est, videndúq; ne sanguis in scrotum descendat, néve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt, quæ pure orto sine vllo dolore excidēt. Ipsi autem plagæ injciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medicamentum quo glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leuiter tantum ponenda sunt, supraq; ea quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida vel spongia. Cætera eadem quæ vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At cum infrà incidi oportet, resupinato homine subjcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehemēter apprehendēdum, & incidendū. Si paruulum est quod nocet, modice, vt tertia pars integra ad sustinendum testiculum infra relinquatur. Si maius est, etiam amplius, vt paulum tantummodo ad imū, cui testiculus insidere poßit, integrū maneat. Sed primo rectus scalpellus, quamleuissima manu teneri debet, donec scrotū ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt transuersa mēbrana secet, quæ inter summam mediamq; tunicam sunt. At si vitiū in proximo est, mediam

tunic

tunicam attingi non oportet. Si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est, sic vt tertia quoq; si illa vitium tegit. Vbicunq; repertũ malũ est, ministrũ ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet, medici digito, manubriolo, vel scalpello diductam inferiorem partẽ tunica extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad similitudinem curuum vocant, incidere. sic vt in eãdẽ intrare duo digiti, index & medius possint. His deinde coniectis, excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumq́; aut effundendum quicquid est noxium. Quancũq; autẽ tunicam quis violauit, illam quoq; debet excidere, ac mediam quidem (vt suprà dixi) quàm altißime ab inguine, imã autem paulo infrà. Cæterum antequam excidantur, hæ quoq; vinciri lino summe debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in alijs quoq; venis, quæ id requisierint. Eo facto testiculus intus reponẽdus est, oræq́; scroti suturis inter se committendæ, neq; paucis, ne parũ glutinẽtur, & longior fiat curatio, neq; multis, ne inflammationem augeant. Atq; hic quoq; videndũ est, ne quid in scroto sanguinis maneat. Tum imponenda glutinantia sunt. Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretũ ex eo decidit, incidi subter id debet, purgatoq; eo spongia acri aceto madens circundari. Deligatur autẽ vulnus omne, quod ex his caussis factũ est.

Si

Si dolor nullus est, quinq; primis diebus non est resoluendum, sed bis die tantum aceto irroranda lana vel spongia. Si dolor est, tertia die resoluendum, & ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ, ubi linamentum, id mutandum est: rosaq; & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflãmatio increscit, adijciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle, vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit, vel ex his mistis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fouendũ, donec scrotũ ipsum & extenuetur, & rugosius fiat. Tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adiecta sit. Quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto: si tener, ex melle coquenda sunt. Neq; dubium est, quodcunq; initium fuit, si magna inflammatio est, quin ea, quæ pus mouet, imponenda sint. Quòd si pus in ipso scroto ortum est, paulum id incidi debet, vt exitus detur. Linamẽtumq; eatenus imponendum est, vt foramẽ tegat. Inflammatione finita, propter neruos priore cataplasmate, dein cerato vtendum est. Hæc propriè ad eiusmodi vulnera pertinent. Cætera & in curatione, & in victu similia his esse debent, quæ in alio quoq; vulnerum genere præcepimus.

De Intestini curatione. CAP. XX.

His propositis ad singulas species veniendũ est, ac si cui paruulo tuero intestinum descendit antè scalpellum experiẽda iunctura est.

Fascia

Fascia eius rei causa fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arctè circundatur, sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus si ætas processit, multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; dolor & vomitus, quæ ex stercore, & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est. Leuãdum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet, deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus, certe pro vi corporis quam lõgissime. Eadem verò tempore super habendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum resina injiciẽda, & is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoq; adiectum sit, dandumq; aliquid cibi lenis calidi. Quidam etiam aluum ducũt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò, quæ supra scripta sunt, leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoq;, si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuũ est, non quòd excludi à scroto non possint, nisi tamẽ id inflammatio prohibuit, sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibiq; tumorem excitẽt, atq; ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At

At in eo quem ſcalpello curari oportebit, ſimulatq; ad mediam tunicam vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipſas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus mēbranulis medicus eam liberat. Neq; enim cum periculo læditur, quæ excidenda eſt, cum inteſtinum eſſe niſi ſub ea non poßit. Vbi deducta autem erit, ab inguine vſq; ad teſticulum incidi debebit, ſic, ne ipſe lædatur, tum excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit. Si vir robuſtus eſt, maiusq; id vitium eſt, extrahi teſticulus non debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione vſq; ad mediam tunicam ſcalpello aperitur, eaq; tunica eodem modo duobus hamis excipitur, ſic vt à miniſtro teſticulus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur, ſub eaq; index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumq; ad plagam compellit. Deinde dextræ manus duo digiti pollex atq; index, venam & arteriam & neruum, tunicamq; eorum à ſuperiore tunica diducunt. Quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica ſit. Excißis quæ excidenda ſunt, repoſitoq; teſticulo, ab ora quoq; eius vulneris, quod in inguine eſt: demenda habenula paulo latior eſt, quo maior plaga ſit, & plus creare carnis poßit.

CAP. XXI.

De Omenti curatione.

AT si omentum descendit, eodē quidem modo, quo suprà scriptum est, aperiendū inguen, diducēdaq́; tunicæ sunt. Considerandū autem est, maiórne is modus, an exiguus sit. Nam quod paruulum est, super inguen in aluū vel digito vel auerso specillo repellēdum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtero prolapsum est, idq́; adurētibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidā hic quoq; duo lina acu traijciunt, binisq́; singulorū capitibus diuersas partes astringunt. Sub quo æque, sed tardius emoriatur. Adijcitur tamē hic quoq; celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamētis quæ sic exedūt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessarium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omētum quoq; venis quibusdā etiam maioribus illigatū est. Neq; verò si diuisso ventre id prolapsum forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius auelli non possit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si relictum omētum est, sutura debet. Si ad amplius fuit, & extrà emortuum est, excisis oris, sicut suprà propositū est. Si verò humor intus est, incidendum est, in pueris quidē inguē, nisi in his quoq; liquoris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicunq; multus humor subest,

*σηπτά.

subest, scrotum. Deinde si inguem incisum est, eò protractis tunicis humor effundi debet. Si scrotũ, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quàm humor est effundendus, abscindendaq; membranæ sunt, si quæ eum continuerunt: deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adiectum, vel nitrum habeat: si sub media, imáve tunica, tota hæ extra scrotum collocandæ, excidendæq; sunt.

De Ramicis curatione. CAP XXII.

Ramex autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramẽtis, quæ ipsis venis infigantur, cum eo ne amplius quàm has vrant, maximeq; vbi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admouendum est, tũ super farina ex aqua frigida subacta iniiciẽda est, vendumq; eo vinculo, quod idoneum esse ani curationibus posui. Tertio die lenticula cum melle imponẽda est, pòst eiectis crustis vlcera melle purganda, rosa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus verò super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atq; tunica promouenda, ab eaq; venæ digito vel manubriolo scalpelli separãdæ. Qua parte veto inhærebũt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vinciendæ, tũ sub ipsis vinculis precidẽdæ, reponendusq; testiculus est. At vbi supra tertiam tunicã ramex insedit, mediam excidi necesse est. Deinde, si duæ tresue venæ tumẽt, & ita pars aliqua obsidetur, vt maiore vitio vacet, idẽ faciendum

*dum quod suprà scriptum est, vt ab inguine & à
testiculo deligatæ venæ præcidantur, isq; cōd.itur.
Sin totum id ramex obsederit, per plagā demit-
tendus digitus index erit, subyciendusq; venis,
sic vt paulatim protrahat æquè adducendo, donec
is testiculus par alteri fiat. Tū fibulæ oris sic vin-
ciendæ, vt simul eas quoq; venas comprehendant.
Id hoc modo fit: Acus ab exteriore parte orā vul-
neris perforat. Tum non per ipsam venam, sed per
membranam eius imittitur, per eamq; in alteram
oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne
sanguinem fundant. Membrana semper inter has
venas est, ac neq; periculū affert, & filo compre-
hensas illas abunde tenet. Itaq; etiā satis est, duas
fibulas esse: tum venæ quæcunq; protractæ sunt in
ipsum inguem, aduerso specillo comprehendi de-
bent: soluendi fibulas tempus inflammatione fi-*
* & *nita & purgato vulnere est, * vt vna simul &
oras & venas cicatrix deuinciat. Vbi verò inter
imam tunicā & ipsum testiculum neruumq; eius
ramex ortus est, vna curatio est, quæ totum testi-
culum abscindit. Nam neq; ad generationē quic-
quam is confert, & omnibus indecore, quibusdam
etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque in-
guen incidendum, media tunica promenda, atq;
excidenda est, idem in ima faciendum, neruusq;
ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id
vena & arteria ad inguen lino deligandæ, & in-
fra vinculum abscindendæ sunt.*

De

De Carne quæ inter tunicas testiculorum concreuit, & de neruo indurato. CAP. XXIII.

CAro quoq;, si quando inter tunicas concreuit, nihil dubij est, quin eximenda sit, sed id ipso scroto inciso fieri commodius est. At si neruus induruit, curari res neq; manu neq; medicamento potest. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomitus: preter hæc ingens sitis, & linguæ aspritudo, ferè; à die tertio spumans bilis duo cum rosione redditur. Atq; neque assumi facile cibus, neq; contineri potest, neque multo post extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur, deinde in fronte frigidus sudor, eumq; mors sequitur.

De ramice inguinis. CAP. XXIIII.

VBi verò in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi: si maior duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui, colligendæ venæ vinciendaq; vbi tunicis inhærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neq; quicquam noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, si nuda est. CAP. XXV.

AB his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt, in quo si glans nuda est, vultq; aliquis eam decoris caussa tegere, fieri potest, sed expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id naturale est, quàm in eo, qui quarundam gentium

more circuncisus est. In eo cui glans parua inxtaq; eam cutis, spatiosior verò ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est: Cutis circa glandem apprehenditur & extenditur, donec illam ipsam condat, ibiq; deligatur. Deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem velut circulus, eoq; linamenta dantur, vt caro increscat & id impleat, satisq; velamenti suprà latitudo plagæ præstat. Sed donec cicatrix sit, vinctum esse id debet, in medio tantum relicto exiguo vrinæ itinere. At in eo qui circuncisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita dolet, quia summo soluto, deduci deorsum vsque ad pubem manu potest. Neque ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, emplastrumq; circà datur, quod valentem inflammationem reprimat, proximisq; diebus vt propè à fame victus est, ne forte eam partem satietas excitet. Vbi iam sine inflammatione est, deligari debet à pube vsque circulum. Super glandem cutem aduerso emplastro imposito induci. Sic enim fit, vt inferior pars glutinetur, superior ita sanescat, ne inhæreat.

Quom

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

Contrà si glans ita cõtecta est, vt nudari non possit, quod vitium Græci φύμωσιν appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit: Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsque ad frenum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. Quòd si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est, sic vt vertex eius ad frenum basis in tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaq; medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est donec cicatrix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo vlcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

Infibulare quoq; adolescentulos interdum vocis, interdum valetudinis caussa quidam consueruut. Eiusq; hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notaturq; vtrinque à lateribus atramento quà perforatur, deinde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis apprehensum est, & vltrà notari debet. Si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transuitur, eiusq; fili capita inter se deligantur, quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ confirmatæ, exempto filo fibula additur, quæ quo melior, eo leuior est. Sed hoc quidem sæpius inter

superuacua, quàm inter necessaria est.

De vrinæ reddendæ difficultate, & de Calculo, rationibusq; eorum. CAP. XXVI.

R*Es verò interdum cogit emolliri manu vrinam, cum illa non redditur, aut quia senectute iter eius collapsum est, aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. At mediocris quoque inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idq; non in viris tantummodo, sed in fœminis quoq; interdum necessarium est. Ergo aneæ fistulæ fiunt, quæ ut omni corpori ampliori minoriq; sufficiat, ad mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum: media, duodecim: minima, nouem. Ex muliebribus, maior nouem: minor, sex. Incuruas verò esse eas paulum, sed magis viriles oportet, leuesq; admodum: ac neque nimis plenas, neq; nimis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra verò fistulam demittere in iter vrinæ debet. Atq; vbi ad ceruicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamq; vrina reddita recipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & rectius iter habet, quod mammulæ simile inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe auxil*

auxilio eget, aliquando minus difficultatis exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longè ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet vellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quam plurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda est, deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, tum cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, & vrina naturaliter profluat.

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

Cum vesica verò calculiq; facta mẽtio sit, locus ipse exigere videtur, vt subijciã, quę curatio calculosis, cũ aliter succurri nõ potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo conuenit: ac neq; omni tẽpore, neq; in omni ætate, neq; in omni vitio id experiendũ est, sed solo vere, in eo corpore, quod iam nouem annos, nõdum quatuordecim excessit, & si tantum mali subest, vt neq; medicamẽtis vinci possit, neq; etiã trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo nõ interdũ etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtiq; in hoc fallat, in quo plura & genera & tẽpora periculi sunt. Quæ simul cũ ip[illegible] curatione proponã. Igitur vbi vltima experiri statutum est, antè aliquot diebus victu corpus præparãdũ est, vt modi-

cos, vt salubres cibos, vt minime glutinosos assumat, vt aquam bibat. Ambuládi verò inter has exercitatione vtatur, quo magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoq; , sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Vbi eius rei fides est, pridie is puer in ieiunio continẽdus est, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur: Homo prudens & peritus in sedili alto considit, supinumq; eum & aduersum super genua sua coxis eius collocatis cõprehendit, reductisq; eius cruribus, ipsum quoq; iubet manibus ad suos poplites datis eos quàm maxime poßit attrahere, simulq; ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedilibus iunctis duo valentes insidunt, quo & sedilia & interiora crura inter se deligantur, ne diduci poßint. Tum is super duorũ genua eodem modo collocatur, atq; alter prout cõsedit sinistrum crus eius, alter dextrum, simulq; ipse poplites suos attrahit. Siue autem vnus, siue duo continent, super humeros eius suis pectoribus incumbunt. Ex quibus euenit, vt inter ilia sinus super pubem sine vllis rugis sit extẽtus, & in angustum cõpulsa vesica, facilius calculus capi poßit. Pręter hæc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circunstantes leuare vel vnũ vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deinde diligenter vnguibus circumcisis, atq; sinistra manu duos eius digitos, indicẽ & medium,

leniter

leniter prius vnũ, deinde alterum in anum eius demittit, dextraq; digitos super imum abdomen leniter imponit, ne si vtrinq; digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædant. Neq; verò festinanter in hac re, vt in plerisq;, agẽdum est, sed ita, vt quammaxime id tutò fiat. Nã læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa ceruicem quæritur calculus. Ibi repertus minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indicijs suis cognitum est. Si verò aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatimq; dextra quoque manus eius vltra translata subsequitur. Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor leuiorq; est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vltra calculum dextra semper manus eius opponitur, sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad ceruicem peruenitur. In quam si oblongus est, sic cõpellẽdus est, vt pronus exeat: si planus, sic, vt transuersus sit: si quadratus, vt duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic vt prius ea, qua tenuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si leuior altera parte est, vt ea antecedebat. Cũ iam eò venit, vt incidi super vesicæ ceruicem iuxta anum cutis plaga lunata vsque ad ceruicem vesicæ debeat, cornibus ad coxas spectantibus paulum, de-

inde ea parte qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute altera transuersa plaga facienda est, qua ceruix aperiatur, donec vrinę iter pateat, sic vt plaga paulo maior, quàm calculus sit. Nam qui *meatu fistulæ, quam illo loco * ὀχέθραν Græci vocant, parum patefaciunt, cum maiore eodem periculo reuoluuntur, quia calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. Idq́; etiam pernitiosius est, si figura quoq; calculi vel aspritudo aliquid eò contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio neruorum fieri potest. Quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est, rupta ceruice, quam habuisset incisa. Cum verò patefacta est, in cōspectum calculus venit, in cuius corpore nullum discrimen est. Ipse si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si maior, inijciendus a superiore ei parte vncus est, eius rei caussa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis, ab exteriori parte leuis qua corpori iungitur, ab interiori asper, qua calculum attingit. Isq́; longior potius esse debet. Nam breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus est, in vtrunque latus inclinandus est, vt appareat calculus, & teneatur, quia si apprehensus est, ille simul inclinatur. Ideoq́; eo numino opus est, ne cum adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamq́; conuulneret. In qua re quod periculum esset, iam suprà

*meatū

*χορίαδα vel ὀξυάδα

suprà proposui. Ubi satis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus est, in utrunq; latus, deinde extra, sic tamen, ut leniter id fiat, pauluḿq; primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusq; illū producat. Quod si aliquando a superiore parte calculus parū commode comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio. Sed varietas rerum quasdam etiamnum animaduersiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoq; calculi, qui per se quidem delapsi in ceruicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesica verò non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur, quoniam ubi illam conuulnerarūt, ex distentione neruorum mortem maturant: multoq; magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamq; cum duceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in ceruice calculum esse: eo quod cruenta destillat, illum esse spinosum, maximeq; id sub digitis quoq; experiendum est, neq; adhibenda manus, nisi id constitit. Ac tum quoq; leniter intus digiti obyciendi, ne violenter promouendo conuulnerent, tum incidendū. Multi hic quoq; scalpello usi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potestq; in aliqua prominentia incidere, incisoq; super illam corpore, quà cauum sub est, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse sit) ferramentum fecit rectum, in summa

ma parte labrorum, in ima semicirculatum acutumq;. Id receptum inter duos digitos indicem ac medium supèr pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo cum sequebatur, vt semel quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo ceruix ea parte facta est, leniter extrahi quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota.

Signa calculorum, vel arenosorum, vel mollium.

AT calculus arenosus, & antè manifestus est, quoniam & vrina quæ redditur, arenosa est. & in ipsa curatione, quoniam inter subiectos digitos neq; æque leniter renititur, & insuper dilatatur. Item mollis calculus, & ex pluribus minutisq;, sed inter se parum astrictis compositus indicatur, in se attrahens quasi in quasi squamulas. Hos omnes leniter permutatis subinde digitorum vicibus sic oportet abducere, ne vesicam lædant, néve intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis vel vnco ex[illegible] ndum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen, vt si quis ex[illegible] uus super rit, potius relinquatur. Siquidem in v[illegible] sica d[illegible] ulter inuenitur, inuentusq; [illegible] riter eff[illegible] it. Ita longa inqu[illegible] sitione vesica læditur, ex[illegible] ua[illegible] q; inflammationes

nes mortiferas, adeo vt quidam secti, cum diu frustraq; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiã quod exiguus calculus, plagã vrina postea promouẽte, excidit. Si quãdo autem is maior, non videtur, nisi rupta ceruice extrahi posse, findẽdus est. Cuius repertor Ammonius, ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus inijcitur calculo, sic vt facile eum concussum quoq; teneat, ne is retro reuoluatur. Tũ ferramentũ adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotũ calculo, & ex altera parte ictum findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

De Calculis fœminarum.

HÆ verò curationes in fœminis quoq; similes sunt, de quibus tamen parum proprie quædam dicenda sunt. Siquidem in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia is vrinam in ceruicem non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen vnco sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subijci digiti tanquã masculo, mulieri per naturalia eius debent. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri vero inter vrinæ iter & os pubis incidendum est, sic vt vtroq; loco plaga transuersa sit: neq; terreri

conu

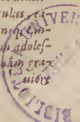
conuenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

CAlculo euulso, si valens corpus est, neq; magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atq; ingredi quoq; cum paulum non alienum est, vt excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursus ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idq; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur: sic alter metus excipitur remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat vt occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantū salis sit adiectum. Sub quo & sanguis ferè conquiescit, & astringitur vesica, ideoq; minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulu excitentur: ac super vlcus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde interpositis duabus horis in solium is aqua calida resupinus demittendus est, sic, vt a genibus ad vmbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circundata sint, manibus tantummodo pedibusq; nudatis, vt & minus digeratur, & ibi diutius ma-

maneat. Ex quo sudor multus oriri solet, qui spongia subinde facile detergendus est, finisq; eius fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusq; * hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem et coxas & inguina, & plagam ipsam contectam eodem, ante se linteolo protegat, isq; subinde oleo tepido madefaciendus est, vt neq; frigus ad vesicam admittat, & neruos leniter molliat. Quidam cataplasmatis calefacientibus vtuntur. Ea plus pondere nocent, quæ vesicam vrgendo vulnus irritāt, quàm calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem vllum necessarium est. Proximo die, si spiritus difficilius redditur, si vrina non excedit, si locus circa pubem mature intumuit, scire licet in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur demissis eodem modo digitis leniter pertractanda vesica est, & discutienda si qua coierunt. Quo fit, vt per vulnus postea procedant. Non alienum etiam est, oriculario clystere acetum nitro mistum per plagam in vesicam compellere. Nam sic quoq; discutiuntur, si qua cruenta coierunt. Eaq; facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus sit, maximeq; vbi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda sunt: vt demittatur in solium, vt eodem modo panniculis eidem lana superinijciatur. Sed neq; sæpe, neq; diutius in aqua calida puer habendus, quàm adolescens est: infirmus, quàm valens: leui, quàm graui

*Hapsus id Latinis dici videtur, Græcis πίλημα, quod Suidas exponit σκέπασμα, Hesychius ζώνη. significat autem vel sacculi, crumena, vel huiusmodi aliquid, aut tectorium, aut velamē aut cingulum, sacculi, aut crumenę modo factum.

*uiore inflammatione adfectus is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictu est. Inter hæc verò si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet rectè procedere curationem. Atq; in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, oleum superuacuum est. Supini tantummodo vulnus aqua calida fouendum est, vt si quid vrinæ rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur melle linendum. Id si rodet, rosa tēperabitur. Huic curationi aptißimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad vlcus repurgandum: medulla etiam maximeq; vitulina, quòd in id ne fistula relinquatur, precipuè proficit. Linamenta verò tum super vlcus non sunt necessaria, super medicamentū ad id continendū, rectè imponuntur. At vbi vlcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendū est. Quibus temporibus tamē si felix curatio nō fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si * transiliens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tarde respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum magna*

* transfluens

ene fibres urgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iucũdius est. Nihil tamen prius est distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestiuis cibis, inter hæc fomentis, de quibus supra scripsimus, oportet.

De cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat. CAP. XXVII.

Proximus cancri metus est: is cognoscitur, si & per vulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumq́; eo quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesq́; caruncule lanulis similes: præter hæc si ora vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaq́; in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculiq́; intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, non facile crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresq́; vtrinque easdem notas, sed minores habet. Primum autem ad rem pertinet, corpus recte iacere, vt superior pars semper ea sit, in quam vitium fertur: ita si ad colem supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deinde vbi ventum fuerit ad curationẽ, homo in aquam

demittetur, in qua marrubium decoctum sit, aut cupressus, aut myrtus, idemq; humor clystere intus adijcietur. Tum superponetur lenticula cum malicorio mista, quæ vtraq; ex vino decocta sint: vel rubus aut oleæ folia, eodem modo decocta, aliaq; medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosq; cancros proposuimus, ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium calamum inspirabuntur. Vbi stare cœperit cancer, mulso vulnus eluetur. Vitabiturq; eo tempore ceratum, quod ad recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, superq; idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perueniri ad sanitatem potest, cum eo tamen quod non ignoremus, orto Cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est, exq; eo fieri, vt neq; retineatur cibus, neq; si quis retentus est, concoquatur, neq; corpus alatur: ideoq; ne vulnus quidem aut purgari, aut ali possit, quæ necessario mortem maturant: sed vt his succurri nullo modo potest, sic à primo tamē diu tenenda ratio curationis est. In qua quædam obseruatio ad cibum quoq; potionemq; pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humidus dari debet. Vbi vlcus purgatum est, ex media materia olera & salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est non modica. Nam si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo assumitur, subinde vesica impletur,

co-

eoq; irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu venire, vt aluus non reddatur. Hac aqua ducenda est, in qua vel fœnum grecum vel malua decocta sit. Idem humor rosa mistus in ipsum vulnus oriculario clystere agendus est, vbi id rodit vrina, neq; purgari patitur. Fere verò primo per vulnus exit hac, deinde eo sanescente diuiditur, & pars per colum descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur, quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoq; anno fit. Neq; desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ magnæq; carũculæ, simulq; neruosa aliqua exciderunt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo cùm iam ad cicatricem vulnus * tendit extētis iacere fœminibus, & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenéue calculi fuerũt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideoq; diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci: quòd si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorq; & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel aduerso specillo diducendum est, vt torquentibus exitus detur, hisq; effusis tum diutius pura vrina descendat. Tum demũ quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, *intendit

extendiq́;, vt suprà docui, pedes quàm maxime vincti. Quòd si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius clauda-tur ea, vel certe coangustetur, in anum quoq; dan-da plumbea fistula est: extentisq́; cruribus, fæmina taliq́; inter se deliganda sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

Si naturalia fœminarum concubitum non admit-tunt, quomodo curari conueniat.

CAP. XXVIII.

ET *hoc quidem commune esse maribus & fæminis potest. Proprie verò quædã ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earũ naturalia non-nunquã inter se glutinatis oris, concubitũ non ad-mittũt. Idq́; interdũ euenit protinus in vtero ma-tris, interdũ exulceratione in his partibus facta, & per malã curationẽ his oris sanescendo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem mem-branam duabus lineis inter se transuersis incidere ad similitudinẽ literæ X, magna cura habita, ne vrinæ iter violetur. Deinde vndiq; eã membranã excidere: ac si caro increuit, necessarium est recta linea patefacere. Tũ ab ora vel volsella vel hamo apprehensam, tanquã habenulã excidere: & intus implicitum in longitudinem linamẽtum, λημνί-σκον Græci vocant, in aceto tinctũ demittere, su-praq́; succidam lanã aceto madentẽ deligare. Ter-tio die soluere vlcus, & sicut alia vlcera curare.*

Cumq́;

Cumq; iam ad sanitatem tēdet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamq; intus dare. Supraq; idem medicamentum iniicere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

Quæ curatione partus emortuus ex vtero excutiatur. CAP. XXIX.

VBi cōcipit autem aliqua, si iam propè maturus partus intus emortuus est, neq; excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficilimas potest. Nam & summā prudentiam moderationemq; desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vuluæ natura mirabilis, cùm in multis alijs, tum in hac re quoque facile cognoscitur. Oportet autem ante omnia resupinam mulierem transuerso lecto sic collocare, vt fœminibus eius ipsius ilia comprimātur. Quo fit, vt & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vuluæ compellatur, quæ emortuo partu id comprimit, ex interuallo vero paulum dehiscere. Hac occasione vsus medicus, vnctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum ad os aperiatur, rursusq; alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cuius rei facultatem multum confert, & magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur, cum præsertim intus nonnunquā etiam duæ manus dari debeant.

*Pertinet etiam ad rem quam calidissimum esse * cum*
**dum in* *imum ventrem, & extrema corporis, neq; protinus ad-*
flãmatio- *inflãmatione incepisse, sed recenti re protinus ad-*
nẽ cœpisse *biberi medicinam. Nam si corpus iam intumuit,*
neq; demitti manus, neq; educi infans, nisi ægerri-
me potest, sequiturq́; sæpe cum vomitu & cum
tremore mortifera neruorum distentio. Verùm in-
tus emortuo corpori manus iniecta, protinus habi-
tum eius sentit. Nam aut in caput aut in pedes
conuersum est, aut in transuersum iacet, fere ta-
mẽ sic vt vel manus eius vel pes in propinquo sit.
Medici verò propositũ est, vt eum manu dirigat,
** manus* *vel in * caput, vel etiã in pedes, si fortè aliter com-*
positus est: ac si nihil aliud est, manus vel pes ap-
prehensus, corpus rectius reddit: nam manus in ca-
put, pes in pedes eum conuertet. Tum si caput pro-
ximum est, demitti debet vncus vndiq; leuis,
acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori,
interdum etiam fronti rectè iniicitur, deinde at-
tractus infantem educit, neq; tamen quolibet is
tempore extrahi debet. Nam si compresso vulua
ore id tentatũ est, non emittente eo infans abrum-
pitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabi-
tur, sequiturq́; neruorum distentio, & ingens pe-
riculum mortis. Igitur compressa vulua, conquies-
cere: hiante, leniter trahere oportet, & per has oc-
casiones paulatim eum educere. Trahere autem
dextra manus vncum, sinistra intus posita infan-
tem ipsum, simulq́; dirigere eum debet. Solet etiã
cum

euenire, vt is infans humore distendatur, exq; eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendum est, nam vncus iniectus facile hebeti corpusculo eleuabitur. In quo quid periculi sit, suprà positũ. Sed in pedes quoq; conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehẽsis per ipsas manus commode educitur. Si verò trãsuersus est, neq; dirigi potuit, vncus ala inÿciendus, paulatimq; attrahendus est. Sub quo fere ceruix replicatur, retroq; caput ac reliquum corpus spectat. Remedio est, ceruix præcisa, vt separatim vtraq; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in interiorem tantum partem per totam aciem exacuitur. Tum id agẽdum est, vt antè caput, deinde reliqua pars auferatur, quia fere maiore parte extracta, caput in vacuam vuluã prolabitur: extrahiq; sine summo periculo nõ potest, si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo iniecto, valens homo non imperitus a sinistro latere eius debet assistere, & super imu vẽtrem eius duas manus imponere, alteraq; alterã premere. Quo fit, vt illud caput ad os vuluæ cupellatur. Idq; eadem ratione quæ suprà posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid protractum est, paulatim abscindendum est: & si clunes os vuluæ vrgere cœperunt, iterum retro

repellēda sunt, conquisitusq; pes eius adducēdus. Aliéq; etiamnum difficultates faciunt, ut qui so lidus non exit, cōcisus eximi debeat. Quoties au tem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus dein de sinistra manu leniter trahere umbilicū debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi usq; ad eas,

Secundæ. *quas secundas vocant, quod velamentum infan tis intus fuit, hisq; ultimis apprehensis venulas membranulasq; omnes eadem ratione manu di ducere à vulua, totūq; illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compreßis in unū feminibus, illa in conclaui col locanda est, modicū calorē sine ullo perflatu habē te. Super imum ventrē eius imponēda lana suc cida in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulnerib⁹, quę in neruosis locis sunt, adhibeatur.*

De Ani vitiis, & eorum curatione.

CAP. XXX.

ANi quoq; vitia ubi medicamētis non vin cuntur, manus auxilium desiderant. Ergo si qua scissa in eo vetustate induruerunt, iamq; callum habent, cōmodißimum est ducere aluum, tum spongiam calidam admouere, ut relaxentur illa, & foras prodeāt. Ubi in conspectu sunt, scal

* remoue *pello singula excidere, & ulcera * renouare, dein*

re *de imponere linamentum molle, & super linteo lum illitū melle, locumq; eum molli lana implere, & ita*

& ita vincire altero die, deincepsq́; cæteris lenibus medicamẽtis uti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse aliâs proposui, & utiq; per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius: quod eodẽ loco præceptum est. Si quando autẽ ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamẽ antè properandum est: nam si crudum incisum est, inflãmationis multũ accedit, & puris aliquãto amplius concitatur. His quoq; vulneribus, lenibus cibis, ijsdemq́; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

A*T tubercula, quæ condylomata appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur: Aluus ante omnia ducitur, tum volsella tuberculum apprehensum iuxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ suprà post curationẽ adhibenda esse proposui. Tantummodo si quid increscit, squama æris coërcendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur: Ubi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus acrius ducitur, quo magis ora prouocãtur. Eoq́; fit, ut* omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguum est,* *omnes venæ *basimq́; tenuem habet, astringendum lino paulum suprà est quàm ubi cum ano committitur. Imponenda spongia aqua calida est, donec id libeat. Deinde aut vngue, aut scalpello suprà nodũ*

id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur, interdum etiam urinæ difficultas. Si id maius est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paulumq; suprà basim incidendum, neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neq; quicquam ex ano demendum est. Quod consequitur is, qui neq; nimium, neq; parum hamos ducit. Quà incisum est, acus debet immitti, infraq; eam lino id capitulum alligari: si duo triáve sunt, imum quodque primum curandum est. Si plura, non omnia simul, ne tempore eodem vndiq; teneræ cicatrices sint: si sanguis profluit, excipiendus est spongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda feminа & inguina, & quicquid iuxta vlcus est, ceratúq; superdādum est. Farina hordeacea calida implendus is locus est: sic deligendus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodéq; cataplasmate foueri. Ac bis die, & ante curationē, & post eam, ceruices ac femina liquido cerato perungenda sunt, tepidoq; is loco continēdus. Interpositis quinq; aut sex diebus, oriculario specillo linamēta educenda. Si capitula simul non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamentis, iisdemq; quæ alibi posui, vlcera ad sanitatē perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, iam aliàs superius exposui.

De varicum curatione. CAP. XXXI.

AB his ad crura proximus transitus est, in quibus

quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicum qui in ventre sunt, curationẽ distuli: quoniam vbiq; eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamuis transuersa, tamen simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresq; inter se inuoluuntur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modice premitur, vitaturq;, ne plagæ ipsius ora adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo: Cute eadem ratione super venã incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloq; vndiq; a corpore vena diducitur, cauetur q;, ne inter hæc ipsa lędatur, eiq; retusus hamus subijcitur, impositoq; eodem fere spatio quod supra positũ est, in eadem vena idem fit, quæ quò tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Vbi iam idem, quacunque varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur, deinde quà proximus hamus est, attrahitur & euellitur, ibi rursus abscinditur. Ac sic vndiq; varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrũ glutinãs inijcitur.

Curatio

Curatio digitorum cohærentium.
CAP. XXXII.

AT si digiti vel in vtero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatim vterq; non pingui emplastro circudatur. Atq; ita per se vterq; sanescit. Si verò fit vlcus in digito, posteaq; male inducta cicatrix curuum eum reddit, primum malagma tentandum est. Deinde, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui læsi sunt, euenire consueuit) videre oportet, neruine id vitium, an cutis sit. Si nerui est, attingi non debet, neq; enim sanabile est: si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit vt extendi digitum non patiatur, tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De Gangrænæ curatione. CAP. XXXIII.

GAngræna inter vngues alasq; aut inguina nasci, & si quando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictũ est. Sed idquoq; cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verùm hic quoque nihil interest an satis tutum præsidium sit, quod vnicũ est. Igitur inter sanam vitiatamq; partem incidenda scalpello caro vsq; ad os est: sic vt neq; contra ipsum articulum id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. Vbi ad os ventum est, reducenda ab eo sana

caro, & circa os subsecanda est, vt ea quoq; parte aliquid os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quam proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis quam serrula exasperauit, leuāda est, supraq; inducēda cutis, quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet, vt quàm maxime vndiq; os cōtegat. Quò cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendū, & super id spongia ex aceto deligāda. Cetera postea sic facieda, vt in vulneribus, in quibus pus moueri debet, præceptū est.

LIBER VIII.

De positu & figura totius humani corporis. CAP. I.

SVPER EST ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quo facilius accipi possit, prius positus, figurasq; eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinq; leuis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillum gignente contegitur. Eaq; simplex ab occipitio & temporibus, duplex vsque in verticem à fronte est. Ossaq; eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Interq; ea venæ discurrūt, quas his alimentum subministrare credibile est. raro autem caluaria solida sine suturis est. Locus tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmißimum, atq; à dolore tutißimum est: ex ceteris,

*cæteris, quo futuræ pauciores sunt, eo capitis va-
letudo commodior est. Neq; enim certus earũ nu-
merus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamen duæ
super aures, tempora à superiore capitis parte di-
scernunt. Tertia ad aures per verticem tendens
occipitium à summo capite diducit. Quarta ab
eodem vertice per medium caput ad frontẽ pro-
cedit, eaq; modo sub imo capillo desinit, modo
frontem ipsam secans inter supercilia, finitur. Ex
his cæteræ quidem futuræ in unguem committũ-
tur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, to-
tis oris paulatim extenuantur, atq; ita inferiora
ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimum
verò in capite os post aurem est, quia capillus, vt
verisimile est, ob idipsum non gignitur. Sub his
quoq; musculis, qui tempora connectũt, os mediũ
in exteriorem partem inclinatã positum est. At
facies futuram habet maximam, quæ à tempore
incipiẽs, per medios oculos naresq; transuersa per-
venit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub
interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ
quoq; in summa parte singulas transuersas futu-
ras habent. A medijsq; naribus aut superiorum
dẽtium gingiuis per mediũ palatiũ una procedit,
aliaq; transuersa idem palatum secat. Et futuræ
quidẽ in plurimis hę sunt. Foramina autem intra
caput maxima oculorũ sunt, deinde nariũ, tum
quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum
sunt, recta simpliciaq; ad cerebrũ tendunt. Na-*

rium

*riū duo foramina osse medio discernuntur. Siquidem hæc primū à supercilijs angulisq; oculorum osse inchoātur ad tertiam fere partem: deinde in cartilagine versa quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoq; molliūtur. Sed ea foramina, quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. Aliaq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddūt & accipiunt, alia ad cerebrum tēdunt. In vltima parte in multa & tenuia foramina dißipātur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoq; primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiēdi est: iuxta ea duo paruuli quasi sinus sunt, superq; eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus oßibus sustinetur, iugale appellari potest, ab eadem similitudine, à qua id Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla verò est molle os, eaq; vna est, cuius eadē & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinq; procedit ad tempora, solaq; ea mouetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes * exigit, immobiles sunt. Verùm ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longiusq; procedens sub osse iugali subit & super id temporū musculis illigatur. Alter breuior & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est cardinis modò fit: ibiq; huc & illuc*

Iugale

* *excipit*

illuc se inclinans maxillæ facultatem motus præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi quia secăt, *τομικοὶ à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninus dĕtibus ex omni parte cingũtur. Ultra quos utrinq; fere maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus tres ultimi qui sero gigni solent, non increuerũt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares utriq; binis, quidam etiam ternis quaternísve uitiuntur. Fereq; longior radix breuiorem dentem edit, rectiq; dentis recta etiam radix, curuiflexa est: ex eadem radice in pueris nouus dĕs subit, qui multo sæpius priorem expellit, interdum tamen supra infrave eum se ostĕdit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septĕ in ceruice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes breuesq; ab utroq; latere, processus duos exigunt: mediæ perforatæ quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circa quęq; per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnesq; vertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parum desidentes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, ut caput sursum deorsum versus tuberibus ex-

*τεμνικοὶ

Canini.

Maxillares.

exsper

exasperetur, secunda superiori parti inferiore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaq; superior summa circundata, in latera quoq; caput moueri finit. Tertia eodē modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruicis mobilitas est. Ac ne sustinere quidē caput possent, nisi vtrinq; recti valentesq; nerui collum continerent, quos* καρότας Graeci appellant. Siquidē inter omnes flexus alter semper intentus vltrà prolabi superiora non patitur. Iamq; vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserātur, excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos vtrinq; habēt, superiores accipiunt, multisq; neruis & multa cartilagine continentur. Ac sic vno flexu modico in promptum dato cæteris negotijs homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curuatur. Infra ceruicem verò summa costa contra humeros sita est, inde vndecim inferiores vsque ad imum pectus perueniūt, hæq; primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transuersis processibus ibi quoq; paulum insinuatis inhærēt. Inde patescunt, & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaq; parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab vtroq; latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoq; cartilagine mollitum terminatur: sub costis verò prioribus

*Siquidē hos neruos Ludouicus Cælius dicēdos esse cō tendit, tamen Hermo. Barb. Tenontas appellandos putauit.

*ῥοὰς quinque, quas * Νόθας Græci nominant, breues tenuioresq́;, atq; ipse quoque paulatim in cartilaginem versa, extremis abdominis partibus inhærescũt, imaq́; ex his maiore iã parte nihil nisi cartilago est. Rursus à ceruice duo lata ossa vtrinque ad scapulas tendunt, nostri scoptula operta ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt, & quo latiora quaq; parte sunt, hoc hebetiora. Atq; ipsa quoq; in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatãt, quoniam nisi in summo nulli ossi inhærescũt. Ibi verò validis musculis neruisq́; constricta sunt. At à summa costa paulo interius quàm vbi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusq́; & paulatim in exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modice intumescẽs, sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum at neque inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit: paulumq́; motu brachij mouetur, & cum lato osse scapularum infra caput eius, neruis & cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem & posteriorem, interiorem, & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore

Scoptula operta.

-fore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ
-latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod
-oẽs articulos pertinere in vlterioribus patebit.
-perius autem humeri caput rotundius, quàm
-tera ossa, de quibus adhuc dixi,* verticulatis *verti-
-apularum ossibus paruo excessu inseritur, ac cillatis
-aiore parte ex transitu neruis deligatur. At
-ſrius duos processus habet inter quos quod me-
-um est, magis etiã extremis partibus sinuatur.
-uæ res sedem brachio præstat, quod constat ex
-sibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci ap- Radius.
-ellant, superior breuiorq́; & primo tenuior, ro-
-undo & leniter cauo capite exiguum humeri tu-
-erculum recipit, atq; ibi neruis et cartilagine cõ-
-inetur. Cubitus inferior longiorq́; & primo ple-
-ior in summo capite, duobus quasi verticibus
-xtantibus in sinu humeri, quem inter duos pro-
-essus eius esse proposui, se inserit. Primo verò
-duobus radys brachij ossa iuncta paulatim diri-
-muntur, rursusq; ad manum coëunt, modo crassi-
-tudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cu-
-bitus admodum tenuis est. Dein radius in caput
-cartilaginosum cõsurgens, in verticem eius sinua-
-tur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera Cubitus.
paulum procedit. Ac ne sæpius dicẽdum sit, illud
ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginẽ
*desidere, nullum articulum non sic finiri. neque
enim aut mori posset, nisi leui inniteretur, aut cũ *desinere
carne neruisq; coniungi, nisi ea media quadam

materia committeret. In manu verò prima palmæ pars ex multis minutisq; oßibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, cum inuicem superior alterius angulus, alterius planicies sit, eoq; fit ex his vnius oßis paulũ in interiora concaui species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinus radij conijciuntur. Tum ex altera parte recta quinque ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriũtur, qui ex oßibus ternis constant, omniumq; eadem ratio est. Interius os in verticem sinuatur, recipitq; exterioris exiguum tuberculum, neruiq; ea continent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideoq; non oßi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinata sunt. Ima verò spina in coxarũ osse desidit, quod trãsuersum longeq; valentißimum, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur, idq; ab exteriore parte gibbum, ad spinam resupinatum, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotũdos habet:

Pecten. *à quibus oritur os, quod pectinem vocant, idq; super intestina sub pube trãsuersum ventrem firmat, rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partũ prohibeat. Inde femina*

Femina. *oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorũ sunt, cum illa ex cæteris rotundißima sint. Infra verò duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa*

&

& ab exteriore parte gibba: rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxae, sicut humeri in ea ossa, quae scapularũ sunt, coniiciuntur, tum infrà introrsus leniter tẽdunt, quo aequalius superiora membra sustineãt. Atq; in eo inferiora quoq; capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus poßint. Qua commissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Haec super innatans, nec vlli Patella.
ossi inhaerens, sed carne & neruis deligata, pauloq; magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex oßibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus verò brachio simile est: adeo vt habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab oßibus incipiens, etiam in carne respondet. Verum alterum os ab exteriore parte suprà positum est, quod ipsum quoque Sura rectè nominatur. Id breuius, supraq; tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterũ à priore parte positũ, cui Tibiae nomen est, longius & in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cũ humero cubitus. Atq; ea quoq; ossa infra supraq; coniuncta media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra ossa ex transuerso talorum, idq; ipsum super os calcis situ est, quod quadã parte sinuatur, quadã excessus habet, & procedentia ex talo recipit, & in sinũ eius inseritur. Idq; sine medulla durum, magisq; in

posteriorem partem proiectũ, teretem ibi figuram repreſentat. Cætera oſſa pedis ad eorũ quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plãta palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, reſpondent.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur. CAP. II

OMne autem os, vbi iniuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frãgitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatum eſt, primo ferè pingue fit, deinde vel nigrum vel carioſum. Quæ ſupèr natis grauibus vlceribus aut fiſtulis, hisq́; vel longa vetuſtate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet ante omnia os nudare vlcere exciſo: & ſi latius eius vitium eſt, quàm vlcus fuit, carnem ſubſecare, donec integrum os vndique pateat: tum id quod pingue eſt, ſemel iterumúe ſatis eſt admoto ferramento adurere, vt ex eo ſtatu ſecedat: aut eradere donec iam aliquid cruoris oſtendatur, quæ integrioris nota eſt. Nam neceſſe eſt aridum fit, id quod vitiatum eſt. Idem in cartilagine quoque læſa faciendum eſt. Siquidem ea quoq; ſcalpello radenda eſt, donec integrũ id ſit, quod relinquatur. Deinde ſi vel os, ſiue cartilago raſa eſt, nitro bene trito reſpergendum eſt. Neque alia facienda ſunt vbi caries, nigritiésve in ſummo oſſe eſt. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum vel radendum eſt. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt &

& agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadã ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictum est. Si quando autem altius descenderit, utrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minúsve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descẽdisse testatur. Nigrities colligi quidẽ potest etiã ex dolore & ex febre. Quæ ubi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nã finis vitij est, ubi scobis nigra esse desijt. Igitur si caries alte descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resolvetur ab inferiore osse, quodcũq; vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alterã quoq; partẽ ossis transit, oportet excidi. Atq; idẽ in carie quoq; ad alteram partem ossis penetrante fieri potest. Sed quod totũ vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item sive capitis, sive pectoris os, sive costa cariosa est, inutilis ustio est, & excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui osse nudato,

 diem

diem tertium expectant, vt tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeq; perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix etiam si recte cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis. CAP. III.

EXciditur verò os duobus modis. Si paruulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινικιον Greci vocãt: Si spatiosum, terebris. Vtriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concauum teres est, imis oris ferratũ, per quod medium clauus ipse quoq; interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarũ autem duo genera sunt: Alterum simile ei, quo fabri vtuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit, atq; iterũ ab alio principio paulo minus quàm equaliter sursum procedit. Si vitium in angusto est, quod cõprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. Et si caries subest, medius clauus in foramẽ demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauum recipiat, vt eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. Deinde is habena quasi terebra cõuertitur. Estq; quidam premendi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si leuiter imprimitur, parũ proficit. Si grauiter, non mouetur. Neq; alie-

num

num est instillare paulum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tametsi *obtusius est, aciem ferramenti hebetat: at ubi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educitur, & ille per se agitur. Deinde cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atq; integri, deinde alterū nō ita longe, tertiumq; donec totus is locus qui excidendus est his cauis cinctus sit, atq; ibi quoq; quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tūc excisorius scalper ab altero foramine ad alterū malleolo adactus, id quod inter vtrunq; medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanq; testam lęsit, donec integrum os relinquatur. Vix vnquā nigrities integrum, caries per totū os perrumpit, maximeq; vbi vitiata caluaria est. Id quoq; specillo significatur, qui depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitēs aliquid inuenit, & madens exit. Si peruium inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum inuenit, educiturq; siccus, nō quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniā ibi vt in latiore sede diffusa sit. Siue autē nigrities, quā terebra detexit, siue caries, quam specillū ostēdit,

*copiosius

os trāsit, modioli quidē vsus ferè superuacuus est,
quia latius pateat necesse est, quod iam alte pro-
ceßit. Terebra verò ea, quā secūdo loco posui, vten
dum, eaq; ne nimis incalescat, subinde in aquam
frigidā demittēda est. Sed tū maiore cura agendū
est, cū iam aut simplex os dimidiū perforatū est,
aut in duplici, superius. Illud, spatium ipsum: hoc
sanguis significat. Ergo tū lentius ducēda habena
suspendendaq; magis sinistra manus est, & sæpius
attolenda, & foraminis altitudo consideranda: vt
quandocunq; os perrumpitur, sentiamus: neq; pe-
riclitemur, ne mucrone cerebri mēbrana lædatur.
Ex quo graues inflammationes cum periculo mor
tis oriuntur. Factis foraminibus eodem modo me-
dia sæpe, sed multo circūspectius excidenda sunt,
ne forte angulus scalpri eandē mēbranam violet,
donec fiat aditus, per quē mēbranæ custos immit-
tatur μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina
ænea est, firma, paulum resima ab exteriore parte
læuis, quæ demissa est, vt exterior pars eius cere-
bro propior sit, subinde ei subijcitur, quod scalpro
discutiendu est: ac si excipit eius angulū, vltra trā
sire non patitur, eoq; & audacius & tutius scal-
prum malleolo subinde medicus ferit, donec exci-
sum vndiq; os eadē lamina leuetur, tolliq; sine vl
la noxa cerebri potest. Vbi totū os eiectum est, cir-
cumradendæ leuandæq; sunt ora, & siquis scobis
mēbranæ insedit, colligendū. Vbi superiori parte
sublata, inferior relicta est, non ora tantum, sed

os

as quoq; totum lauandum est, ut sine noxa postea cuius increscat, quæ aspero ossi innascens protinus non sanitatem, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cũ ad fra ctu ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, superimponenda sunt medicamẽta nõ pinguia, quæ recentibus uulneribus accõmodantur, supraq; imponenda lana succida oleo atq; aceto madens. Ubi tempus processit, ab ipso ore caro increscit, eaq; fractum manu sinũ complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integrã atq; emortuam partem caruncula, quæ quod abscessit, expellat, eaq; fere quia testa tenuis & angusta est, squama est, id λεπὶς à Græcis nominatur. Potest etiam euenire, ut ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur, sed summũ tamẽ collidatur, exasperetur q;. Quod ubi incidit, radi & lauari satis est. Hæc quamuis maxime fiunt in capite, tamẽ cæteris quoq; ossibus cõmunia sunt, ut ubicunq; idem inciderit, eodem remedio sit utendum. Atq; sum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdã communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione. CAP. IIII.

I*Gitur ubi ea pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo uomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares aurésue sanguis ei effluxerit, num conciderit, num*

num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atq; ubi inciderũt, scire licet necessariã, sed difficilem curationẽ esse. Si verò etiam torpor accessit, si mens non cõstat, si neruorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eoq; in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiã dubitari, an os fractum sit. Et protinus considerandum est, lapide an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neq; nimis tenue, neq; acutum, ne cum in quosdã sinus naturales inciderit opinionẽ, fracti ossis frustra faciat, neq; nimis plenum, ne paruulæ rimulæ fallant. Ubi specillum ad os venit, nihil nisi lene & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, utique quà futuræ non sint, fractum os esse testatur. A futuris se deceptum esse, Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiã simplex veri erroris confessio, præcipueq; in eo ministerio quòd vtilitatis caussa posteris tradi-

tur

tur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, uti interponeremus, effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, quæ æque aspera est, ut aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neq; utiq; certa sedes, ut supra posui, suturarum est, & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtáve aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, ubi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tū quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id detrahendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est. Solet etiā euenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neq; ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur, nec tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Os fractum nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusq; postea tractatur. Raro, sed aliquando tamen euenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid

sang

sanguinis mittat, isq; ibi concretus magnos dolores moueat, oculos quibus obcæcet. Sed ferè contra id dolor est, & eo oleo cute incisa pallidum os reperitur. Ideoq; id quoque os excidendum est. Quacunq; autem de caussa curatio hæc necessaria est: si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec quicquid læsum est in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebris ve lacerata, vehemētes febres cum inflammationibus excitat. Itaq; eam commodius est ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transuersis lineis literæ X. figuram accepit, ut deinde à singulis procedentibus* singulis cutis subsequatur. Inter quæ si sanguis fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusq; obiectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora continent, adfert, sed ibi quoque nihil tutius fit. In omni verò fisso fractóve ossi: protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ caluariæ caussa componuntur. Eorumq; aliquid oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractúmve os imponere, deinde super id aliquanto latius quàm vulnus est,

*ˀalij, lingulis: alij, ligulis legunt.

est, eodem medicamento illitum linteolum, & praeterea succidā lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie resoluere, similiterq; curare vsq; ad diem quintum. A sexto die, etiam vapore aquae calidae per spōgiam fouere, caetera ex eadem facere. Quòd si caruncula increscere coeperit, & febricula aut soluta erit, aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, satisq; somni accedet, in eodem medicamento erit perseuerandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrū adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione saepe rimae callo quodam implentur, estq; ea ossis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohaerebant, eodem callo glutinantur, estq; aliquanto melius velamentu cerebro, quam caro quae exciso osse increscit. Si verò sub prima curatione febris intenditur, breuesq; somni & ijdem per somnia tumultuosi sunt, vlcus madet, neq; alitur, & in ceruicibus glandulae oriuntur, magni dolores sunt, cibiq; super haec fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumq; veniendum est. Duo verò sub ictu caluariae pericula sunt, ne vel findatur, vel medium desidat: si fissum est, possunt ora essi compressa, vel quia altera super alteram excessit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo euenit, vt humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat, ac si eam irritet, & graues inflamm-

flammationes moueat. Vbi medium desedit, eandem cerebri membranam os vrget, interdũ etiam ex fractura quibusdã velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, vt tamen quàm minimũ ex osse dematur. Ergo si ora alteri insedit, satis est id quod eminet, plano scalpro excidere, quo sublato iam rima hiat quantum curationi satis est. At si oræ inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spatio terebra foramen faciendum est, ab eoq; scalper duabus lineis, ad rimam agendus ad similitudinem C literæ, sic vt vertex eius à foramine basis ad rimas sit. Quòd si rima lõgius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo osse concauũ est, abundeq; exitus datur intus lædentibus. Ne si fractum quidẽ os desedit, totũ excidi necesse est. Sed siue totum perfractũm est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ caluariæ inhæret exigua parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est: deinde in eo quod desedit iuxta rimã quam fecimus, foramina addenda sunt. Si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria: septaq; eorum excidenda: & tum scalper vtrinq; ad rimam agendus, sic vt luna tum sinum faciat, imaq; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligendæ sunt, maximeq; ea quæ acuta membranam infẽstant. Si id ex facili fieri non potest subijcienda lamina est,

est, quam custodem eius membranæ esse proposui, & super eam quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendū est: eadem lamina quicquid deorsum insedit attollendū. Hoc genus curationis efficitur, vt qua parte fracta ossa tamen inhærent, (solidentur: qua parte abrupta sunt, sine vllo tormēto sub medicamenti tēpore excidāt, spatiumq; inter hæc satis illi magnū ad extrahendam saniē relinquatur, plusq; in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturū fuit eo exciso. His factis, ea membrana acri aceto respergenda est, vt sine aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur: sine intus concretus cruor remanet, discutiatur. Tū idem medicamētum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ imponendū est. Cæteraq; eodem modo faciēda sunt, quæ ad linteolum illitū & lanam succidam pertinent, collocādusq; is loco tepido, & curandū quotidie vulnus, bis etiam æstate. Quòd si membrana per inflammationē intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si vsq; eò intumebit, vt super ossa quoq; emineat, coërcebit eā bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cū recenti vel butyro vel adipe anserino mista, cerataq; mollire debebit, liquido cerato ex irino facto. At si parum pura membrana videbitur, par modus eius emplastri & mellis miscendus erit, idq; super infundendum, eiusq; continendi caussa vnum aut alterum linamentum inijciendum, & super linteolo cui emplastrum illitum sit, conte-

I gend

gendum. Vbi plus pura membrana est, eadem ratione adijciendũ emplastro ceratũ, vt carnem producat. Quod ad abstinentiã verò & primos vlterioresq; cibos potionesq; pertinet, eadẽ quæ in vulneribus præcepi, seruanda sunt, eò magis, quò periculosius hæc pars afficitur. Quinetiã cùm iam nõ solùm sustineri, sed ali his quoq; apparebunt, tamen erunt vitanda quæcunq; mandenda sunt, item fumus, & quicquid excitat sternutamentũ.
* mollis Spem verò certam faciunt membrana* mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorũ vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarũ rigor, atq; ceruicis. Cæteraq; quæ ad somnũ, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadẽ quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria vel mortifera sunt: vbi bene res cedit, incipit ab ipsa mẽbrana: vel si os eo loco duplex est, inde quoq; caro increscere, eaq; id quod inter ossa vacuũ est, replet, nonnunquam etiam super caluariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, vt id reprimat, cohibeatq;, ea carni superdando, quæ ad cicatricem perducãt. Omnibusq; ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, vt per omnem ætatem sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit.

ſtr. Illa vtriq; capite fracto ſeruanda ſunt, vt donec iam valida cicatrix erit, ſoluenda videntur, frequens balneum, maior vini modus.

De narium fractarum curatione. CAP. V.

In naribus verò & os & cartilago frangi ſolet, & quidem modo aduerſa, modo à latere ſi aduerſa fracta ſunt, alterúmve ex his, nares deſidunt, difficulter ſpiritus trahitur: ſi à latere os fractum eſt, is locus cauus eſt: ſi cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quicquid in cartilaginem incidit, excitandum leniter eſt, aut ſubiecto ſpecillo, aut duobus digitis vtrinq; cõpreſſis. Deinde in longitudinẽ implicata linamenta & molli pellicula cincta circunſutaq; , intus adÿcienda ſunt. Aut eodem modo compoſitũ aliquid ex arido penicillo. Aut grãdis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ deſidere cartilaginem non ſinat. Sed ſi aduerſa ea fracta eſt, æqualiter vtrīq; naris implenda eſt. Si à latere, craſſius eſſe debet ab ea parte in qua naſus iacet, ab altera tenuius, id quod inſeritur. Extrinſecus autem circundanda habena eſt mollis, media illita mixtis inter ſe ſimila & thuris fuligine, eaq; vltra aures ducenda, & fronti duobus capitibus aglutinanda eſt. Id enim corpori quaſi gluten inhæreſcit, & cum induruit, nares commode continet. Sin quod intus inditũ eſt lædit, ſicut maxime fit, vbi interior cartilago perfracta eſt, excitatæ nares eadem tantummodo habena con-

tinendæ sunt. Deinde, post quatuordecim dies id- ipsum demendum est. Resoluitur autem aqua ca- lida, eaq; tum is locus quotidie fouendus est. Sin os fractum est, id quoq; digitis in suam sedem repo- nendum est: atq; vbi aduersum id ictum est, vtra- que naris implenda est: vbi à latere, ea in quam os impulsum est, imponendumq; ceratum, & pau- lo vehementius deligandum est quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo, sed etiam ad tu- morem increscit. A tertio die fouendum id aqua calida est, tantoq; magis, quanto propius esse sani- tati debet. Quòd si plura erunt fragmenta, nihi- lominus extrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda, imponendaq; extrinsecus ea- dem habena, & super eam ceratum, neque vltra fascia adhibenda est. At si quod fragmentum vn- dique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur, volsella verò extrahetur. Fini- tisq; inflammationibus, imponetur aliquod medi- camentum ex ijs, quæ leniter reprimunt. Peius est, vbi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. Id admodum raro fit: si incidit il- la quidem, nihilominus eadem ratione in suas se- des excitanda sunt. Cuti verò superimponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus vul- neribus accommodata sunt, sed insuper nullo vin- culo deligandum est.

De aurium fractarum curatione. CAP. VI.

In

IN aure quoq; interdum rumpitur cartilago: quod si incidit, antequã pus oriatur, imponendum glutinans medicamentũ est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurẽ confirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamẽ carnem increscere, solidariq; eum locum. Itaque si cum cute cartilago rupta est, cutis vtrinq; suitur. Nunc autẽ de ea dico, quæ cute integra frangitur. In ea verò si iam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga excidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimẽte, quale lycium est aqua dilutũ, donec sanguis fluere desinat. Tum imponendum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ quod est inter hanc & caput compleat. Tum ea leniter deligãda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouenda. Atq; in his quoq; generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

De maxillæ fractæ curatione, deq; quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. CAP. VII.

AB his ad maxillã vẽturus, indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadẽ dicenda sint. Omne igitur os modò rectum vt lignum in longitudinẽ finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atq; id ipsum nonnunquã retusa habet capita

pita, nonnunquam acuta. Quod genus pessimũ est, quia neq; facile committuntur, quæ nulli retusæ innituntur, & carnẽ vulnerãt, interdũ neruum quoq; aut musculũ. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmẽto, fiunt. Sed in alijs quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmẽto recedit. Maxilla verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærent. Igitur in primis digitis duobus vtrinq; prementibus, & ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem cõpellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximũ dẽtem excedit, vbi ea in suam sedem collocata est, duo proxima dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ superuacuũ est. Cætera eadẽ facienda sunt. Nam linteolũ duplex madẽs vino & oleo superinijciendum, cum eadẽ simila, & eadem thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena media in longitudinẽ incisa, vt vtrinq; mẽtum cõplectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi deligantur. Illud quoq; ad omnia ossa pertinẽs dictũ erit, famem primũ esse necessariã: deinde à die tertio humidu cibũ, sublata imflãmatione paulo pleniorẽ, eũq; qui carnẽ alat: per omne tẽpus vinũ esse alienu. Deinde tertio die resolui debere: foueriq; per spongiã vapore aquæ calidæ, eademq; quæ primò fuerint superdari. Idem die quinto fieri, & donec inflãmatio finiatur, quæ vel octauo, die, vel sep-

timo

timo fere resoluitur. Ea sublata rursus ossa esse tractanda, vt si quod fragmētum loco suo non est, reponatur. Neq; id esse soluendū, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conserūtur, trāsierint. Fere verò intra quartumdecimum & vnū & vigesimum diē sanescunt, maxilla, malæ, iugulū, pectus, latus, os scapularū, costæ, spina coxarū, os tali, calx, manus, planta. Inter vigesimū & trigesimū diem crura, brachiaq;. Inter septimum & vigesimū & quadragesimū, humeri & femina. Sed in maxilla illud quoq; adijciendū est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atque etiā cum tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillā callus firmarit. Itē vtiq; primis diebus habendū silētiū.

De Iuguli fracti curatione. CAP. VIII.

IVgulum verò si trāsuersum fractum est, nonnunquam per se rursus recte coit, & nisi mouetur, sanari sine iunctura potest. Nonnunquam verò, maximeq; vbi motum est, elabitur, fereq; id quod à pectore sub id quod ab humero est, in posteriorē partē inclinatur. Cuius ea ratio est, quod per se non mouetur, sed cum humeri motu consentit. Itaq; ea subsistente, sub id humerus agitatur. Raro verò admodum in priorem partem iugulum inclinatur, adeo vt magni professores nūquā se vidisse memoriæ mandarint. Sed locuples tamen eius rei autor Hippocrates est. Verum vt dissimilis vterq; casus est, sic quadam dissimilia

requirit. Vbi ad scapulas iugulum tendit, simul extra manus planè propellendus in posteriorẽ partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuersum est, ipsum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partẽ adducendus est. Ac si is inferior est, non id quod à pectore est, deprimendũ est, quia immobile est, sed humerus ipse attollẽdus. Si casu superior est, id quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus diligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contrà cutis debet: ex oßibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda sunt: tunc retusa ossa cõmittẽda sunt. Si quod ab aliqua parte eminet, opponendũ ei triplex linteolũ est, in vino & oleo tinctũ. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodẽq; intus incerato, ne fascia diducatur, quæ iugulo cẽposito circũdanda est sæpius potius, quàm valentius. Quod ipsum quoq; in omnibus oßibus fractis perpetuũ est. A dextro verò iugulo, si id fractũ est, ad alam sinistrã, à sinistro ad dexteram. Rursusq; sub alæ sua fasciari debet. Post hæc si iugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus: si in partem priorem, ad ceruicem deligandum est. Supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda, quæ suprà cõprehensa sunt. Sunt verò plura ossa ferè immobilia, vel dura, vel cartilaginosa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, vt malæ, pectus, latus, os scapularũ, costæ, spina

spina costarũ, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio est. Si suprà vulnus est, idsuis medicamentis nutriendum est. Quo sanescente rimas quoq; ossis, aut si quod ferrumen est, callus implet. Si cutis integra est, & os læsum esse ex dolore colligimus, nihil aliud, quàm quiescendum, imponendumq́; ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

De costarum fractarum curatione. CAP. IX.

Proprie tamen quædã de costa dicenda sunt, quia iuxta viscera est, gravioribusq; periculis is locus expositus est. Hæc quoq; igitur interdum sic finditur, vt ne summum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdũ sic, vt eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquã suppurat, nisi admodũ rarò, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus leniter indolescit, abunde est eadem quæ suprà scripta sunt, facere, & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hac cutem inclinet. Ab vno verò & vigesimo die, quo vtiq; os esse deglutinatum, id agendum. Cibis vberioribus est vtendum, vt corpus quàm plenissimum fiat, quo melius os vestiat, quod illo loco tenerum adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoq;, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, vt quicquid vel tussim

vel sternutamentum mouet, ne spiritum quidem magnopere cõtinere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris & suppuratio, & sæpe vitæ periculu sequitur, & sanguis spuitur. Ergo si vires patiuntur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittendus est. Si non patiuntur, aluus tamen sine vllo acri ducenda est, diutiusq; inedia pugnandum. Panis verò ante septimum diẽ non assumendus, sed vna sorbitione sustinendũ, imponendumq; ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoq; resina adiecta sit, aut polyarchi malagma, aut panaces ex vino & rosa & oleo, superq; imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à medijs orsæ, minimeq; astrictæ. Multo verò magis omnia vitãda, quæ supra posui, adeo, vt ne spiritus quidem sæpius mouendus sit. Quòd si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Grauioribus verò doloribus vrgentibus, cataplasma imponi quoq; conueniet vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. Et id quidem interdiu superiacebit. Noctu vero idem aut ceratũ, aut malagma, aut panni, quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidi. *quoq; resoluetur, donec iam *cerato aut malagmate possumus esse contenti, & decem quidem diebus extenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali incipiet. Ideoq; etiam li-*

* quæq;

xior quàm primo fascia circunligabitur, fireq; ea curatio ad quadragesimum diem perueniet: qua simodus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratū ad digerendū proficiet. Si suppuratio vicerit, neq; per quae suprà scripta sunt discuti potuerit, omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: sed qua parte maxime tumebit, demittēdum erit candens ferramētum, donec ad pus perueniat, idq; effundendum. Si nusquam caput se ostendit, vbi maxime pus subit, sic intelligimus: creta cimolia totum locū illinimus, & siccari patimur: quo loco maxime humor in ea perseuerauit, ibi pus proximū erit, eaq; vri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandū, demittendum erit linamentum, aut aliquid ex penicillo, quod summū lino sit deuinctum, vt facile educatur. Reliqua eadem, quae in ceteris adustis facienda sunt. Vbi purum erit vlcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa futura malis subsequatur. Nonnunquā etiam leuius ipso osse adfecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidā muccis similis, intus coit, molleq; cōtra cutis, in qua simili vstione vtēdū est.

De spinae curatione.

IN spina quoq; est quod proprie notemus. Nam si id ex vertebra excidit, aliquo modo fractum est, locus quidem concauus fit, punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. Quo fit, vt homo in interiorem partem

tem

tem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei caussa
sunt. Medicamẽtis verò ijsdem opus est, quę plu-
rima parte huius capitis exposita sunt.

De humerorum, brachiorum, femorum, crurũ, digitorum fractorum vel euulsorum communibus curationibus. CAP. X.

SImiles rursus ex magna parte casus curatio-
nesq; sunt humeris & femoribus. Cõmunia
etiam quædam humeris, brachijs, femoribus, cru-
ribus, digitis. Siquidẽ ea minime periculose me-
dia franguntur. Quo propior fractura capiti vel
superiori vel inferiori est, eo peior est. Nã & ma-
iores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea ma-
xime tolerabilis est simplex, trãsuersa: peior, vbi
fragmenta, atq; vbi obliqua: pessimum vbi ea-
dem acuta. Nonnũquam autem fracta in his ossa
in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt,
aliudq; super aliud effertur. Idq; ante omnia cõ-
siderari debet, & sunt notæ certæ. Si suis sedibus
mota, resima, pũctionisq; sensum repræsentãt, ta-
ctu inequalia sunt. Si verò non aduersa, sed obli-
qua iungũtur, quod fit vbi loco suo non sunt, mẽ-
brum id altero latere breuius est, & musculi eius
tumẽt. Ergo si hoc depressum est, protinus id mẽ-
brũ oportet extendere. Nam nerui, musculiq; in-
tenti per ossa contrahuntur, neq; in suum locum
veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rur-
sus, si primis diebus id omissum est, inflammatio
oritur. Sub qua & difficile & periculosè vis ner-

vis

nis adhibetur. Nam distẽtio neruorum, vel cãcer sequitur, vel certum, vt * diutissime alatur, pus. Itaq; si antè reposita ossa non sunt, posteà reponẽda sunt. Intendere autẽ digitum vel aliud quoq; membrũ, si adhuc tenerũ est, etiã vnus homo potest, cum alteram partẽ dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximeq; eorũ fœminibus & cruribus euenit, habenis quoq; vel linteis fascijs vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Vbi paulò lõgius quàm naturaliter esse debet, membrũ vis fecit: tum demum ossa manibus in suam sedẽ cõpellenda sunt, indiciuq; ossis repositi est, dolor sublatus. Et mẽbrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicibúsve pãnis, & in vino & oleo tinctis, quos linteos esse commodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuissima adhibẽda, quæ circa fracturã ter voluta sursum versus feratur, & quasi in cochlea serpat, satisq; est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longiore, eaq; qua parte os eminet, ab ea si totum æquale est, vndelibet super fracturã debet incipere priori aduersa, deorsumq; tendere, atque iterum de fractura reuersa in superiore vltra priorem fasciam desinere. Super has inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat, ac si qua parte os eminet, triplex ea pãnus obijciendus, eodem

* mitissime

dem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaq; sic vt semper inferiore parte, tres in superiore * finiat, quia satius
quens priori aduersa sit, & tertia tantum in in-
* faciant friore parte, tres in superiore * finiāt, quia satius
est sæpius circuire, quàm adstringi. Siquidem id
quod astrictum est, alienatur, & cancro opportunum est: articulum autem quàm minime vincire
opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse
est. Deligatum verò membrum in diem tertium
continendū est. Eaq; iunctura talis esse debet, vt
primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa
sit, secundo laxior, tertio iam penè resoluta. Ergo
tum rursum id membrum deligandum, adijciendaq; prioribus quinta fascia, iterum quinto resoluendum est, & sexto fascijs inuoluendum, sic
vt tertia & quinta infra, cæteræ supra fiantur.
Quotiescunq; autem soluitur membrum, calida
aqua fouēdum est. Sed si iuxta articulū fractura
est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei
* adeò adiecta, eadēq; omnia facienda donec * ab eo inflāmatio soluatur, vel lenius quoq; quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quod si septimus
dies nō dedit, certè nonus exhibet. Tum facillimè
ossa tractantur. Rursus ergo si paris cōmissa sunt,
cōmitti debent. Si qua fragmēta eminent, in suas
sedes reponēda sunt. Deinde eodē modo mēbrum
deligandū, ferulæq; super accōmodandæ sunt, quæ
fissa circūpositaq; ossa in sua sede contineant: &
in quam partē fractura inclinat, ibi ea latior, valentiorq;

lētiorq; ferula imponēda est. Easq; omnes citra articulis esse oportet resimas, ne huc lędant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa cōtineant: & eo spatio laxētur, tertio quoq; die paulū habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duę partes eius tēporis quod os quoq; cōseruet cōpleantur, postea leuius aqua calida fouere, quia primo digeri materiā opus est, tum euocari. Ergo cerato quoq; liquido id *leniter est vngendū, perfricandaq; summa cutis est, laxiusq; id deligādū est. Tertio quoq; die soluēdū sic, vt remota calida aqua, cętera eadē fiāt. Tantūmodo singulę fasciæ quoties resolutę fuerint, subtrahātur. *pleniter

De fracti humeri curatione.

HÆc communia sunt. Illa propria. Siquidem humerus fractus, non sic, vt mēbrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius qui lęsus est, id sustinet. Altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum. Tertia iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoq; capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius: minister sub ea fascia quam secundo loco posui, correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculu tenet: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi *palmam inijcit dextrā: si sinister, sinistram: si dexter *planam humerus

humerus sumatur, simulq; alterã fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter humerus extendatur. Fascijs verò, si medium aut imum os fractum est, breuioribus opus est: si summũ, longioribus, ut abeo sub altera quoque ala per pectus & scapulas porrigantur. Proximus verò brachium cum deligatur, sic inclinandum est id quod afficit, ut ante fascias quoq; sit figurandum sit: ne postea suspensum aliter, aliter cum deligabatur, humerũ inclinet. Brachioq; suspẽso, ipse quoq; humerus ad latus leniter deligendus est. Per quæ fit, ut minime moueatur, ideoq; ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Sæpius eæ resoluendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nerui rigescant, & inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores sunt.

De brachii fracti curatione.

AT si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrunque comminutum sit, non quòd alia in eiusmodi casu curatio admouenda, sed primũ, ut valentius extendatur, si utrunq; os fractum est: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro,

eosq;

eosq; intendente. Deinde vt curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterum integrum est, plus opis in eo, quam in fascijs, ferulisq; est. Deligari autem brachiũ debet paulum pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maxime brachij naturalis habitus sit, idq; inuolutum mitella commodissime excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commode brachium ex ceruice suspensum est. Idq; paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet. Quòd si ex summo cubito id factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud quàm dolori secursum est, idem qui fuit eius vsus est.

De crurum femorumq; fractorum curatione.

IN crure aquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. Commune verò ei femorique est, quod vbi deligatum est, in canalem coniiciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta morã, quæ simul & sustineat eã, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidẽ crus femurq;, vt collocatũ est, detineat. Esse etiã is debet a plãta, si crus fractũ est, circa poplitẽ: si femur, vsq; ad coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoq; ei coxa sit. Neq; tamẽ ignorari oportet, si femur fractũ est, fieri breuius, quia nunquàm in antiquum

K statum

nius, limandum, & vtrinq; scalpro limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, inyciéda est, recte se habenti capite ab ea parte qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, mẽbranulisq; cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, idq; os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendũ est, prodestq; ea ratione & os coire, & vulnus sanescere. Illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnũquam etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coëant. Quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere atq; nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat, cum tam misera antea cõditio vulneris sit, tamen id interdum maius diutiusq; fieri. Sæpe enim integra cutis osse abrũbitur, protinusq; prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si accidit, maturius oportet, & fouere aqua per æstatẽ frigida, per hyemem egelida: deinde ceratũ myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtroq; hoc casu eadem est, quæ vbi ictus protinus intulit puro iam vlcere. Cibis hic quoq; vtendum est carnem producẽtibus, si breuius adhuc

huc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm leuissimi generis interea demitti debet, sic vt capite paulū supra vlcus emineat, isq; quotidie plenior adigēdus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus sanandum est, cicatrix inducta fouēda frigida aqua est, in qua myrtus, hedera, aliaúe similes verbenæ sint: illinēdumq; medicamentum quod siccet, & magis etiam hîc quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quando verò ossa non confeibuerunt, quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est: possunt enim coire. Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Ossa inter se manu diuidenda, vt concurrendo exasperentur, vt si quid pingue est, eradatur, totumq; id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculiue lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponēdumq; idipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendumq; aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, ferulæq; circundandæ. Cætera & antè & post eadem facienda, quæ suprà scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa * cohærere. Eoq; *cōferuere: vel coalescere breuius membrum & indecorum fit: & si capite acutiora sunt, adsidue punctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & dirigi debent. id hoc modo fit: Calida aqua multa

membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurq́;: & inter hæc medicus pertractans ossa: vt adhuc tenero callo manibus ea diducit, compellitq́; id, quod eminet in suam sedē: & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit. Atq; ita deligando assuescere iterum vetustę sedi cogit. Nonnunquam autem recte quidem ossa cœperunt, superincreuit verò nimius callus, ideoq́; locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniterq́; id membrū perfricandū est ex oleo & sale & nitro, multumq́; aqua calida salsa fouendū, & imponendum malagma quod digerat, astrictiusq́; alligandum, oleribusq́; & preterea vomitu vtendum. Per quę cum carne callus quoq; extenuatur, confertq́; aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoq́; euocet materiam. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ reuertendum est.

De luxatis ossibus. CAP. XI.

Ac de fractis quidem oßibus hactenus dictum sit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, interdum à saltu, calcis os à talo, quod raro tamen fit. Modo articuli suis sedibus excidunt. Antè de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus est.

est, depressusq; digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atq; in talis præcipua. Siquidem febres quoq; & cancros & neruorum vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorum vitandorum caussa facienda eadem sunt, quæ in ossibus mollibus læsis: vbi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumorq; per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit, nihil vsus admittitur. Maxilla verò & vertebra omnesq; articuli cum validis neruis comprehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus: hiq; elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Suntq; quædam communia omnium signa, quædam propria sunt cuiusq;. Siquidē semper ea parte tumor est, in qua os prorūpit: ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidē in omnibus deprehenduntur, alia verò si in singulis. Quæ simul atq; de quoq; dicam, proponēda erunt. Sed vt excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nonnunquam compellitur, neque in spina vertebra, neq; ea maxilla quæ vtraque parte prolapsa antequam reponeretur, inflammationem mouit. Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. At

quibus in pueritia exciderunt, neq; reposita sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniumq́;, quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq́; in proximo membro, quàm in vlteriore. Vtputa si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius mẽbri relinquitur: quoq́; in eo plus vsus superest, eo minus id extenuatur. Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupauit, tum conquiescat, lacessendum non est: vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & neruorum habitus. Nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit, & posteà minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem leuare, super succida lana ex aceto imposita. A cibo, si valentioris articuli casus est, triduo: interdum etiam quinq; diebus abstinere debet. Bibere aquam calidam dum sitim finiat. Curiosiusq́; hæc facere his ossibus motis, quæ validis plenisq́; musculis continentur: si verò etiã febris accessit, multo magis: deinde ex die quinto fouere aqua calida, remotaq́; lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflammatio

natio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere, cibis uti bonis, uti vino modice, iamq; ad usus quoq; suos id mēbrum promouere: quia motus ut in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc cōmunia sunt, nūc de singulis dicam.

De maxillæ luxatæ curatione. CAP. XII.

Maxilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò vtraque. Si altera, in contrariam partem ipsa, mentumq; inclinatur, dentes partibus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si vtraque, totum mentum in exteriorem partem promouetur, inferioresq; dentes longius quàm superiores excedunt, intentiq; super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic vt minister à posteriore parte caput eius contineat: vel sic, vt iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput eius scorteo puluino duro, eoq; caput per ministrum vrgeatur, quo sit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel fasciis, ne dilabantur, inuoluti in os eius conciendi: cæteri extrinsecus admouēdi sunt. Vbi vehementer maxilla apprehensa est, si vna parte procidit, cōcutiendum mentum, & ad guttur adducendum est. Tunc simul & caput apprehendendum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est, sic vt omnia penè vno momēto fiant. Si in vtraq; parte prolapsa est, eadē omnia facienda, sed æqualiter

liter retro maxilla agenda est. Reposito osse, si cum dolore oculorum & ceruicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus verò quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conueniat, tum his præcipue, adeo ut sermo quoq; frequenti motu oris per neruos lædat.

De capite luxato. CAP. XIII.

Caput duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis, super ceruicem contineri in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorem partē excidunt, quo fit, ut neruus sub occipitio extendatur, mentum pectori adglutinetur, neq; bibere is, neq; loqui possit, interdū sine voluntate semen emittat. Quibus celerrime mors superuenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio eius rei ulla sit, sed ut res indicijs cognosceretur, & non putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

De spina luxata. CAP. XIIII.

Idem casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri nisi ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos a lateribus processus feruntur, & neruis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem, & supra septum transuersum, & infra. Si in utranque partē exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum id

id incidit, manus resoluūtur, vomitus aut distētio neruorū insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor vrget, et aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resoluuntur, vrina supprimitur, interdū etiā sine voluntate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, vt tardius quàm ex capitis, sic tamē intra triduū homo moritur. Nā quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partē prolapsa, pronum hominem collocandū esse, & extendendū, tum calce aliquē super ipsum debere consistere, id intus impellere: in his accipiendū est, quæ paulum excesserunt, non in his, quæ toto loco mutatæ sunt. Nonnunquam enim neruorum imbecillitas efficit, vt quamuis non exciderit vertebra, paulū tamen in priorem partem promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non contingit quidem posse: ab exteriore si propulsum est, plerunq; iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis neruis restituta est.

De humero luxato. CAP. XV.

HVmerus autem modo in alam excidit, modò in partem priorem. Si in alam delapsus est, & victus cubitus recedit ab latere, rursum iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusq; altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter, difficiliusq; in priorem partem quàm in posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus vel molle,

certe

certe & imbecillibus neruis intentum est, satis est collocare id in sedili, & ex duobus ministris alteri imperare, vt caput lati scapularum oßis leniter reducat, alteri vt brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem humerum sub ala eius cogere, simulq; & latum os, & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si vastius corpus, neruisúe robustiores sunt, necessaria est spathula lignea, & quæ craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua summa capitulũ est rotũdum, & leniter cauum, vt recipere particulã aliquam ex capite humeri poßit. In ea bina foramina tribus locis sunt inter se spatio distantibus, inq; ea lora mollia conijciuntur. Eaq; spatha fascia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius summæ alæ subijciatur. Deinde, loris suis ad brachiũ deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum. Cui res protinus interualla tunc quoq; foraminum aptata sunt. Sic brachium deligatũ super scalæ gallinariæ gradum traijcitur, ita alte, vt consistere homo ipse non poßit, simulq; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur. Eoq; fit vt capite ligni caput humeri impulsum, in suam sedem, modo cum sono, modo sine hoc compellatur. Multas alias esse rationes scire facile est vno Hippocrate lecto, sed non alia magis vsu comprobata est.

ta est. At si in priorem partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciaq; aut habena media ala circundata est, capitaq; eius post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: præcipiendumq;, vt ille habenam, hic brachium extendat. Deinde, medicus caput quidē hominis sinistra debet repellere, dextra verò cubitum cum humero attollere, & os in suā sedem compellere, facilius q; id in hoc casu, quàm in priore reuertitur. Reposito humero, lana alæ subijciēda est. Si in inferiore parte os fuit, vt ei opponatur. Si in priore parte, vt tamen commodius deligetur. Tum fascia primum sub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere, deinde profectus ad alteram alam, ab eaq; ad scapulas, rursusq; ad eiusdem humeri caput tendere. Sæpiusq; ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur. Si adductus ad latus sit, ad id quoq; fascia deligatur.

De Cubiti luxati curatione. CAP. XVI.

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radij & cubiti ipsius, ex his quæ prima parte huius voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus qui innexus humero est ab hoc excidit, radius qui adiunctus est, interdum trahitur, interdum subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neq; recuruatur. Si in posteriorem, brachium curuum est, neq; extenditur,

tur, breuiusq; altero est. Interdum febrem vomitumq; bilis mouet. Si in exteriorem interioremve brachium porrectum est, sed paulum in eam partẽ à qua os recesßit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neq; in cubito tantũ est, sed in omnibus quoq; membris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Utrunq; membrũ in diuersas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum fit. Tum id os quod excidit ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atq; alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illucve se derunt. Ac modò manibus solis vtẽdum est, modò quadam alia adhibenda. Ergo si in priorẽ partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerũ impellendus est. At in alijs casibus commodißimum est eadem ratione brachium extendere, qua fracto cubito suprà posita est, & tum ossa reponere. Reliqua cu ratio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum & sæpius id resoluendum est, multoq; magis aqua calida fouendum, diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

De manu luxata. CAP. XVII.

Manus.

MAnus quoq; in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrū latus, manus in contrariū, id est, aut pollicem, aut ad minimū digitū conuertitur. Reponi non difficilimè potest. Super durum locū & renitentē ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit, supina: si in priorem, si in interiorem exterioremve, in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit manus, brachium in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posterioremve partē prolapsa sunt, superimponendum durū aliquid, idq; supra prominens os manu vrgendum est, per quod vis adiecta facilius in suam sedem compellit.

De Palma. CAP. XVIII.

IN palma quoq; ossa interdum suis sedibus promouentur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moueri paribus ossibus oppositis non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est, tumor ab ea, in quam os venit: sinus ab ea, à qua recessit. Sed sine intentione digitorum, tantummodo bene pressum os in suam sedem reuertitur.

De digitis. CAP. XIX.

AT in digitis totidem ferè casus, eademq; signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus est, cùm & articuli

breu

breuiores, & nerui minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderunt, tum iam palma cõpelli, atq; id quod in latus elapsum est, digitis restitui.

De Femore. CAP. XX.

Cum de his dixerim, de his quoq; quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, & tibiæ & cubito, pedi & manui. Quædã tamẽ separatim quoq; de his dicẽda sunt. Femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpissime in interiorem, deinde in exteriorem, raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus lõgius altero & vastius est: extrà enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius rarumq; fit, & intus inclinatur, calx ingressu terrã non contingit, sed planta ima, meliusq; id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minusq; baculo eget. Si in priorem crus extensum est, implicariq; non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem partem inclinatur, dolorq; in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediuntur, totusq; eorum pes est. Sed & si in posteriorem extendi non potest crus, breuiusq; est, vbi constitit, calx quoq; terram non contingit. Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter

iter reponatur, vel repositũ rurſus excidat. Quidā iterum ſemper excidere contendunt, ſed Hippocrates & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum autores, ex toto ſe reſtituiſſe memoriæ prodiderunt. Neq; tot genera machinamentorum quoq; ad extendendū in hoc caſu ſimur, Hippocrates, Andreas Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, Faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet. Sed vt hæc falſa opinio eſt, ſic illud verum eſt. Cum ibi valentiſſimi nerui, muſculiq; ſint, ſi ſuum robur habent, vix admittere: ſi non habent, poſtea non continere. Tentandum igitur eſt, & ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alterā ab inguine, alterā à genu intendi. Si validius, melius adducent, qui eaſdem habenas ad valida bacula deligarint: tumq; eorum fuſtiū imas partes oppoſite moræ obiecerint, ſuperioreſq; ad ſe vtraq; manu traxerint. Etiamnū valentius inſēditur membrū ſuper ſcamnum, cui ab vtraq; parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuerſi, rumpere quoq;, ſi quis perſeuerauerit, non ſolum extendere neruos & muſculos poſſunt. Collocādus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus: ſic vt ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt: ea etiam inferior, à qua receſſit. Neruis extentis in priorem os venit, rotundum aliquid ſuper inguen ponendum, ſubitoq; ſuper id, genu adducendum

cendum est eodem modo, eademq; de caussa, quæ idē in brachio fit, protinusq; si cōplicari femur potest, intus est. In cæteris verò casibus, ubi ossa vim paulū inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet, retro cogere, minister cōtrà inde coxā propellere. Posito osse, nihil aliud noui curatio requirit, q̄ ut diutius is in lecto detineatur, ne si motū adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erūpat.

De Genu. CAP. XXI.

Genu quoq; & in exteriorē, & in interiorē, & in posteriorē partem excidere notissimū est, in priorem non prolabi pleriq; scripserunt. Potestq; id vero proximū esse: cum idē opposita patella, ipsa quoq; caput tibiæ contineant. Meges tamē eum cui in priorem partem excidisset, à se curatū esse memoriæ prodidit. In his casibus intēdi nerui rationibus ijsdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partē excidit, eodē modo rotundo aliquo super poplitē imposito, addūctoq; eo crure reconditur. Cætera verò manibus simul, tū ossa in diuersas partes cōpelluntur.

De Talo. CAP. XXII.

Talus in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Ubi huic contrarius talus, contrarium etiam signum extat. Si in priorem partem erumpit, à posteriore latus neruus durus & insanus est, minusq; is opus est: si in posteriorem, calx penè conditur, plaga maior fit.

Repon

Reponitur autem is quoq; per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoq; casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis frendo oneri cedat, rursusq; prorumpat. Calceamentis quoq; humilioribus primo tempore utendum, ne iunctura talum ipsum lædat.

De Planta. CAP. XXIII.

PLantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdemq; conduntur. Fascia tãtummodo calcem quoq; debet comprehendere: ne cum mediam plantam imumq; eius vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoq; suppuret.

De digitis. CAP. XXIIII.

IN digitis nihil vltrà fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hic quoque & ingens periculum est: & eo grauius, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoq; humeris, femoribusq; metus mortis est, ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq; maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus dixit, atque in his quoque

diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoq; & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionesq; neruorũ orirẽtur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verùm ne digitus quidem in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cum iam vetus res est. Si reposito quoq; osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic iacere conuenit, vt maxime cubantem iuuat, tantum ne moueatur, néve dependeat. In omniq; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi ossibus fractis vulnus accessit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. Id quod excedit, abscindendum est. Imponendaq; super arida linamenta sunt & medicamenta non pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest, veniat. Nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facile noxa postea pateat.

*

FINIS.

Q. SERENI SAMONICI VITA.

Q. Serenus Samonicus Gordiani iunioris præceptor fuit: cuius meminit Spartianus in Caracalla, his verbis: Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis: inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoq; Saturnalium tertio, carmina quædam de vrbibus deuouendis in libro quinto Reconditorum Samonici Sereni reperisse se ait. Supersunt hodie hi hexametri, præcepta Medicinæ continentes.

Q. SERENI SAMONICI DE MEDICINA PRAECEPTA SALVBERRIMA,

Antonii Molinii Matisconensis opera, diligenter emaculata.

EMBRORVM *series certo deducta tenore*
Vt stet, & assimilis medicinæ defluat ordo,
Principio celsa de corporis arce loquamur.
Phœbe salutiferũ, quod pangimus, assere carmen,
Inuentumq́; tuum prompto comitare fauore.
Tuq́; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, & in cœlum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quiq́; Epidaurũ,
Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis,
* tecta *Tarpeias arces, atq; inclyta * templa petisti,*
Depellens tetros præsenti numine morbos,
* locutus *Huc ades, & quicquid cupido mihi sæpe * rogâti*
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Capiti medendo.

B*Alsama si geminis instillans auribus addas,*
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem. vel

Vel quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
Vtiliter vectis, vel corno ex arbore ſertum,
Pulegiúmve potens vna ſuper aure locabis,
Aut illud miſto recoquens clementer aceto.* * coctum
Cauta nare trahes: ſeu viſco lintea nexo
Induces fronti: ſeu trita gramina menta.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris
Profuit: aut hedera ex oleo colata vetuſto.* * decocta
Profuit & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia ſolis aperto:
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: proſunt & amica papauera ſomno,
Si prius in lento madefacta terantur oliuo.* *coquantur

Hemicranio medendo.

Portio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diuerſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt, & eodem balſama pacto.
Allia vel ternis piperis terna addita granis,
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura ſalutem.

Porrigini depellendæ.

Est inſenſibilis morbus, ſed noxia forma.
Cùm caput immenſa pexũ porrigine ningit,
Copia farris vti frendentibus edita ſaxis.
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum, nitrumq́; & ſulphura viua
Contere, deinde caput permiſtis ablue cunctis:
Furfuribúſve nouis durum miſcebis acetum,
Vt varios crines tali des vnguine puros.
Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis,

Et prodest cedro demissus ab arbore succus
Desinet interea glomerari furrea nubes,
Cessabitq; grauis crebræ porriginis hymber.

Capillo tingendo.

Qvos pudet ætatis lõgæ, quos sancta senectus
Offendit, cupiũt properos abscõdere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso,
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci:
Lumbrici quoq; terrestres miscentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem,
Resina ex facili cera viscoq; coacta.
Ad rutilam speciem nigros flauescere crines,
Vnguento cineris prædixit Tullius autor.
Si prægnans artus captiui soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriasi arcendæ.

NOxia corporibus quædam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrumpere somnos
Sensibus, & monitis vigiles incendere curas.
Plin. li. 7. cap. 31. *Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi,*
Qui nimio sudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.
Plin. li. 7. cap. 44. *Sylla quoq; infelix tali languore peresus*
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi,
Vel nitro ac sale permistis, acidoq; liquore
Laxatis (vt sint simul allia) tangere corpus,

*Aut lacrymis hederæ, aut ſucco *perducere cedri.* *perfundere
Quin etiam furfur muſto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid cerebri defendit ſylua capilli.

Prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis.

Illotus ſudor, vel copia nobilis eſcæ
Sæpe graui ſcabie correptos aſperat artus.
Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino ſiccatus corporis humor,
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
Sic pauidum corpus dextra parcente foueto.
Proderit ex oleo puluis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido lita tradere corpora ſoli.
*Feruentes papulas *oleo curato liquenti,*
Aut acido Baccho miſcebis farra lupini, *papyro
Atq; hinc in calido percures membra lauacro,
Pruritus autem ſalſos leuat humor aceti,
*Siue maris *rabidi ſudor, cochleaq; minutæ,*
Quarum contactu perimetur acerba libido. *auidi

Phreneſi, & capiti purgando.

Ex vitio cerebri Phreneſis furioſa mouetur,
Amiſſaſq; refert frendens amentia vires,
Siue calens febris iactatos excedit artus,
Siue meri guſtus, ſeu frigoris efficit aura,
Conueniet calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis ſuffire memento.

Ceritum sæpe horrendi medicantur odores.
Atq; ideo sanos etiam curarier est par.
Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri,
Vngitur & succis, dederit quos parua sabucus,
Expressusq; hederæ mandatur naribus humor.
Aut mistum ruta cerebro instillatur acetum.
Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulsus morbo latitante capillus,
Si raro lauitur, seu vis epota veneni,
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquã variant maculæ, paruisq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus,
*apponito *Vipereæ pellis cinerem his* additio rebus,*
Roboreásve pilas vrsino iungito seuo,
Vel testudineo mala permulceto cruore.

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SÆpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus
Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem,
Membra foue: parili sanat ratione rigorem
Vrticæ semen, perceptaq; frigora vincit.
Et ceruina potest mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani semen cum melle vorabis,
Siue fel vrsinum tepefacta dilue lympha.

Prodest

Proderit hoc potu, seu cassis ostrea testis
Usta dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis
Decutiet gelidum calefacto vertice virus.
Nonnullus liquidum sumit mulsumq́;, sinapi,
Atq; palato agitat retinensq́;, vomensq́;.
Allia nonnulli mandunt, oleíve liquore
Perfundunt calido cerebrum, nasiq; latebras.
Quidam lactucæ credunt prodesse sapores,
Curandi modus hic & suauis & vtilis idem est.

Elephantiasi propellendæ.

Est elephas morbus tristi quoq; nomine dirus,
Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed vita præcipitans funesto fata veneno.
Huic erit aduersus cedri de cortice succus,
Mustelæq; cinis, vel fusus sanguis ab illa.
Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
Mentastri folium potu, appositumq; salubre est.
Nec frustra bulbos & sulphura iungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle iugatum
Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
Trussam, & chartã, quã gens Ægyptia mittit,
* Thure simul musceq; oleum, quod flore rosarum *Tunde
Conditum est: line sic faciem, sic redde salutem.

Cutis & faciei vitiis propellendis.

Quida si maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis.
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Crudáve dulcacido miscebis rapa liquori.

Sangui

Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
* sanant *Sepiolæ cineres ex ossibus omnia * tollunt.*
Cygnæos adipes, hilari musceto Lyæo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.
Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito sapone genas purgare memento
Rugarum sulcos lentisci mastice tendens.
Si verò vitiū est quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere saliua,
Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli,
Vruntur, cineremq; dabunt, iunguntur aceto
Mascula thura simul, diuinaq; cura valebit.

Aurium vitiis succurrendis.

Cum sæuus teneras dolor alte sauciat aures,
Fraxinea in flāmis fundit quē talea succum
Instilles, siue obscœnos ex virgine rores,
Aut succum ex folio, dederit quem populus alba.
Sæpe chelidoniæ rapidum sociatur acetum,
Adiunctoq; nitro procedit cura salubris.
Mentastri liquor expressus conducere fertur,
Infectum violis oleum bene consulit auri.
Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.
* morietur *Si verò obtusa sensus * remoritur in aure,*
Lumbricos terræ, seuumq; ex ansere rauco
Excoque: sic veterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur,

Si iun

Siiungas olidæ graue quod minxere capellæ.
Si vero incautas animal penetrauerit aures,* *in patulas
Proderit admisto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit, anseris aptus
Immittetur adeps ceparum non sine succo:
Qui grauis est oculis, sensum tamẽ auribus auget.
Vis & Phœbigenæ diuinam discere curam,
Sitq; vel annosis confecta doloribus auris,
Allia tum septem numero, septemq; lupinos
Cretaceam dabis in testam: tum delphica frondis.
Addatur, musto totum feruescat aceto.
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

Oculorum dolori mitigando.

SVmma boni est alacres hoĩ contingere visus,
Quos quasi custodes, defensoresq; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen vt nullos paterentur desuper ictus,
Atq; supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viuentísue nepæ lumen gestatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura
Et laticem Bacchi fœta cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.
Hyblæi mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis.
Vettonicæ mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti:

Deter-

Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quis gramina musta,
Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha
Exacuet puros dempta caligine visus.
Siue columbarum fimus miscetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.
Vina Chelidoniæ simili ratione iunguntur,
Efficiuntq; suo præclaros vnguine visus.
Aspera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus est morbi, miserum quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine misce,
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
*plūbum *Si verò horrēdum ducent glaucomata* peplum,*
Spiritus alterius prodest, qui grana cumini
*infistat, *Pallentis mandens visus exhalat in ipsos.*
*rufos & *Si tumor* insolitus typho se tollat inani,*
*gliscit in *Turgentes oculos vili circunline cœno.*
orbes,

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

Haud facile est acrē dentis tolerare dolorem,
Quo magis ē æquū medicā pernoscere curā,
Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto:
Mansus item prodest succis oleaster acerbis:
Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.

Aut acidi latices clauso voluuntur in ore.
Manditur apta rubus gingiuis, & bona labris.
Lentiscus myrtusq; emendant oris odorem.
Quod verò assumpsit nomen de dente fricando,
Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino,
Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.
Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis,
Exesos autem dentes si forte querêris,
Vre fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit, atq; cauis immittere partibus apte.
Prodest & puluis lumbrici corpore tosto.
Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt firmum possis seruare vigorem.
Si verò infandum proserpit ad intima vulnus,
Permisceto salem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locum, miram experiere medelam.
Aut tu sume pilam quæ caudis hæret ouinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta farinas,
Huius & attritu tetrum mulcebitur vlcus.

Vuæ, faucibus, collo, & quæ mollien-
da sunt, medendis.

AEgrescunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis subijt, vel cum ventis agitabilis aër
Vertitur, atq; ipsas flatus grauis inficit vndas:
Vel rabidus clamor fracto cum forte sonore
Planum radit iter. sic est Hortensius olim

Absump

Absumptus causis etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino viuente periret.
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
Ergo omni studio queres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aerium mel,
Additur excussus niuea similagine furfur,
Decoctā hac clauso simul exercentur in ore.
Preterea fauces extrinsecus ungere prodest
Vrsino & tauri seuo cerisq; remissis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus antè.
Disce etiā miram ex humili medicamine curam,
Actiaco melli iungas agreste papauer.
Decoctumq; simul mandes, mansumq; vorabis.
Crinitæ porri radices quinq; coquantur,
Hinc aqua non fruens voluatur fauce sonora,
Nec tamē in stomachū descendat gutta patentem.
Si verò adflictam languor deiecerit vuam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis tostis releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida brassica flāmis.
Verum angina sibi mistum sale poscit acetum,
Quod refert clauso versatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

AT si ceruices, durataq; colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebitur unguine
Hic lōgū pariter neruos medicina seqtur, (poples,
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, & bulbi, aut ceruina medulla,
hoc.

Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua Gryllus erit pressante peremptus.

Tussi, & choleribus medendis.

Noxia si penitus cholerum sæuire venena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta,
Semina vel raphani permisto dulcia melle.
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,
**Interiora vora vetitus contingere dente.*
Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Marrubiumue potes, hec faucibus optima sumes.
Frenabisq; grauem facili medicamine tussim.

*Integriora

Digestioni, & stomacho medendo.

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim validus firmat tenor omnia mebra:
At contrà eiusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (nisi cura iuuat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigræ quod lignea pila
Triuerit, admisto ieiunus sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno,
Aut tritum semen raphani, mulsumq; iuuabit:
Siue duæ partes absinthi, & tertia rutæ
Decoctis potentur aquis, siliquæq; madentes,
Semina vel marathri sætæ cum lacte capellæ.

Pulegium quoq; decoctum curabit amicè.
Et potu, & fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas undis calefactas ac propè victas
Suppositis torre prunis, vinoq; garoq;
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula sauiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe, seu salibus piper adde, & tenue cuminum.
*tanges *Quæ coctis* *tinges epulis, & rapta voralis.*
*aceti *Aut cubitum pergens succū cape tristis* *anethi.*
Ventriculis mergi raptus sal tritus & ustus
Tosto pane super, piperis quoq; puluere multo
Miscentur, capies diuinum munus in istis.
Proderit hoc stomacho, victas & concoquet escas
Grana peregrini piperis diffindito quinq;
Niliaco melli, quæ mane inserta capesses.

Felli, vomitui, vel phthisi arcendis.

Lutea si crescunt, & cunctis noxia fellis,
Allia parua nouē, piperis tot pmole granas
Quæ cyatho diluta gari mandesq; bibesq;
Hæc iterum septena capis, post deniq; quina.
Præterea caules, frondes si paruo sabucus,
Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo.
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgat.
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto
Dulcibus associas lymphis, melliq; liquenti.
Et niueus prodest ex vbere succus asellæ,
*vinum *Si tepido* *vino infundas, ac mella piperq;*
At vomitum radix narcissi pota mouebit.
Si verò phthisis annoso sedet improba morbo,

Intritas vino cochleas hausisse iuuabit.
Proderit & veteris seui pila sumpta suilli.
Carne asinæ fenoq; capræ medicina salubris.

Mammis sanandis, vel stringendis.

Vbera fæcundo multum lactantia succo
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt:
Fece igitur valida duri reprimentur aceti.
Post partum tumidas iniuste assurgere mammas
Interdum aspicies, harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.
Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes vnge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas,
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti,
Aut ouum illinito tulerit quod garrula perdix.* * aliàs impositū
Præterea pluuio decocta papauera rore
Herescunt multis post dissoluenda diebus.* * absoluenda
Vis & Phœbigenæ cælestia sumere dona,
Vbera cum tetris laniata doloribus horrent?* * vrgent
Nauis ramēta, et quæ nomine prasion herba est,
Et quæ vulgari sermone Insana vocatur,
Græcos hyoscyamon propria scito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathiq; legumen
Mista dabunt miras (experto crede) medelas.

Reiectioni cibi, aut sanguinis *restringendæ. * abstinendæ.

Si stomachus nondum concoctas expuit escas,
Et magis atq; magis vitiū renouādo valescit,* * recolēdo

M 2 *Allia*

Allia cædemus, crebrumq; trahemus odorem.
*firtur de *Sin etiam rutulus* confertur pectore sanguis,*
Sorbitium mentæ, raphanus vel cocta iuuabit.
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et mistis hauritur aquis, sistitq; cruorem.
*robore *Vritur interdum raptus de* iubere cortex,*
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo,
*pellis. *Quorum cinis, aut cochlearum, aut deniq;* melis*
*Aut cinis salicũ ramis **Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,*
Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

Iecoris, & lateris vitiis medendis.

Ἐλελίσφακος salvia. *SI molles iecoris fibras dolor hauriet acer,*
Protinus ex mulsa potãda elelisphacus herba
Sumitur & semẽ, qđ fraxinus alta pfudit, (est.
Vulturis atq; iecur, vel ius perdicis apricæ.
Præterea simili drachma pix dura piperq;
Franguntur, sic in mollito puluere iuncta
Egelidis miscentur aquis, recreantq; bibentem.
Absinthi quoq; decocti potabitur humor,
Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accensum tinges lapidem stridentibus vndis,
Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis, hoc præsens medicamen habetur.
*cilonia *Quid referam multis composta* Philonia rebus?*
Quid loquar antidotũ varijs? quis ista requirit?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & iecoris quæretur fibra lupini,
Iungenturq; simul costum, foliumq; piperq;
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subitò dolor insanus furit incitus ictu,
Persicon huic potum è nuce traditur interiore,
Quæ mihi curà satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

QVando lien tumido circũligat ilia vinclo,
Et plenũ splenis demõstrant mẽbra rigorẽ,
Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis,
Hinc trahet assuetos æger quoscunq; liquores,
Aut viridis coctorum holerum potabitur vnda.
Proderit exusto fluuialis hirudo cruore,
Siue myrita potens, seu ros cum pane marinus,
Aut hedere succus potu appositùq; iuuabit.
Necnon intactum ferro, quam videris alnum,
Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturq;
Donec victarum pars tertia subsit aquarum.
Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore.
Arida ficus item feruente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel splen apponitur hœdi.
Marrubium in vino potum prodesse loquuntur.
Præterea piper, ac nepeta cum flore & anethum,
Capparis atq; apium, buglossaq; iungitur vnà:
Horum decoctos latices potare salubre est.
Pulegium, abrotonum nitida cum mastice coctum
Ac thymbræ speciẽ (quam cõmemorãt cephalotẽ)
Prædixit spleni Deus Ida posse mederi.
Dulcia, Plautus ait, grandi minus apta lieni.

Splẽ tumidus nocet, & risum tamẽ addit ineptũ,
Ut mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur excectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuóq; æuo frontem præstare seueram.

Præcordiis sanandis.

LAnguida si duro turgent præcordia morbo,
Miscetur mulsæ farris sextarius unus,
Nec non & lini tunsum, siliquæq; legumen.
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia nectes.
Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris
* teres *Cocta * lines, durum vt poßis mollire tumorem.*
Ocyma præterea, bulbíve linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
Quin etiam catulum lactantẽ apponere membris
Conuenit, omne malum trãscurrere fertur in illũ.
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Humanos quoq; contactus mala tanta sequuntur,
Et iunctus vitium ducit de coniuge coniunx.
*trite iũ-ges *Quod superest * thridaci iunges ramenta carinæ,*
* decator thoma rite vocatur *Quod decem ex rebus * confit simul atq; vocatur,*
Mastichis addentur fracta iam mollia farra.
Talibus auxilijs præcordia tuta resident.

Lumbis & renibus sanandis.

CUm sæuit penitus hærens iniuria lumbis,
Igne lapis candẽs datur exultãtibus undis,
Hoc poteris potu tristem superare dolorem,
Aut pice cum melli nitrum sulphurq; & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus ijsdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.

Aut caput aſparagi cum vino ſume vetuſto,
Seu mauis appone, modus conducit vterq;.
Aut adipi muſium lumbis inducito ſulphur.
Sæpe chelidoniam cum ſucco Palladis addes,
Farraq;, quæ tremulis proſunt ſudantia flammis.
Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus:
Pinſitur, ac tepidis ſorbebitur addida lymphis.
Aut tres ex vino cochleas ſeruescere voges.
Cumq; ſuis domibus franges, piperis quoq; grana
Ter quinq; adijcias, potuq; iuuaberis illo.
Furfur item parca fuerit cum feruidus vnda,
Poſt oleo madidus* ſuccis immittitur aptis, *ſaccis
Quæ vix paſſuris* vrentes addito membris. * vrētia
Prodeſt ceruinæ* vehemens natura medullæ, iungito
Nec nocuit ciceris cocti potaſſe liquorem: *medicās
Aut miſtam teneris* maluam contundito porris, *madi
Contritumq́; ſimul cum maſtiche cōfer anethum, damq́; ele
Quodq́; decem rebus rōponi ex nomine clarū eſt, liſphacon
His continge locū. Deus hæc mihi certa probauit. vndis

Ventris dolori mitigando.

SI dolor inſanus tota deſæuit in aluo,
Heminis tribus in lympha tu decoque tritū,
* Vino prius hyſſopum, validam quoq; rutam,
Aut apium, donec pars duplex deſit aquarum. * Atq;
Potus erit medicus non detractante palato.
Præterea niuei ſterilis toſta vritur oui.
Quæ poſtquam in tetrā fuerit conuerſa farinam,
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec non iungenda eſt vtero noua virga myricæ,

Illæsa hac ferro terr-q; intacta teratur.
Aut medio ventris prodest aspergere terram,
Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.
Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarut.
Menta quoq; hoc pacto medicos dabit hausta sa-
Cœliacos antē recreabis pane salubri, (pores.
Quem madido farre effu ies, ac mollibus ouis:
Quorum testa fero prius euanescere aceto
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
Cumq; his Lenæi durum potare fluentum.

H dropisi depellendæ.

Corrupti iecoris vitio, vel splenis, acerbus
Crescit hydrops, aut cū siccatæ fibre medullæ
Atq; auidæ fauces gelidum traxere liquorem,
Tum lympha interius vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.
Conueniet teneræ radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec non & tepidis canuolues corpus arenis.
Appositumq; lenes nepeta, gustuq; iuuabunt.
Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error.
Aut huius vice quod fert semen lenta genista
Miscetur, mulsis & cautis ducitur vndis.
Sæpe & scyllino pelluntur noxia Baccho.
* nitro *Est qui præualidum* frixo sale miscet acetum.*
* turgētia *Atq; olei succo refricant* albentia membra.*
Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.
Nec non apposito curantur dropace membra,

Aut calido* salicis radicem mollit Iaccho, *silicis
Qui subitò raptos ventos, succosq; reuellit.
Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Ventri molliendo.

Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso, Specie, id est qualitate.
Potibus aut duris restricta morabitur aluus.
Vincetur talis mora gramine Mercuriali,
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaq; conueniunt, quæ mittit clara Damasus.
Multos præterea medici componere succos
Asseruerunt: pretiosa tamen cùm veneris emptum
Falleris, frustraq; immensa nonussinata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana supponis alumen,
Aut edis in patinis tenera decocta sabuci,
Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; capesses.
Crede tamen potum meliorem lactis equini.
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.
Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
Quodq; satis melius verbis dicemus Horati
Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ.
Sed cochleas prius est vrtica aut furfure pasci.
Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
Sæpe thalassomeli* iunctū cumulauimus hymbri, *adiecte
Hæc purgant, parili fuerint si pondere mista.

Solutioni ventris, & dysenteriæ compescendæ.

Tam varij casus mortalia secla fatigant,
Vt sint diuersis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui,

Pulegiumue potens domitum feruentibus vndis.
Si verò in lapides densus conuertitur humor,
Qui retinet cursus, genitumq; dolore frequentat,
*sphōgite Saxifragam seu *fontigenam succurrere credunt.*
Praeterea semen myrti syluestris Iaccho,
Atq; oleo mistum bibitur, nec desit acetum,
Vinaq; sumantur fricto condita cumino,
Siue palumborum capitur fimus acre fi[...]
Dulcacidis sparsum succis tritumq; solutum,
Necnon obscœnus, capræ potabitur humor.
Obruit hic morbum, calefactaq; saxa remittit.

Conceptioni, & Partui.

IRrita coniugij sterilis si munera languent,
Et sobolis spes est, multos iam vana per annos,
Fœmineo fiat vitio res, necne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit femina vuluam.
Aut ouis in stabulis fractas cum ruminat herbas
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atq; illam meminit misto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniunx sistinet vterq;
Qui, subau di partus. *Atq; vbi iam certum spondet pregnatio fœtum,*
Vt facili vigeat seruata puerpera partu,
* Pulegio admixto *Dictamum bibitur, cochleæ manduntur edules,*
venit em- bryo nec *At qui olim menses minus octo moratus in aluo,*
aceto. *Irrumpit thalamos, & nexus soluit inertes.*
**Pulegij quoq; purgari tunc conuenit hymber[...]*

Cuius opem veram casus mihi sæpe probarunt.
Quinetiam stercus supponunt vulturis atri, Sectiar, sub audi fœmina.
Sentiat ut minimè partus quā proximus urget.
Qua etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino, atq; exhausta medentur.

Profluuio cuiusq; sanguinis, & matrici subueniendæ.

Si modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cum vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, sed nondum lauta rosato,
Hæc datur in nares, vel claudet densius aures.
Contritis prodest cochleis * *perducere frontem,* *obducere
Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ.
Quod nisi supprimitur sanguis, potandus et ipse est.
Præterea Pharias caput emetire papyris.
Detrahe quod superest, alio genitalia necte.
Fœmineas prodest illinc vincire mamillas,
Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
Succida lana malos remoratur subdita cursus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quæcunq; fluit vis immoderata cruoris,
* *Subereus cortex calidis potatur in vndis* * Subernus
Ante minutatim studio vincente terendus.
Pulegij calido purgatur fœmina potu.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcunq; bibentur,
Aut si puniceos fundit vesica liquores,
Marrubium ex passo tritum perfunditur vndis,
Hi poterunt haustus nigrum purgare colorem.

dictami Relliquias partus eadem tibi detrahit herba.
detr. Quòd si fœminei properabit sanguinis hymber,
Est qui frustra molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquot lanis tectū ad præcordia nectit,
Hæc simul incantans sisti debere cruorem,
Vt lapis ille viæ solitos iam destitit orbes.

Internecandis, quæ oculos impediunt.

MObilis hirsutas horret lascinia setas,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi caussa videtur,
Corpora cum releuat, ratio manifesta salutis.
* Namq; oculos infesta pilorum tela lacessunt,
Quódq; illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desæuit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quē dat auis, tremulis simulat quæ pellibus alas.
Præterea quascunq; voles auertere setas,
* obducere Atq; in perpetuum rediuiua* occludere tela,
Corporibus vulsis saniem perducito ranæ,
Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu.
Necnon quæ stagnis cessantibus hæsit hirudo
Sumitur, & viuens samia torretur in olla,
Hac acidis iungit permista liquoribus artus,
* procrescere Auulsamq; vetat rursus* percrescere syluam.

Omnibus obscœnis medendis.

DIcēdū, & quæ sit mēbris medicina pudēdis.
Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fœcunda felle capellæ.
Mane nouo myrti frondes commandere prodest
Cui dolet, atq; illas in vulnus despuat ipsum.

Fece etiam vini genitalia lauta leuantur,
Et tumidos testes nereia lympha coërcet,
Vel bulbi ex mulso, vel cara immista cupresso.
Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.
Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & ferali fronde cupressi,
Vnde etiam potu frons hæc memoratur amica.
Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obscœnos si pone locos noua vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si iam veteri succedit fistula morbo,
Mustelæ cinere immisso purgabitur vlcus,
Sanguine seu ricini quem bos gestauerit antè.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaq; cum seuo folijs de mille vocata.

Ischiæ, & articulari morbo.

SÆpius occultus victa coxendice morbus
Persurit, & gressus diro languore moratur,
Populus alba dabit medicos de cortice potus,
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ.
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet, rubiam quoq; ducere potu,
Aut i. aminæo cochleas haurire Lyæo.* * aliàs, Tithyno: vel, irina
Si verò articulos tabes inimica per omnes
Hæserit, ex ficu betas ac melle ligabis,
Vel pelagi latices simul & baccheia dona.
Sumere curabis, nimio sed parcito vino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

Furunculo medendo.

CVm sanguis nimius puri commistus atroci
Aestuat, & papulas altè sustollit acutas,
Resinam misces, & saxis ordea fracta.
Conspersa hac tepidis apponere conuenit undis.
[* hyoscyami semen seuumq;] vis & * hyoscyamum cera seuoq; iugatum
Nectere, non minus hac poterit medicina iuuare.
Praetereaq; fimum ex gallo quod legeris albo.
Hymbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Vnguine quo fotis dabitur medicina papillis.

Carboni * medendo.

[* tollendo] HOrrendus magis est, pimit q corpora, carbo:
Vrit hic inclusus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quondam varijs pepulere medelis:
Tertia nanq; Titi simul & centesima Lini
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum semine pulsum:
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci: tanta est violentia morbi.
[* laticem cum lini] Dulcacidum * laticemq; cumini semine iunges,
Atq; fimum pariter Paphiae compone columbae.
[* adoperta.] Hinc line diruptas partes, & clausa venena.
Praeterea triti referant * & operta lupini:
Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis.
Est qui gallinae perducat stercore corpus.
Allia vel piperi parce commista linuntur
Pythagorae cognata leui condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Pani, vomicæ, & strumæ depellendis.

SVnt alij quos dura * mouet natura tumores
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi.
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam:
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro.
Proderit appositum, mollitq; aperitq; tumorem.
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Quæ salis admisto tundetur condimento.
Proderit & mansum quod traxeris arbore viscum.
Gramen hyoscyami caræ seuoq; vetusto
Concilia, mistisq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, post melle liquenti
Omnia consociata petenti prospera potu
Sumuntur, reserantq; malum purgantq; leuantq;.

* vomit

Igni sacro demouendo.

ESt etiam morbi species, quæ dicitur ignis,
Languida quo multo torretur mẽbra calore,
Vel tu vicino seuum bouis igne remittis,
Mollitumq; lines, vel oloris fecibus oua,
Sed non cocta dabis, sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terræ misto inducetur aceto,
Aut pari li noua ruta modo, sed iungis oliuum,
Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis,
Allia dant cinerem sociato oleoq; garoq;,

ἱερὸν πῦρ Græcis dicitur, vulgo ignis diui Antonii. Fecibus, id est, excremẽtis. siue pinguib⁹, hoc est adipe.

N Vnguine

Vnguine quo gliſcens deponet flamma furorem.
Sæpe chelidoniæ pars candida iungitur oui.
Quæ modico potu ſed vili trita capeſſes,
Admiſcere memor lymphas amnemq́; falerni.

Podagræ depellendæ.

*Q*Vadā ſunt rabidæ medicamina digna podagræ,
*trigeminas *Cui ter*tricenas ſpēs Epidaurius ipſe*
Dixit ineſſe deus, requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem.
Ergo age & arreptū ſalicis frondemq́; librumq́;
Cum vino tere, ſic contractos perline neruos.
Aut cum prima mali ſeſe oſtentabit origo,
Feruida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecisve hirci reſerato pectore calces.
Inſere, ſic diræ reprimes primordia peſtis.
Aut ſi corruptus perſederit altius humor,
Trita cupreſſus ibi Baccho iungetur acerbo
Panibus & teneris, cohibebitq́; addita queſtus
Parua ſabucus item hircino collita ſeuo,
Triticeæq́; acido manantes amne farinæ,
Aut nitidum ranæ decoctum viſcus oliuo,
Siue chelidoniæ ſuccus ſale miſtus aceto.
Sunt quibus appoſita ſiccatur hirundine ſanguis.
Non audita mihi ſit fas, ſed lecta referre,
*rabidus *Hoc quidam*raptus morbo per tempora meſſis*
*merſit *Vicino plantas frumenti*preſſit aceruo,*
Vide Plin. lib.22.cap. 25. *Euaſitq́; grauem caſu medicante dolorem.*

Vulneribus ferro, aut verberibus factis.

*N*Atura vitijs medicas obiecimus artes,
Nunc & fortunæ iaculis obſiſtere par eſt.

Si cui forte lapis teneros violauerit artus,
Necte adipes vetulos & tritam chamacißon,
Ne pudeat luteæ stercus perducere porcæ.
Sin autem sæuo laceratum est verbere corpus,
Tum lixiua cinis caras dissoluit & oua,
Admistoq; oleo vibices comprimit atras.
Si verò infrænus manat de vulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli perlita fuco,* *succo
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Verrucæ quoq; desectæ frænare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de vellere puluis:
Præterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis astringit vel fimbria porri.
Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Vulneribus quibuscunq; casibus factis.

T*Am varia humanæ sūt vulnera cōditiōis,*
Ut nequeāt proprias cūctis ascribere curas.
Iisdem igitur monitis casus arabimus omnes,* *sanabimus
Sic tamen vt nullus medicinam clauserit error.
Ergo modus quicunq; obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaq; quæ folijs nomen de mille recepit,
Appositu prodest adipi permista vetusto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo.
Ambustaue cinis complebit vulneris ora.
Concludit verò vel frons vel ramus ab vlmo,
**At succis hederæ pulchrescit fœda cicatrix.* *Ut.

Hominis ac Simiæ morsu.

* puro SIue homo, seu similis turpissimæ bestia nobis
Vulnera dẽte dedit, virus simul intulit atrũ,
Betonicam ex* duro prodest assumere Baccho.
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
* venenis Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

Serpentium morsibus,& *viperinis excludendis.

CUspide non quisquã longe neq; cæde cariss,
Fulmine nõ gladij, volueris nec felle sagittæ
Quàm cito vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes.
Quem nocuit serpens, fertur caput illius apte
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa:
Vtq; Larissæa curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum vino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritumq; ligare,
Siue etiam excelsa folium de mole cupressi.
Aut tithymallus atrox vulnus cõtrita perungit.
Carduus est nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre Lyæi
Betonicæve leues, gallinæ aut iura vetusta.
Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista sinis sententia:necnon
Plin.28. cap.6. (Plinius vt memorat) sumpti iuuat hymber aceti
Dicendũ, & quæ sit præcox medicina timentis
Cautio: nanq; potest diros transcurrere morsus,
Si iecur exectum tardo de vulture portes.

Erucis aut si totos perduxeris artus,
Quas prius attritas vehementi spargis aceto.
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiesces,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica praeterea quae sint pellenda medela,
Expediam: sanguis poterit prodesse caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
Vis & mirificos cautus prodiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetã, aut frondem rigidae stirpemq; myricae.

Ictibus Scorpii, & Morsibus Muris caeci, vel Aranei.

Sunt minimae species, sed dirae vulnere pestes,
Quae magis in tenui latitãtes corpore fallant,
Scorpius vt grauis est & araneus, haec mala semp
Captant securos multa iam nocte sopores,
Et documenta dedit nobis prostratus Orion,
Magna quòd exiguis perimantur saepe venenis.* *membra
Et quum vulnus atrox incussit scorpius ardens,
Continuò capitur, tunc digna caede retusus,
Vulneribusq; aptus, fertur reuocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca laesa fouentur,
Siue meri potu dissoluitur improba pestis.
Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum, *pauidae
Caseus aptus erit simae de lacte capellae,*
Cumq; hoc absumi debebit origanus herba:
Haec duo mirificis curabunt icta medelis.
Necnon peniculo calidum annectetur acetum,* *faeniculo
Aut viuum sulphur sicci cum fece Lyaei.

*melis Exiguo piperis cerebrum conspergito *gallis,
Quo lita sanescunt depulso membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia caci,
Quæ sola signauit voluendis orbita plaustris,
Illinc, mira datur vili de puluere cura.

Subitaneo dolori, febri atque ostocopo.

Nonnũquã existit subiti noua causa doloris
Cuius origo latet, veris reprimẽda medelis.
Nanq; chelidoniam misto sale nectere prodest,
Velleraq; infuso recalentia sulphure sanant.
Ostocopon lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depascent corpora febres,
Tunc apij succus leni sociatur olivo.
Membra lines, fotuq; ferus mulcebitur ignis.
Nec spernendus adeps, dederit quẽ bestia melis.
Seminecis cerui lacrymam miscere liquori
*doletes Conuenit, atq; artus illinc mulcere *calentes:
Sic lacerat morbum, bilemq; reuoluit in aluum.
Præterea chymum stomacho desiccat iniquum,
Quæ magis atq; magis promittunt corpora claudi.
Febribus aut longis galli noua iura vetusti
Subueniunt, etiã tremulis medicantia membris.

Quartanæ typo medicando.

Nec tu crede leuem dilato tempore febrem,
Quæ spatium sibi dat, magis vt se effundat.
Letali quæ grassatur quartana calore, (calefcat.
*discam Ni medicas adhibere manus *curemus et herbas.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero medijs haurire diebus.
Aut facilem iecoris murini ducere fibram.

Quattuor vt duri iungantur scrupulla Bacchi.
Mira est absinti cum simplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprensum semen anethi,
Tantundem marathri, mulsum nec desit aceti,
In cuius cyatho prædicta salubriter hauris.
Meoniæ Iliados quartum suppone timenti.
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodest & potus, * *sed mulsus doridis humor.* * vel
Quidam etiam miranda ferunt veniente calore,
Iurantes ludum Veneris munusq; petendum.
Sed prius est oleo partus feruescere ranæ,
In triuijs, illoq; artus perducere succo.

Tertianæ typo medicando.

Est etiam alternis febris rediuiua diebus,
Tempora discernēs quasi iustæ pōdera libræ.
Vt possis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cera pallentis grana cumini,
Puniceaq; indes pelli, colloq; ligabis. Puniceæ pelli, hoc est, malicorio, quæ testa est mali punici.
Pulegij ramus lanæ velatus amictu
Tempore suspecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ouo
Horridus attractu, sed gustu commodus apto.

Quotidianæ typo medicando.

At qui continuis non cessat adire diebus,
Sed tātū certas morbus discriminat horas,
Triticeum metuit granū (si credere dignum est)
Quod latitans fracto fuerit sub pane repertum,
Nec non ossa iuuant septis inuenta domorum.
Conuenit hæc tereti pendentia subdere collo.

Multaq; præterea verborum monstra silebo:
Nam febrem vario depelli carmine posse
Vana superstitio credit, tremulaq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

Figes hoc videlicet modo, atq; ordine:
Abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

Mortiferũ magis est, quod Græcis hemitritæũ
Vulgatur verbis, hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes,
Inscribis chartæ, quòd dicitur Abracadabra,
Sæpius, & subter repetis, sed detrahe summam,
Et magis atq; magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, & cætera figes,
Donec in angustum redigatur litera conum.
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.
Coralium atq; crocum corio connectito felis;
Coralium vero si collo nectere velles,
Nec dubites illis virides miscere smaragdos.
Talia languenti conducent vincula collo,
Letalesq; abigent (miranda potentia) morbos.

Fracturis, & luxis sanandis.

INfandum dictu cunctis procul absit amicis,
Sed Fortuna potens omen conuertat in hostes.
Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde superq; inductas nectere lanas.
Sæpius ut succos conspergere pinguis oliui,
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.
Aut veteri Baccho capræ fimus inde petulcæ,
Hoc aperit clausum, trahit hærens, sanat apertũ, Si

Si verò caput infictus colliserit ictus,
Ex oleo nocti vestis debebit arachnes,
Nesciet hæc illinc (nisi cum sanarit) abire.
Quod si luxa suo decedunt membra tenore,
Vrere fœmineos crines, ac iungere sæuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritū appensuisse iuuabit.
Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges adipesq; vetustos,
Pandere quæ poterunt vlcus, patuloq; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atq; contractis.

HAud quisq̃ credet disiectos vulnere neruos
Ad solitum rursus reuocari posse vigorem.
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos,
*Quis vetus & *ranæ sociari axungia debet.* *rancen
Si verò occultus neruos dolor vrit inertes,
Vulturis excisos adipes rutamq; remitte.
Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.
Conuenit & pelagi calidis perfundier vndis.
Carica, vel betis lento cum melle iungatur.
Aut Baccho madefacta Ceres cum frõde cupressi,
*Quo poteris *potu recreare rigentia membra.* *fotu
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro sumpta columbæ.

Aegris somno adsciscendo.

NOn solum miseros teterrima fibris adurit,
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi cœlestia munera somni.
Charta igitur, varijs quam pinxit litera verbis,

 Vritur,

Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & magnum capiti substernere fulcrum,
Prodest & mistam lymphis potare cupressum,
Palladijs itidem succis, quos flore rosarum
Iungis, & immisces madidum tritumq; papauer.
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis vmbras,
Inde soporati ducentur gutture potus.

Lethargiæ expellendæ.

Diximus hanc sortē miseris mortalibus esse,
Vt sint sæpe mala inter se contraria morbis,
Deniq; nonnunquā somno sic mēbra grauantur,
Vt coniungatur leto sopor altus acerbo.
Ergo leni flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut veneris labrum quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis,
Gramina vel rutæ gemina si nare trahantur.
Quidam dira iubent, septeno cimice trito,
Vt vitientur aqua, cyathusq; bibatur earum.
Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.

Comitiali morbo.

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Consilium populi labes horrenda diremit.

Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit.
Prodest cum veteri Baccho fel vulturis ampli,* * atri
Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno.
Aut cruor ex progne mistus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni,
Marrubiúmve pari confusum pondere mellis,
Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.
Aptus mustelæ cinis est & hirundinis vna.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excepit proiecta sinu, consumere prodest,
Aut lapis ex nido, vaga quem congessit hirundo,
Vellitur, & nexu souet attollitq; iacentem.
Pellitur (vt fama est) gustu quoq; languor anethi.

Regio morbo pellendo.

Regius est vero signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum vino suffiri sulphure prodest.

Infantibus dentientibus, vel strige inquietatis.

Nudũ hominẽ primũ mater natura pfudit,* * munda
Insuper excruciat, nineis cũ dẽtibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci.
Aut leporis nineum bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exertis hubera labris,

Allia

* alias: tundi sententia Vetti

Allia praecepit Titini sententia necti,*
Qui veteri claras expressit more togatas.

Combusturis igne, vel frigore.

Sunt diversa quidem mala frigoris atq; caloris,
Sed tamen amborũ simili nocet ulcere virus.
Illa quoq; usta putes, quae sunt nive laesa rigentes
Conversa in cinerem platani pila curat utrunq;
At verò ambustum flammis qui candidus ovis
Succus inest, penna inductus sanare valebit.
Aut tu succosae cinerem perducito lanae,
Aut vivam ex oleo veteri componito calcem,*

* lini

Ordea vel franges atq; ovi candida iunges,
Adsit adeps porcae (mira est haec forma medelae)
Iunge chelidonijs, ac sic line vulnera, succis.
Quodq; recens ussit glacies axungia simplex
Mulcet, & ex facili grata est medicamine cura.

Venenis prohibendis.

Ut tutus fias infestae fraude novercae,
Vel quicunq; tuo carpetur lividus auctu,
Non expectatis eat obvia cura venenis,
Ante cibos igitur iuglandis foetus edatur.
Produnt electri torantia pocula virus.*

variãtia

Praeterea cocta querno cum cortice lympha
Conveniunt potu, diversáve ficus olivo.
Saepe etiam raphanum praedixit numen edẽdum,
Antidotus verò multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.

Bis

His demum rutæ folium, salis & breue granum,
Inglandesq́; duas, * *totidem cum corpore ficus,* *terno
Hac oriente die parco consperſa Lyæo,
Sumebat metuens, dederat quæ pocula mater.

Venenis datis.

SI nequit infandum præuertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac aſinæ placidæq; bouis prodeſſe loquuntur.
Betonicam ex paruo ſumunt pleriq; Lyæo.
Quod ſi hederæ ſuccos, quę truncos implicat altos,
Inſtilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula, quæ quiſquam ſæuis vitiauerit herbis.
Si quis hyoſcyamum guſtarit, lacte capellæ
Exhauſto, rabidos poterit mulcere furores.

Vulneribus ex re dubia curandis.

VVlnera tabeſcunt ſpatio vitiata dierum,
Curaq́; nil prodeſt, nec ducitur vlla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Vlceris annoſi ſinus vt coaleſcere poßit,
Marrubium ſi * *tu recoquas, illoq́; liquore* *thure (?) quas
Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporisue eſperſa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctā, & ſemen anethi.
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt conducere vulnus,
Aut facilis lapathi * *cumulatio vulnera purgat,* *tomatior vlcera purg(at)
Et commiſtus adeps, ſed nonnullo ſale tactus.
Pinea præterea vino cum ſulphure cortex,
Et pice cum ſpiſſa iam perdita membra repouit.

Verrucis.

Verrucis tollendis.

INterdum exiſtit turpi verruca papilla,
Hinc quondã Fabio verum cognomen adhæſit,
Qui ſolus patriæ cunctando reſtituit rem.
Id poterit vitium ſanguis curare lacertæ,
Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
* lichen *Aut herbæ ſuccus, quæ fertur nomine* lathyri,*
Et tithymallus item tali ſatis apta medelæ.
Si rupta immenſos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere proſunt,
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum.

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis prodeſt radix ſuperaddita porri.
Ni violet, ſanat iuglandis fragmine clauſa.
Sal niueum ſumes, beticum quod nomine dicunt.
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella.
Apponesq; ſuper, pellit medicina dolorem.

Quæ ſequuntur, ex Aldino codice huc transferre libuit: etſi videantur non eſſe Sereni.

PARALYSI DEPELLENDAE.

Prima die ita agendum.

HVnc quicunq; cupis citius depellere morbũ,
Protinus antidotũ ſtudio tu perfice mirum,
Scilicet vt valeas languenti ferre medelam.
Caſtoreas ſiliquas bis ſex perquirere cura,
Triſtis item digitis lympham metire duobus:
Deniq; tunc capies phialam quæ iuſtior extat,

Aut

Aut equidem flammas: sed prunas subijce solers.
Proderit interea tepidum potantibus illud.
Ieiunis sed enim potius prabere memento.

Secunda ita medendum est.

Cumq; secunda dies orbi peruenerit omni
Haud alijs rebus prudens adiungere cures.
Castoris atq; nomen siliquas appendito statim,
Atq; duos semis digitos metire memento
In calice atq; probo lympham miscere duobus:
Qui patitur tepidis languens hinc sorbeat ipse.

Tertia die ita curandum est.

Gratior atq; dies ternus cum venerit imo,
Rursus in egroto constanter fit medicamen,
Castoreas siliquas iterum qua pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: sed enim subiungere cura
Et simili debes tepidum prabere modo tunc.

Ita peragendum est à quarta die vsq; ad sextam, & à septima vsq; ad nonã, à decima vsq; ad duodecimam, & mirifice prodest.

Quid quarta die, & reliquis peragendum sit.

Quartus & ille dies consentit: nécne priori
Quintus & est similis percellens nanq; secundo:
Sextus itemq; simul concordat deniq; terno:
Septimus vsq; nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

FINIS.

Q. RHEMNII FANNII PALAEMONIS DE PONDERIBVS ET MENSVRIS LIBER.

*.

Sunt, qui huius opusculi Priscianũ autorem esse putent: sed reclamat eruditorũ maior pars.

ONDERA Paeonijs veterum memorata libellis
Nosse iuuat: pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus,
Pōdere terra manet, vacuus quoq; ponderis aether
Indefessa rapit voluentis sydera mundi.
Ordiar à minimis, post hac maiora sequentur.
Nam maius nihil est àliud, quàm multa minuta.
Semioboli duplũ est Obolus, quẽ pondere duplo
Gramma vocant, Scrupulũ nostri dixere priores.
Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo,
Aut totidẽ speltas numerant, tristésve lupinos
Bis duo: sed si par generatim his pondus inesset,
Seruarent eadem diuersa pondera gentes,
Nunc variant: etenim cuncta non foedere certo
Natura, sed lege valent, hominumq; repertis,
In scrupulis ternis Drachmã, quo pondere doctis
Argenti facilis signatur pondus Athenis.*
Holcéq; à drachma non re, sed nomine differt.
Drachmã si gemines, aderit quẽm dicier audis,
Siciliquus: drachmae scrupuli si adiectio fiet,

*nũmus

Sextula:

Sextula quæ fertur, nam sex his vncia constat:
Sextula cum dupla est, veteres dixere Duellam.
Vncia fit drachmis his quattuor: vnde putandum
Grammata dicta, quòd hæc viginti quattuor in se
Vncia habet: tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctémq; diémq;.
Vnciáq; in libra pars est, quæ mensis in anno.
Hæc maior Latio libra est, genitiq; togatæ.
Attica nã minor est, ter quinq; hãc deniq; drachmis,
Et ter vigenis tradunt explerier vnam.
Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnam vocitant, nostriq; Minam dixere priores,
Centum hæ sunt drachmæ. quòd si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram deniq; libram.
Attica quæ fiet, si quartam dempseris hinc, Mnæ
Cecropium superest post hæc docuisse Talentum
Sexaginta minas, seu vis, sex millia drachmas,
Quod summũ doctis perhibetur pondus Athenis,
Nam nihil his Obolóve minus, maiusúe Talento.
Nunc dicam, solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue Assis, nam sic legum dixere periti.
Ex quo quod soli capimus perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere Deuncem:
At si sextantem retrahas, erit ille Decuncis: Decuncis,
Sed nullam reliquo nomen Semuncia certum prodecũx,
Dẽpta dabit, neq; enim est huius Sescũcia triplex. qui & Dextas dicitur, posi-
Dodrantem reliquũ vocitãt quadrante retracto: tum vide-
Cumq; triens desit, Bessem dixere priores. tur.

Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.
Post hæc Semissis solidi pars maxima fertur.
Nam quæ dimidium superat, pars esse negetur,
Ut docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius quibus est semuncia maior.

De ponderibus, siue mensuris humidorū & frugum.

ET de ponderibus, superest pars altera nobis,
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo spatio latoq; notetur in anglo,
Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex.
Quattuor ex quadris medium cingatur inane.
Amphora fit Cubus, quam ne violare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidiūm fert Vrna, ut & ipsa Medimni
Amphora, terq; capit modium, Sextarius istum
Sex decies haurit, quot soluitur in digitos Pes,
At Cotylas quas, si placeat, dixisse licebit.
Heminas recipit geminas Sextarius unus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui est Congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quòd eos capiat sex congius unus.
At Cotyle cyathos bis ternos una receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur,
Bis quinq; hūc faciunt drachmæ, si appēdere tētes.
Oxybaphus fiet, si quinq; addantur ad illas.
At Mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
Quam vocitant Cyanē, capit hæc cochlearia bina.

Quod

Quòd si mensura pondus componere fas est,
Sextarij Cyathus pars est, quæ est vncia libræ,
Nec non oxybaphi similis Sescuncia fiet.
Siliquumq; tibi mystro simulare licebit.
Cochlear extremū est, Scrupuliq; imitabitū instar.
Attica præterea dicenda est Amphora nobis,
Seu Cadus, hanc facies, nostræ si adieceris vrnā.
Est & bis decies quem conficit amphora, nostris
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris (quas aduena Nilus inundat)
Artaba, cui superat modij pars tertia post tres,
Nanq; etiam modijs explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios seruare liquores,
Nam libræ (vt memorāt) bessē Sextarius addet,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi.
Addunt semissem libræ labentis oliui,* *linᵉtis
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanq; nec errantes vndis labentibus amnes,
Nec mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes par pondus habent: non deniq; vina,
Quæ campi aut colles nuperùe aut ante tulere,
Quod tibi mechanica promptū est depromere musa.
Ducitur argenti, tenuíve ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus sedeat, totusúe supernatet vndis,

Lineaq; à summa tenuis descendit ad ima
Ducta superficie, tot quaq; in frusta secatur,
Quot scrupulus grauis est argêti aeriuè cylindrus,
Hoc cuiusq; potest pondus spectare liquoris.
Maiori, subaudi pōdere. *Nam si tenuis erit, maiori mergitur vnda:*
Sin grauior, plures modulos superesse notabis:
Modulos, id est partes, in quas cylindrus intelligatur diuisus. *Aut si tantundem laticis sumatur vtrinque,*
Pondere prastabit grauior: si pondera secum
Côueniunt, tûc maior erit, qua tenuior vnda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert aqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quātū expulit vnder
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
Hac de mensuris, quarum si signa requires,
Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

De inuentione argenti, auro in vna massa permisti.

NVnc aliud partū ingenio tradenius eodem.
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantum id sit, quóve id possis deprêdere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
Regem nāq; ferunt Siculum, quam vouerat olim
Cælicolûm regi, ex auro statuisse coronam.
Compertoq; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro,
Repperit, illasum quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale siet, paucis (aduerte) docebo.

Lancibus æquatis quibus hac appendere mos est,
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis,
Impones libras, neutrum vt præponderet: hasq;
Submittes in aquam, quas pura vt ceperit vnda,
Protinus inclinat pars hac, quæ sustinet aurum.
**Pensius hoc nanq; est, similari crassius vnda.* *Densius
Ac tu siste iugum, mediq; è cardine centri
Interualla nota, quantum discerpserit illinc,
Quotq; notis distet, suspenso pondere filum.
Fac drachmis distare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri discrimina, deniq; libram
Libra trib. drachmis superat cũ mergitur vnda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mista est,
Argentiq; meri par pondus, itemq; sub vnda
Lancibus impositum specta: propensior auri
Materies subsistit enim, furtumq; docebit.* * aliàs, sub aquis fiet
Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
Sex solas libras auri dicemus inesse,
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt.
Argentum argẽto, liquidis cum mergitur vndis,
Hac eadem puro deprendere possumus auro.
Si par corrupto pondus pars altera gestet.
Nam quoties ternis pars illibata grauarit
Correptã drachmis sub aquam, totidẽ esse notabis
Argenti libras, quas fraus permiscuit auro.
Pars etiam libræ quæuis si forte supersit,
Hæc quoq; drachmarum simili tibi parte notetur:
*Nec non & sine aquis **

FINIS.

INDEX OMNIVM,

QVAE IN CELSO CONTINENTUR. Et primus numerus librum, secundus caput designat.

*

A

Abdomen lib.4. cap.1.
Abdominis ruptura quomodo curanda sit lib.7.cap.17.
Additæ caussæ lib.1. in proœ.
Abscessus quibus signis indicētur futuri 2.6
Abortus periculū quādo lib.1.cap.7.
Abstinentia nimia sæpe inutilis ibidem
Accessiones in febribus 3.3
Aceti natura & usus 5.27
Acopa 5.2.3
Acrochordones lib.2. cap.14.& lib.5.ca.28
Actiones naturales quæ 1.proœ.
Adolescentia quibus morbis magis obnoxia sit 1.1
Adurentia 5.8
Adusta quomodo curari debeant. 5.26
Aegilops 7.7
Aestas periculosa 2.1
Aestas quos pariat morbos. 1.2.1
Aestate quæ ad victum magis conducant 1.3
Aestuanti in balneo, quid opus sit facere 1.3
Aetatis differentia victu & curatione 1.3
Aetatum differentiæ, quātum ad bonā malamve valetudinē 2.1
Aesculapius in deorum

rum numerum relatus 1.proœ.
Agamemnon 1.proœ.
Agricolam vsu fieri, nõ disputatione ibid.
Aiax quo genere insaniæ laborauerit 3. 18
Alentia 5.14
Alopecia 6.4
Alphos lib.5.ca.vlt.
Aluũ stringentia 1.5
Aluum soluentia ibid.
Aluus quæ mala 1.3
Aluus soluta, quibus remedijs coërceatur 1.6
Alui iudicatio 2.7
Ambrosia Antidoti nomen lib.5.23
Ammonius lithotom. 7.20
Anatomice, id est, insectio corporum necessaria 1.proœ.
Ancyloblepharos 7.7
Andreas medicus 5. proœ.
Andreæ collyrium 6.6
Andro medicus 6.18
Angina 4.4
Angina subito finita, quid portendat 2.5
Animalium quadrupedum differentia 2.17
Angues in Italia, & in frigidis regionibus minus terribiles 5.26
Ani vitia quomodo curari debeant 7.30
Anodina 5.25
Antidoti, & eorum compositiones 5.23
Antheræ 6.18
Antigonus rex 3.22
Apollonius medicus 1.proœ.
Apostemata 2.1
Aphthæ ibidem
Apollonius, qui Mys cognominatus est 5. proœ.
Aperientia 5.8
Aqua frigida quibus prosit 1.9
Aquæ differentia in

potionibus 2.17
Aquæ bonitatis probatio ibidem
Aqua in qua candens ferrum tinctum sit 4.9
Aqua inter cutẽ quando minime terribilis 2.7
Aqua quomodo hydropicis emittatur 7.13
Aquilonis flatus quos generet morbos, & quid boni sanis corporibus adferat 2.1
Area 6.4
Arquatus morbus 3.24
Arteriaces compositio 5.26
Articulorũ vitia 2.7
Arteria aspera, eiusq; descriptio. 4.1
Articulorum dolores 4.vlt.
Ad articulos malagma 5.18
Aristonis malagma ibidem
Articulorum curationes 5.26
Asclepiades. 1.proœ.
Ascites 3.21
Asthma 4.4
Asius lapis lib.4.cap.vlt.
Aduersus aspidis ictum 5.26
Athenio 5.25
Atheroma 7.6
Attoniti qui dicantur 3.26
Atrophia 3.22
Attalicum emplastrum 5.19
Auium differentiæ in cibo 2.17
Aurium vitium 6.7. & lib.6.c.18.
Aurium morbi 7.8
Aurium fractarum curatio 8.6
Autumnus periculosissimus 2.1
Autumnus quos morbos pariat ibidem

Autumni tempore quæ ad victum magis conferant 1.3
Auster quos morbos generet 2.1
Autopyron 2.17

B

Basilicon emplastrum 5.19
Bæthus ibidem
Brachij fracti curatio 8.10
Brachium 8.1
Bronchocele 7.13
Bubonocele 7.18

C

Cachexia 2.1 & 3.22
Cacoëthes 5.28
Calefacientia 1.3
Calculosi quibus indicijs cognoscantur 2.6
Calculus quibus signis cognoscatur 7.26
Caluaria 8.1
Caligatio oculorum 6.6
Calor quibus prosit 1.9
Calor quid corporibus adferat 2.1
Calculo quomodo succurratur 7.26
Cancer in ore 6.15
Cancer in cole 6.18
aduersus Cantharidas 2.27
Capitis dolores quibus leuentur 2.7
Capitis longus dolor si sine causa est, &c. ibidem
Capitis descriptio 4.1
Capitis morbi, & eorum curatio 4.2
Caput quibus infirmum est, quid facere conueniat 1.4
Caput quod firmissimum 8.1
Caput luxatum 7.13
de Capillis fluentibus 6.1
Carbunculus in oculis 6.6
Carcinodes 6.8
Carbunculi in cole curatio 6.18

Ad Carcinodas malagma 5.18

Cardiacus morbus quis dicatur 3.19

Carcinoma 5.28

Cassius quid inuenerit 5.26

Cassius medicus 1.pr.

Catapotiorum descriptio, siue varia compositio 5.25

Catapotium ad somnũ ibidem

Catapotium Athenionis ibid.

Catapotium Heraclidis ibidem

Caussæ abditæ quæ sint 1.proœ.

Caussæ euidentes quæ eodem

Caussæ obscuræ quæ eodem

Cephalea 4.2

Cerebri vel membranæ eius percussæ curatio 5.22

Chirurgus Tryphon libro 7. in proœ. & lib. 8. cap. 5.

Chirurgus Sostratus 1. proœm.

Cæsarianum collyrium 6.6

Cercis lib. 8. c. 1.

Chiragra 2.6. & 4.24

Chirurgica lib. 1. in proœm.

Chironium vlcus 5.28

Chirurgus qualis esse debeat 7. proœ.

Chœnicion 8.3

Cholera 4.11

Chordapsos 4.13

Chordion ibid.

Chrite tuberculum 7.6

Chrysippus 1. in proœm.

Chrysippi discipulus medicus 2.21

Chrysippi malagma 5.18

Cibus à quibus rebus melius incipiat 1.2

Ciborum potionumq; differentiæ 2.17

Cibus

Cibus quomodo & quando in febribus dandus lib.3. cap. 4.5
*Cibi varij eduntur facilius quàm *concoquuntur* 3.6
Cibus febricitantibus dandus, qualis esse debeat ibidem. adversus cicutam 5.27
Cirsocele 7.18
Circulatores 5.26
Clauus 5.28
Clauus oculorum 7.7
Cleonis collyrium 6.6
Coli dolor quibus remedijs iuuetur 1.7
Coles 4.1
Colicon medicamenti generis, ex quibus rebus constet 4.14
Collyriorum variæ compositiones 6.6. & 4.28
Coëuntiam aliqua corporis parte dissoluentia 5.11
Cœliacus morbus, & eius curatio 4.13
Comitialis morbus 3.23
Concoctio cibi in stomacho lib.1. in proœm.
Concoctio quibus sit, quomodo se gerere debeant 1.2
Concubitus qualis esse debeat 1.1
Concubitus in fœminis, si per naturam prohibitus, quomodo restitui debeat 7.28
Condita duab. de caussis inutilia 1.3
Condylomata 5.28
Condylomatum curatio 7.30
Coquentia & maturantia pus 5.3
Cordis descriptio, & vbi situm sit 4.1
Cordis percussi signa 5.22
Coryza 4.2
Corpus integrum quod nam

nam habeat 1.2
Corporum incisio 1. proœ.
Corpus gracile quale 2.1
Corpus quæ extenuent 1.3
Corporis humani descriptio 8.1
Corpus quodnam habilißimum 2.1
Corporis noxæ quinque 5.26
Costæ, & earum situs atque differentia 8.1
Costarum fracturarum curatio 8.9
Coxarum dolores 4.22
Coxarum dolor, quid portendat 2.5
Coxarum os 8.1
Crato medicus 6.7
Crustas vulneribus inducentia 5.10
Crustas vlcerum resolnentia eodem
Cremasteres 7.18
Crassißimum os in capite 8.1
Cubitus ibid.
Cubitus luxatus quomodo restitui debeat, & quot in eo ossa coëant 8.16
Curta in auribus quomodo farciri debeant 7.9
Cutem purgantia 5.18
Cucurbitularum genera duo 2.10
Curatio morborum quot modis fiat 2.8
Curationum duo genera 7.7
Cucurbitulis quomodo sanguinis detractio fiat 2.10
Cynicus spasmus 4.3

D

Democritus libr. 1. proœ.
Deiectio 1.3
Deiectio quando sine vlla noxa sit 2.4
Defruti differentia in potionibus 2.17

Denarij pondus 5.17
Dentium situs & ordo & numerus & nomina 8.1
Dentium dolor 6.7
Dentium curatio 7.12
Dentes quomodo extrahendi sint ibid.
Destillatio, eiusq; curatio 4.2
Destillatione laborantibus quid opus sit 1.5
Desidia libr.1. in proœ.
Detractio materiæ à corporibus, quot modis fiat 2.8
Dexij malagma 5.18
Diaphragma 1. proœ.
Dietetica medicina ibidem
Dies critici 3.4
Digiti libr.8. cap.1. 19
Digitorum cohærentium curatio 7.32
Digitorum vlcera 6.19
Difficilime curationem admittentia 5.22
Diocles 1.proœ.
Disciplina corpori inimica ibidem
Dionysij collyrium 6.6
Dyspnœa 4.4
Dysenteria 4.15

E

Ectropium oculorum 7.7
Eleodes 5.26
Elcodes 5.28
Elephantia 3.25.
Empiricus vnde dictus sit libro 1. in proœ.
Empirici qui sint ibidem
Empedocles ibid.
Emplastrorum variæ compositiones, & descriptiones 5.17. & deinc.
Emprosthotonos 4.3
Enchanthis 7.7
Enterocele 7.18
Enneapharmacum emplast

plastrum 5.19
Ephesium emplastrum 5.19
Epinyctis 5.28
Ephelis 6.5
Epiploce 7.18
Epipastica 5.18. & 19
Erasistratus 1. in *proœ.*
Errorem suum de suturis in capite, ingenue confessus est Hippocrates 8.4
Erysipelas lib.5.cap. 26.& 28
Euidentes caussæ 1. *proœm.*
Euocantia & educentia 5.12
Euticleus 5.18
Euelpidis collyrium 6.6
Euelpistus chirurgus 7. *proœm.*
Exagitatio quid faciat 4.15
Exanthemata 5.28
Experientia 1.in *proœ.*
Exercitatio quibus fiat modis 1.2
Exercitationis finis, quisnam esse debeat ibidem
Exercitationem quæ sequi debeant ibid.
Exedentia 5.7
Expletus cibo potuve quid facere debeat 1.2

F

Facies in homine 8.1
Fatigatio quotidianum cubile tutissimum 1.3
Fatigatum inter ambulandum quæ reficiant ibidem
Febrium differentiæ 3.5
Febrem sæpe præsidio esse 2.7
Fel & eius situs 4.1
Ferarum differentiæ in cibis 2.17
Femur 8.1
Fistulæ in homine ibid.

Fistularum curatio 5.28
Fluxus ventris, eiusq; curatio 4.19
Fœmina 8.1
in Fœminis secundæ 7.30
Foramina in capite ibidem
Frigus quibus inimicum 1.9
Frigus quibus prosit ibidem
Frigus quid mali corporibus adferat 2.1
Frigus in fibribus quid dicatur 3.3
Fructuum arboreorum differentia in cibis 2.17
Frumentorum differentiæ in cibis ibid.
Furunculus 5.28

G

Gangrenæ curatio 7.33
Ganglion 7.6
Gargarizationes 5.22
Genuum dolores, & eorum curatio 4.23
Genu luxatum 8.21
Gingiuarum vlcera 5.13
Glaucias 1.proœ.
Glandulæ 4.1
Glande coles quo pacto tegendus 7.25
Glãs colis siue penis contecta, quomodo aperienda sit ibid.
Glutinantia 5.2
Glutinatio vulnerum 5.26
Gorgias medicus 2.14. *&* libro 7. in proœm.
Grauedines quomodo curentur 4.2
Grauedine laborantibus quid conueniat 1.5
Gubernator vsu fieri non disputatione 1.proœm.

H

Hammonius medicus 7.proœ.

Hapsus 7.26
Hecataeus 5.25
Hecatei emplastrum 5.19
Hepatitus morbus 4.7
Haemorrhois 6.18
Herbarum differentiae in cibis 2.17
Heraclides 1.proœ.
Herophilus libro 1. in proœ. & libro 5. cap. 25
Hermonis collyrium 6.6
Hernia 7.18
Heron sive Hieron medicus 7.proœ.
• *Herpes* 5.28
Hippocrates 1.proœm.
Hippocrates omnis medicinae parens 7. proœm.
Hirenaeus 5.25
Hieracis collyrium 6.6
Hierae compositio 5.27
Homerus 1. proœmio.
Homo sanus, nullis se medicorum legibus obligari debeat 1.1
Hominem sanum, varium vitae genus habere oportet eod.
Horror in febribus 3.3
Humectantia 1.3
Humerus 8.1
Humerorum dolores quibus tollantur 2.7
Humeri fracti curatio 8.10
Humerus luxatus quomodo restitui debeat 8.15
Humor spissescens, aceto intus sumpto discutitur 5.26
Hyeme quae magis conveniant 1.3
Hyems salubris est 2.1
Hyems quos morbos pariat ibidem
Hydrocele 7.18
Hydrops, ac eius species

cies tres 3. 21
Hydropis curatio ibidem
Hydrocephalon 4. 2
aduersus Hyoscyamum 5. 27
Hyposarca 3. 21
Hypochysis 6. 6

I

Ichor 5. 26
Iecur, & eius situs 4. 18
ad Iecur dolens malagma 5. 18
Ieiuni hominis vis aduersus serpentis ictum 5. 26
Ignauia quid faciat 1. 1
Ileos 2. 1
Ileon 4. 13
ad Infantem mortuum expellendum 5. 25
Ilia, & eorum situs 4. 1
per Imbros qui morbi oriantur 2. 1
Imbecillissima materia qua 2. 17
Implentia 5. 14
Insanabilia qua sint 5. 26
Infibulatio quomodo fiat 7. 25
Inedia si cui eueniat, quid faciendum 1. 2
Inguem quomodo incidendum sit 7. 20
Intemperantia qua in re tolerabilior 1. 2
Intemperantia exemplum 3. 21
Insania quibus signis denuntietur futura 2. 5
Insania species 53. 18
Insanientium communia remedia 3. 18
Intestinum ieiunum, & cur ita dictum 4. 1
Intestinum tenuius ibidem
Intestinum crassius ibidem
Intestinorum nomina

diuersa, & differentia & situs 4.8
ibid.
Intestinum cæcum & rectum *ibid.*
Intestinorum morbi, & eorum curatio 4.10
Intestini tenuioris morbi curatio 4.14
Iocinoris morbus 4.8
in Iocinoris morbo quæ periculosa 2.7
• *Intestinorum percussorum signa* 5.26
Intestina vulnerata quomodo curari debeant 7.16
Iollæ medici compositio 5.22
Iocinoris percussi signa 5.26
Iudæi compositio 5.22
Iudæi emplastrum 5.19
Iugale *libr.* 8. *cap.* 1
Iuguli fracti curatio

L

Labor quid faciat 1.1
Laborem quis facilius toleret per ætatem 1.3
Laborantibus ex partu remedium 5.25
• *Lagophthalmos* 7.7
Lateris dolor 4.6
ad Laterum dolores malagma 5.18
Lauatio 1.3
Lenticula 6.5
Lepis 8.3
Lethargus 3.20
Lenitas intestinorum à quibus ætatibus depellitur 2.7
• *Leguminum differentia in cibis* 2.17
Leucæ *lib.* 5. *cap. vlt.*
• *Leuia ingenia qualis* 8.4
Leuitas intestinorum, & eius curatio 4.16
Leucophlegmati 3.21

Leuant

Leuantia sive leuigantia 5. 13
Lienteria 2. 1
Lien sive lienis 4. 1
Lienes quibus magni sint 2. 5
Lienis malum quando periculosum 2. 7
Lienis morbi curatio 4. 9
ad Lienem malagma 5. 18
Lienis vulnerati signa 5. 26
Linguæ resolutio, eiusq; curatio 4. 2
Linguarum vlcera 6. 12
Lippitudine laborantibus quid opus sit 1. 5
Literarum disciplina animo necessaria, corpori inimica 1. *procem.*
Lucubrandum quando potissimum 1. 2
Luxata membra quomodo restitui debeant 8. 11
Luxuria libr. 1. in *procem.*

M

Machaon libr. 1. *in procem.*
Malagmatum compositiones variæ 5. 17
Malæ 8. 1
Manus luxata quomodo restitui debeat 8. 17
Materia extrahenda per malagmata 5. 18
Materiæ genere & modo vtendum pro viribus cuiusq; 2 17
Maxilla 8. 1
Maxillæ fractæ curatio 8. 7
Maxillæ luxatæ curatio 8. 12
Medicina nusquam nō est 1. *procem.*
Medicina quid promittat ibid.
Medicina multiplex ibidem
Medendi scientia, sapientiæ pars ibid.

Medicina triplex ibidem
Medicina quæ victu curat in duas partes diuisa ibid.
Medicinæ quæ pars difficilima ibid.
Medicinam artem coniecturalem ibid.
Medicina quid ibid.
Medicorum officium, quodnam sit in curando ex Asclepiadis sententia 3. 4
Medici periti officium circa ægrum, cuiusmodi esse debeat 3. 6
Media materia 2. 17
Medullæ percussæ signa 5.26
Meges chirurgus lib. 5. cap. 28. & libro 7. in proœmio
Melas lib. 5. cap. vlt.
Melancholia 2. 5
Mellis natura in medicina 3. 9
ad Meliceriaς malagma 5. 18
Meliceria 5.26
Meliceria siue meliceris lib. 5. cap. 28. & lib. 7. cap. 6
Meningophylax 8.3
Menophilus medicus 8. 7
Menemachus 6.9
Mensa secunda 1.3
Metrodorus medicus, Epicuri discipulus 3. 20
Mentum 8.1
Mithridatis antidotū 5.23
Modiolus 8.3
Mollientia 5.15
Morbos in deorū iram relatos 1. in proœmio
Morbus non eloquentia, sed remedijs curari ibid.
Morborum tria genera ibid.
Morbi per singulas tempestates 2. 1
Morbus comitialis, qua ætate ægre curetur

tur 2. 7
Morborum diuisio & differentiæ 3. 1
Morbus increscens quibus signis dinoscatur 3. 2
Morbi decedentis quæ notæ sint eodem
Morbus si acutus fuerit quomodo æger tractandus sit eodem
Morbus si longus sit quomodo æger tractandus sit eod.
Morbus comitialis 3. 23
Morsus omnis quodam modo venenosus 5. 26
Mortis indicia quæ 2. 5
Mos magnorum virorum qui sit 8. 4
Mulieri grauidæ quæ incommoda euenire poßint 2. 5
Mulsi differentia in potionibus 2. 17
Motatio per vitæ cursum quomodo moderanda 1. 3
Mycon 5. 18
Myron 5. 28
Myrmecia 4. 28
Mydriasis oculorum 6. 6

N

Narium morbi 6. 8
Narium fractarum curatio 8. 5
Naturales caussæ quæ sint 1. proam.
Nauiganti & nausea presso, quid facere opus sit 1. 3
Negotiosi hominis prima curatio, exercitatio est 1. 2
Neruorum dolore laborantibus, quid obseruandum sit 1. 9
Neruorum distentio, quibus futura deprehendatur 2. 5
Nileus, siue Nilei collyrium 6. 5

Notæ in singulis morbis obseruandæ 2.6
Notæ 8.1
Numenij malagma 5.18
Nymphodorus medi. 8.20

O

Obscænarum partiū vitia quomodo curanda sint 6.18
Oculorum varij morbi 6.6
Oculorum naturæ indicatio 7.7
Oculorum vitia, & eorum curationes 6.6
Olerum differētiæ 5.17
Omentum, eiusq; officium 4.1
Omenti curatio 7.21
Omoplatæ 8.1
Opisthotonos 4.3
Ὀφίασις 6.4
Orestes, quo genere insaniæ laborauerit 3.18
Oris vlcera, quomodo curari debeant 7.11, & 6.11.
Orthopnœa 4.4
Ossis fracti curatio 8.7
Os quot modis excidatur 8.3
Ossa vitiata 8.1
Oscheos 7.18
Ὀσαίνα 6.8. & 7.8
Ὄζα 5.13

P

Palma 8.3
Partus emortuus in vtero quomodo excutiendus 7.29
ad Panum malagmata 5.18
Paralysis 2.1
Paralysis oculorum 6.6
Parasynanche 4.4
Periculum in tabe quæ denuntient 2.7
Parodontides 6.13
Parotides 6.16
ad Parotidas malagmata 5.18
Partium animalium differens

ferentia in cibis 2.18
Panificia eodem
Passi differentia in potionibus eodem
Pastillorum descriptiones, & variæ compositiones 5.20
Pastillus Polybij ibid.
Pastillus Andronis ibidem
Parotides arteriæ 4.1
Patella 8.1
Pecten ibidem
Pediculi in palpebris oculorum 6.6
ad Pedum dolores malagma 5.18
Peripneumonia 4.7
Pessi compositio 5.21
Pessi alia compositio eodem
Pessi Numenij eod.
Pestilentia unde fiat 1.2
in Pestilentia quæ sint obseruanda 1.3. ca.10
Petro medicus 3.3
Pharmaceutica 1.pro.
Phacos 6.5
Phagedena in cole nascentis curatio 6.18
Philippus Epirotes medicus 3.21
Philocratis emplastrum 5.19
Philocrates 5.26
Philon 6.6
Philothis collyrium eod.
Philoxenus medicus 6.19
Philotinus 8.20
Phlegmone 1.in pro.
Phrenesis siue phrenetidis genera plura 3.18
Phthisis 2 c.1.& lib.3.c.22
Phygethlon 5.18.& 6.28
Phymata 2.7.& 5.18.& 5.28
Piscium differentiæ in cibis 2.17
Pituita oculorum quomodo curanda sit 7.7
Planta 8.1
Plistonicus Praxagoræ discip

discipulus 1. in pro.
Podagra li.2.c.6.& 4.24
Podagræ calidæ curatio, per malagma 5.18
• *Polypus* 6.8
• *Polypus in naribus* 7.10
Ponderum ratio 5.17
Porrigo 6.2
Potionum differentia 2.17
Potiones in febribus, quando & quomodo dari debeant 3.6
Praxagoras lib.1. in proœ.
Prandium quid requirat. 1.3
Protarchus 5.28
Proptosis 6.6
Prudens medicus quis habeatur 5.26
Psorici descriptio 6.6
Psydration 5.28
Psylli, quibus medicamentis utuntur adversus venena 5.26
Pterygion 6.19
Ptolemaus rex 5.23
Ptolemaus chirurgus 6.7
Pueritia quibus morbis periclitetur. 2.1
• *Pulmo ubi situs sit, & qualis sit* 4.1
• *Pulmonis morbus, quæ pericula portendat* 2.7
• *Pulmonis percussi sig.* 5.26
Purgantia. 5.5
Purgationes reiectæ ab Asclepiade 1.2.
Purgationes interdum necessariæ, interdum inutiles 1.3
•*Pustulæ in oculis* 6.6
•*Pustularũ genera* 5.28
Pus, eiusq; differentia 5.26
Puris significatio 2.7
Pus coquentia sive maturantia, & moventia 5.3
Pyloros 4.1
Pyrites 5.18.

Pyth

Pythagoras 1.pro.

Q

Quartana neminem iugulat 3.15

in Quartana veteri, quid obseruare profit 3.15

Quartanæ febris curatio ibidem

R

Radius 8.1

Rationalis medicus quis & unde dicatur 1.pro.

aduersus Rabidi canis morsum 5.26

Ramex 7.18

Ramicis curatio 7.22

Recidiua quādo timenda 3.4

Refrigerantia quæ 1.3

Regius morbus, & cur ita dictus sit 3.24

Renes, & eorum situs 4.1

Renum curatio 4.10

Renū percussorum siue vulneratorum signa 5.26

Resolutio stomachi 4.5

Resolutio oculorū 6.6

Rhagadia 6.18

Rhyas 7.7

Rhypodes emplastrum 5.19

Rodentia 5.6

Rosæ natura in medicina 3.9

S

Sacer ignis 5.28.

Sanguis ex naribus, quibus sæpe fluit. 2.5

Sanguinis detractio, quot modis fiat 2.9

Sanguinis natura & proprietas 4.3

Sanguinem supprimētia 5.1

ad Sanguinem supprimēdu malagma 5.18

Sanguis, atq; eius differentia 5.26

aduersus Sāguinis profusionem in vulneribus eodem.

Aduersus Sanguisugam

gam ibidem
Sanies, & eius differentia ibidem
de Sanitate tuenda librum scripsit Asclepiades 1.3
Satietas nimia nunquã vtilis 1.2
Sarcophagus 4.c.vlt.
Sarcocele 7.18
Sasagoras 5.8
Scapulæ 8.1
Scoptula eodem
Scorpio sibi ipse medetur 5.26
aduersus Scorpionis ictum ibidem
Scrotum, quod & scortum quidam dicere malũnt 7.18
Secundæ quæ sint 7.29
Secunda mensa 1.2
Seminis profusio, & eius curatio 4.21
Senectus, quibus morbis magis obnoxia sit 2.1
Septũ trãsuersum li.1. in proœ. & lib. 4. cap.1
Septi trãsuersi percussi signa 5.26
Septicum 7.21
Scrapion 1.in proœ.
Siccitas quid mali inferat corporibus 2.1
Signa in ægrotantibus bona quæ sint 2.2
Signa in ægrotantibus mala quæ sint 2.3
Signa longæ valetudinis quæ sint 2.4
Signa membrorum percussorum 5.26
Silanus 3.18
Siligo 2.7
Singultus frequẽs quid indicet 2.5
Singultus sternutamẽto finitur 2.7
Spagitites vena 4.1
Spasmos 2.1
Spina luxata quomodo restitui debeat 7.14
Sputum quid significet 2.7
Staphyloma 7.7

Status

Statura longa 2.1
Steatomata 7.6
Sternutamenta quomodo excitanda 5.22
Stercus animalium 5.5. & 8.12
Stomachum infirmum indicantia 1.8
Stomacho laborantibus quæ agēda sint eod.
Stomachi infirmitas quibus signis cognoscatur ibidem
Stomachus nonnunquam pro gula accipitur 4.1
Stomachi duplex significatio ibidem
Stomachi curatio 4.5
Stomachi percussi sig. 5.26
Stomachus studiosorum qualis plerūq; sit. 1.2
Stomoma 6.6.
Stranguria 2.1
Struma 5.28
Strophos 2.6
Sudanti ex labore & itinere frigida potio periculosissima est 1.3
Suffusio oculorum 6.6
Sumpturis cibum post fatigationē, quæ obseruanda 1.3
Suppurationes 3.27
Supprimentia sanguinem 5.1
Suturæ in capite quot sint 8.1
Sycosis 6.3
Synanche 4.4

T

Tabes 2.1.& 4.7
Tabes, eiúsque species 3.23
Tali 8.1
Talus luxatus, quomodo restitui debeat, 8.22
Telum latum, quomodo educendum 7.5
Telis extrahēdis remedium eodem
Tempora anni considerãda 1.3
Tempestates quæ optimæ

mæ, quæq; pessimæ 2.1
Terebra 8.3
Tetanus 2.1.& 4.3
Tetherapeumena 5.19
Tetrapharmacum emplastrum 5.19.& 6.18
Testiculorum natura, et eorum morbi 7.18
de Testiculorum morbis 6.18
Testiculorum incisio 7.19
Tharrias medicus 3.20
Themisum 1.in pro.
Theodoti collyrium 6.6
Therioma 5.28
Theoscnus 5.18
Thymium 5.28
Tibiæ 8.1
Tinæi compositio 5.22
Titio extinctus 3.12
Tonsillarum vitium 6.10
Tonsillis laborantibus, quid conueniat 1.5
Tormina quando periculosa non sint 2.7
Tormina quibus bona sint eodem
Tormina, id est dysenteria 4.15
Tristitia lõga quid indicet 2.5
Tussis 4.4
Tympanites 3.21

V

Valetudinis instantis quæ signa lib.1.pro.
Valentissimum quid 2.17
Vari 6.5
Varices quomodo curandi sint 7.17
Varicum curatio 7.31
Vectus toto die quid facere debeat 1.3
Ventrem solutum quid comprimat eodem
Ventrem compressum quid soluat eodem
Ventriculus ex quibus constet, & eius situs 4.1

Ventriculus ex quibus constet, & eius situs 4.1
Ventriculi vulnerati signa 5.26
Venarũ ora subito suppressa, alioqui sanguinem fundere consueta, quid indicent 2.5
Venere abstinendum quando, & quando non sit 1.3
Venti quinã salubres, & qui non sint 1.1
Venenis omnibus contrarium quid 5.26
aduersus Venenosorum animalium ictus eodem
Ver saluberrimum 2.1
Vere quæ ad victum magis conueniant 1.3
Vere qui morbi fiant 2.1
Vertebræ 8.1
Vesica, & eius situs 4.1
Vesicæ vulneratæ signa 5.26
Viuere elatum Asclepiades funeri obuius intellexit 2.5
Viuorum corpora incidere, crudele & superuacuum esse 1. proœmio
Vmbilici prominentis curatio 6.17
Vmbilici vicia quomodo curari debeant 7.18
Vngues 8.1
Vnctio 1.3
Vomitus quando, & quibus vtilis aut inutilis eodem
Vomitus si post cibum fieri debeat, quomodo prouocandus eod.
Vrina sana quæ 1.3
Vrinæ reddendæ difficultati, quomodo sue curratur lib.7.ca.26. & lib.1.ca.25
Vrina parum liquida, in sano homine quid signi

significet 2.5
Vrina qua mala 2.3
Vreteres 4.1
Vti synanche 4.4
Vua morbus intra fauces 6.14.& 7.12
Vulnera quomodo glutinanda 5.26
Vulnerum signa eodem
Vulnerum differentiæ ex ipso morsu eodem
Vulnus glutinantia 5.2
Vulnera aperientia 5.4
Vulsella 7.30
Vulua & eius situs 4.1
Vulua percussæ signa 3.26
Vuluæ natura mirabilis 7.11

Z

Zenon lib.5. in proœ.
Zopyrus li.5.ca.

FINIS.

fol.130.-

